KUN BÉLA és az ifjúság

MSZMP KB Párttörténeti Intézete

KUN BÉLA és az ifjúság

Válogatott írások

Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó
Budapest 1986

Válogatta, szerkesztette
és a bevezető tanulmányt írta

SVÉD LÁSZLÓ

Szakmailag ellenőrizte

MILEI GYÖRGY

Megjelent 1986-ban,
Kun Béla születésének centenáriuma alkalmából

IFJÚSÁGI LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ
Felelős kiadó dr. Petrus György

Készült a Pécsi Szikra Nyomdában, 1986-ban
Munkaszám 85-3728
Felelős vezető Farkas Gábor igazgató

Felelős szerkesztő Horváth Tibor
A borítóterv Gregor László munkája
Műszaki vezető Lantos Kálmán
Műszaki és képszerkesztő Gregor László
Megjelent 20 A 5 ív terjedelemben
85063 ILK

ISBN 963 422 632 6

Kun Béla és a magyar forradalmi ifjúsági mozgalom

Száz esztendővel ezelőtt látott napvilágot a Szilágyság piciny falujában, Lelén Kun Béla, a huszadik századi magyar progresszió első igazán nagy életművű politikusa, aki különleges szerepet játszott a kommunista eszmék magyarországi elterjesztésében, s a Lenin oldalán 1917–1918-ban folytatott forradalmi tevékenységével a cselekvő internacionalizmus magával ragadó példáját adta.

Eszméléséről kezdve foglalkoztatta a magyar sors, a magyar nép közelebbi és távoli jövője. Így természetes, hogy szellemi látóköre csakhamar kiterjedt a jövendő letéteményesére, az ifjúságra is. Ady Endre publicisztikájának, lírájának valószínűleg szintén szerepe volt abban, hogy fogékonnyá vált az ifjúság problémái iránt. Adyval különben még kisdiákként személyes kapcsolatba került. A zilahi református kollégiumban együtt koptatták az iskola padjait. Az eminens, hetedikes gimnazista Ady korrepetálta alsós iskolatársát, Kun Bélát. Hogy mit érzett Ady iránt, arról Kun felesége így vallott: „Ady Endrét a XX. század legnagyobb forradalmi költőjének tartotta. »Ady sokszorosan felülmúlja e korszaknak nemcsak magyar költőit . . .« – mondotta. »Az, hogy még sokan nem értik meg, az, hogy a reakciós tanárok és más – esetleg csak tompaeszű értelmiségiek Ady Endrét zavarosfejű félbolondnak tartják, aki megmérgezi az ifjúságot – az mind mellette szól. A történelem – mondotta – úgyis Ady Endrét fogja igazolni.« . . . Lakásunkban Kolozsvárott, egyetlen fénykép volt a falon. Ady Endre ajándékozta. A képen alul ez állt: Kun Bélának szeretettel, Ady Endre."

Kun Béla zsurnalisztikai és munkásmozgalmi szárnypróbálgatásai izgalmas, forró társadalomtörténeti időszakban folytak. Hazánk az ezerkilencszázas évek kezdetén az Osztrák–Magyar Monarchia része, soknemzetiségű feudálkapitalista ország volt, amelynek állami függetlenségét a gyeplőt kézben tartó Habsburg-dinasztia csorbította. A „szabadversenyes kapitalizmust" akkortájt váltotta fel az imperializmus, s ez a történelmi folyamat végsőkig fokozta a társadalmi ellentéteket. A munkásság egymást követő megmozdulásai, az elkeseredett földmű-

vesszegénység agrárszocialista mozgalma, a nemzetiségi villongások, s mindezekkel szemben az államgépezet kíméletlen fellépése jelezte a súlyos válságot, a forradalom érését.

A századforduló idején növekedett az ifjúság szerepe a termelésben és a társadalmi életben egyaránt. A gazdasági és politikai küzdőteret új színfolt tarkította: megjelent a szervezett proletárifjúság. A hazai szocialista ifjúmunkás-mozgalom alapjait a tanoncok – a céhrendszertől örökölt lealázó szóhasználattal: inasok – vetették meg. Ők alkották a korabeli ifjúmunkás nemzedék számottevő részét és legkizsákmányoltabb rétegét. 1910-ben az iparos és kereskedőtanoncok létszáma 199 356 volt. Túlnyomó többségüket még ekkor is a kisiparban találjuk.

A szociáldemokrata baloldal ösztönzésére és annak vezetésével 1907 márciusában bontott zászlót a Magyarországi Ifjúmunkások Szabadszervezete. Féllegálisan működött; tagságát az 1904-ben alapított Az Ifjúmunkás című lap előfizető tábora képezte.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) és a szociáldemokrata szakszervezetek vezetői pozitív szerepet játszottak az ifjúmunkás-mozgalom kibontakoztatásában és e mozgalom védelmében a reakciós támadásokkal szemben. A hivatalos szociáldemokrata ifjúságelmélet, ifjúságpolitika azonban nem felelt meg a kor követelményének; fékezte a proletár ifjúsági mozgalom fejlődésének dinamizmusát, nehezítette a forradalmi nemzedékek együttműködését és a nemzedékváltás természetes folyamatát.

Az MSZDP vezetői elvileg egyetértettek a tanoncok szervezkedésével, amennyiben az kizárólag a fiatalok „művelődésére" irányul és szakszervezeti keretek között folyik, de nyomatékosan kijelentették, hogy ők „a tanoncokkal és azok szervezeteivel nem akarnak politikát csinálni". Ezzel szemben a szociáldemokrata égisz alatt szervezkedő tanoncok önképzésüket össze akarták kötni saját érdekük erőteljes védelmével, a felnőtt munkások küzdelmében való részvétellel és nem utolsósorban önálló szervezeti életre törekedtek. Ennek a törekvésnek adott hangot az 1908 áprilisában megtartott II. ifjúmunkás kongresszus, amidőn utasította a megválasztott szervező bizottságot: „foglaljon állást az ellen," hogy a tanoncok szervezetei „művelődési körök legyenek és gyámkodás alatt álljanak".

Az MSZDP baloldali ellenzéke megértést tanúsított a fiatal munkások mozgalmi igényei iránt és felkarolta ügyüket. Alpári Gyulával az élen irányította szervező és nevelő munkájukat, védte csekély mozgásterüket. Mindebből okszerűen következett, hogy a szocialista ifjúmunkás-mozgalom már a kezdet kezdetén a baloldali pártellenzék egyik bázisává vált.

Ugyanezt mondhatjuk a kezdeti szocialista diákmozgalomról is,

amely Szabó Ervin szellemi vezetésével előbb a pártban, majd az úgynevezett Művelődési Kör kebelében működött. Ez volt különben Kun Béla első ifjúságmozgalmi területe. Mint a kolozsvári egyetem jogi fakultásának hallgatója, 18 éves korában, 1904 őszén csatlakozott Szabó Ervin gárdájához. Ide tartozott a kitűnő felkészültségű korabeli fiatal szociáldemokrata „fejmunkások" javarésze (Vágó Béla, Tarczai Lajos, Szerdahelyi Sándor, Szikra Gyula, Rudas László, Timár Miklós, Mérő Gyula, László Jenő, Zádor Pál, Beck Salamon stb.), valamint több tucat szocialisztikus érzelmű diák. Reagálásuk az 1905-ös forradalomra méltán váltott ki megelégedettséget a munkásmozgalomban. A budapesti főiskolák szocialista hallgatóinak a pártlapban is közölt kiáltványa az 1905-ös orosz forradalom részvevőihez a kor legszenvedélyesebb hangú dokumentumainak egyike: „*...Testvéreink! Ti az egész művelt emberiség szabadságharcosainak követendő példát mutattatok! Ti megmutattátok, miként lehet szembeszállni az elnyomás legszörnyűbb formáival! Ti megmutattátok, hogyan törheti meg a lusta tömegek közönyét ügyükért szabadságukat, életüket – mindenüket kockára tevő egyesek önfeledt bátorsága! Tőletek tanuljuk újra, hogyan fojtják tömegek szenvedéseik mindennapos kínját egy nagyszerű megtorlás forradalmi viharába! Köszönet nektek érte!*

... Köszönet nektek érte testvérek! Köszönet a mi részünkről, magyar diákok részéről, akik százszorosan tanulhatunk tőletek! Egy európai köntösű, de ázsiai barbárságú uralkodó osztály a félszabadság és félszolgaság demoralizáló bilincseiben tartja az ország munkálkodó népét. Hogy éljünk – kevés, hogy érte haljunk – sok e szabadság. Mi magunk, szocialista diákok, csak fogcsikorgatva nézzük, miként ölik ki tervszerűen a szabad gondolkodás utolsó csiráit, miként terjeszkedik egyetemeinken, mint egész közéletünkben, a klerikalizmus és a sovinizmus gyilkos mérge. Vajha a ti példátok, testvérek, tartósan megkeményítené szívünket és karunkat, hogy hozzátok hasonlóan diadallal megostromoljuk sötétedő börtönünk kapuit!

A ti végeleges győzelmetek a mi szabadságunk riadója lesz. Győzzetek, testvérek, hogy mi is győzhessünk!"

Nem véletlen, hogy ez a társaság adta a későbbi Galilei Kör forradalmi magvát, a tízes évek honi diákjakobinusait, kommunárjait, a „Piros kedvű, új ütemű lovaghad" megannyi csatákat gyűrő, láncokat tépő hősét.

A végtelenségbe nyúló és a népmilliók számára mind értelmetlenebbnek tűnő első világháború mozdította ki statikus helyzetéből, választotta el a galileisták széplelkeitől a tetterős és tettre kész diákok, fiatal lateinerek maroknyi csoportját. Lázadásuk szubjektív nemzeti ösztönzést alig-alig kaphatott – eltekintve Ady békére, forradalomra

tüzelő lírájától, publicisztikájától, Szabó Ervinnek a militarizmust és a szociáldemokrata megalkuvást ostorozó fellépésétől –, hiszen mint tudjuk, még a marxista munkásság akkori hivatalos pártja, az MSZDP sem tudott megfelelni a kor kihívásainak.

Az internacionális indíttatás, mint annyiszor a történelmi sorsfordulók előestéjén, most is meghatározó volt, gondoljunk a zimmerwaldi baloldal eszmei kisugárzására és méginkább az 1917-es oroszországi forradalom földrészeket felriasztó elementáris erejére.

1917 szeptemberében megjelent a politikai küzdőtéren a Forradalmi Szocialisták első illegális csoportja Sugár Tivadarral és egy törékeny, de erős jellemű főiskolás lánnyal, Duczynska Ilonával az élen. Antimilitarista röpiratokat készítettek és terjesztettek, keresték a kapcsolatokat a hadiüzemi munkásokkal, katonákkal, ifjúmunkásokkal. 1918 januárjában őrizetbe vették Duczynska Ilonát és társait; pert indítottak ellenük, és elítélték őket. A Galilei Kört betiltották, helyiségeit bezárták és lepecsételték. Ám nem sokkal a lebukások után sorompóba állt a Forradalmi Szocialisták második gárdája Korvin Ottó irányításával. Körükhöz tartozott a magyar forradalmi munkásmozgalom számos, később kiemelkedővé vált személyisége, mint például Sallai Imre, Révai József, Lékai János, Mosolygó Antal, Lengyel József.

A fiatalságnak ez a fegyelmezett forradalmi csoportja meg sem közelítette a legjobb baloldali szociáldemokrata koponyák ideológiai színvonalát, és természetesen csekély mozgalmi tapasztalattal rendelkezett. Azonban tagjainak ifjúi idealizmusa, ösztönös forradalmisága és példás szervezettsége révén a korabeli magyar progresszió egyik legharcosabb, igazán tettre kész alakulatává vált.

A Forradalmi Szocialisták „vigyázó szemüket" Pétervárra vetették. Programjuk homlokterében az orosz példa állott. A „földes grófok és iparbárók élősdi csapata" ellen tüzelték a „Földtelen Jánosokat és Nincstelen Pétereket." Kun Béla egyik későbbi beszédében méltán állapította meg, hogy amikor a magyar demokrácia hirtelen fordulattal ünnepelni kezdte Wilson amerikai elnököt és a nyugati polgári demokráciákat, ugyanakkor már áramlott a fény keletről. *„Ez a fény, ha gyéren is, de mutatta a világosságot, mutatta az igazi kivezető utat. Gyéren azért, mert a fényből csak kevés juthatott el Magyarországra. De ez a kevés is elég volt arra, hogy egyes csoportok keressék mellette a munkásság felszabadításának és az egész emberiség felszabadításának útját."*

A Forradalmi Szocialisták – kivált a Galilei Kör feloszlatása után – szorosan együttműködtek az ifjúmunkások féllegális szövetségével, amely éppen abban az időben kiterjedt tanoncsztrájkok szervezésével hívta fel magára a figyelmet. A két háborúellenes ifjúsági egyesülés

tevékenységének koordinálásában főleg Krammer Sándor és Lékai János jeleskedett.

Az 1918-as októbervégi történelmi fordulat a korábbinál kedvezőbb társadalmi-politikai feltételeket teremtett a haladó mozgalmak kibontakoztatására. Az őszirózsás forradalom szétfeszítette a monarchikus államrendszert, egyszer s mindenkorra véget vetett a Habsburg-ház uralmának, meghozta a békét, kivívta az ország függetlenségét, s a polgári demokratikus kormányzat megteremtésével az előbbinél haladóbb, modernebb társadalmi berendezkedést alkotott. Károlyi Mihály kormányába a Nemzeti Tanács pártjai, jelesen a Károlyi-párt, az MSZDP és a Radikális Párt delegálták a minisztereket. Az MSZDP a kereskedelmi és a népjóléti tárcát kapta.

A háborús vereséget szenvedett, területileg összezsugorodott, ezer sebből vérző ország, a meggyötört, lerongyolódott nép várta, remélte jobb sorsát. Viszont a tőkés magántulajdon talaján álló, külpolitikájában a Wilsonnal kapcsolatos illúziókra építő polgári köztársaság mégoly jóakarattal sem oldhatta meg a szociális problémákat, a bonyolult területi kérdést, de még a forradalom vívmányait sem védhette sikeresen a történelem kerekét visszafordítani igyekvő szélsőségesen konzervatív erőkkel szemben.

A köztársaság belső állapota s a vele összefüggő külpolitikai tényezők egyaránt azt az elodázhatatlan történelmi feladatot állították a továbbhaladásban leginkább érdekelt társadalmi osztály, a proletariátus elé, hogy ragadja magához a hatalmat, és osztályszövetségeseivel karöltve mozdítsa elő a teljes gazdasági, társadalmi, nemzeti megújulást. A munkásságot évtizedek óta képviselő MSZDP azonban nem volt híve a forradalom továbbfejlesztésének, tagadta a kapitalizmussal való végső leszámolás időszerűségét. Ilyen körülmények között szükségszerűen létre kellett jönnie egy olyan munkáspártnak, amely felismeri az adott történelmi követelményeket, egyszersmind kész és képes is a proletárforradalom vezérkarának szerepét betölteni. Ez a párt Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) elnevezéssel 1918. november 24-én alakult meg.

A KMP megalapításában meghatározó szerepük volt az oroszországi magyar kommunista szervezetek akkoriban hazatért vezetőinek, mindenekelőtt Kun Bélának. A végtelen orosz földeken több százezer magyarországi hadifogoly élte át az 1917-es forradalmakat. Számottevő részük a bolsevikok oldalára állt, kijárta a forradalom iskoláját. A magyarok – számarányuk és aktivitásuk következtében – az internacionalista hadifoglyok mozgalmának egyik tekintélyes osztagává váltak. Maga Kun Béla a kommunista hadifoglyok nemzetközi föderációjának elnöke lett.

Kun 1917–1918 között megismerkedett Lenin és a bolsevikok jó néhány fontos tanításával, sőt magával Leninnel is, és módja volt folyamatosan részt venni a forradalmi gyakorlatban. Nem tudjuk, menynyit ismert az ifjúságról és az ifjúsági mozgalomról szóló lenini tételekből. Azonban hazajövetele után az hamar kiderült, hogy gazdag tapasztalatokat szerzett a bolsevik ifjúságpolitika gyakorlatában, s tanulmányozta a Komszomol megalakításával kapcsolatos bolsevik taktikát.

A munkáshatalom kivívásáért, majd megőrzéséért, konszolidálódásáért küzdő oroszországi kommunisták ifjúságpolitikája egyáltalán nem elvont logikai meggondolások terméke volt, hanem a hazai és a nemzetközi munkásmozgalom újabb és újabb történeti tapasztalatának általánosításából, valamint az élő események tényleges menetének elemzéséből fakadt.

Már a századelő és a tízes évek lenini ifjúságmozgalmi princípiumaiban megjelent a szervezeti önállóság és az eszmei-politikai kötöttség dialektikája. Az önállóság politikai-pedagógiai szükségszerűségének felismerését a rövid pórázon tartott nyugat- és közép-európai szociáldemokrata ifjúmunkás-mozgalmak fejlődési rendellenességei siettették. Az eszmei kötöttség, a pártosság axiómája pedig először a századelő radikális orosz diákmegmozdulásai kapcsán nyert megfogalmazást. Lenin úgy ítélte meg, hogy az ifjúsági mozgalomnak a politikai mozgalom színvonalára kell emelkednie. A politikai tevékenység pedig „már lényegénél fogva elválaszthatatlan kapcsolatban van a pártok harcával, és elkerülhetetlenül megköveteli egy meghatározott párt kiválasztását." Lenin az uralkodó osztályok hivatkozását a „párttatlanságra", a „függetlenségre" képmutató frázisnak minősítette, amely azt a tényt hivatott leplezni, hogy „a fennálló intézményeket az esetek 99 százalékában igen határozott politikai szellem hatja át". A huszadik századi ifjúsági mozgalmak történeti tapasztalatai teljes mértékben igazolták a lenini megállapítást: a kommunisták és ellenfeleik között valójában nem az a különbség, hogy az előbbiek szekerükbe akarják fogni az ifjúság szervezett erőit, az utóbbiak viszont minden párton felül álló, független ifjúságra áhítoznak, hanem az, hogy a kommunisták nyíltan vallják az ifjúság meghódítására irányuló törekvéseiket, az abszolút függetlenség papolói pedig köntörfalaznak.

Az ifjúsági mozgalommal kapcsolatos marxista–leninista ifjúságpolitikai gyakorlat mindenkori elemzésénél különösen fontos annak számbavétele, hogy egyes intézkedések az alaptételekből következő elvi döntések származékai, míg mások taktikai jellegűek és mint ilyenek, alkalomszerűek, időlegesek. Elvi jelentőségű például az ifjúsági önkormányzat, a speciális feladatok elvégzéséhez szükséges mozgástér biztosítása, valamint a kommunista párt primáciájának érvényesítése az általános

politikai vonalat illetően. Azonban a mindenkori körülmények, szükségszerűségek, lehetőségek szabják meg az ifjúsági szövetség szervezeti formáját, összetételét, elnevezését, csakúgy, mint az ifjúsági autonómia mélységét és a párt ideológiai-politikai irányításának mikéntjét. Így válik érthetővé az a dolog is, hogy a Komszomol megalakulásának és kezdeti tevékenységének időszakában miért kapott nagyobb hangsúlyt az autonómia, mint később és miért nem konkretizálódott a kezdet kezdetén az ifjúsági szövetség pártvezetése.

A cári Oroszországban nem volt szervezkedési joguk az ifjúmunkásoknak. Csak az 1917-es februári forradalom után keltek életre az első ifjúmunkás szervezetek. Ekkor vált Oroszországban a proletárifjúsági szervezetek megnyerése és forradalmi harcba való bevonása a kommunista pártépítés gyakorlati, taktikai kérdésévé. 1917 nyarán az OSZDM(b)P VI. kongresszusán szabta meg a párt az ifjúság mozgósításának alapelveit. A vonatkozó határozat szerint a párt egyik legsürgősebb feladata létrehozni, illetőleg támogatni a szocialista ifjúmunkásszervezeteket. A határozat a párt és az ifjúsági szervezetek kapcsolatát illetően leszögezte: „... arra kell törekedni, hogy a munkásifjúság önálló szervezetekeket alapítson, amelyek szervezetileg nincsenek a pártnak alárendelve, hanem csak eszmeileg kapcsolódnak a párthoz." „A pártnak a munkásifjúság szervezkedésébe való beavatkozása ne legyen gyámkodó jellegű."

E kongresszusi határozat nyomán dolgozták ki 1918-ban a Komszomol legelső programjának alábbi irányelveit: 1. a szövetség szolidáris a kommunista párttal; 2. a szövetség szervezetileg független; 3. a szövetség neve Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség.

1918. október 13-án zajlott le az ifjúsági mozgalomban működő kommunista aktivisták tanácskozása, a Komszomol alakuló kongresszusát pedig 1919. október 29–november 4-e között tartották meg a moszkvai Metropol szállóban. Kun Béla – közvetlenül a Magyarországra való hazautazása előtt (feltehetően november 3-án) – részt vett a kongresszus egyik ülésén, ahol emlékezése szerint „elkeseredett csata dúlt a kommunista ifjúsági szervezet elnevezése és feladatai körül". Megjegyzendő, hogy a 176 kongresszusi küldött közül csak 88 volt a kommunista párt tagja.

Kun Béla társaival együtt november 6-án indult el Moszkvából. Kalandokban bővelkedő utazása az anarchikus állapotú Ukrajnán át vezetett. November 17-én szerencsésen megérkezett Budapestre. E napon kezdődött meg szédületes versenyfutása az idővel. Sietnie kellett, mert azok az idők járták, amikor – Petőfi szavaival szólva – „forradalmas minden futó-óra". Azonnal megkezdte a KMP megalakítását célzó

tárgyalásait a baloldali szociáldemokrata ellenzéki körökkel, egyéniségekkel.

Kezdetben az MSZDP radikális ellenzékének túlnyomó többsége a munkásegység féltése, illetőleg a forradalmi párt jelentőségének fel nem ismerése miatt idegenkedett a KMP létrehozásának gondolatától. E tekintetben a fiatalokat is elfogta az aggály, ám az ügy szempontjából ez alárendelt szerepet játszott. Kun Bélát – szinte messianisztikus hittel – a szívükbe fogadták. „Egy egész, az első világháborút vak lázadással és vak kétségbeeséssel átélő nemzedék életében Kun Béla volt Magyarországon a lenini Október eszméinek első autentikus küldöttje – az első bolsevik, akit szemtől szembe láttunk" – vallotta Sinkó Ervin. „Valaki, aki harci tapasztalatból tudta mindazt, amit mindenki közülünk csak találgathatott a túl gyéren érkező, szándékosan eltorzított hírek s mindenképp áttekinthetetlenül zavaros hírverés útvesztőjében. Az első bolsevik, akit láttunk, s aki elhozta magával a távoli Oroszországból azt a sok boldog és elszánt hitet, mellyel az orosz proletárforradalom hívott a végső és világot megváltó harcba."

Kun Bélának és társainak mindössze egy hét alatt sikerült meggyőznie a pártalapítás potenciális erőinek legjavát. Ennek köszönhető, hogy már november 24-én a budai Városmajor utca 42. sz. házában létrejöhetett a Kommunisták Magyarországi Pártja.

A kommunisták a proletárhatalom megteremtését állították pártjuk programjának homlokterébe. A munkásnemzetköziség talaján álltak, egyszersmind a legigazibb nemzeti érdekeket képviselték. Szövetséget hirdettek Szovjet-Oroszországgal, benne látták a magyar haladás legbiztosabb külső támaszát. Rokonszenveztek valamennyi ország forradalmi mozgalmával, az internacionalista segítségnyújtást a proletariátus elemi kötelességének tartották.

Kun Béla és közvetlen munkatársai a forradalmi ifjúsági mozgalom fellendítését a pártépítés egyik részfeladatának tekintették, és mint ilyet, a legfontosabb teendők közé sorolták. Ez magyarázza azt a megkülönböztetett figyelmet, melyet az Oroszországból hazatért kommunista vezetők a forradalmi diákság és fiatal értelmiség, de még inkább a munkásifjúság iránt tanúsítottak. Kun Béla 16 évvel később így emlékezett vissza a KMP és a forradalmi ifjúság szimbiózisára: „A mi pártunk, amikor megalakult és azóta is mindég, mindenkoron a fiatalok pártja volt. A fiatalok pártja volt nemcsak abban az értelemben, hogy korban fiatalok voltunk, akik megalakítottuk a KMP-t, hanem a fiatalok pártja volt azért, mert azoknak a pártja volt, akik biztosak voltak a harcos, a szabad jövőben! Ezért volt az, hogy a mi pártunk még jóformán meg se alakult, máris felismerte a fiatalság történelmi jelentőségét a munkásosztály forradalmi osztályharcában. Ezért volt az, hogy

a mi pártunk minden hibán keresztül is, amit elkövettünk, sohasem követett el egy hibát: a fiatalság jelentőségének lebecsülését."

Kun Béla fenti szavainak egyik autentikus igazolója Boross F. László, a kor forradalmi ifjúsági mozgalmának egyik ismert vezetője. Boross visszaemlékezésében mint jellemző epizódot aláhúzza, hogy még a KMP megalakulása előtt találkozott Kun Bélával. Az Oroszországból hónapokkal korábban hazatért Seidler Ernő (Szabó Ervin unokaöccse), a Galilei Kör egyik alapítója, Kun tomszki szocialista-kommunista csoportjának tagja mutatta be Kunnak a Seemann-kávéházban mint az ifjúmunkás-mozgalom kommunistákkal szolidáris egyik vezetőjét. Kun rögtön abbahagyta a többiekkel folytatott beszélgetést és Boross F. László emlékezése szerint hozzávetőlegesen a következőket mondotta: „Az ifjúmunkás-mozgalom egyike a legfontosabb feladatainknak. Csak üssék a vasat! És ha akármire szükségük lesz, azonnal jöjjenek hozzám. Ha szónok kell valahol, bármikor magam szívesen kimegyek, mert az ifjúmunkás-mozgalom mindennél fontosabb. Kiadunk majd egy külön ifjúmunkás-lapot, csak rajta, dolgozni pihenés nélkül."

A KMP az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetséghez hasonló ifjúsági szervezet létrehozását tűzte ki célul. Ennek megvalósítása azonban többszakaszos, változatos taktikájú küzdelmet igényelt. Az óvatosságra, a rugalmasságra annál is inkább szükség volt, mivel a létező szociáldemokrata ifjúmunkás-mozgalom részint szakszervezeti égisz alatt működött; márpedig a KMP következetesen ügyelt a szakszervezetek egységére.

Amikor Kun Béláék hazatértek, javában folyt a legális szociáldemokrata ifjúmunkás szövetség november végére tervezett alakuló nagygyűlésének előkészítése. A KMP messzemenően támogatta a legális ifjúmunkás szervezet alapköveinek lerakását. Nem ágált a szociáldemokrata szervezeti keretek ellen, viszont igyekezett odahatni, hogy a szervezet már a kezdet kezdetén szolidáris legyen a nagy október ügyével és általában radikális politikai jelleget öltsön. Minthogy a szövetség tekintélyesebb szervezői (Lékai János, Balogh László, Boross F. László, Krammer Sándor és mások) időközben a KMP alapító tagjainak sorába léptek, előre lehetett látni, hogy a kommunista ifjúsági aktíva meghatározó szerephez jut majd a nagygyűlésen.

Az ifjúmunkások első szabad tanácskozására 1918. november 30-án – tehát csupán 6 nappal a KMP megalakulása után – került sor a budapesti régi képviselőház nagytermében. Az aktuson számos testület képviseltette magát. Az MSZDP és Az Ifjúmunkás című lap részéről Révész Mihály, az Oroszországból hazatért forradalmárok képviseletében Rabinovits József, a Szakszervezeti Tanács részéről Király Al-

bert jelent meg. (A KMP taktikai okokból egy ideig nem lépett a nyilvánosság elé.) Képviseltette magát még a fővárosi tanács, a vasasok, a famunkások, a kárpitosok, a szabók, a magánalkalmazottak szakszervezete, továbbá a mérnökök főiskolai szakosztálya, a Galilei Kör és a Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesülete.

E tanácskozáson olyan események történtek, amelyekre a szociáldemokrata vezetők aligha számítottak. Még a napirend előtt szót kért Krammer Sándor, és előterjesztett egy határozati javaslatot, melyet Boross F. Lászlóval közösen szövegezett meg és amelyhez gyaníthatóan Kun Bélának is volt némi köze. A javaslat többek között a következőket tartalmazta: *„Az Ifjúmunkások Szövetségének alakuló közgyűlése forró üdvözletét és teljes szolidaritásának kifejezését küldi a diadalmas, kizsákmányolást romboló, szocializmust építő oroszországi proletariátusnak s a nemzetközi forradalom előharcosának, Lenin elvtársnak. Üdvözletét küldi s testvéri egyetértésének kifejezését Liebknecht Károlynak s a vezérlete alatt a diktatúráért küzdő német proletariátusnak. Testvéri együttérzéséről biztosítja Angolország, Franciaország, Olaszország és a többi antantállamok imperialistái által enyomott proletárokat, abban a tudatban, hogy ők is rájöttek arra, hogy az ellenségeik az ország határán belül vannak; az ellenség az elnyomó, a kizsákmányoló, rabló érdekeiért tömeggyilkoló burzsoázia . . .”* A küldöttek „kitörő lelkesedéssel fogadták el” a határozati javaslatot – olvashatjuk az egykori sajtótájékoztatóban.

Boross F. László visszaemlékezéséből tudjuk: a nagygyűlés kényszerítette az elnöklő Szerdahelyi Sándort, a Népszava munkatársát, hogy adja meg a szót Rabinovits Józsefnek, aki nem a KMP, hanem az Oroszországból visszatért szocialisták és az oroszországi magyar kommunisták moszkvai csoportja nevében kívánta üdvözölni a jelenlévőket. (Szerdahelyit antidemokratikus magatartása miatt leparancsolták az elnöki székből, tisztségét Kálmán Miksa vette át.) Rabinovitsot, aki terjedelmes beszédben szólott az oroszországi proletárforradalomról, a proletárdiktatúráról és az ifjúmunkások időszerű feladatairól – nagy ovációban részesítették.

A nagygyűlésen életre hívták az Ifjúmunkások Országos Szövetségét. Megvitatták az IOSZ szociálpolitikai és oktatási programját, valamint az alapszabályokat. Lékai János az oktatási programtervezet előterjesztése kapcsán a következő feltűnést keltő megállapítást tette: a szövetségnek a közeljövő programjánál messzebb kell tekintenie, „nekünk azért kell küzdenünk, hogy a mi álmunk, mely Oroszországban már nem álom, Németországban is élő valóság, megvalósuljon.”

Végül a nagygyűlés megválasztotta az IOSZ központi vezetőségét, a számvizsgáló bizottságot és a választmányt. A megválasztott hét köz-

ponti vezetőségi tag közül négyen voltak kommunisták: Bergmann Géza második elnök, Lékai János titkár, Balogh László pénztáros és Kovács Imre ellenőr. A húsztagú választmányban hozzávetőlegesen erőegyensúly jött létre. Az alapszabályok szerint azonban a szövetség vezetésében osztozni kellett az MSZDP és a Szakszervezeti Tanács kooptált embereiből álló Ifjúmunkások Országos Bizottságával, s ez valamelyest módosította az erőviszonyokat.

Láthatjuk tehát, hogy felemás módon – szociáldemokrata szervezeti keretek között, de oppozíciós forradalmi szellemmel telítve jött létre az első legális hazai proletárifjúsági szervezet, az IOSZ.

Az MSZDP és az IOSZ között napról napra növekedett a feszültség. A forradalmi szellemiségű fiatalokat megkapta a KMP programja, melyet a párt sajtójából és a gyűléseken ismertek meg. A KMP célkitűzése, ellentétben a reformista program békaperspektívájával, közvetlen közelben láttatta a végcélt: a munkásosztály döntő harcát a hatalomért s a teljes társadalmi megújulás szocialista-kommunista távlatait. A kommunisták az addig ismeretlen jövőről lebbentették fel a fátylat, s a jövő mindenkinél inkább a fiatalok fantáziáját izgatta.

A KMP programjának a forradalmi ifjúságra gyakorolt hatásáról önmagában is sokat mond az a tény, hogy a párt vezetői és alapító tagjai között feltűnően nagy számarányban jelentkezett a fiatalság. Hogy csak néhány ismert személyiségre hivatkozzunk: 1918-ban Korvin Ottó 24 éves, Szamuely Tibor 28 éves, Szamuely László 21 éves, Sallai Imre 21 éves, Lékai János 22 éves, Szalvay Mihály 19 éves, Rákos Feres 25 éves, Rákosi Mátyás 26 éves, Mosolygó Antal 27 éves, Kis Zsigmond 20 éves, Krammer Sándor 22 éves, Boross F. László 23 éves, Mészáros Gábor 22 éves, Kerekes Árpád 22 éves, Hevesi Gyula 28 éves, Entzbruder Dezső 24 éves, Lengyel József 22 éves, Révai József 20 éves, Horváth Imre 17 éves, Kelen József 26 éves, Komját Aladár 27 éves, Vadas Márton 18 éves, Karikás Frigyes 27 éves, Poll Sándor 20 éves, Haász Árpád 22 éves, Fogarasi Béla 27 éves, Biermann István 27 éves, Duczynska Ilona 21 éves, Sugár Tivadar 21 éves, Leél Leo 22 éves volt. A KMP Központi Bizottságának legfiatalabb tagja, Korvin Ottó 24 éves, legidősebb tagja, László Jenő 40 éves volt. Az akkoriban 32 esztendős Kun Bélát az alapítók egymásközt már „öreg"-nek nevezték, s mint látjuk, korántsem a tréfa kedvéért.

Az IOSZ az első naptól kezdve szorosan együttműködött a KMP-vel. Jellemző erre a körülményre, hogy az ifjúmunkások nemcsak az utcán, hanem a szociáldemokrata szervezetekben is nyíltan terjesztették a kommunisták központi lapját, a Vörös Újságot. Érthető, hogy az MSZDP és a Szakszervezeti Tanács minden lehető módon útját akarta állni az ifjúmunkás szövetség radikalizálódásának. Ezt a törekvést

szolgálta többek között az antikommunista propaganda fokozása az ifjúsági sajtóban, a mozgalom fejlődési tempójának csökkentése az egyik leghatásosabb eszközzel, az anyagi kiadások fedezésének megtagadásával, valamint a szövetség kommunista ifjúsági vezetői hatáskörének szűkítésére irányuló kísérlet. Ez utóbbi úgy történt, hogy az MSZDP 1918. december közepe táján az IOSZ vezetőinek megkérdezése nélkül olyan pályázatot írt ki egy központi ifjúmunkás titkár posztjára, amelynek feltételei eleve kizárták a pályázók sorából a szövetség megválasztott vezetőit, Lékai Jánost és társait.

Az IOSZ költségvetésének visszautasítása, a titkári tisztségre kiírt pályázat feltételei elegendő okot adtak a nyílt lázadásra. Miután december közepéig a szervezett munkásifjúság zöme a kommunisták befolyása alá került, a lázadás sikerrel kecsegtetett.

A kenyértörés bekövetkezését előre sejtető mozzanat volt a nagyváradi ifjúmunkások 1918. december 15-én megtartott közgyűlése, amely határozatában mint „a kommunista ifjúmunkások nagyváradi csoportja" kimondta: elérkezettnek látja az időt a kommunista társadalom megvalósítására. „Testvéri üdvözletét küldi az oroszországi proletariátusnak, valamint a magyarországi kommunistáknak és az egész világ proletariátusának." A közgyűlés leszögezte még, hogy „Marx tanításának alapján állva, szívvel, lélekkel együttérez a kommunista párttal."

Az idő tájt hívta össze megbeszélésre a KMP Központi Vezetősége az IOSZ vezető testületében működő kommunistákat. A megbeszélés tárgyát az ifjúmunkás szövetség szervezeti függetlenítésével kapcsolatos feladatok képezték. Lékai János és társai egyetértettek Kun Béláék ama taktikai elgondolásával, miszerint egyelőre nem célszerű többet kérni a szövetség összvezetőségétől az MSZDP-től való elszakadás kinyilvánításánál. Az óvatosság oka az volt, hogy a KMP nem akart előreszaladni, számolt a proletárifjúság tényleges tudati szintjével. A fokozatosság érvényesítése csökkentette a szakítás kockázatát a végcél elérésének veszélyeztetése nélkül. Az ugyanis nyilvánvaló volt, hogy az adott helyzetben a dolgok logikája gyorsan a kommunisták mellé állítja a szervezetileg függetlenné váló IOSZ-t.

1918. december 23–24-én zajlott lez az IOSZ szűkebb vezető testületének ama rendkívüli ülése, amelyen a Balogh László által a szervezet önállósítására előterjesztett javaslatot a jelenlévők 9 szavazattal 5 szavazat ellenében elfogadták. Megjegyzendő, hogy az 5 ellenszavazat magában foglalta a 3 kooptált felnőtt vezető – Haáz Kálmán, Király Albert, Révész Mihály – voksait is. Így nézve a dolgot kiderül, hogy a választott vezetők között a vélemény 9:2 arányban oszlott meg a kommunista indítvány javára. A Központi Vezetőség utasította a tit-

kárt, hogy a KV határozati javaslatát terjessze elő az év végén összehívandó összvezetőségi és összbizalmi testületi ülésen.

Ilyen viharos előzmények után került sor 1918. december 30-án az IOSZ második összvezetőségi ülésére a budapesti Társadalmi Múzeum Eötvös utca 3. szám alatti épületének nagytermében. Az IOSZ vezetőségének referátumát Balogh László adta elő. Felsorolta az MSZDP és a Szakszervezeti Tanács részéről ért sérelmeket, majd kijelentette: „Egy hatalmas párt készleteivel és energiájával már kísérleteztünk, de ez a párt sohasem szállt síkra érdekeinkért. Amikor így támogatás nélkül állottunk és tudtuk, hogy a pénz elfogy, elkövettük azt a hatalmas bűnt, hogy tárgyalásba bocsátkoztunk a kommunista párttal... És ekkor váratlan meglepetés ért bennünket. Azt hittük, hogy ez a párt is nemtörődömséggel fog fogadni, és éppen ellenkezőleg történt. A kommunista párt elfogadta költségvetésünket, és mozgalmunk támogatására hatalmas összeget szavazott meg. A lap kiadásában is támogatnak, úgyhogy a lapot hetenként megjelentethetjük... A pénzbeli támogatást nem utasíthatjuk vissza, mert pénz nélkül nem lehet mozgalmat csinálni. És ez a pénz nem bűnös pénz (felkiáltás: nem csendőrpénz!), nem megvesztegetés. Tizenöt évi eredménytelenség után most oda jutottunk, hogy önerőnkből mozgalmat kezdhetünk, ezt ki kell használnunk."

Balogh előadását hosszas, szenvedélyes vita követte, melynek során a szociáldemokrata vezetők sikertelen kísérletet tettek az ellentétek elsimítására, a szakadás elkerülésére. Az összvezetőség végül is elfogadta a kommunisták javaslatát, mégpedig impozáns szavazati arányban: hatvan szavazattal hét ellenében.

Az IOSZ tehát 1918. december 30-án megszakította szervezeti kapcsolatát az MSZDP-vel és úgymond függetlenné vált. A függetlenség valójában a szervezeti keretekre korlátozódott. Az ifjúmunkás szövetség eszmeileg, politikailag a kommunista párthoz csatlakozott, a KMP erkölcsi és anyagi támogatásával működött. Eképpen az IOSZ elszakadása az MSZDP-től gyakorlatilag egybeesett a kommunista ifjúsági szövetség megalakulásának aktusával. Kun Béla jó néhány évvel később okkal minősítette eredményesnek a kommunista mozgalom kezdeti történeti szakaszának ifjúmunkás taktikáját. Az ifjúmunkásoknak – hangsúlyozta Kun – „nem azt mondottuk, jöjjetek velünk, sem azt nem mondottuk, hagyjátok ott a szociáldemokratákat, hanem olyan javaslatot tettünk, hogy jelentse ki a magyar Ifjúmunkás Szövetség, hogy nem tartozik az szd. párthoz. Így elértük azt, hogy a szavazásnál még a vezetőség is csatlakozott hozzánk és elértük azt, hogy rövid idővel később már az egész Ifjúmunkás Szövetség a mi oldalunkon volt. Mi képviseltük az ő kívánságaikat, mi csináltunk lapot az ő számukra és

rövid idő alatt sikerült megnyernünk az ifjúmunkások minden számottevő rétegét."

Az MSZDP-től elszakadt IOSZ megtartotta eredeti elnevezését, kifejezvén ezzel nyitottságát, nevezetesen azt a körülményt, hogy kapuját mindkét munkáspárt ifjúsága előtt kitárja. Az IOSZ önkormányzata azonban – különös tekintettel a forradalmi helyzetre – feladta a szövetség politikai függetlenségét és a KMP elvi-politikai iránymutatása mellett, a kommunistákkal egyeztetett taktika alapján működött. Az IOSZ január elején új kommunista színezetű központi lapot adott ki heti 5000 példányban, *Az Ifjú Proletár* címen.

Az MSZDP – nem sokkal később – még 1919 januárjában megalakította saját ifjúmunkás szervezetét Szocialista Ifjúmunkások Országos Szövetsége (SZIOSZ) néven. A SZIOSZ átvette a hagyományos szociáldemokrata ifjúmunkás lapot, Az Ifjúmunkás-t, és követve az MSZDP politikáját, szembehelyezkedett mind a KMP-vel, mind pedig az IOSZ-szal.

Jóllehet a SZIOSZ élvezte a hagyományos munkáspárt meglehetősen nagy szervezeti apparátusának és az MSZDP kormánypárti mivoltának felbecsülhetetlen előnyeit, mégis alulmaradt az IOSZ-szal való versengésben. A szervezett ifjúmunkásság erőviszonyai 1919 első negyedének végéig – egykorú, hitelesnek tartható statisztikai adatok szerint – így alakultak:

	Budapesti	Vidéki	Szakmai	Összesen
	csoportok száma			
Ifjúmunkások Országos Szövetsége	17	8	6	31
Szocialista Ifjúmunkások Országos Szövetsége	9	13	11	33
Összesen:	26	21	17	64

	A tagok száma
IOSZ	19 500
SZIOSZ	13 700
Összesen:	33 200

Az IOSZ felülkerekedését természetesen nem annyira a szervezeti arányszámok ilyetén alakulása jelzi, mint inkább az a történelmi tény, hogy a munkásforradalom, amelyre a KMP oldalán küzdő kommunista ifjúsági szövetség mindent feltett, győzedelmeskedett.

A két munkáspárt, az MSZDP és a KMP fúziója és a Tanácsköztársaság 1919. március 21-én történt kikiáltása után magától értetődően

a két ifjúmunkás szövetség is egyesült. Az utóbbi aktusnak azonban az előbbitől eltérően nem volt kompromisszumos jellege. Az IOSZ politikai súlya ugyanis a tőkés rendszer megdöntése nyomán olyannyira megnövekedett, hogy az egyesülés a volt rivális szervezettel gyakorlatilag egyet jelentett a SZIOSZ feltétel nélküli csatlakozásával. Ilyenformán az egységes ifjúmunkás szövetség egyértelműen kommunista jelleget öltött, és 1919. április 6-án felvette a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége (KIMSZ) nevet.

Az egységes ifjúsági szövetség vezetői azon „balos" kommunisták közé tartoztak, akiket aggasztott a proletárdiktatúra békés győzelme, és a két munkáspárt egyesülését, a KMP-ről való lemondást kezdetben Kun Béla megalkuvásaként értékelték. Gyanítható, hogy a KMP feloszlatása miatt támadt ifjúsági lázadást nem az élcsapat párt szükségességének tudata, hanem elsősorban praktikus ok: az ifjúsági szövetség politikai jellegének és autonómiájának féltése váltotta ki. És ha mégis elfogadták a magyarázatot, hogy tudniillik a vértelen forradalom győzelmének és a hatalom megőrzésének is előfeltétele a munkásság egysége – ahhoz Kun Béla tekintélyt parancsoló logikája és határozottsága szükségeltetett.

Annak ellenére, hogy az antant hatalmak gazdasági blokádja és az imperialista intervenció tetézte a magyar munkásállam örökölt gazdasági bajait, a kormányzat késedelem nélkül, rendkívüli erőfeszítéseket tett a dolgozók életkörülményeinek javítására. A Forradalmi Kormányzótanács különösen nagy figyelmet szentelt a szegénysorsú fiatalok és a proletárgyermekek felkarolására. A szociális és kulturális helyzet javítása párosult a fiatalok politikai egyenjogúsításával. Az 1919-es első magyar szocialista alkotmány mindkét nem választó és választható állampolgárainak alsó korhatárát a 18. életévre szállította le.

A KIMSZ sokrétű munkát végzett a haladó ifjúság kommunista nevelésében, az állami ifjúságpolitika kidolgozásában és végrehajtásában. Ugyanakkor alaposan kivette részét a Tanácsköztársaság forradalmi honvédő háborújából, továbbá a belbiztonság megszilárdításáért folytatott küzdelemből.

Az 1919-es magyar kommün ifjúsági mozgalmának alapvető működési feltételeit és tevékenységét vizsgálva a következő hazai és nemzetközi sajátosságokat kell figyelembe venni.

1. Az 1919. március 21-én létrejött egységes munkáspárt (Magyarországi Szocialista Párt, júniustól Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja) nem volt élcsapat jellegű, zárt munkáspárt.

2. Az egységes párt és a tömegszervezetek viszonyának kérdése nem tisztázódott, jóllehet a párt és a szakszervezetek, valamint a párt és tanácsok között megkezdődött az idevágó vita.

3. A KIMSZ és a szakszervezetek kapcsolatai a negatív hagyományok tehertétele, a szakszervezetek és a KIMSZ új szerepének tisztázatlansága, a szakszervezeti jobboldal konvencionális gyanakvása, nemkülönben az ifjúsági avantgardizmus felélénkülése miatt nem voltak felhőtlenek.

4. Az ifjúsággal kapcsolatos marxista–leninista irodalom jórészt ismeretlen volt Magyarországon.

5. A nemzetközi munkásmozgalomban elméletileg nem tisztázódott végképp a kommunista pártok és a kommunista ifjúsági szövetségek kapcsolatának kérdése. (Az SZKP és a Komszomol viszonyát ma is meghatározó döntésre 1919 augusztusában került sor.)

6. A földrajzi elszigeteltség miatt nem sikerült megteremteni a KIMSZ és a Komszomol állandó kapcsolatát.

A KIMSZ státuszának rendezetlensége arra késztette a szövetséget, hogy – mondhatnánk – sündisznóállásból védekezzék a beavatkozás minden oldalról fenyegető kísérletével szemben. Valamennyi intézményben mindig akadtak ugyanis olyan felnőttek, akik kedvüket lelték a fiatalok megregulázásában, a gyámkodásban.

Kun Béla őszinte támogatója volt a párt és a tömegszervezetek önkormányzatának, mégpedig mindenekelőtt azért, mert bennük látta azt a garanciát, amely megóvja a forradalmi államiságot a hivatalnokuralommá való elfajulástól. Ami az ifjúsági mozgalmat illeti, Kun és elvbarátai az adott helyzetben hívei voltak annak, hogy a KIMSZ autonómiája a politikai szférákra is kiterjedjen. A politikai lavírozás lehetősége ugyanis módot adott arra, hogy a proletárdiktatúra mellett szilárdan kitartó ifjúsági szövetség Kun Béláék mellett voksoljon a Tanácsköztársaság megosztott vezérkarának és alacsonyabb szintű testületeinek vitáiban. A módfelett széles autonómia káros avantgardista tendenciákat is felerősített, e törekvések azonban nem veszélyeztették a munkáshatalom alapvető érdekeit.

A KIMSZ történeti fejlődésének igen fontos állomása volt az 1919. június 20–22-én lezajlott első kongresszus. Eredetileg úgy tervezték, hogy a megnyitó beszédet Kun Béla tartja, ez azonban nem így történt. Kunt feltehetőleg a június 13-i Clemenceau-jegyzék nyomán keletkezett diplomáciai-politikai bonyodalmak és a KIMSZ-kongresszussal párhuzamosan ülésező Tanácsok Országos Gyűlése akadályozta meg a felkészülésben.

Ismeretes, hogy a KIMSZ első kongresszusa megerősítette az ifjúsági szövetség politikai és kommunista jellegét, autonómiáját, hitet tett a proletárdiktatúra és az internacionalista szolidaritás mellett. A kongresszus küldöttei percekig tartó ovációval fogadták a tanácskozás első napján megjelenő Kun Bélát, aki elfogódott hangú, rögtönzött beszé-

dében főként a Tanácsköztársaság fegyveres védelmének fontosságát ecsetelte. Kun később igen nagyra értékelte az ifjúsági szövetség 1919-es kongresszusának politikai súlyát. „És ha visszaemlékezünk a diktatúra idejére – mondotta 1935-ös jubileumi beszédében –, annak fénypontja, a legfénylőbb pontja éppen az a kongresszus volt, amelyet a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség tartott, amely megállapította a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség feladatait, akcióprogramját... Ha mi a pártkongresszuson úgy éreztük magunkat, mint akik süllyednek valahogyan a szociáldemokráciának a tengerében, ezen a kongresszuson mi, akik részt vettünk, az ifjak és felnőttek, úgy érezhettük magunkat, mint otthon a kommunistáknál... Ez a két kongresszus, elvtársak, ennek a két kongresszusnak az ellentéte az egyik legfontosabb fejezete lesz mindenkoron a magyarországi mozgalom történetének."

Nem lehet Kun Béla és az 1919-es forradalmi ifjúsági mozgalom összefüggéséről elmélkedni anélkül, hogy említést ne tennénk az internacionális vonásokról, nevezetesen Kun szerepéről a nemzetközi forradalmi ifjúmunkás-mozgalom erőinek egyesítésében. Megállapítható ugyanis, hogy a kor kommunista vezető egyéniségei közül Lenin mellett Kun Béla tett a legtöbbet a Kommunista Ifjúsági Internacionálé létrehozásáért. Kun mint a Magyarországi Tanácsköztársaság tényleges vezetője és külügyi népbiztosa, Lékai János közreműködésével megteremtette az összeköttetést a földrajzilag, katonailag izolált Szovjet-Oroszország ifjúsági mozgalma, vagyis a leendő KII fő osztaga és a nyugati radikális szocialista ifjúmunkás-mozgalmak között, továbbá politikailag és technikailag előkészítette a Budapestre tervezett alapító kongresszust. Kun Béla ez irányú tevékenységének értékét cseppet sem csökkenti az a tény, hogy a magyarországi Tanácsköztársaság megdöntése miatt végül is Berlinben került sor az említett aktusra.

Kun Béla az ellenforradalom hatalomra jutása után emigrációba kényszerült, a magyar kommunista ifjúsági mozgalmat pedig – csakúgy, mint a KMP-t – illegalitásba szorította az új rendszer államgépezete. Minthogy Kun minden egyéb funkciója mellett változatlanul meghatározó tényezője maradt a magyar párt vezetésének, stratégiai és taktikai elgondolásai a honi ifjúsági mozgalomban is mély nyomokat hagytak az ellenforradalom évtizedeiben. Kétségtelen, hogy a Kominternben vezető testületében, apparátusában végzett munka szélesítette Kun nemzetközi látókörét, s csaknem egyéves pártmissziója a Komszomol Központi Bizottságában – amelyről először kapunk áttekintést Grant Avetiszjan e kötetben közölt tanulmányában – növelte ifjúságmozgalmi tapasztalatait. Mindez segítette az új magyar forradalmi generációk talpraállítását is. Viszont szintúgy igaz, hogy elvi-politikai tévedései, amelyek hol az emigráns élet elkerülhetetlen következményeként tá-

madt személyi és szervezeti viszályokban, hol pedig azoktól függetlenül nyilvánultak meg – számos más súlyosabb ok mellett –, késleltették a kommunista és a szociáldemokrata ifjúmunkások akcióegységének megteremtését és a vitakészség kialakulását az egyetemes ifjúsági progreszszió berkeiben.

Kun Béla – miként az itt közzétett írásokból is kicsendül – nagy figyelemmel és szeretettel törődött a volt 1919-es ifjúsági vezetők sorsával. Továbbképzésük lehetőségeit latolgatta, egészségi állapotukat ellenőriztette, ha bajban voltak, segített rajtuk. Szívbéli jó barátság kötötte a fiatalon elhunyt Lékai Jánoshoz, az 1919-es forradalmi ifjúsági mozgalom első emberéhez, akinek rendíthetetlen hűsége a magyar kommün eszméihez és emberi ragaszkodása a Kun családhoz egyaránt megindította.

Megjegyezhetjük még – éspedig egyáltalán nem valamiféle hódoló tiszteletből, hanem a színtiszta igazság kedvéért –, hogy Kun Béla a húszas és harmincas évek ifjúságmozgalmának legsúlyosabb elvi kérdéseiben, amelyek részint a kommunista pártok és a kommunista ifjúsági szövetségek viszonyát (1921), részint az ifjúság antifasiszta egységfrontjának megteremtését érintették (1935), alapjában véve a konkrét történelmi követelményeknek megfelelő marxista–leninista álláspontot foglalta el.

Az utóbbi témával kapcsolatban hadd utaljunk a KMP Titkárságának 1935 novemberében küldött levelére (lásd e kötetben). Ebből ugyanis világosan kitűnik, mennyire jól látta Kun az ifjúsági mozgalom különleges jelentőségét az antifasiszta népfront megteremtéséért folytatott harcban és mennyire felfogta a körülményeknek azt a realitását, miszerint a magyar ifjúság antifasiszta egységét csakis a marxista–leninista orientációjú, szociáldemokrata szervezeti keretek között működő Országos Ifjúsági Bizottságra lehet alapozni.

Szinte jelképes, hogy Kun Béla utolsó írása a Petőfi-tanulmány volt. Ahogy a gödi „Fészek"-ben Petőfi verseivel lázítottak a fasizmus ellen a szervezett ifjúmunkások, úgy Kun Béla is Petőfi költészetével ostorozta a „szörnyű idők" előidézőit és vámszedőit. „A magyar nép demokratikus szabadságáért folyó harcnak a jakobinus Petőfi a legnagyobb, legigazabb költője" – ez tanulmányának záró mondata.

A felszabadulást, mint oly sokan harcostársai közül, Kun Béla sem érhette meg, ő is a Sztálin személyi kultuszával kapcsolatos törvénysértések áldozata lett. A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma által kiállított rehabilitációs okmány szerint 1939. november 30-án halt meg.

Kun Béláné: Kun Béla gyermek- és ifjúkora

LELE

Gyermekkoráról keveset tudok. Saját magáról nem szeretett beszélni, gyermekkorának egynéhány apró emlékét mégis összeszedtem.

Kun Béla Erdélyben, a Szilágyságnak egy kicsiny, hétszáz lelket számláló falujában, Lelén született, 1886. február 20-án. Apja falusi jegyző volt. Szülei egy kis paraszthéz földes szobájában laktak. A fiú elemi iskoláit Lelén végezte. Az iskola egyetlen „termében" együtt ültek a különböző osztályba járó fiúk, lányok, s várták, mikor kerül az ő osztályukra a tanítás sora.

A szülők három gyermeket neveltek fel, két fiút és egy lányt. A leány, Irén, varrni tanult, később részt vett az erdélyi nőmunkásmozgalomban; a legkisebb fiú, Sándor, agronómus lett. Hármuk közül a legidősebb testvér Kun Béla.

Hogy gyerekeit el tudja tartani, a jegyző apa egy kis földet is művelt. (Ma legelőnek használják.) A sovány lelei föld keveset hozott, a jegyzői fizetés se volt sok, nehezen élt a család. Kun Béla apja szerette a bort, többet fogyasztott belőle, mint amennyit a keresete megengedett. Ez is sorvasztotta a család rendes ellátásának amúgy sem nagy anyagi alapját.

Megesett nemegyszer, hogy a „jegyző úr" magával vitte fiát a közeli városba, ahol miután hivatalos dolgait elvégezte, esetleg eladott egykét zsák gabonát, fiát a szekéren hagyva bement „egy pillanatra" valamelyik kis kocsmába, és addig vissza sem jött, amíg a kocsmában ülőket is vendégül látva, utolsó garasát el nem verte. Talán ez volt minden, amit egy ízben Kun Béla gyerekkoráról elmondott nekem; egyedül ült a szekéren – olykor már késő éjszaka volt –, amikor az apja imbolyogva visszajött, felült a bakra, és elindította a lovat.

Lehet, hogy a sötét éjszakába nyúló magány vagy az otthon oly szükséges pénz elherdálása annyira bántotta a korán érett fiút, hogy ezt az epizódot megőrizte, és sok esztendő távolából is felelevenítette a személyes emlékeivel oly fukaron bánó ember.

Kun Béla apját szerette a lelei szegény nép. A parasztok között élt, kiállt mellettük, védte őket. Szükség volt erre, különösen Lelén, ahol

a kegyetlenségéről híres földesúr, gróf Degenfeld (aki saját fiát egy veszekedés alkalmával agyonlőtte) rosszul bánt a parasztokkal, zselléreivel.

Egy ízben gróf Degenfeld hivatalos úton a jegyző segítségével akart véghezvinni valamilyen igazságtalan dolgot. Kun Béla apja ellenállt. A gróf először fenyegetéssel, majd amikor ez nem használt, rábeszéléssel, megvesztegetéssel igyekezett „észre téríteni" a makacs jegyzőt, s amikor ez sem segített, lepénzelt egy embert, aki a hamis vádban tanúként lépett fel a földesúr mellett.

A várt eredmény nem maradt el. Kun Béla apja a zilahi börtönbe került, s amikor onnan – néhány hónap múlva – kiszabadult, el kellett hagynia Lelét.

A középiskola első éveiben Kun Béla Zilahon abba a gimnáziumba járt, ahol Ady Endre is tanult. Adyt Kun Béla apja kérte meg, hogy egyes tantárgyakból korrepetálja a jó eszű, de ezer más dologgal foglalkozó fiút. Felhatalmazta Adyt a testi fenyíték alkalmazására is. A se jóindulatúnak, se haladó gondolkodásúnak nem nevezhető Ady Lajos erről alaposan eltúlozva írt könyvében:

„. . . A fiút édesapja – akkor szilágycsehi közjegyző – azzal az instrukcióval bízta Bandi gondjaira, hogy kivétel nélkül minden privátóra előtt keményen meg kell pálcáznia. Mégpedig a fejét ütni, mert másutt már nem érzi a verést . . ."

Valóban annyit verték otthon a gyerek Kun Bélát, hogy „már nem érezte"? Ennek az állításnak valódiságáért Ady Lajos túlvilági lelkiismerete feleljen. Tény az, hogy Kun Béla ilyesmiről nekem sohasem beszélt. És az is igaz, hogy ő soha egy ujjal nem nyúlt sem a saját, sem a más gyerekéhez. Undorral, felháborodással szólt azokról, akik a gyerekeket, bármit is kövessenek el, testi fenyítékkel sújtják.

A korrepetálás idejéről, Ady Endrével való beszélgetésekről nincsenek adataim, de föl lehet tételezni, hogy Ady már ebben az időben is kiváltotta Kun Béla rokonszenvét és bizalmát, annál is inkább, mert Ady, mikor az apa eltávozott, kijelentette: „Ne félj, gyerek, magam is makacs ember vagyok!"

KOLOZSVÁR

Kun Béla apját Szilágycsehiről is elüldözték. A család beköltözött Kolozsvárra, ahol az apa – otthagyva a jegyzőséget – a Kataszteri Hivatalban vállalt írnoki munkát. Lakásuk a Monostori utca 61. szám alatt, Kolozsvár külvárosában volt. A környezet: munkások, kócos kisiparosok, napidíjas „hivatalnok urak". Nagy volt a szegénység.

Gárdos Mariska, aki ez időben Kolozsvárott dolgozott a tizenkilenc éves Kun Bélával a munkásmozgalomban, így ír életükről Szállj, gon-

dolat című könyvében: „... A szükség arra késztetett, hogy meleg ételt csak másodnapoként fogyasszak ... Kun Béla szalonnát, kenyeret vásárolt, és maga faragta nyárson a kis vaskályha parazsán megsütötte. Isteni lakoma volt ... Lakásom (havi hat koronáért béreltem) földes, gerendás szoba, pontosan olyan, mint Kun Béláék lakása ..."

Ez időben kezdődött Kun Béla baráti kapcsolata Gárdos Mariskával, aki mint fiatal lány (de már „tapasztalt" szocialista agitátor) azért érkezett Kolozsvárra, hogy letegye a gimnáziumi érettségi vizsgát. Az érettségiből semmi se lett, helyette Gárdos Mariska a szociáldemokrata párt kolozsvári szervezetének gyűlésein szónokolt, tüntetésein vett részt – Kun Bélával együtt.

Érdekes, hogy 1905-ben vagy 1906-ban egy kolozsvári keresztényszocialista nagygyűlésen kapott először össze ez a két szocialista – Kun Béla és Gárdos Mariska – Huszár Károllyal, akiből később a munkásgyilkoló fehérterror legvéresebb szakaszában a Horthy-ellenforradalmi kormány miniszterelnöke lett. A történelemben – úgy látszik – nincsenek véletlenek, legfeljebb váratlan dolgok.

A Kun család anyagi viszonyai ebben az időben nagyon szűkösek voltak. Megesett, hogy az édesanya hónapokig nem ment ki a lakásból, különösen télen, mert nem volt meleg ruhája. Ez a nagyszerű asszony sohasem panaszkodott. Szótlanul viselte a szegények sorsát. Minden fillért – akkor már Béla fia is keresett valamit tanítással, újságírással – a család táplálására, a gyerekek taníttatására fordított. Béla volt a kedvence. „Nagy tettekre született ..." – mondta Gárdos Mariskának, aki így emlékezik vissza rá: „Nemegyszer mellénk ült, amikor náluk voltam, és hozzáértően szólt bele a vitába ..."

Ha ideje engedte – hiszen a háztartás minden gondja, munkája reá hárult –, olvasott. Nemcsak hogy nem akadályozta fiának az erdélyi munkásmozgalomban való részvételét, de amennyire módjában volt, támogatta. Fia barátait, elvtársait szívesen látta, s ha kellett, megosztotta velük szűk lakását, megvendégelte őket, nem gondolva arra, hogy másnap – úgy lehet – nem tud majd ebédet adni családjának. A környéken lakó szegény emberek nagyon szerették a jószívű családot, s elsősorban Kun Béla édesanyját.

Nemrégiben nálam járt egy idős asszony, aki abban az időben közel lakott a családhoz. Egy megsárgult könyvet húzott elő, amelybe 1903-ban Kun Béla emléksorokat írt. Meghatottan mesélte, hogy Kun Béla hányszor segített a Monostor utcai gyerekeknek dolgozatuk megírásában. Ez a mindenkin való segítés Kun Bélának egész életében jellemző tulajdonsága maradt.

Gimnáziumi tanulmányait a kolozsvári református kollégiumban fejezte be. Ahogy a pedagógusok mondják: nem volt egyszerű gyerek.

Az érettségi bizonyítvány kiosztása után – ezt Kun Béla édesapja feljegyezte – a gimnázium igazgatója, dr. Sárkány Lajos a következő szavakat intézte apjához: Uram, a fia elvégezte a gimnáziumot, és nem is rossz eredménnyel. Azonban önt mint apát kötelességemnek tartom figyelmeztetni, ha nem tudja fiát a felforgató eszmék hirdetésétől visszatartani, akkor lehetséges, hogy fiából nagy ember lesz, de az is lehetséges, hogy felakasztják . . .

Kun Béla már diákkorában, a gimnáziumi oktatás keretén túlmenően foglalkozott a magyar irodalommal. Többször nyert pályadíjat. Nem érdektelen, hogy életének utolsó, 1936-ban írt tanulmánya Petőfiről és első két pályadíjnyertes dolgozata a magyar népköltészetről, illetve Petőfiről és Aranyról szólt.

„Az 1902/3-as tanév maturandusai utolsó napjaikat töltötték a kolozsvári református kollégium falai között. Magyaróra következett . . . Kovács Dezső tanár úr megjelent, majd egyet köhintve a bal padsor végén ülő diákra nézett.

– No, fiam! – intett feléje. – Beszéljen nekünk Petőfi és Arany hazafias költészetéről.

A tanár gróf Teleki Sámuel ez évi pályázatának tárgyáról beszéltette azt a tanulót, aki a múlt évben »A magyar népköltészet elbeszélő költeményeinek ismertetése« című dolgozatával elnyerte a pályázatot.

Nyílott az ajtó . . . Sárkány Lajos jött be a kíséretével . . . A fiú dolgozatáról szólt az intézet igazgatója, aki egy személyben képviselte az ősi kollégiumot és testesítette meg a magyar felvilágosultsághoz és nemzeti szabadsághoz következetesen ragaszkodó értelmiséget.

– Fiatal barátom! – mondta az igazgató. – Legyen minden körülmények között sírig hű magyar népéhez, és úgy szeresse hazáját, mint ahogy Arany és Petőfi szerette.

A fiú Kun Béla volt."*

Nemrégiben jutott el hozzám a kolozsvári fiókakadémia irattárából ennek a két pályadíjnyertes dolgozatnak – százhuszonnyolc, illetve kilencvenhat irkaoldal – fényképmásolata.

Idézek a diákkori dolgozatokból, amelyek jellemzik a tizenhat-tizenhét éves Kun Béla belső világát.

„. . . Milyen érző szívvel, keleties gazdagságú képzelőtehetséggel áldotta meg a magyart a természet.

. . . A magyar népköltemények, melyek az örök szépnek gazdag tárházát, az érzelmeknek oly sok és nagy értékét, annyi ősi szokást rejtenek magukba, a nemzet egyik legféltettebb kincsét alkotják.

---

* Utunk. Kolozsvár, 1957. szeptember.

... Jólesik a létért való küzdelemben kifáradt embernek, akit korunk zűrzavaros képét visszatükröző ... költészete nem enyhít (Ady Endre föllépése, négy esztendővel az Új versek megjelenése *előtt* voltunk. K. B.-né), e naiv, közvetlen érzésektől áthatott költőiséget lehelő dalokat olvasni ...

... Magyarország történelmi viszonyai igen különbözőek, a nép különböző irányba fejlődött, ezért népköltészetünk termékei is nagyban elütnek egymástól, s különösen két nagy csoportra lehet őket osztani ...

... A hegyek közt élő székelység kis népe elszigetelve a külvilágtól, de el nem maradva, nagy művelődési hajlammal megáldva, egyrészt ragaszkodás a régihez, a hagyományokhoz, erkölcsben, szokásban egyaránt, másrészt a másik irányzat az új eszmék fölvétele, új fogalmakat visz be a költészetbe, sokszor rendkívül finom érzékkel, alkalmazva saját eszmeköréhez. Az egyik olyan, mint a mozdulatlan tó, melynek tükrét a vihar ritkán korbácsolja fel, de ilyenkor óriási hullámokat vet, a másik vígan tovább haladó, tiszta folyó, mely a környéket változataival együtt visszatükrözi ..."

Figyelemreméltó az, hogy a diák Kun Béla milyen gazdag népköltészeti anyagot – hatvan-hetven vers – tárgyal, röviden, alaposan elemezve nem csak az eszmei-emocionális tartalmat, de a rím- és ritmusszerkezeteket is. Anyagában több olyan ballada, románc található, amelyről ma is csak a magyar és székely népköltészetet alaposan ismerő folklorista tud.

Egy-egy elemzés szociális mélysége (Fehér Anna, Kádár Kata, Szép Örzsébet) meglepi a diákkori értekezés olvasóját; mintegy előre érezteti a későbbi Kun Bélát. Szociális vonatkozásban még érettebb az 1903-ban írott Petőfi és Arany hazafias lyrája című dolgozata:

„... Vannak és lesznek nagyszerű történeti könyveink, de ha a kor szellemének és hangulatának titkát a legközvetlenebbül és leghelyesebben akarjuk tapasztalni, a nemzeti lyrához fordulunk, mert ez fejezi ki ezeket a leghívebben és legplasztikusabban ...

... Amikor igaz tehát, hogy a magyar lyra röviden a magyar nemzet története, akként igaz, hogy Petőfi dalaiban van megírva legteljesebben a szabadságharcnak eseményei által felkeltett hangulat; bennük nyilatkozik meg leghívebben a kor szelleme és érzelemvilága.

Arany lyrája pedig újabb történelmünk legszomorúbb korszakát rajzolja ...

... Petőfi és Arany szubjektivitása között úgy fejezhetnők ki a különbséget, hogy Arany a saját lelkét, gondolatát, érzelmeit az egyetemeshez méri, Petőfi ellenben az egyetemest méri az énjéhez, kedély és gondolatvilágához.

... Nem is lehetett volna senki hivatottabb lelkesítője egy ideális forradalomnak, egy véres szabadságharcnak, s egy már-már veszendőbe menő népnek.

... Petőfi előtt a nép nemcsak elnyomott osztályként tűnik fel, hanem mint egy nagy eszme; előtte a nép nemcsak a jövő társadalom alapja, hanem egy ideális szabadság biztosítója ...

... A nép nevében követeli a jogokat a nép számára ... Petőfit nemcsak a haza szabadsága, hanem a világszabadság is lelkesíti ... mely a tizenkilencedik század legnemesebb eszméinek egyik legszebb, legfenségesebb ideálja volt. Anyagias korunk az eszmét a megvalósíthatatlan utópiának lomtárába dobta, de Petőfi úgy hitt ebben, mint az evangéliumi hitvallók és vértanúk az evangélium igazságában ...

... Keserű lélekkel fordul az országgyűlés tagjai felé, ostorozva a vezető férfiak lassúságát, fonák munkáját ...

... Petőfi »Talpra magyar«-ja korának nemzeti dala volt, s ma is úgy hangzik, mint harcra hívó szózat a nemzeti szabadság és önállóság mellett ...

... Petőfi lelkének viharzó haragja ... a kiváltságos osztályok ellen, a nép elnyomói ellen fordul, az elnyomottak védelmére forradalmi szilajsággal lép fel ...

... Petőfi érezte, hogy ez az idő nem az érdek kiegyenlítésének ideje ... Sejtette, hogy a nemzetet nem a mérséklet, hanem a legszélsőbb határokig fokozott erőkifejtés fogja megmenteni. Lelke irtózott a gyáva meghunyászkodásnak még a gondolatára is ...

Petőfi látott helyesen ... A forradalomban az óvatosságnak kevés tere van, a merész és bátor föllépés dönti el a forradalmak sorsát, s biztosítja a sikert, ezért Petőfi nemcsak egyeseket korhol az opportunitás és habozás bűnéért, hanem magát a nemzetet is, különösen annak egy osztályát, a főurakat, kik szószátyársággal és kis üres szőrszálhasogatásokkal akarják megoldani a kor nagy kérdéseit.

... Petőfi verseiben csendül meg először az új kor hangja, hozzá csak néhány költőt hasonlíthatunk a világirodalomban ...

... Ki nevezheti őt szegénynek, boldogtalannak korai haláláért? Mi vagyunk szegények, ő a gazdag ... A sebek, melyekből vére folyt, ajkakká válnak ... vigaszt és lángoló buzdítást nyújtanak a késői utódoknak ...

... Nekünk e remekírók nemzeti hőseink voltak: munkában vezéreink, minden törekvésünk őrei, minden támadás ellen támaszaink és védelmezőink ...

... Petőfi és Arany munkáit úgy kell tekintenünk, mint a magyar lélek törvényét ... e művek forrásai, ereje – buzdítói, vigasztalói ... a hazaszeretetnek ..."

Ezekkel a szavakkal fejezte be Kun Béla több mint százoldalas dolgozatát Kolozsvárott, 1903-ban.

. . . Irodalomtanárára, Kovács Dezsőre mindig szeretettel gondolt vissza. Az emigráció éveiben is emlegette. Egy ízben – már Moszkvából – üdvözletet küldött neki, természetesen nem postán. Lukács Hugóné festőművésznő utazott családi ügyben Erdélybe, és egy kis cédulát dobott be Kovács Dezső ablakán. A tanár úr törhette a fejét, hogyan, kitől került hozzá Kun Béla üdvözlete. Sohasem tudta meg, de mint később mások elmondták: nagyon jólesett neki – bár titokban tartotta – volt tanítványának figyelmessége.

Az irodalmon és történelmen kívül a gimnáziumi tárgyak közül a botanika érdekelte legjobban Kun Bélát. A kisdiák vasárnaponként kora reggel ment el hazulról, és késő este érkezett vissza, rendszerint elszakított nadrágban. Otthon ezért megrovásban részesült. Nem használt. Mikor egyszer édesanyja az elszakított nadrágért úgy megharagudott, hogy fia kezéből kikapva össze akarta tépni a hosszú gyökerű „új növényeket", Kun Béla arra kérte az anyját, hogy inkább őt büntesse, csak ne bántsa a nehezen lelt, ritka „gyűjteményt".

Az egyébként jól tanuló és jó nyelvérzékkel bíró Kun Bélának a kollégiumban csupán a német nyelvvel voltak kellemetlenségei. Latinból kitűnő volt, de a német nyelvet „elvből" nem szívesen tanulta. Egyszer nevetve mondta: a német nyelv nem tanulásával a Habsburg elnyomás elleni tiltakozását akarta kifejezni. Később mégis annyira elsajátította, hogy nem egy cikket, felhívást németül írt meg, amikor a Kommunista Internacionálé agitációs és propagandaosztályát vezette. Szinte hibátlanul tudott oroszul is. Franciául olvasott. Majdnem ötvenéves fejjel megtanult angolul olvasni.

A gimnázium befejezése után – szülei kívánságára – a kolozsvári egyetem jogi fakultására iratkozott be, holott már tudta: sohasem lesz belőle se bíró, se ügyvéd.

A FIATAL KUN BÉLA

A fiatal Kun Béla szemléletének, egyéniségének alakulását meghatározó tényezők közül nagy szerep jutott Erdély bonyolult történelmének, forradalmi múltjának, a századfordulón egyre erősbödő osztály- és nemzetiségi harcoknak, valamint az erdélyi városok – különösen Nagyvárad – pezsgő szellemi, politikai életének.

A történetírók – köztük a jeles Márki Sándor – munkái szellemi hatóerővé fejlesztették a haladó hagyományokat. A forrongó jelen mögött elevenné vált a múlt: a bábolnai fölkelés, amikor a román és magyar parasztfölkelők Nagyenyedet – egyébként szülővárosomat – el-

foglalták; a Temesvárott tüzes trónra ültetett Dózsa György, akinek a legenda szerint négyfele vágott testéből egy-egy darabot elrettentésül Buda, Pest, Gyulafehérvár és Nagyvárad kapujára szegeztek ki „mindörökre"; a temesvári Dózsa-vereség után elmenekült vörös pap, Mészáros Lőrinc, akinek még ezután is volt annyi ereje, hogy maradék jobbágyseregével megostromolja és elfoglalja Kolozsvárt; az erdélyi Habsburg-ellenes nemzeti fölkelések, bennük a Bocskai-, Rákóczi-hagyományokkal; a mádéfalvi harmadik nagy parasztlázadás; a Horia és Closca vezette negyedik parasztfölkelés vérbe fojtása; Nagyenyed tragédiája az 1848-as forradalomban; a Habsburgok és Romanovok ellen győzelmesen harcoló Bem tábornok seregei; a Segesvárott elpusztult Petőfi Sándor; a román bányászok harcát vezető magyar Varga Katalin; a kolozsvári Gotterhalte-botrány a századfordulón, Mátyás király szobrának leleplezésekor; az élesdi sortűz, amikor is harmincharom magyar és román munkáshalott festette be egyformán piros vérével az erdélyi földet az osztályuralom „dicsőségére"; a magyar urak, Tisza István förtelmes és sem akkor, sem később követésre nem méltó nemzetiségi politikája és megint Nagyvárad, amelynek nem kis része volt az új magyar irodalom elindulásában, Ady Endrével az élen.

A „Holnap"-os Dutka Ákos írja:

„Ma is itt áll előttem a tizennyolc éves* Kun Béla, aki nemcsak kedélyes kolléga, hanem rajongó hívő és lelkesedő tanúja a mi Holnapos tömörülésünknek, s talán az első magyar, aki, mikor a Holnap antológia megjelent 1908 szeptemberében, a váradi éjszakában üvölti szédült áhítattal:

– Fölszállott a páva a vármegyeházra . . ."

A fiatal Kun Béla jellemzéséül néhány szemelvényt idézek korabeli lapokból.

„. . . Tegnap délután Nógrádi Gyula betelefonált a Szabadság szerkesztőségébe, és szemtelen hangon követelte, hogy két munkatársat bocsássanak el, különben kiszerkeszti őket.

A telefonhoz Kun Béla kollégánk ment, aki természetesen a szemtelen frátert leszidta. Nógrádi azzal felelt:

– Majd találkozunk az utcán.

. . . Hat óra tájban Kun Béla és két kollégája, Fehér Árpád és Göndör Ferenc a Szent László térre mentek . . . Nógrádi ott volt a templom sarkán, mögötte két testőre . . .

Kun Béla kollégánk Nógrádi elé állott . . . Nógrádi, aki hetek óta hirdeti, hogy revolverrel jár, a zsebéhez kapott, és már látszott a revol-

* Dutka Ákos tévedett: Kun Béla akkor már huszonkét éves volt. *(K. B.-né.)*

ver, mire Kun Béla a nála levő vasbottal fejbe ütötte a merénylőt... Nógrádi... rálőtt az újságíróra... a golyó, mely Kun Béla gyomrának volt célozva, nem talált.

A városban egész este izgalommal tárgyalták a merényletet, és mindenki üdvözölte a sértetlenül maradt újságírót, Kun Bélát."*

„Egy hírlapíró sajtópöre.

A megszűnt Előre felelős szerkesztője, Kun Béla, volt nagyváradi, jelenleg budapesti hírlapíró ellen kétrendbeli osztály elleni izgatás címén sajtópert indított a nagyváradi kir. ügyészség. Tegnapelőtt lett volna az első ügyben a tárgyalás, de Kun Béla nem jelent meg. Erre dr. Csulyok Béla esküdtbírósági elnök a budapesti államrendőrség útján elővezetését rendelte el tegnapra, mikor az esküdtek újból összejöttek. Kun Béla ismét nem jelent meg. A bíróság előtt Gáthi Bálint alügyész indítványozta, hogy a hírlapírót tartóztassák le."**

„Letartóztattak egy hírlapírót.

Szuronyok között a tárgyalásra.

... Kun Béla fővárosi hírlapírót tegnap este a rendőrség letartóztatta... Két szuronyos őr kísérte ki a pályaudvarra, ahol vonatra tették, és szuronyok között vitték Kolozsvárra. A letartóztatás a kolozsvári bíróság megkeresésére történt. Kun Bélának valami sajtóvétségét tárgyalja a kolozsvári bíróság. Holnap lesz ennek az ügynek esküdtszéki tárgyalása, s miután Kun Béla az első tárgyalásra meg nem jelent, a bíróság elővezetését rendelte el. Ezt a rendeletet hajtotta végre úgy, hogy Kun Bélát letartózatták, és fogházba zárták."***

A következő történt: a kolozsvári kőművesek sztrájkba léptek. Hetekig tartott a sztrájk, a munkaadók nem tudták letörni. Se kérés, se fenyegetés nem segített. Az építési vállalkozók Morvaországból hozattak kőműveseket. A morváknak, akiknek többsége szervezett munkás, fogalmuk sem volt arról, hogy sztrájktörésre akarják őket felhasználni. A kolozsvári vasútállomásról egyenesen Sebestyén Dávid építési vállalkozó fatelepére terelték be őket, hogy munkába lépés előtt senkivel se tudjanak érintkezni. Ám a kolozsvári sztrájkolók mégis tudomást szereztek a dologról. Sürgősen fel kellett a morvákat világosítani. De hogyan? Magyarul a morvák nem értettek. A magas kerítéssel körülvett fatelepen gondosan őrizték őket, nehogy valaki is a közelükbe férkőzzön. A sztrájkoló kolozsvári kőművesek németül is tudó, megfelelő embert kerestek a veszélyes feladatra. Kun Béla vállalkozott rá. A

* Nagyváradi Friss Újság. 1907. január 10.
** Nagyváradi Friss Újság. 1907. március 28.
*** Nagyváradi Friss Újság. 1907. május 16.

sztrájkoló kőművesek vezetőségével elindult a fatelephez. A kapu be volt zárva, a bejáratot szuronyos csendőrök őrizték. A sztrájkvezetőség körüljárta a fatelepet, hátha résre akad, de az nem volt. Kun Béla nem sokáig töprengett. „Hajítsanak át a kerítésen!" – mondta. „Azt lehet. De hogyan jön vissza?" „Ha nem tudok megegyezni, a morvák – visszahajítanak. Ha megegyeztünk – visszasegítenek. Gyerünk!"

Áthajították. Nem telt bele húsz perc, Kun Béla megjelent a szeges drót felett, egy sereg tenyér emelte óvatosan a magasba. A kolozsvári munkások a rendőrség épülete elé vonultak – a morvákkal együtt. Sortüzet kaptak. Egyik sztrájkbizottsági tag – Dán Péter nevű kőműves – holtan terült el. Kézitusa kezdődött. A morva kőművesek is kivették belőle a részüket. „Csendőrszurony, rendőrkard, bestiák az utcán!" – írta Kun Béla másnap megjelenő röpiratában.

Huszonegy éves volt, amikor letartóztatták.

A sztrájk tovább folyt, és a kőművesek győzelmével végződött. Kun Bélát a rendőrség kénytelen volt kiengedni, de eljárást indítottak ellene.

„Hat hónapi államfogház.

Érdekes sajtóperben hozott tegnap a kolozsvári kir. törvényszék mint esküdtbíróság, szigorú ítéletet. Kun Béla, volt kolozsvári hírlapíró, most a Budapesti Napló munkatársa került tegnap a vádlottak padjára. Kun Béla ugyanis a múlt nyáron a kolozsvári kőművessztrájk alkalmából a csendőrök által lelőtt Dán Péter kőműves munkás halála alkalmából egy erős hangú röpiratot írt és adott ki: Bestiák az utcán! . . . címmel; az ebben foglaltakért sajtó útján elkövetett lázítás, és hatóság elleni erőszakra való felhívás miatt emelt ellene vádat az ügyész. Az ügyben már több főtárgyalás volt kitűzve, de Kun Béla nem jelent meg egyik főtárgyaláson sem. A kolozsvári kir. törvényszék erre elrendelte Kun Béla letartóztatását – amint azt már előbb megírtam –, Kolozsvárra kísértette és a kolozsvári esküdtbíróság tegnap ítélkezett Kun Béla fölött.

A kolozsvári kir. törvényszék mint esküdtbíróság a hatóság elleni erőszakra való felhívás bűntettében Kun Bélát bűnösnek mondta ki és ezért hat havi államfogházra és 200 korona pénzbüntetésre ítélte. Kun Bélát az ügyész kérésére a bíróság, minthogy egy régebbi fogházbüntetését még nem állotta ki, fogvatartotta és átkísértette az ügyészség Farkas utcai fogházába."*

Érdemes ezek után idézni a néhány évvel későbbi és más természetű közleményeket is.

---

* Nagyváradi Friss Újság. 1907. május 16.

„Munkáslakások Kolozsváron.

Kolozsvár székhellyel korlátlan felelősséggel szövetkezet alakult, mely szövetkezet célja tagjai részére telkeket szerezni és azokon egészséges és célszerűen berendezett lakásokat építeni kizárólag bérmunkásoknak, illetve azok családtagjai számára és ilyen módon lehetővé tenni, hogy tagjai oly évi összeg fizetése mellett, melynél eddig többet fordítottak kizárólag házbér fizetésére, meghatározott idő múlva telket és házat tulajdonul megszerezzenek és addig is azokat használják . . .

. . . Jelentkezni lehet Kun Bélánál, a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárban . . ."*

„Megalakult a munkáslakásokat építő szövetkezet. Mintegy 200 főből álló munkástömeg jelent meg a városháza közgyűlési termében. Az alapítók közül megjelentek: dr. Jakobi Kálmán, dr. Gidófalvi István, dr. Kossutány Ignác, dr. Petrán Tibor és Kun Béla."**

„. . . A szövetkezet ügyvezető igazgatójává az igazgatóság Kun Bélát, a szociálpolitika terén ismert nevű munkáspénztári fogalmazót választotta meg, akinek a szövetkezet létesítése körül nagy érdemei vannak."***

„. . . A kolozsvári kir. törvényszék Kun Bélának, a munkáslakásépítő szövetkezet igazgatójának cégjegyzési végzését 52 hold terület megvásárlásáról a Honvéd utca végén – kézbesítette."****

Egy nappal a budapesti, 1912. május 23-án barikádharccal végződő „vérvörös csütörtök" után olvassuk:

„A kolozsváriak tiltakozása.

A Budapest utcáin elfolyt vér híre lázba borította a kolozsvári munkásságot és felháborította az egész polgárságot. Ezrekre menő tömeg vonult fel a Mátyás kir. tér kisebbik oldalára, ahol lelkes hangulatban vette kezdetét a népgyűlés. Derkovics Izsák, Kun Béla és Jócsák Kálmán gyújtóhatású beszédet tartottak . . ."*****

„Megmozdult a munkásság.

Népgyűléses tüntetés Kolozsváron.

Budapest utcáira nyomasztó csend ül, de mindenki tudja, hogy a csend méhében pusztító viharok, lázadó, nagy energiák feszülten várják az alkalmas pillanatot, az intő jelet, a visszatartott szenvedélyek kitörésére.

---

* Újság. Kolozsvár, 1911. január 6.
** Újság. Kolozsvár, 1911. január 26.
*** Újság. Kolozsvár, 1911. január 28.
**** Újság. Kolozsvár, 1911. március 8.
***** Újság. Kolozsvár, 1912. május 25.

Tegnap este Kolozsvár utcáin is felcsaptak az előlángok. Kolozsvár szervezett munkássága tartott a Mátyás király téren népgyűlést. Tegnap kézbesítették Kolozsváron a szoc. dem. párt hiv. lapjának szombati és vasárnapi elkobzott számait, melynek legtöbb oldala üres. A kolozsvári szoc. dem. párt vezetősége ma este 6 órára hirdette népgyűlését a Mátyás király térre, hogy tiltakozását fejezze ki az éjjeli ügyész hóhérmunkája ellen. Hat óra után már gyülekezett a munkásság az emelvény körül. A gyűlést Vörös József szabómunkás nyitotta meg. Üdvözölte a megjelenteket. Ezután Kun Béla munkáspénztári titkár, a gyűlés előadója lépett az emelvényre és háromnegyedórás beszédében élénk színekkel vázolta a mai helyzetet.

Beszédét azzal kezdte, hogy a francia forradalom kitörésekor, mikor a Nemzetgyűlés a király lefejezése felett határozott, a legjellemzőbben és legerősebben az a szónok tükrözte vissza a forradalmi kort, aki röviden, a következő szavakba foglalta össze indítványát: »Halál a királyra, minden frázis nélkül!« Most sincs helye a frázisnak, hanem cselekedni kell. Tisza felforgatta a jogrendet, az éjjeli ügyész uralmát bevezette és ezzel legszentebb jogunkat, a sajtószabadságot megfojtotta.

A munkásság elkeseredett morajló hangja mellett felmutatta a Népszava lefoglalt számait. Beszélt arról, hogy Tisza ezáltal akarja a fegyvereket a harcoló munkásság, illetőleg a vezetőség kezéből kicsavarni.

Már a beszéd folyama alatt a forrongó, elégedetlen és elkeseredett hangulatból meg lehetett jósolni, hogy a munkásság a gyűlés berekesztése után nem megy tétlenül haza, hanem izzó lángfolyamként végig fog hömpölygni az utcákon.

Nem is mentek haza, hanem végigvonultak az utcákon az általános, egyenlő és titkos választójog mellett tüntetve. Egy része a Szabadság szennylap elé, más része az Unió utcába és a Főtérre. Azonban a kivezényelt rendőrök a tüntetés színhelyére érkeztek és a tömeget oszlásra szólították fel. Közben két súlyosan sebesült munkást a mentők kötöztek be a Munkásotthonban. Este tíz óra tájban csillapodtak le a felkorbácsolt kedélyek, a munkásság hazavonult otthonába. Így záródott le a népgyűlés, illetve tüntetés, melynek folytatása is lesz . . ."*

„Tömegsztrájk.

. . . Kolozsvár munkássága is serényen folytatja a politikai tömegsztrájk előkészítő munkáit. Tegnap este a monostori sörházban volt egy ilyen gyűlés, ahol az összes helyiségeket, még a folyosókat is zsúfolásig megtöltötték a városrészben lakó polgárok, munkások és asszonyok:

* Újság. Kolozsvár, 1912. június 12.

az impozáns gyűlést Raffay István üdvözölte és ajánlatára a gyűlés elnökévé Fekete Lajost, jegyzőjévé Pongrácz Józsefet választották meg. A nagy küzdelem célját Jócsák Kálmán, eszközeit pedig Kun Béla ismertették óriási hatás mellett. A beszéd befejezte után a gyűlésen részt vevők tomboló lelkesedéssel határozták el a politikai tömegsztrájkhoz való csatlakozást . . ."*

„Készülődés a tömegsztrájkra.

Napról napra élesebbre és intenzívebbre válik az agitáció, melyet a kolozsvári munkásság folytat a Lukács–Tisza-rendszer ellen, a politikai tömegsztrájk érdekében. Pénteken este az Aranysas kávéházban és éttermében tartott gyűlést a környék munkássága részvételével, amikor is a gyűlés elnökéül Kun Bélát választották meg. Kun Béla megnyitó beszéde után Jócsák Kálmán ismertette a politikai helyzetet. A gyűlést Kun Béla bezáró beszéde rekesztette be . . ."**

„ . . . Népgyűlés a Redoutban.

Az egyetemi ifjúság által hirdetett tiltakozó gyűlést vasárnap délután tartották meg 3 órakor a Redoutban. A gyűlésen nagyobb részben a szoc. dem. párt tagjai jelentek meg, részt vettek azon a függetlenségi érzelmű polgárok. A rendőrség részéről is megjelentek és egy csomó rendőr akart a rendre felügyelni. Előbb a diákok szónokai szólaltak fel, utána általános figyelem között kezdett nagyhatású beszédébe Apáthy István dr. egyetemi tanár. Beszéde után percekig ünnepelte a hallgatóság a függetlenségi eszmék lánglelkű apostolát. A tapsvihar után Kun Béla, a Munkásbiztosító Pénztár helyettes igazgatója állott fel szólásra.

»Nem mint vezére, hanem mint a szoc. dem. párt katonája hozok üdvözletet az ifjúságnak. Magyarországon eddig sem volt szűz a sajtószabadság. S a Népszava fehér oldalait látva, most türelmi bárcás perdita és rendőri felügyelet alatt álló prostituált lett. Magyarország az áldemokrácia hazája, egyetlen demokratikus vívmány volt a sajtószabadság, melyhez nem kellett előzetes engedély, mint a népgyűléshez, vagy a szakszervezetek létesítéséhez. Most azonban meg akarják fojtani a sajtószabadságot is . . . kodifikálták a munkásság sajtójának és az ellenzéki lapoknak megfojtását. A sajtójavaslat értelmében nem lehet rendőri engedély nélkül röpiratot, plakátot kiosztani. Ezentúl csak névjegyét oszthatja ki valaki az utcán, ha pofonvágták. Szóval életbelép a cenzúra és az éjjeli ügyész, akit ezentúl majd rendszeresítenek.

---

* Újság. Kolozsvár, 1913. január 27.

** Újság. Kolozsvár, 1913. február 15.

Ebben az országban, ahol minden szolgabíró – cézár, minden rendőrkapitány – despota, minden jegyző – Lukács-szerű panamista, lehetetlenné teszik a sajtó életét. Eszembe jut egy német poéta alkalmi verse, melyet a sajtónak Németországban történt megreformálása alkalmából írt:

Szép hazánkban sok az új lap,
Hírhozója minden újnak,
Hozza a hírt arról, erről,
A plébános keresztjéről.
Öt borjút szült ma egy tehén,
Két púp van a szegény tevén,
S hármasikert szült egy anya,
Éljen a szép, szabad haza.
Ez izgató, ez érdekes,
Ezt olvasni, ah, érdemes.

Ezentúl csak úgy lehet megírni a panamákat, mint Eötvös A falu jegyzőjé-ben.

A munkásság eddigi mozgalmaiban vannak példák arra, hogy olyan eszközökkel küzdöttek, amilyenek a kezükbe akadtak, s ha Tiszáék felrúgják a parlamentarizmust és a törvényt, mi is felrúgjuk azokat. A demokrácia végül is diadalt arat, és elsöpri ezt a gyalázatos kormányrendszert, Tisza–Lukáccsal együtt.« (Hosszantartó éljenzés és taps.)"*

Hányszor mondta el „szédült áhítattal" – ahogy Dutka Ákos jellemezte őt – a nagy magyar forradalmi költő, Ady Endre versét Tisza István úri parlamentjéről, a „Hazugság-ház"-ról:

. . . egyszer majd meging a Palota,
Földindulóbban, minél jobban késik
S meghallhatja a közönyös világ
Halottaknak hitt lelkek ébredésit.
A Hazugság-ház kap új lobogót
Majd a Dunára lenéző tetőre . . .

. . . 1913 forrongó nyarán lettem felesége Kun Bélának.

Kun Béláné: Kun Béla. Magvető, Bp., 1966, 7–28. pp.

* Újság. Kolozsvár, 1913. december 2.

1904. OKTÓBER

Kun Béla levele a szocialista egyetemi hallgatók szervező bizottságának

Kedves elvtársam!

Ma vettem levelét és nálam szokatlan gyorsasággal sietek válaszolni. Örömmel értesülök a szervezkedésről és természetszerűleg bejelentem csatlakozásomat.

Ami azonban a propagandacsinálást illeti, azzal nem végezhetek ilyen röviden. A kolozsvári egyetem kebelében van egy egyetemi kör, gyülekező helye a soviniszta és stréber ifjú uraknak, van éppen négy felekezeti jellegű ifjúsági egyesület, melyekről nem lehet eldönteni, hogy melyikben nagyobb a sötétség.

Hozzávéve mindezekhez azt a körülményt, hogy az Erdélyben a gazdasági uralomért és különösen a földért folyó harc a fajoknak a hazaffyságot és a sovinizmust valamelyes gazdasági alappal látja el, beláthatja, hogy a propaganda óriási akadályokba ütközik.

Mindezzel azonban nem azt akartam mondani, mintha visszariadnék elveinek propagandaszerű terjesztésétől – csaknem hároméves működésem után, melyet a pártmozgalom terén kifejtettem, ez teljességgel érthetetlen volna –, csak előre is menteni kívánom, ha nem járna sikerrel megkezdett propagandamunkám, mely sajnos, már több ízben fiaskóval végződött.

Különben most már van az egyetemen egy pár fiatalabb ember, akik – ha izoláltan is– megpróbálták a propagandát, s ezeket most mint legöregebb szociáldemokrata magam köré gyűjtöm, s nekilátunk a szervezkedésnek. Ezek közül Storfer Adolfot (lakik: Ferencz J. út 18.) bejelentem, mint aki már csatlakozott a szervezethez. A szervezeti szabályok másolatát szíveskedjék megküldeni. Szociáldemokratikus üdvözlettel: Kun Béla.

MSZMP KB Párttörténeti Intézet Archivuma (a továbbiakban P. I. Archivum), 691. f. 1. d. Közli: Borsányi György: Kun Béla. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1979, 9–10. pp.

Kun Béla: „Október visszhangja az ifjúmunkások nemzetközi mozgalmában

Néhány héttel az októberi forradalmi fordulat előtt, 1917. szeptember 2-án az Ifjúsági Internacionálé, amely akkor még szocialistának nevezte magát, megünnepelte a 3. nemzetközi ifjúsági napot. Ez a nemzetközi demonstráció a munkásosztály nemzetközi szolidaritásának erősödése és a háborús mámor elleni tiltakozás jegyében zajlott le.

A szocialista ifjúsági szervezetek nemzetközi összekötő irodája a következő szavakkal zárta felhívását:

„A döntő jelentőségű feladatok, persze, a hadviselő országokban élő ifjú elvtársakra hárulnak. Az ifjúsági szervezetek tagjainak, nagy elődeik fényes példájához híven, elsőkként kell a forradalmi harcba indulniuk, a küzdelemben nekik kell a hangadóknak lenniük. A szervezetet, akármilyen fiatal is, maradéktalanul mozgósítani kell a harcra! Kétszerezzétek meg propagandátokat! Készítsétek elő a talajt a nagyszabású megmozdulásokhoz és tömegsztrájkokhoz! Mutassátok meg a munkásoknak, hová vezet a szociálpatrióták politikája, hogy ennek eredménye egyfelől birodalmi miniszterek kinevezése, másfelől tömeges elnyomorodás. A népek felszabadítása, a nagy tömegeknek az imperialista politika szörnyű csapásaitól való megóvása csakis forradalmi, szocialista tömegharc útján lehetséges.

Vesszen a háború! Népbíróság elé a háborús gyújtogatókkal és a népek hóhéraival!

Éljen a forradalmi Internacionálé! Éljen a szocializmus!"

Ez a felhívás arról tanúskodik, hogy az októberi forradalomnak Nyugat- és Közép-Európa munkásmozgalmában elsősorban az ifjúmunkások soraiban kellett visszhangra találnia.

A nyugati ifjúmunkások nézeteinek a kiderítését bizonyos fokig gátolta az a körülmény, hogy a szociálmegalkuvók: a honvédő mensevikek, az internacionalista mensevikek, sőt a külföldet járó eszer képviselők már az októberi forradalom előtt és azt követően nyilatkozatokat terjesztettek állítólag a munkásifjúság egyáltalán nem létező vagy csak kis csoportokból álló szervezetei nevében; ezekben a nyilatkozatokban kifejezték szolidaritásukat az Ifjúsági Internacionálé és annak

harca iránt. Ezekkel a nyilatkozatokkal azonban nem sikerült félrevezetniük az ifjúmunkásokat, akik hamar meggyőződtek arról, hogy a mensevikek internacionalizmusa a legjobb esetben szocialista színezetű kispolgári pacifizmus. Amikor az októberi forradalomról szóló első hírek közölték, hogy Oroszország munkásifjúságának színe-java puskát ragad és a Vörös Gárda soraiba tömörül, minden szimpátia nyomban az októberi forradalom felé fordult, jóllehet a Nyugat munkásifjúságának még nem volt pontos képe az egyfelől a bolsevikok, másfelől a mensevikek és az eszerek között fennálló elvi nézeteltérésekről.

A breszti tárgyalások idején Ausztriában és Németországban kitört első nagyszabású tömegsztrájkok már világosan utaltak arra, hogy megvan a teljes szolidaritás az októberi forradalom iránt. Ezekben az 1918 elején lezajlott sztrájkokban a vezető szerepet csaknem mindenütt a munkásifjúság képviselői töltötték be. S éppen ezekben a szolidaritási sztrájkokban a kommunista áramlatok, amelyek eladdig a nyugati ifjúmunkások és felnőtt munkások mozgalmában csak „ellenzéki" mozgalmakként voltak meg, szervezett csoportokká váltak.

Németország, Ausztria, Svájc, Svédország és Magyarország munkásifjúságának a szervezetei az októberi forradalom után pregnáns kommunista jelleget öltöttek. Ezekre az ifjúmunkás szervezetekre épültek a kommunista pártok is.

Az Ifjúsági Internacionálé laza kapcsolatai meg is szilárdultak az októberi forradalom hatására. A Munkásifjúság Internacionáléja mint szervezett egész ettől kezdve mint Kommunista Ifjúsági Internacionálé folytatta tevékenységét.

A Kommunista Ifjúsági Internacionálé és ennek szekciói az októberi forradalom gyermekei, s az ifjúmunkások híven őrzik Október vívmányait.

Junij Proletarij Urala. 1923. 2. sz. 7–8. pp. (Eredetileg oroszul.)

*Kun Béla előszava Lengyel József Visegrádi utca című könyvéhez**

(Részlet)

Lengyel József elvtárs könyve nem történelemkönyv, nem is regény. Az emlékiratnak egy különös fajtája ez, amit ő történelmi riportnak nevez vagy történelmi újságírásnak. Azért mondjuk, hogy *különös* fajtája, mert az írója a forradalmi történésből, amelynek közepében élt, éppen csak azt írja le, aminek *közvetlen* tanúja volt.

Lehetnek olyanok, akik az emlékírásnak ezt a módját kifogásolják, s elvetik mint lírát vagy újságírást. A könyvnek jogosultságát azonban legeslegelsősorban az határozza meg, hogy szolgálja-e a munkásosztály felszabadításának, forradalmi munkánknak érdekeit. Ebből a szempontból nézve – az úgynevezett „szűkebb értelemben vett irodalmi értéktől" is eltekintve – Lengyel József könyve kétségtelenül értékes írás. Értékes azért, mert a magyarországi forradalmi mozgalmak és a Kommunisták Magyarországi Pártja történetének olyan érdekes tényeire világít rá, amiket manapság még azok sem igen tudnak már, akik ugyancsak cselekvői voltak annak a forradalmi történésnek, amelyekről Lengyel József elvtárs ír.

Különösen érdekes a ma szempontjából is mindaz, amit Lengyel József a Kommunisták Magyarországi Pártja *előfutárjairól,* a háború alatti antimilitarista mozgalmakról és a Kommunisták Magyarországi Pártjának *keletkezéséről* és harcairól ír. Most, amikor a Kommunista Internacionálé vezérének, Sztálin elvtársnak a „bolsevizmus történetének néhány kérdéséről" írott levele kapcsán a kommunista pártok ideológiai tisztaságának megőrzése és bolsevizálásuk továbbfejlesztése céljából minden kommunista pártnak külön is kötelessége átnézni a saját múltját, megvizsgálni benne mindazt a salakot, ami a múltból maradt, amit a szociáldemokrata pártokból hozott, a könyv egész sor adata a

* Kun Béla az előszó kéziratát 1932. január 16-i keltezéssel látta el. Lengyel József könyve a Szovjetunióban jelent meg először 1932-ben.

magyarországi forradalmak története számára is értékes támaszpontot nyújt.*

Lengyel József ebben a könyvben nem sokat kritizál, de azzal, hogy *őszintén, szépítgetés nélkül,* a múltba való *belehamisítás* nélkül mondja el a tényeket, elbeszéli a forradalmi cselekvők, szervezetek, csoportok nézeteit, felfogásait és cselekvésük módját, máris – bizonyos mértékben – kritikáját nyújtja azoknak a hibáknak, hiányosságoknak, amelyeket elkövettünk a forradalom előkészülete és vezetése folyamán.

A Kommunisták Magyarországi Pártja, mint a Lengyel József átélte események leírása is mutatja, három ideológiai forrásból vette eredetét. Az egyik forrás a háború alatti *antimilitarista, háborúellenes, forradalmi pacifista* mozgalmak voltak. Ezek a mozgalmak elsősorban *Korvin Ottó* nevéhez fűződnek, ideológiailag azonban főleg Szabó Ervin működésére, irodalmi munkáira vezethetők vissza. Ez az ideológiai forrás nem volt marxista forrás. Szabó Ervin már a 900-es évek elején otthagyta a forradalmi marxizmus talaját. A francia szindikalizmus hatása alá került, és a szó teljes értelmében kispolgári forradalmár lett. Ebből a kispolgári forradalmárságból származott az is, hogy már a háború előtti években a polgári radikalizmus vizeire evezett át. Bár kritizálta a velejéig opportunista, korrupt magyar szociáldemokráciát, ez a kritikája valójában ugyanannak a burzsoáziával való osztályegyüttműködésnek a talaján mozgott, amelyen paktált, üzleteskedett, alkudozott a szociáldemokrata párt vezérkara. Szabó Ervin kritikája etikai, erkölcsösködő kritika volt csupán a szociáldemokrata pártkorrupcióval szemben. Akármennyire is igaza volt Szabó Ervinnek a szociáldemokrata párt feneketlen korruptságát illetően, ez a kritika nem hathatott marxista módon, termékenyítően azokra az elemekre, akik Szabó Ervin felfogásának hatása alá kerültek. A munkáselemek, akik ösztönös forradalmiságuk folytán tiltakoztak a szociáldemokrata párt osztályegyüttműködő és osztályáruló politikája ellen, már a háború előtt is keresték ösztönös forradalmiságuknak, *tiltakozásuknak elméleti* kifejeződését, és így jutottak el Szabó Ervin szindikalizmusához. Ezekből a munkásokból és néhány fiatal intellektuelből került ki a háború idején az antimilitarista mozgalmak vezető csoportja Magyarországon. Lengyel József könyvéből világosan láthatja az olvasó, hogy ez a csoport a háború

* Lengyel József 1956 augusztusában a Visegrádi utca első magyar kiadásának előszavában a következőket jegyzi meg Kun Sztálinra vonatkozó fenti szavairól: „... Én nem tartanám helyesnek, ha kihagynók (ismert és megvetésre méltó példákat követve) a Sztálinra vonatkozó szavakat. Hisz ezek a szavak jellemzőek 1932-re, az előszó megírásának idejére, mikor még jó kommunisták se valamennyien tudtak különbséget tenni a sztalini szavak és sztalini tettek között." (Lengyel József: Visegrádi utca. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1957, 15. p.)

ideje alatt alig-alig jutott el addig, ahová a zimmerwaldi egyesülés centruma eljutott. Felfogásuk inkább forradalmi pacifizmusnak volt nevezhető, mintsem szocialista forradalmiságnak. Mindemellett ez a csoport kétségtelenül forradalmi cselekedeteket hajtott végre a háború alatt. Nem az ideológiája vezette ebben a forradalmi cselekvésben, hanem a forradalmi ösztöne, a forradalmi ipari munkások bizonyos rétegeivel való egybekapcsoltsága. Azt lehetne mondani, hogy ez a csoport bizonyos mértékben ideológiája *ellenére cselekedett* forradalmian az imperialista háború, a magyar uralkodó osztály, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a reformista szakszervezetek bürokrációja ellen. Különösen az 1918. januári és júliusi sztrájkok idején. Ez a csoport mégis csaknem teljes egészében részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakításában. Nagy részük végigharcolta azt a küzdelmet, amely a proletariátus és szegényparasztság élén folyt Magyarországon 1918–1919-ben a magyar burzsoázia és a nemzetközi imperializmus ellen, igen sokan közülük végigküzdötték a proletárdiktatúra harcait is, sokan megmaradtak a kommunista párt soraiban a proletárdiktatúra bukása után is. Néha külön utakon haladva, néha együttesen harcolt ezzel a csoporttal a baloldali szociáldemokrata csoport, amely csoport tagjainak nagy része több-kevesebb kapcsolatban volt Szabó Ervinnel. Ezek inkább belső ellenzéke voltak a szociáldemokrata pártnak, amennyiben nem szakadtak el általában a munkás-tömegmozgalmaktól azoknak az üldözéseknek következtében, melyeket a szociáldemokrata párt vezérkara a legaljasabb eszközökkel folytatott ellenük. Tapasztaltabbak voltak, mint a Korvin Ottó körül csoportosult fiatalság, de a cselekvésben mögötte maradtak ennek a fiatalságnak.

Mindkét csoportnak közös bázisa az üzemi bizalmiak pompás forradalmi munkáscsoportja volt. Ezek jelentették mindkét csoport számára a tömegkapcsolatokat. Utánuk ment a budapesti és környéki, különösen a hadiipari üzemek széles munkástömege. Ezek alkották a későbbi kommunista párt kádereinek nagy részét is . . .

Lengyel József: Visegrádi utca. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1957, 3–6. pp.

*Kun Béla beszéde a KMP megalapításának 17. évfordulóján**

(Részlet)

... A Magyarországi Szociáldemokrata Párt megduzzadt október előtt és októberben, és ugyanez áll azokra a szervezetekre is, amelyekre a szd. párt támaszkodott, a szakszervezetekre. Ez együtt meglehetős nagy szervezett erőt jelentett, csakhogy ez az erő nem volt többé olyan mértékben vezetői kezében, mint a háború előtt. Helytelen volna azt hinni, hogy a szd. párt ebben az időben egységes szervezet volt, amelyben a tömegek egységesen hallgattak vezetőik szavára. A párt ugyan nem szakadt széjjel, mint pl. a német szociáldemokrata párt, amely különálló többségi és független részre bomlott, de attól mégis lényegesen különbözött – a forradalom javára. A vezetők és tömegek között az MSZDP-ben olyan szakadék tátongott, mint talán egyetlen más szd. pártban sem a háború alatt és a háború után. Hogy csak egy-két példát hozzak fel erre: ugyanakkor, amikor Garami és Kunfi letették az esküt a király kezébe és beléptek a hadi kormányba**, amelyik a régi rendszer utolsó kísérlete volt hatalmának nagyobb változtatás nélküli fenntartására, ugyanakkor a szd. munkások a fegyvergyárban kiosztották a fegyvereket és fegyveres felkelésre készültek. Ugyanakkor, amikor Kunfi Zsigmond hat hétre felfüggesztette az osztályharcot***, a munkásság kikényszerítette vezetői akarata ellenére a köztársaság kikiáltását és olyan csoportokat találunk, amelyek előkészítői voltak a KMP-nak.

Még egy tényt kell figyelembe vennünk. Amikor a magyar burzsoázia átnyergelt a pacifizmusra és ünnepelte Wilsont és a nyugati demokrata államokat, ugyanakkor már áramlott a fény Keletről, a fény,

---

* Ez a beszéd Moszkvában 1935. november 21-én hangzott el.

** Garami Ernő (1876–1935) 1918-ban, az őszirózsás forradalom győzelme után a Károlyi-kormány kereskedelemügyi minisztere, Kunfi Zsigmond (1879–1929) pedig munkaügyi és népjóléti, majd a Berinkey-kormány közoktatásügyi minisztere lett.

*** Utalás Kunfi 1918. november 1-én a kormánynyilatkozat ismertetése kapcsán elhangzott következő szavaira: „... Nehéz nekem, meggyőződéses szocialistának mondani, de mégis azt mondom, hogy hat hét alatt az osztálygyűlölet és osztályharc eszközeivel nem akarunk élni ..." (Bővebben lásd: Kunfi Zsigmond írásai. Szerk.: Mucsi Ferenc és Szabó Ágnes. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1984, 16. p.)

amelynek forrása Lenin és Sztálin forradalma volt. Ez a fény, ha gyéren is, de mutatta a világosságot, mutatta az igazi kivezető utat. Gyéren azért, mert a fényből csak kevés juthatott el Magyarországra. De ez a kevés is elég volt arra, hogy egyes csoportok keressék mellette a munkásság felszabadításának, a magyar nép felszabadításának és az egész emberiség felszabadításának útját.

Melyek voltak ezek a csoportok Magyarországon? Elsősorban a Korvin Ottó által vezetett csoport, amely nem annyira a munkásmozgalom régi vezetőiből, mint inkább idealisztikus fiatalemberekből, nagyrészt diákokból állott. Mellettük voltak azok a munkások, akik nem bírták már lenyelni mindazt az árulást, amelyet az szd. párt október előtt és október után elkövetett. Hozzájuk csatlakoztak a szindikalista munkások, Szabó Ervin köre.

Egy másik csoport volt a László [Jenő]-, Vágó [Béla]- Szántó [Béla] vezetése alatt álló szocdem ellenzéki csoport.

A harmadik csoport, amely időközben már számos támaszra talált a magyarországi munkásmozgalomban és elsősorban bizalmiférfiak széles csoportjára támaszkodott, ez a csoport, amelyik a KMP-nak cementezője lett, a mi hadifogoly csoportunk volt. Ennek a csoportnak Szamuely [Tibor], Vántus [Károly] és még néhány elvtárssal én álltam az élén. Nagy előnye volt ennek a csoportnak, hogy ha nem is az orosz forradalom iskoláját, de legalább ennek az iskolának néhány elemi osztályát kijárta.

Ezekből a csoportokból alakult meg a KMP.

... A Magyarországi Kommunista Párt határozottan és eredményesen végezte munkáját. A bolsevikeken kívül egyetlen párt sem volt, amely olyan világosan határozottan és konkréten tűzte volna ki a forradalom céljait és harcolt volna ezekért a célokért, mint a KMP. A Szovjetek persze Oroszországban már 1905 óta népszerűek voltak. A KMP-nak azonnal sikerült alakulása pillanatában a legszélesebb tömegek jelszavává tenni a szovjeteket és a proletárdiktatúrát. Minek köszönhette a párt ezt a sikert? Hiszen az ilyen jelszavak nemigen válnak a tömegek jelszavává. A holland marxisták, pl. Gorter* és Pannekoek** ugyancsak a szovjetek mellett foglaltak állást, de az ő jelsza-

* Hermann Gorter (1864–1927) holland költő, baloldali szocialista, a Holland Szocialista Párt egyik alapítója. A tizes évek végén csatlakozott a kommunistákhoz, majd 1921-ben ultrabaloldali csoport szervezésében vett részt.

** Anton Pannekoek (1873–1960) holland szocialista egyetemi tanár, a Holland Szociáldemokrata Párt egyik alapítója, a tízes évek végén csatlakozott a kommunistákhoz. 1921-ben kilépett a Holland Kommunista Pártból, és felhagyott a politikai tevékenységgel.

vuk egy szekta jelszava maradt. Németországban egész sor ilyen szekta alakult. Propagandát fejtettek ki, agitáltak is mellette, mégsem tudták a tömegek jelszavává tenni. Mi az oka annak, hogy nekünk ez sikerült.

Mi láttuk azokat a hibákat, amelyeket elkövettünk és ma még inkább látjuk hibáinkat. Könnyű azonban ma látni, hogy nem voltunk bolsevik párt és nem lehetünk különös jó véleménnyel azokról, akik épp csak ezt a bölcsességet tudják megállapítani. De hogy szembeszállhassunk ezzel a bölcsességgel, nézzük meg a veszélyeket, amelyek bennünket fenyegettek, amelyek általában fenyegetik a kommunista pártokat és nem utolsósorban fenyegették a KMP-t.

Főleg két veszélyről kell itt beszélnünk. Az első az a veszedelem, hogy elmaradunk a tömegek mögött, amelyek az összeomlás hatása alatt, az éhség romjain keresték a szocializmushoz vezető utat. Másodszor az a veszedelem fenyegetett, hogy előreszaladunk a tömegek előtt annyira, hogy csak a szovjethatalom jelszavát propagáljuk, hogy a tömegek nem tudnak velünk jönni.

Sikerült mind a két veszélyt elkerülnünk. Annak, hogy az első veszély létezett, jele az, hogy hogyan fogadtak bennünket Oroszországban jártakat, akik már itt 1918 márciusában megalakítottuk a KMP-t*. Magyarországon pártalapításunk előtt néhány nappal jöttek össze az szd. pártban lévő radikális gondolkodású barátaink. 98%-uk ellene volt, hogy kommunista pártot alakítsunk, ellene volt a szakításnak. Voltak, akik Szabó Ervin-kört akartak alakítani. Általában nem értették, hogy a forradalom átnövéséhez kommunista pártra van szükség. Nem értették azt sem, hogy a szociáldemokrata párt szakítása és a kommunista párt szakítása** nem jelenti egyúttal a szakszervezetek szakítását is. Azzal érveltek, hogy az szd. párt szakítása széjjel fogja szakítani a szakszervezeteket is. Voltak olyanok is, akik azzal foglaltak állást a kiválás ellen, hogy az szd. párt belülről való elfoglalására, vezetésére kell törekedni. Mondanom sem kell, hogy ha hallgatunk ezekre a hangokra, mi is szűkkörű szekta maradtunk volna, akik propagálhattuk volna a szovjeteket és a proletárdiktatúrát, de nem lettünk volna képesek arra, hogy tömegeket szervezzünk.

Fennállott azonban a másik veszedelem is, az, hogy nem számolunk a tömegek színvonalával és előreszaladunk a tömegek előtt. Ez a veszély megnyilvánult, különösen egyes Oroszországból jött elvtársak ré-

---

* Utalás az első magyar kommunista szervezet, az OK(b)P magyar csoportjának megalakítására 1918. március 24-én.

** Helyesen: megalakítása.

széről, akik egyáltalán nem törődtek azzal, hogy jönnek-e velünk vagy sem az szd. pártból olyanok, akik össze vannak nőve a tömegekkel, azt mondották, hogy fölösleges ezekkel a visszamaradt munkásokkal törődni és hivatkoztak arra, hogy hiszen a KMP-t már meg is alakítottuk Oroszországban. Mi azonban úgy láttuk, hogy ott helyben, Magyarországon kell a KMP-t a munkásosztály legjobbjaiból kisarjasztani és ezért nem is említettük azt a határozatot, amelyet még Oroszországban a KMP megalakításáról hoztunk. Számolni kellett a magyar munkásoknak az egységhez való ragaszkodásával. Mi tehát azzal léptünk föl, hogy mi a munkásosztály egységének hívei vagyunk. De szembeállítottuk a munkásosztály egységét a párt [MSZDP] egységével.

Nem elégedtünk meg a szovjetek propagálásával, hanem kerestük azokat a láncszemeket, amelyeket kézbe kellett vennünk, hogy a forradalomhoz vezető láncot kezünkben tarthassuk. Lemértük a munkások harcképességének színvonalát. Ha ezt nem tesszük meg, ugyanúgy szekta maradtunk volna a munkásosztályon kívül, mint ahogy csak szektává válhattunk volna, ha elmaradunk a tömegek forradalmi lendületétől. Elmondok egy pár példát arra is, hogy ezt a veszedelmet hogyan kerültük el.

Vegyük az Ifjúmunkás Szövetséget; nem azt mondottuk, jöjjetek velünk, sem azt nem mondottuk, hagyjátok ott a szociáldemokratákat, hanem olyan javaslatot tettünk, hogy jelentse ki a magyar Ifjúmunkás Szövetség, hogy nem tartozik az szd. párthoz. Így elértük azt, hogy a szavazásnál még a vezetőség is csatlakozott hozzánk és elértük azt, hogy rövid idővel később már az egész ifjúmunkás szövetség a mi oldalunkon volt. Mi képviseltük az ő kívánságaikat, mi csináltunk lapot az ő számukra és rövid idő alatt sikerült megnyernünk az ifjúmunkások minden számottevő rétegét...

P. I. Archívum, 500 f. 2/610. ő. e. 217–219., 221–223. l.

*Hajdú Bence: Emlékképek a Tanácsköztársaságról**

(Részletek)

NAGYGYŰLÉS AZ ÚJPESTI NÉPHÁZBAN

... 1918 végén előttünk, ifjúmunkások előtt világosan fénylett a nagy októberi szocialista forradalom példája. Tudtuk, hogy erre az útra kell lépni nekünk is, de még nem láttuk tisztán a párt vezető szerepét és a proletárdiktatúra lényegét. Bátyámmal, Hajdu Pállal, a forradalmi szocialisták egyik vezetőjével beszélgettem egyszer, s ő azt javasolta: „Menj el ma este Újpestre, a Népházba**, ott egy hadifogságból nemrég visszatért elvtárs fog beszélni az orosz proletárforradalomról."

A Népház és az előtte levő tér zsúfolva volt Újpest és Angyalföld munkásságával. A gyűlés első szónoka a jobboldali szociáldemokraták egyik vezetője (ha jól emlékszem, Miákits Ferenc) volt, aki a régi, megszokott nótát fújta. Néhány szóval megemlékezett az októberi forradalomról, de aztán rögtön hangsúlyozni kezdte, hogy nálunk más a helyzet, most rendre, fegyelemre van szükség, támogatni kell a polgári Károlyi-kormányt. Azt hitte, hogy most is – mint már annyiszor – le tudja szerelni a gyűlés harcos hangulatát, hiszen mit tudhat tenni vele, a híres szónokkal szemben egy alig ismert volt hadifogoly.

Amikor azután az elnök közölte, hogy átadja a szót Kun Béla elvtársnak, aki nemrég tért haza Szovjet-Oroszországból és egy 30 év körüli erőteljes férfi lépett a szószékre, hogy átadja a magyar munkásosztálynak az orosz proletariátus és személyesen Lenin üdvözletét, percekig tartó éljenzés tört ki. Azután logikus következetességgel magyarázta el nekünk az októberi forradalom lényegét és célkitűzéseit, a világ helyzetét és a mi feladatainkat Magyarországon. Beszédéből éreztük az új hangot és igazságot. Világos képet kaptunk arról, hogy mi

---

* A nemrég elhunyt Hajdú Bence (a magyar munkásmozgalom kiemelkedő alakjának, a Vörös Újság szerkesztőjének, Hajdú Pálnak a testvéröccse) a Tanácsköztársaság idején tevékeny részese volt az ifjúsági mozgalomnak. Az akkori élményeit 1957 novemberében jegyezte fel.

** Az újpesti munkásotthonról van szó.

történt Oroszországban és hogy mi itt Magyarországon részesei vagyunk a nagy nemzetközi osztályharcnak. A beszéd óriási hatással volt a hallgatóságra, amely hosszan éltette Szovjet-Oroszországot, Lenint, a proletárdiktatúrát. A gyűlés után még sokáig álltunk a téren és vitatkoztunk a hallottakról.

„KEZDŐDIK A MI TAVASZUNK"

... Március közepén a forradalmi hullám emelkedni kezdett, az elégedetlenség egyre növekedett. Huszadikára sztrájkba álltak a nyomdászok, és mivel a Vörös Újság kivételével nem jelent meg egy lap sem, sok híresztelés kezdett terjedni a városban. 21-én, mint a II. kerületi ifjúmunkás-szervezet titkára, azt az utasítást kaptam, hogy menjünk a régi képviselőházhoz, ahol nagy népgyűlés lesz. Először csodálkoztam, hiszen a párt illegalitásban van. Vajon ki hívta össze a gyűlést? Mi lesz a teendőnk? Hogyan fogunk védekezni, ha a rendőrség megtámad?

Az épület előtt nagy tömeg tolongott és harcos ifjainkkal alig tudtunk betülekedni a terembe. A bejáratnál megláttam Szamuely Tibort. Hogy került ő ide, hiszen a rendőrök mindenütt keresik? A terem zsúfolva volt, mindenki érezte, hogy most valami fontos esemény készül. Egyszerre nagy tapsot és éljenzést hallottam. Az elnöki emelvényen megjelent Szamuely és ezekkel a szavakkal kezdte a beszédét: „Március 21-én kezdődik a tavasz, ezen a napon kezdődik a mi tavaszunk. Éljen a proletárdiktatúra." Így közölte velünk a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltását.

Megalakult a Népbiztosok Tanácsa, Kun Béla külügyi népbiztos távirattal fordult Leninhez Moszkvába és felajánlotta a szövetséget a világimperializmussal szemben. Ki nem mondhatom, milyen ujjongás volt a tömegben, az emberek átölelték és üdvözölték egymást. Ifjainkkal innen indultunk a városba, a nyomdák és más helyiségek lefoglalására.

KUN BÉLA IRODÁJÁBAN

... Május elsejének feledhetetlen ünneplése után megkezdődött a magyar Vörös Hadsereg offenzívája az imperialista beavatkozók ellen. Ekkor Kun Béla egy tisztán megbízható kommunistákból alakult titkárságot szervezett, mely hivatalosan a Hadműveleti Összekötő Csoport (HÖCS) névre hallgatott, de mindenki úgy nevezte, hogy „Kun Béla irodája". Ide küldött engem is a kommunista ifjúmunkás szövetség.

Az iroda két szobát foglalt el a Duna-parton levő Hungária szállodában, ahol ez időben Kun Béla és a többi kommunista népbiztos lakott. Külön telefonvonalakkal volt kapcsolata a kormány és a párt

legfontosabb szerveihez, valamint az interurbán központhoz. A szomszéd szobák egyikében volt egy távíróiroda, közvetlenül összekapcsolva a csepeli rádióval. Itt összpontosították a kapcsolatot a fronttal, a vidéki tanácsokkal és a külfölddel. Én éjjel vagy nappal 12 órát voltam ügyeletes, és ilyen módon az események központjába kerültem. A HÖCS-irodába gyakran bejárt Kun Béla, Szamuely Tibor, Alpári Gyula, Szántó Béla, Lukács György és mások.

Az egyik júniusi éjszakán bejön az irodába az ügyeletes a távíróból és kérdezi, ki tud franciául. Átveszem tőle a táviratot, s csodálkozással nézem: Párizsból jött és a budapesti kormánynak van címezve, az aláírás pedig „Clemenceau", a versailles-i békekonferencia legfelsőbb tanácsának az elnöke. A táviratban az állott, hogy a „legfelsőbb tanács" hajlandó meghívni a „budapesti kormányt" a béketárgyalásokra, csak azt követeli, hogy előzetesen a Vörös Hadsereg ürítse ki az elfoglalt szlovák területet. A távirat elolvasása után Kun Béla lakására siettem, mely ugyanazon az emeleten a folyosó másik, a Dunára néző oldalán volt. Ahogy bekopogtam hozzá, és megmondtam, miről van szó, ő rögtön felkelt, magához hívta a külügyi népbiztos helyettesét, Alpári Gyulát, Pogány Józsefet és még két elvtársat. Megkezdődött a tanácskozás, rám bízták a jegyzőkönyv vezetését.

A felszólalók először azt mondták, hogy Clemenceau, a vén róka távirata csapda, és nem kell válaszolni rá. Felelet helyett tovább kell folytatni az előrenyomulást Szlovákiában. Ekkor Kun Béla vette át a szót. Ő ezzel nem értett egyet. Elismerte, hogy a táviratot csapdának szánták, de azt mondta, hogy az imperialista rablók ravasz politikájával szemben a mi proletárpolitikánkat és diplomáciánkat kell szembeállítani. Legfontosabb számunkra most az imperialisták közötti ellentmondások kihasználása; ebben a nehéz helyzetben időt kell nyernünk, lélegzetvételhez kell jutnunk, a proletárállam, a gazdaság, a Vörös Hadsereg további építésére. Azt kell válaszolnunk, hogy elfogadjuk a meghívást a béketárgyalásokra, de csak akkor vagyunk hajlandók visszavonni csapatainkat Szlovákiából, ha ugyanakkor Románia kivonja csapatait az általuk elfoglalt Tiszántúlról. Ezzel időt nyerünk és lehetséges, hogy sikerül fegyverszünetet kötni és meglazítani a blokádot, amely körülvesz minket. Hivatkozott Lenin álláspontjára a breszti béketárgyalások idején. Kun Béla felszólalása meggyőzte a többi résztvevőt, és később ebben a szellemben íródott a válaszjegyzék is, amely megjelent a Vörös Újságban . . .

A JÚNIUSI ELLENFORRADALOM

... Június 24-én a jobboldali szociáldemokraták segítségével az ellenforradalom akcióba kezdett Budapesten. Éppen ügyeletes voltam a Hungária szállodában, amikor ágyúdörgés hallatszott a Duna-partról, a fellázadt monitorok lőtték a szálloda dunai homlokzatát. Bejött egy elvtárs (már nem emlékszem a nevére), mindenesetre egypár kézigránátot adott. Utasított, hogy egymás után hívjam fel a megyei forradalmi kormánybiztosokat és közöljem velük, hogy Budapesten teljes rend és nyugalom van, és ők személyesen felelnek a népbiztosok tanácsa, valamint a párt előtt a forradalmi fegyelem fenntartásáért. Megadta a jelszót is, melyre kapcsol a telefonközpont. – „Miskolc". Jól is ment a dolog, csak az egyik vidéki elvtárs kérdezte gúnyosan: „Ha Budapesten nyugalom van, akkor mi az a dörgés, ami a telefonkagylóban hallatszik?" Felhívott Szamuely, aki ekkor délen volt az ellenforradalmi felkelés leverésére, és kért valakit a vezetőségből a telefonhoz. Kimegyek a folyosóra, hogy hívjak valakit, a folyosón nagy zűrzavar, sehol sincs senki. Benézek Kun Béla szobájába, amely a Duna-partra nyílt, ott minden fel van forgatva és a falban egy nagy nyílás tátongott. Az ellenforradalmárok tudták, hová irányozzák az első lövést, de Kun Béla ekkorra már a budapesti városparancsnokságról vezette a harcot a lázadók ellen.

Amikor a következő napon megint a Hungáriába jöttem, a „Miskolc" jelszóra már nem kapcsolt a telefonközpont, és engem a városparancsnokságra küldtek, hogy tudjam meg az új jelszót. „Ha az utcán megállítanak, ne mutass fel igazolványt, mert nem tudod, kivel van dolgod, csak azt a jelszót mondd: Ellenforradalmár. Ha rájuk akadsz, ők talán elhiszik, hogy az vagy, ha pedig vöröskatonák állítanak meg, ők tudják, hogy ez most a parol" – ezt az utasítást kaptam.

Az utca üres, mindenfelé lövöldözés hallatszik, a járdán egy holttest fekszik. Egy ház boltíve alól őrszem lép ki és kérdezi: „Megállj, ki vagy?" „Ellenforradalmár" – mondom és továbbmegyek. A zsebemben két igazolvány van. Az egyik Haubrich József, a szociáldemokrata városparancsok aláírásával, akit azzal gaynúsítottak, hogy titokban támogatja a lázadókat, a másikat Kun Béla írta alá. Amikor a városparancsnokság kapujához léptem, óvatosságból az első igazolványt mutattam fel. Beeresztettek: körülnéztem, hová menjek. A folyosók üresek. Az első emeleten az egyik ajtón tábla: „Városparancsnok". Belépek. Az előszobában csak egy ügyeletes vöröskatona van, kérdezi, mit keresek, mondom, Kun Béla irodájából jöttem, az új telefonjelszóért. „Úgy" – mondja fenyegetőn. „A telefonjelszó kell, mindjárt megkapod", és kitárja a szomszéd ajtót, és kérdezi: „Elvtársak, ismeri-e valaki ezt az embert?" A szobában nagy dohányfüst volt és félhomály (az ablak be volt függönyözve), úgyhogy nem láttam rögtön,

ki van bent. Kijött egy katonaruhás elvtárs (Szántó Béla hadügyi népbiztos volt), rám se nézett, és azt mondta: „Vegyék őrizetbe, majd aztán kivizsgáljuk, hogy kivel van dolgunk." Látom, hogy a dolognak fele se tréfa. Szerencsére a folyosóról éppen Korvin Ottó jött be, megismert és átvonult velem a szomszéd szobába. Ott volt Kun Béla, aki közölte az új jelszót, s így minden baj nélkül visszatértem a Hungáriába.

FORRALOMRÓL FORRADALOMRA

... Július utolsó napjaiban a Vörös Hadsereg átlépte a Tiszát, hogy a románokat a Tiszántúl kiürítésére kényszerítse, „az antant parancsának végrehajtására", ahogy a Clemenceau-hoz szóló táviratban írta a külügyi népbiztos. Kun Béla Szolnokra utazott. Utoljára Budapesten láttam, amikor visszatért a frontról.

... Jött a fehérterror, a fasizmus. Sokan kételkedtek, elvesztették a jövőbe vetett hitüket. Nekem, sok viszontagság után, csak 1920 februárjában sikerült emigrálnom Bécsbe. Kun Béla ekkor – a többi vezető elvtárssal együtt – Bécs környékén volt internálva. És ebben a helyzetben, amikor nehéz volt tisztán látni, és nem esni kétségbe, az első könyv, ami kezembe került, egy új brosúra volt, a Magyar Kommunista Párt kiadványa: *Kolozsvári Balázs* – Forradalomról forradalomra. Mindenki tudta, hogy Kun Béla a könyv szerzője.

Magyar Ifjúság, 1979. március 23. 12–13. pp.

1919

Sinkó Ervin: Kun Béla

(Részlet)

... Megint félbe kell szakítanom a naplófeljegyzések beszéltetését: a kívülálló számára helyenként érthetetlenek volnának utólagos kommentár nélkül. Amit naplómban annak idején csak a magam számára jegyeztem fel, abban a formában az olvasó nem érthetné meg, de ezenkívül az is magyarázatra szorul, hogy honnan a felindulás, sőt megilletődöttség, lelkesedés és rajongás, mellyel ezek a naplójegyzetek szólnak írójuknak Kun Bélával való minden találkozásáról.

1935-ben, Moszkvába érkezésem első napjaiban első dolgom volt, hogy Kurella Alfréd révén – akihez Romain Rolland küldött, s akiről a naplóban majd még sok szó esik – jelentkezzem a Kominternben Kun

Bélánál. Nem tettem volna, legalábbis az *Optimistákkal* nem siettem volna Kunhoz, akitől a regény számára nem sok jót vártam, ha Kurella nem jelenti be mindjárt, hogy megérkeztünk és ha Kurella nem mondja, hogy Kun Béla instanciája megkerülhetetlen. S mikor Kunnal – akkor több mint tizenöt év után – feleségemmel együtt először ültem szemben, számomra ez nemcsak egy rég nem látott emberrel való viszontlátást jelentett.

A szavak közt, melyek ártatlan vértanúk, megbecstelenítő embereknek és időknek ártatlan vértanúi, ott szerepel ma már „a vezér" szó is. De Kun Béla 1919-ben ennek a szónak valóban szűzi értelmében jelentett vezért, s számomra akkor nem volt senki, akinek a szava az övénél parancsolóbb súllyal, döntőbben esett volna latba. Vezér ahogy ő volt, nemcsak autoritást jelentett, melynek aláveti magát az ember. Forradalmárok, magyar forradalmárok egy nemzedékének tette tartalmasabbá életük minden napját; általa, tőle tudta és találta meg ifjú magyar forradalmárok egy nemzedéke azt, amit sötétben tapogatózva addig hiába és – többé-kevésbé rosszul – csak keresett. Feladatot hozott, épp azt a közös, nehéz és nagy feladatot, melyre addig türelmetlenül és hiába vártak. Egyszóval: egy egész, az első világháborút vak lázadással és vak kétségbeeséssel átélő nemzedék életében Kun Béla volt Magyarországon a lenini Október eszméinek első autentikus küldöttje – az első bolsevik, akit szemtől szembe láttunk. Valaki, aki harci tapasztalatból tudta mindazt, amit mindenki közülünk csak találgathatott a túl gyéren érkező, szándékosan eltorzított hírek s mindenképp áttekinthetetlenül zavaros hírverés útvesztőjében. Az első bolsevik, akit láttunk, s aki elhozta magával a távoli Oroszországból azt a sok boldog és elszánt hitet, mellyel az orosz proletárforradalom hívott a végső és világot megváltó harcba. S azt, hogy „ez a harc lesz a végső", éppúgy, mint annak idején az oroszok, mi is szó szerint hittük, s hittük, hogy nem kell más, mint egyetlen, mindent elsöprő roham, hogy eltakarítsuk a világháború húszmillió halottjával együtt a halálra sebzett világkapitalizmus hulláját. És hogy ezt a rohamot magyar földön megszervezze és vezesse, ez volt Kun Béla küldetésének célja – és ez volt az, amit Kun Béla be is váltott: drámai gyorsasággal szervezte meg a rohamozókat és vezette őket diadalra.

A diadal tudvalévően nem volt hosszú életű. Majdnem pontosan annyi ideig tartott, mint amennyi a kivívásához kellett: a magyar kommunista párt alig négy hónappal a megalakulása, Kun Béla érkezése után a hatalom birtokába került, s ez a hatalom ugyanannyi idő után össze is omlott. Hogy ez a négy hónap történelmi szempontból se volt epizód, nem ez az, amiről itt szólnom kell. Itt személy szerint Kun Béláról van szó, aki épp minden tévedésével, épp minden hibájával,

épp egész politikájának ezzel a gondtalan hitével az európai munkásmozgalom egy egész korszakának – és a forradalmárok egy ifjú, nagyon is ifjú nemzedéke hitének, reményeinek, végzetes tévedéseinek és tragédiájának maradt élő szimbóluma.

Mikor Moszkvába érkeztem, több mint tizenöt év telt el a rövid négy hónap óta, melyet joggal mindenki Kun Béla nevével jelölt meg, s az az egész tizenöt év nem volt más az én életemben, mint folytatása, feldolgozása, tisztázása és következménye annak az életreszóló, örömben, fájdalomban és problémákban egyedülállóan gazdag négy hónapnak, melynek tartalmát Kun Béla vezérsége határozta meg . . .

Sinkó Ervin: Egy regény regénye. Fórum Könyvkiadó, Novi Sad, 1961, 184–187. pp.

1919. JÚNIUS 20.

Kun Béla beszéde a KIMSZ első kongresszusán

Hevesi elvtárs beszéde után a jelölő, szavazatszedő és igazoló bizottságok megválasztására került a sor. Eközben lépett be *Kun* Béla elvtárs a terembe, akit *az ifjúmunkások óriási tapsviharral és percekig tartó éljenzéssel és felállással üdvözöltek. Kun* Béla elvtárs a következőket mondotta:

– Tisztelt elvtársak, ifjú proletártestvérek! Visszaemlékezem egy tüntetésre, amelyet a burzsoá uralom idején rendeztek az ifjú proletárok vörös lobogók alatt, amelyekre ez volt írva: *„Mi már nem leszünk kizsákmányolt proletárok!"* Visszaemlékezem és azt mondom önöknek, hogy céljuk, minden munkájuknak a célja az legyen, hogy önök ne legyenek soha kizsákmányolt proletárok. A proletariátus diktatúrája, a proletárok uralma, a proletárok forradalma azt jelenti, hogy az öregebb proletárok is, akik hosszú-hosszú időn át húzták a tőkés termelési rendnek kizsákmányoló igáját, hosszú időn keresztül nyögtek a kapitalizmus igája alatt, le akarják rázni magukról ezt az igát. A proletárforradalom megszüntette azt a rendszert, amelynek idején kevesek jóléte érdekében sokak áldozták föl önmagukat kényszerűségből.

Mi itt leromboltuk a régi kapitalista rendszert, a kizsákmányolást, és megteremtjük a szocializmus előfeltételeit, a szocializmust mint a kommunizmus első fokát. *Haladunk egy lépcsőn fölfelé, azon az úton,*

amely odavezet, ahol nem lesznek elnyomók és elnyomottak, kizsákmányolók és kizsákmányoltak többé, amely valóra fogja váltani az ifjúmunkások jelszavát.

Az *ifjúmunkás-mozgalom* ennek előtte azokban az országokban, ahol a leghatalmasabb, legjobban megalapozott volt a kapitalizmus, a tanonckérdés becsületes megoldásán kívül *elsősorbn azért küzdött, hogy a kapitalizmus egyik velejáróját, a militarista hadsereget megszüntesse.* Legharcosabb vezére, legnagyobb hőse ennek a mozgalomnak, a nemrégiben gyalázatosan meggyilkolt elvtársunk, *Liebknecht* Károly volt. *(A gyűlés felállással üdvözli a proletariátus halottját.)*

Most is háború van, háború azért, hogy vissza ne jöhessen a kizsákmányolás, az a rendszer, mely besorozta az elnyomó szervezetek tagjai közé azokat, akik ott a hadseregben, a saját elnyomásukat, kizsákmányolásukat védelmezték. *Most más hadsereg van, most a proletariátus osztályharcát fegyverrel folytatja az elnyomók ellen, osztályhadseregében, a forradalmi Vörös Hadseregben. (Hosszas éljenzés és taps.)* Minden proletárnak fegyvert kell adni a kezébe most, hogy megvédelmezze azt a rendszert, amely biztosítani tudja, hogy kiépíthessük a szocializmust, azt a társadalmi rendszert, amely minden dolgozó jólétét biztosítja. *Nem azért veszünk kezünkbe fegyvert, mintha gyönyörűségünk telne a vérontásban, de azért, hogy megakadályozzuk azt, hogy mások proletárvért ontsanak, és a kiontott proletárvér árán újból visszaállítsák a kapitalizmust, visszakergessék a proletárt a kizsákmányolásba.*

A biblia sok-sok mesét tartalmaz, ami nem igaz. Egy nagyon szép, gyönyörűséges mese, amely sok gondolkodásra bírja az embert, az ótestamentumban az, amely azt mondja, hogy egy egész nemzedéknek kellett elpusztulnia, míg bejutott az ígéret földjére. Így vagyunk mi is a szocializmussal. *Ti, ifjú proletárok, vagytok azok, akiknek lelke át fog alakulni,* akiknek a lelkében olyan lesz a szolidaritás érzése, hogy megérdemlitek, hogy a szocializmus idejét éljétek. Ez olyan cél, amelyért érdemes küzdeni, áldozni, érdemes mindent feláldozni. Ezért küzdjetek, tanuljatok, ezért igyekezzetek bedolgozni magatokat abba az új erkölcsi felfogásba, amely képessé tesz arra, hogy a szocializmus idején úgy tudjatok együtt élni, mint azt a szocializmus megköveteli azoktól, akik a gyümölcseit élvezni akarják. Küzdjetek, hogy soha, soha ne legyetek többé kizsákmányolt proletárok! *(Nagy taps, percekig tartó meg-megújuló éljenzés.)*

Vörös Újság, 1919. június 21. 5. p. Az ifjúmunkások kongresszusa. Közli: Zászlóbontók. A magyar foraadalmi ifjúsági mozgalom. 1917–1919. Válogatott írások. Szerk.: Svéd László. Móra Könyvkiadó, Bp., 1980, 493–494. pp.

Kun Béla: „Hogyan vettünk részt a KII előkészítésében"

Az 1918-as németországi és ausztria–magyarországi forradalom kitörése előtt az OSZFSZK-ból Bécsen keresztül Magyarországra akartam menni, hogy megalakítsam a kommunista pártot. Ez az utazás nem sikerült. A pályaudvarról vissza kellett fordulnom, és két nap múlva indultam el Ausztria–Magyarországra a megszállt Ukrajnán keresztül.

Mielőtt elindultam a pályaudvarra, ismét beszéltem Jakov Mihajlovics Szverdlovval, aki akkor az OKP Központi Bizottságának titkára volt. Búcsúzáskor ezek voltak az utolsó szavai: „Úgy gondolom, a Komintern első kongresszusát önöknél, Budapesten hívjuk össze." Még volt annyi időm, hogy este elmentem a Metropolba (akkor ez volt a Szovjetek Második Háza), a Komszomol első kongresszusának frakcióülésére, ahol elkeseredett csata dúlt a kommunista ifjúsági szervezet elnevezése és feladatai körül.

Két-három felnőtt elvtárs, aki tudta, hogy indulok haza, búcsút vett tőlem, és kijelentette, hogy a Kommunista Ifjúsági Internacionálé első kongresszusának feltétlenül Tanács-Magyarországon kell összeülnie.

A Kommunista Internacionálé első kongresszusát már azelőtt összehívták, hogy Magyarországon a proletariátus kivívta a hatalmat, hogy országunkban megteremtődött a tanácshatalom. A Kommunista Ifjúsági Internacionálé előkészítése viszont valóban úgy indult, hogy Budapesten rendezzük meg.

Május végén a mi magyar kommunista ifjúsági szövetségünk (amely a párt nevének megváltoztatása után is megtartotta nevében a „kommunista" szót) rajtam keresztül táviratot kapott Moszkvából arról, hogy az osztrák és a német kommunista ifjúsági szervezet alakítsa meg a Kommunista Ifjúsági Internacionálé első kongresszusának előkészítő irodáját.

Kommunista ifjúsági szervezetünk vezetője az elhunyt Lékai János elvtárs volt, aki állhatatosan küzdött a kommunista ifjúsági mozgalom megalakításáért. A tőlem kapott megbízólevéllel elindult Ausztriába és Németországba, hogy sebtében megszervezze az említett irodát.

Danneberg, a Szocialista Ifjúsági Internacionálé akkori titkára, már akkor sem akart szóba állni fiatal elvtársainkkal, mert méltóságán alulinak tartotta, és minden erejével szabotálta a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakítását és a szocialista ifjúsági szervezetek csatlakozását az újonnan alakult Kommunista Internacionáléhoz. Lékai elvtárs telefonált nekem Bécsből, közölte, nem sikerült rávennie Danneberget, hogy adja át neki a szocialista ifjúsági szervezetek összekötőinek címét s kérte, telefonáljak Bécsbe Dannebergnek ebben a kérdésben. Az Osztrák Szociáldemokrata Párt házából nyomban felhívtam telefonon Danneberget*, s kértem, hogy ha segíteni nem tud, legalább ne akadályozza az Internacionálé megalakítását. Ekkor már több szocialista ifjúsági szervezet vezetőitől kaptam levelet arról, hogy csatlakozni akarnak a Kommunista Internacionáléhoz. Ilyen leveleket kaptam Franciaországból, Svájcból és különösen Olaszországból.

Danneberg zavartan azt felelte, hogy neki nincsenek semmilyen címei, s hogy erről a kérdésről személyesen szeretne beszélni velem Budapesten. Néhány nap múlva Karl Kautsky fiának, Benedict Kautskynak a kíséretében Budapestre érkezett. Danneberg utazásának persze más céljai is voltak, nem csak az, hogy tárgyaljon a szocialista ifjúsági mozgalom különböző tisztségviselőinek a címéről. A beszélgetés közben igyekezett kerülni a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakításának kérdését, bár szükségesnek tartotta az Ifjúsági Internacionálé helyreállítását a később létrejött Kétésfeles Internacionálé szellemében. Teljesen tisztában volt vele, hogy amennyiben a nemrég helyreállított II. Internacionáléhoz való csatlakozását javasolja, végképp elveszti befolyását és kapcsolatait az ifjúsági szervezettel.

Amikor hosszas beszélgetés után sarokba szorítottam, kivett a zsebéből egy jegyzetfüzetet az összes címmel, és átadta nekem. A még mindig Bécsben tartózkodó Lékai elvtárs így megkapta a Kommunista Ifjúsági Internacionálé I. kongresszusának összehívásához szükséges kapcsolatokat.

Nem sokkal később rádión megkaptuk a Kommunista Ifjúsági Internacionálé programjának vagy a teljes szövegét, vagy egy kivonatát (már nem emlékszem pontosan) és Lenin elvtárs üzenetét, hogy ezt a programot vele megbeszélték. Kérte, küldjük szét a birtokunkban levő valamennyi címre. Különfutárokkal elküldtük Ausztriába, Németországba, Csehszlovákiába, Olaszországba és Franciaországba, a német

* Helyesen: Nyomban felhívtam telefonon az Osztrák Szociáldemokrata Párt székházában dolgozó Danneberget...

elvtársakat pedig megkértük, juttassák el a programot a skandináv országokba, Angliába, Belgiumba és Hollandiába. Nem tudom, sikerült-e megtenniük.

Néhány nap múlva ismét rádióüzenetet kaptam arról, hogy júliusban az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség küldöttsége érkezik hozzánk, s hogy fiatal elvtársainkkal készítsek elő egy konferenciát, amelyen több ország ifjúságának képviselői lesznek jelen. Ez a konferencia a Kommunista Ifjúsági Internacionálé I. kongresszusát lett volna hivatva előkészíteni, amelynek színhelye Budapest lett volna.

Lékai elvtárs közölte, hogy Paul Levi, a német kommunista párt központi bizottságának titkára, aki később áruló lett, ellenezte a kongresszus összehívását Dannebergnek és a Szocialista Ifjúsági Internacionálé más vezetőinek részvétele nélkül. Lékai elvtárs ragaszkodott hozzá, hogy a spartakista fiatalok képviselőit Paul Levi tiltakozása ellenére hívjam meg.

A konferenciát politikailag és technikailag már előkészítettük (különböző nyelveken sokszorosítottuk az anyagokat és a programot, amely később „Berlini program" néven került be a történelembe), amikor értesítést kaptunk, hogy az orosz fiatalok küldöttsége nem tud időben megérkezni.

Augusztus 1-én elbukott a tanácshatalom Magyarországon, a kongresszus előkészületei Bécsben folytatódtak. Lékai elvtárs, aki ekkor éppen Bécsben tartózkodott, tevékenyen részt vett a kongresszus további előkészületeiben.

Az előkészítő munka során nagy harcot kellett vívni azokkal, akik szerették volna helyreállítani a régi Szocialista Ifjúsági Internacionálét, amely a Kommunista Internacionálétól függetlenül létezett volna. A „függetlenség" hívei, mint például Münzenberg és Schüller, az I. kongresszuson amellett kardoskodtak, hogy a Kommunista Ifjúsági Internacionálé csak „testvérszervezete" legyen a Kommunista Internacionálénak.

Tekintet nélkül azokra a hibákra, amelyeket Magyarországon a kommunista és a szociáldemokrata párt egyesítésével kapcsolatban elkövettünk, határozott utasítást adtam Lékai elvtársnak, semmi esetre se menjen bele olyan ifjúsági internacionálé létrehozásába, amely a II. és a III. Internacionálé között lebegne.

Érdekesnek tartom megjegyezni, hogy az előkészítő munkákat csaknem teljesen eltitkoltuk akkori pártunk azon vezetői elől, akik a pártkongresszuson, az egyesüléskor és utána kerültek be a vezetőségbe.

Lékai elvtárs, az orosz és a német elvtársak nagy harcot folytattak azért, hogy az ifjúsági szervezetek csatlakozzanak a Kominternhez, s hogy végrehajtsák az új nemzetközi kommunista ifjúsági szervezet – a

Kommunista Ifjúsági Internacionálé – megalakítására vonatkozó lenini útmutatást.

A magyar kommunista ifjúsági szervezet most is büszke arra, hogy a párttal együtt, amely irányítja, valóban részt vett a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakításában, és első vezetőjére, Lékai elvtársra úgy emlékezik, mint a forradalmi ifjúsági mozgalom egyik legjobb harcosára.

Internacional Malagyozsi. Moszkva, 1934, 11–12. sz. 38–42. pp. (Eredetileg oroszul.) Közli: Zászlóbontók, i. m. 406–409. pp.

1919. JÚNIUS 21.

A Komintern VB távirata Kun Bélához a KII alapító kongresszusának Budapestre való áthelyezéséről

(Berzin, Winter, G. Klinger)*
*(Alpári** vette)*

Az Int. Jugend Kongress [nemzetközi ifjúsági kongresszus] Bpestre jön. Értesíteni erről valamennyi Jugendorganisatiot [ifjúsági szervezetet]. Orosz képviselőkön kívül finn, litván, fehér-orosz, valószínűleg lengyel képviselő is jön. Felelet, hogy hány repülőgépet küldhetünk.

P. I. Archivum, 500. f. 12/9. ő. e. 35. l. Közli: Zászlóbontók, i. m. 417. p.

* A nemzetközi ifjúsági kongresszus előkészítését szervező bizottság tagjai.
** Alpári Gyula akkor a sajtódirektórium vezetője volt.

1919. JÚNIUS 24.

Csicserin szovjet külügyi népbiztos távirata Kun Bélához a KII alapító kongresszusa ügyében

Jugendorganisation azonnal feleletet kér a konferenciára vonatkozólag.

P. I. Archívum, 500. f. 12/9. ő. e. 37. l. Közli: Zászlóbontók, i. m. 417. p.

1919. JÚNIUS 26.

A nagyatádi járás ifjúmunkásainak üdvözlő távirata Kun Bélához

Kun Béla népbiztos

Nagyatád járás ifjúmunkásai a III. Internacionálé felhívására tartott gyűlésen törhetetlen ragaszkodással üdvözli szellemi vezérét. Kéri, hogy az eddig megkezdett úton vezesse tovább őket, és meghátrálást nem ismerő elszántsággal fogadják, hogy nem lesznek többé kizsákmányolt proletárok. Éljen a III. Internacionálé!

Elvtársi üdvözlettel

nagyatádi kommunista ifjúmunkásság

P. I. Archívum, 606. f. 3/45. ő. e. IX. 688. Közli: Zászlóbontók, i. m. 516. p.

A Krammer Sándor parancsnoksága alatt álló vöröskatonák üdvözlő távirata Kun Bélához

Kun Béla elvtársnak
külügyi népbiztos

Budapest

A komáromi védőszakasz összes katona proletárja szeretettel üdvözli népbiztos elvtársat a nemzetközi proletariátus első nagy cselekvésének örömére.* Szentül bízunk a nemzetközi forradalomban. Kitartunk az utolsó leheletünkig, proletárbecsülettel fogadjuk
a gyűlés nevében

Krammer Sándor

védőszakasz-parancsnok**

P. I. Archivum, 501, f. 1/6. ő. e. XVIII. 1285. l. Közli: Zászlóbontók, i. m. 386. p.

---

* A Komintern Végrehajtó Bizottsága kiáltványt bocsátott ki a világ munkásságához. Ebben minden ország munkásainak javasolta, hogy „az imperialista hatalmak oroszországi és magyarországi hadjáratai elleni nemzetközi tüntetés szervezésével fejezzék ki szolidaritásukat a tanácsköztársaságok népeivel". Az internacionalista szolidaritás eme megnyilvánulására 1919. július 21-én került sor.

** Krammer Sándor (1898–1920) magántisztviselő. Iskoláit Nagyváradon végezte, és itt került kapcsolatba a szocialista mozgalommal. 1913-ban költözött a fővárosba, ahol vezető tisztségeket töltött be a szocialista ifjúmunkás-mozgalomban. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített. A piavei ütközetben megsebesült. 1918 októberében a Nemzeti Tanácshoz csatlakozó Katonatanács tagjává választották. A KMP és az IOSZ egyik alapítója, a KMP katonai bizottságának titkára, a Vörös Gárda szervezője, a Vörös Újság munkatársa volt. Forradalmi tevékenysége miatt 1919. február 22-én letartóztatták, 1919. március 21-én szabadult. A Tanácsköztársaság idején a Budapesti Forradalmi Törvényszék vádbiztosa, majd katonai-politikai megbízott lett. 1919. június–júliusban különleges karhatalmi alakulatával leverte az ellenforradalmi lázadást Tolna megyében. A Tanácsköztársaság megdöntése után Szerbiába menekült. Az ottani hatóságok 1919. november 15-én letartóztatták, majd 1920. február 13-án kiszolgáltatták a magyar ellenforradalmi rendszernek. 1920. április 14-én kötél általi halálra ítélték, és május 19-én a Margit körúti (ma Mártírok útja) gyűjtőfogház udvarán kivégezték.

*Kun Béla: „Mit kell az ifjúságnak a magyar proletárforradalomból tanulnia"**

Előszó helyett

I.

Nemsokára öt éve lesz annak, hogy a magyar munkásmozgalom harcosainak egy kis csoportja (mi, régi harcosok nagyon kevesen voltunk) 1918. november 17-én Budapesten megalakította a Kommunisták Magyarországi Pártját**, s majdnem öt év telt el azóta is, hogy a Magyar Szocialista Szövetségi Tanácsköztársaság létrejött (1919. március 21-én).

A két eseményt csupán négy hónap választja el egymástól. A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalapításától az államhatalom átvételéig körülbelül ugyanannyi idő telt el, mint amennyi ideig a dolgozók hatalma, a forradalmi proletárdiktatúra Magyarországon fennállt.

E két időszak – egyrészt a párt megalakulásától a hatalom átvételéig tartó időszak, másrészt a hatalom átvételétől a diktatúra bukásáig tartó időszak – tartamának egyforma rövidsége nem véletlen. Annak, hogy a Magyar Tanácsköztársaság oly rövid ideig állt fenn, ha nem is egyetlen, de jelentős oka az volt, hogy a kommunista párt, a proletariátus élcsapata az említett túlságosan rövid történelmi időszak alatt nem tudott erős, szilárd szervezetté válni. Ezért a proletárdiktatúra Magyarországon nem talált olyan vezetőre, amilyen Oroszországban a proletárforradalom kezdetétől fogva a bolsevik párt volt, amely mögött ekkor már másfél évtizedes harcos, marxista, forradalmi múlt állott.

A Kommunista Internacionálé, különösen annak második kongresszusa, nagyon alaposan megvitatta a magyar forradalom tanulságait. A második kongresszus tézisei közül azok, amelyek a kommunista párt szerepének kérdésével és a kommunista pártnak a centrista pártokhoz való viszonyával foglalkoznak, valamint azok a tézisek, amelyek meg-

* Kun Béla eme írása főként a szovjet ifjúság számára készült.

** A KMP valójában 1918. november 24-én alakult meg.

szabják a Kominternhez való csatlakozás feltételeit, nagyrészt a magyar proletárforradalom és a magyar kommunista párt tapasztalatain alapulnak. A magyar proletariátus vére árán szerzett tapasztalatok így az egész világ munkásainak közkincsévé váltak. Nem váltak azonban még eléggé a nemzetközi munkásosztály húsává és vérévé. A hatalomért küzdő német proletariátus jelenlegi harca, sőt Németország kommunista pártjának harca és a szociáldemokrata vezetők viselkedésével kapcsolatos illúziók mutatják, hogy újra meg újra fel kell eleveníteni a magyar proletárforradalom tanulságait.

II.

Miért bukott el a Magyar Tanácsköztársaság?

A bukás okát, majdnem ötéves távlatból visszatekintve, röviden és vázlatosan a következőkben határozhatjuk meg:

1. A Tanácsköztársaság kis területe, amely visszavonulási hadműveletekre nem adott lehetőséget.

2. Hiányzott a nemzetközi politikai helyzet körülményeinek az a szerencsés összetalálkozása, amelyet Lenin elvtárs többször is az orosz forradalom sikerének egyik tényezőjeként említ.

3. Nem volt szervezett, központosított, fegyelmezett és következésképp manőverezésre képes kommunista párt.

4. Nem oldottuk meg a parasztkérdést, vagyis a földkérdést.

A felsorolt okok közül az első kettő rögtön világos még azok előtt is, akik csak kevéssé ismerik a magyar proletárforradalom történetét. A „csonka" Magyarország, amelyben a proletariátusnak sikerült hatalomra jutnia, olyan kicsiny területen fekszik, hogy egyik végétől a másikig gyorsvonattal nem tart tovább az út 10–12 óránál. A cseh határ 60–70 kilométerre van Magyarország fővárosától, Budapesttől, ahol az ipar (különösen a hadiipar) jelentős része összpontosul, és ahol a munkások zöme él. Az ország határait a világháború végén kötött fegyverszüneti egyezmény úgy állapította meg, hogy a legkisebb mértékben sem voltak alkalmasak védelemre. Amint az ellenséges támadás megindult, haladéktalanul vissza kellett vonulni, s területet kellett az ellenségnek átengedni. Ha a proletárhadsereg Magyarországon akkora darabon vonult volna vissza, mint amekkora területet az orosz Vörös Hadsereg Kolcsak vagy Gyenyikin támadása idején egy hét alatt kiürített, már az ország határain kívül találta volna magát. Ilyen körülmények között a proletárdiktatúrának el kellett buknia, mihelyt nem volt többé lehetősége, hogy katonai erővel tartsa a fővárost, a hadiipar és a proletariátus központját.

A nemzetközi helyzetet abban az időben, amikor a magyar proletariátus kezében volt a hatalom, a következő tényezők jellemezték: egyfelől, a nemzetközi imperializmus és Magyarországot körülfogó csatlósai (Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia) még le nem szerelt hadseregekkel rendelkeztek, amelyeket sem belső, sem külső ellenséges erők nem kötöttek le; másfelől, Szovjet-Oroszország a legjobb akarattal sem nyújthatott katonai segítséget a fiatal Tanácsköztársaságnak. Kolcsak éppen abban az időben foglalta el Permet, és tört előre Vjatka irányában. Később, amikor arra számítottunk, hogy az Ukrajnában Beszarábia és Galícia irányában előretörő vöröscsapatok tehermentesítenek bennünket a nagyobb erővel támadó romániai katonasággal szemben, Grigorjev atamán, az ismert kalandor felkelése veszélyeztette még az orosz-ukrán vöröscsapatok hátországát is. Szovjet-Oroszország nemzetközi súlya ebben az időben egészen jelentéktelen volt. Az antant diplomáciai tárgyalásokat tűzött ki a Herceg-szigeteken, diplomáciai kapcsolatai Szovjet-Oroszországnak azonban még egyáltalán nem voltak, tehát diplomáciai úton nem tudott segítséget nyújtani.

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása a nemzetközi forradalomnak azzal a szakaszával esett egybe, amikor a kapitalizmus leszerelési válsága már a vége felé járt, s a nemzetközi proletárforradalom hulláma apadni kezdett. A Tanácsköztársaság kikiáltása után néhány nappal véget ért a német forradalom első harci szakasza (elbukott a Bajor Tanácsköztársaság). A Kommunista Internacionálét épp csak megszervezték. A Komintern szekcióinak szervezése a legtöbb országban még csak folyamatban volt. A Magyarországgal szomszédos országokban, Romániában, Csehszlovákiában még egyáltalán nem volt kommunista párt, Jugoszláviában pedig éppen akkor szervezték. Ausztria kommunista pártja akkor, éppúgy mint napjainkban, nem tudott számottevő súllyal fellépni az erős és jól szervezett osztrák szociáldemokrata párt ellen, amelynek jobb- és baloldali vezetői az antant parancsára egyaránt végrehajtották a Magyarország elleni blokádot. Sőt, az újabban nyilvánosságra került dokumentumokból kiderült, hogy Renner, az osztrák szociáldemokrácia egyik tekintélyes vezetője maga sürgette az antantnál a Magyar Tanácsköztársaság elleni fegyveres beavatkozást.

Az antant-országokban nagy kommunista pártok nem voltak, a kommunista forradalom eszméit csak kisebb csoportok képviselték, azt is csak zavarosan és szervezett tömegbefolyás nélkül. A II. Internacionáléhoz tartozó néhány szervezet július 21-re nemzetközi politikai sztrájkot hirdetett, amelynek jelszavai a magyar és az orosz szocialista köztársaság belügyeibe való imperialista beavatkozás ellen irányultak. Ez a sztrájk azonban meghiúsult. A Komintern július 25-i kiáltványában jogosan állapította meg, hogy ennek az árulásnak első következménye-

ként az imperialisták újabb rohamot készítenek elő a hős Magyar Tanácsköztársaság ellen.

Ilyen nemzetközi helyzetben, minden támogatás nélkül, a magyar proletariátus négy és fél hónapnál tovább nem tudta folytatni a harcot annak a hatalomnak a megtartásáért, amely már amúgy is elég gyönge lábon állt.

III.

A magyar proletárdiktatúra tanulságai közül elsősorban a következő kérdéssel összefüggő tanulságok érdemelnek figyelmet:

Miért volt gyönge a proletárhatalom?

Március 21-én, amikor a Tanácsköztársaságot kikiáltottuk, a kommunista párt csupán mintegy négy hónapos volt. A nép nagy tömegeit vagy legalább a magyar munkásosztály társadalmilag döntő rétegeit a szociáldemokrata hagyományoktól e négy hónap alatt nem lehetett megszabadítani. Még kevésbé lehetett szó arról, hogy szervezetileg átfogjuk a munkásságnak azokat a rétegeit, amelyek a kommunista párthoz kezdtek közeledni. Ez annál kevésbé volt lehetséges, mert a kommunista párt és az ifjúsági szövetség vezetőinek letartóztatása és csaknem halálos megkínzása, amit már 1919. február 20-án* elkövettek, a jobb- és baloldali szociáldemokrata vezetők élénk részvétele és helyeslése mellett, valamint a pártszervezetek szétzúzása ideiglenesen megbénította a párt rövid ideje folytatott szervezeti tevékenységét.

A kommunista párt mellett tömegek állottak. Az eleven, gyújtó forradalmi agitáció, a helyesen megválasztott és az időpontnak megfelelő jelszavak, a bátor és kíméletlen forradalmi beszédek lázba hozták az egész proletariátust, s reménytelenné tették a szociáldemokrata vezetők – mind a jobboldaliak, mind a baloldaliak – helyzetét. Ezek a tömegek azonban szervezetileg a szakszervezetekhez és a szociáldemokrata párthoz tartoztak. Szervezetileg még nem lehetett egyesíteni őket a kommunista pártban, noha a külön párt megalapításának tényével bebizonyították, hogy értékelni tudják a párt jelentőségét és szerepét. A helyzetet még bonyolultabbá tette a magyar munkásmozgalom struktúrájának az a sajátossága, hogy a szakszervezeti tagság a szociáldemokrata párttagsággal járt együtt. A helyzet ugyanolyan volt, mint a norvég munkásmozgalomban, ahol még a kommunisták jelentős része is erős ellenállást tanúsított azzal az állásponttal szemben, hogy a kommunista

* Helyesen: február 21-én.

pártba való belépés egyénileg történjen, nem pedig kollektíve, a szakszervezetek útján. A szakszervezeti tagoktól a szakszervezeti járulékkal együtt szedték be a szociáldemokrata párttagsági díjat is, s ha valakit kizártak a szociáldemokrata pártból, az egyben szakszervezeti tagságát is elvesztette. A munkástömegek természetesen erősen ragaszkodtak szakszervezeteikhez, és a kommunista párt – kis részét kivéve – idejekorán felismerte, hogy a reformista vezetés alatt álló szakszervezeteket nem szabad bojkottálni, hanem meg kell hódítani őket.

Március 21-én a kommunista párt, miután a szociáldemokrata vezetők a tömegek és a külpolitikai helyzet nyomására papíron elismerték a kommunista párt programját, egyesült a szociáldemokratákkal. Ebben az egyesülésben már benne rejlettek a diktatúra bukásának csírái. A fiatal, szervezetileg még fejletlen kommunista párt, amelynek csupán egy-két régi forradalmi tapasztalattal rendelkező vezetője volt, csaknem nyomtalanul feloldódott a szociáldemokrata kásában.

Szét kellett foszlania annak az ábrándnak, amely szerint a régi szociáldemokrata vezetőket és a szakszervezeti bürokráciát sikerül egykettőre eltávolítani a politikai vezetésből és csupán a gazdasági szervezés területére szorítani. Még a baloldali szociáldemokrata vezetők nagy részét is, akik közül sokan jó kommunistákká váltak a diktatúra bukása után, ezer szál fűzte a jobboldali szociáldemokrata vezetőkhöz. Ezen a téren, mi, kommunisták a hibák egész sorát követtük el. Nem voltunk elég erélyesek a szociáldemokrata vezetők elmozdításában. A baloldali szociáldemokrata vezetők kedvéért kíméltük a jobboldaliakat. Emellett igen kevés kommunista vezetőnk és fejlett középkáderünk volt, akik mögött megfelelő gyakorlati pártmunka, múlt és tapasztalat állott volna, s akik a nagy tapasztalatokkal rendelkező szociáldemokrata vezetők bomlasztó tevékenységét ellensúlyozhatták volna.

Fáradozásaink, hogy kijavítsuk a szociáldemokratákkal történt egyesülés hibáját, hasztalanok voltak. A kommunista párt feloldódott a szociáldemokrata pártban, a szociáldemokrata párt pedig felolvadt, feloldódott a munkástanácsokban és a különféle tanács-intézményekben. Magyarországon a diktatúra idején egyáltalán nem volt szervezett munkáspárt. Voltak szakszervezetek, voltak szövetkezetek, munkásklubok, még munkáshadsereg is volt, csak munkáspárt nem volt. A diktatúra fennállásának harmadik hónapjában kiderült, milyen végzetes következmények származtak ebből a körülményből. A nehézség annál nagyobb volt, mert még a kommunisták sem ismerték el valamennyien ezt a hibát. A kommunisták között sokan voltak, akik azt állították, hogy a Tanácsköztársaság megteremtésével szükségtelenné vált mindennemű párt. „A munkástanács – minden; még a szakszervezeteket is meg kell szüntetni".

A párt és a munkástanácsok, a párt és a szakszervezetek kölcsönös viszonyáról alkotott fogalmak még a Magyar Tanácsköztársaság bukása után is sokáig zavarosak és tisztázatlanok voltak. Ezért, természetesen, nem talált széles körű visszhangra az a törekvés, hogy a „feloldódott" kommunista és szociáldemokrata párt helyett szervezett, centralizált, fegyelmezett munkáspártot hozzunk létre. Ez egyébként már azért sem volt lehetséges, mert a háború minden erőt lekötött, s mert illegális szervezetünk (amelyben már néhány baloldali szakszervezeti vezető is részt vett) a szociáldemokrata vezetők ellen irányuló munkáját nem folytathatta a kellő eréllyel és a kellő ütemben.

Kommunista párt hiányában a munkástanácsok és a szakszervezetek nem álltak szervezett kommunista irányítás alatt. A szakszervezetekben és a Tanácsköztársaság államapparátusában szabadon garázdálkodtak, szabotáltak a szakszervezeti bürokraták és a régi állami tisztviselők, akik a polgári forradalom idején egytől egyig beléptek a szociáldemokrata pártba. Világos, hogy ez a szabotázs csak azért volt lehetséges, mert az amúgy is kevés kommunistát a hivatalokban nem lehetett egységes vezetés alatt egyesíteni. A hadseregben a megfelelő szervezeti tevékenység hiánya folytán nem volt sem megfelelő parancsnoki gárda, sem megfelelő politikai munka. Mivel a Tanácsköztársaság megalakulása után azonnal háborúba keveredtünk reguláris hadseregekkel, kénytelenek voltunk azonnal felhasználni a régi hadsereg tisztikarát: szervezett kommunista irányítás hiányában pedig nem volt módunk gondoskodni a politikai ellenőrzésről.

Egyesek annyira nem értették a párt szerepét és lényegét, hogy például az egyik baloldali szociáldemokrata vezető komoly formában javasolta a formailag még működő központi párttitkárságnak a Belügyi Népbiztosságba való beolvasztását, minthogy a Tanácsköztársaság belpolitikájának irányítására a Belügyi Népbiztosság hivatott.

Ezek a körülmények a szociáldemokrácia, a szakszervezeti vezetők és a velük szövetséges burzsoá rétegek helyzetét igen nagy mértékben megkönnyítették. Ezzel szemben azoknak az irányító tevékenysége, akik elszántan és komolyan törekedtek a proletárdiktatúra megőrzésére, legtöbb esetben bizonytalanná vált, mert nem volt a kezükben vezetésre képes szervezet.

A munkásmozgalom központjai a szakszervezetek lettek, amelyek a forradalom első heteinek zűrzavarában csaknem teljesen megőrizték régi szervezeti formáikat. Éppen a szakszervezet volt a munkásosztály látható képviselete. A szakszervezetekben szervezte az ellenforradalmat a szociáldemokrata pártbürokrácia, a szakszervezetek útján használta fel ez a bürokrácia a politikai, katonai és élelmezési válságot a diktatúra megbuktatására. És hogy felhasználhatta erre a célra a szakszer-

vezeteket, ennek oka a kommunista párt irányításának és befolyásának hiánya volt. Az a fiatal orosz munkás, aki készen kapta a jól szervezett, centralizált oroszországi kommunista pártot, amely a munkások és a parasztok tömegeit befolyásolni tudja, amely ért a manőverezéshez, és amely mögött nagy forradalmi hagyományok és tapasztalatok állnak, nehezen értheti meg vagy képzelheti el, hogy más helyzet is lehetséges. A magyar forradalom példáján, ezt a példát az orosz tapasztalatokkal párosítva, a fiatal munkás megtanulhatja és meg is kell hogy tanulja a következőket:

1. Kommunista párt nélkül, kommunista irányítás nélkül a munkásosztály nem szabadulhat fel véglegesen, még akkor sem, ha a körülmények szerencsés találkozása folytán a hatalom a kezébe kerül.

2. A szociáldemokraták, a mensevikek a forradalom ügyét az ellenforradalom győzelmébe akarják fullasztani még abban az esetben is, ha szovjet platformon állanak.

IV.

A másik fő ok, amely a Magyar Tanácsköztársaságot romlásba döntötte, a parasztkérdés – a földkérdés megoldatlansága volt. Magyarország mindenekelőtt agrár jellegű (mezőgazdasági) ország, ha nem is olyan mértékben, mint Oroszország. Igaz, van fejlett ipara és kitűnően képzett munkásokból álló proletariátusa, de lakosságának zöme mégis a mezőgazdasági munkásság, a törpe- és kisbirtokosság. A föld magyarországi megoszlása világszerte nevezetes, mert sehol, még Oroszországban sem volt olyan arányú földmegoszlás, mint Magyarországon. 1916-ban a szántóterület 35 százaléka a 100 holdnál nagyobb gazdaságokra esett. A teljes földterületnek még nagyobb hányada nagybirtok. A mezőgazdasági munkából élő lakosság nagy többsége teljesen földnélküli napszámosokból és zsellérekből áll.

A Tanácsköztársaság április 3-i rendeletével kimondta, hogy minden nagy- és középbirtok minden ingó és ingatlan felszerelésével együtt kártérítés nélkül a Tanácsköztársaság állami tulajdonába megy át. Egy valamivel később megjelent rendelet a száz holdnál kisebb birtokokat mentesíti a kisajátítás alól. Az így államosított földet formailag szövetkezeti alapon kellett volna ugyan megművelni, ténylegesen azonban az államosított birtokok vezetése ugyanabban a kézben maradt, amelyben azelőtt volt: a nagybirtokok intézőinek kezében – az érdekelt parasztság megfelelő beleszólása nélkül. A mezőgazdasági munkások egy része mégis érezte, hogy a proletárdiktatúra felszabadította őket, de a földnélküli napszámosok, akik nem végeztek állandó munkát a nagybirto-

kokon, nem kaptak földet, és ennek következtében nem volt érdekük a proletárditatúra megvédelmezése.

Az agrárforradalom tehát Magyarországon nem ment végbe. A parasztok egy része közömbösen szemlélte a fordulatot, másik része éppenséggel ellenségesen viseltetett a proletariátussal szemben, részben azért, mert követelései nem nyertek kielégítést, részben pedig azért, mert félt a gabonarekvirálástól. A parasztságnak csak egészen kis része rokonszenvezett a forradalommal, és még kisebb része támogatta tevékenyen. A Tanácsköztársaság vezetőinek egy része ragaszkodott ahhoz, hogy a nagybirtok ne aprózódjon szét, mert ez veszélyeztetné a „termelés folytonosságát". Dogmatikusan kitartottak e fétis mellett, s nem akarták megérteni, hogy a forradalom szükségszerűen amúgy is megbontja a „termelés folytonosságát", s hogy áldozatok nélkül a proletariátus nem vívhatja ki a győzelmet . . .

A proletariátus nagy tömegei szintén nem értették meg a parasztság forradalmi jelentőségét. A munkástömegek nagy része csak puszta fogyasztói érdekeit tartotta szem előtt, s nem tudta megérteni, hogy a parasztság kielégítése nélkül – ez pedig csakis földosztás formájában lehetséges – a proletariátus vékony rétege nem tarthatja meg a hatalmat a külső és a belső ellenség elleni harcban. A forradalom érdekében kötött munkás–paraszt szövetség helyett szakadék támadt a munkások és a parasztok között – a forradalom helyrehozhatatlan kárára. A „nep"-nek az a meg nem értése, amely Oroszországban az új gazdaságpolitikai irány bevezetésének kezdetén a kommunista párt egy kis részénél mutatkozott, Magyarországon más formában, tömegméretekben nyilvánult meg. Ezért nem sikerült a parasztság széles rétegeit a forradalom érdekében aktivizálni, sőt még semlegesíteni sem sikerült őket. A parasztság bizonyos részének semlegesítése és nagy tömegeinek a forradalomba való bevonása nélkül a proletariátus nem tarthatta meg a hatalmat.

Ez a magyar proletárforradalom második, leglényegesebb tanulsága, olyan tanulság, amelyet a forradalom ifjú nemzedékének jól emlékezetébe kell vésnie.

V.

A magyar proletárdiktatúra harmadik nagy tanulsága már mondhatnók, közhellyé vált. Ez a tanulság abban rejlik, hogy a proletariátus csak két hatalmi forma között választhat: vagy proletár- vagy burzsoá diktatúra. Ezt ma fölösleges részletesen magyarázni azoknak, akik tudják, mit jelentett Kolcsak uralma Szibériában, Gyenyikiné Dél-Orosz-

országban. A Horthy-uralmat, amely immár öt éve tart, mégis külön meg kell említeni, mert ez arról tanúskodik, hogy a burzsoá diktatúra adott esetben nem kevésbé huzamos átmeneti időszak, mint a proletárdiktatúra.

Reméljük, hogy e kis füzet nyomán nemsokára napvilágot lát a magyar proletárforradalom rendszeres története, amelynek alapján az orosz munkásifjúság sokkal rendszeresebben és teljesebben elsajátíthatja a forradalom tanulságait.

„A bitófák országában." Cikkgyűjtemény a magyar forradalomról. Maladaja Gvargyija, Moszkva–Gomel, 1924, 27–32. pp. (Eredetileg oroszul.) Közli: Kun Béla a Magyar Tanácsköztársaságról. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1958, 438–450. pp.

1918—1924

Grant Avetisz jan: Kun Béla az oroszországi és a nemzetközi kommunista ifjúsági mozgalomban

A KOMMUNISTA IFJÚSÁGI INTERNACIONÁLÉ BÖLCSŐJÉNÉL

Kun Béla, aki „Oroszországban teljesen végigjárta a bolsevizmus gyakorlati útját"[1], ismerte Lenin koncepcióját az ifjúság osztályharcbeli szerepéről.

Kun Béla 1916–1918 között megismerkedett Lenin alapvető tanításaival. Lenin munkáiban választ talált az őt izgató kérdésekre, hamarosan belépett a bolsevik pártba, az OSZDMP Tomszk kormányzósági Bizottságának tagjává választották. Kun Béla lelkesen üdvözölte a nagy októberi szocialista forradalmat, annak hű katonája lett, odaadóan propagálta október eszméit a magyar hadifoglyok körében. Amikor Kun Béla 1918 elején Petrográdba érkezett, Lenin fogadta és elbeszélgetett vele.[2]

1918. március végén megalakult az OK(b)P Magyar Csoportja. Elnökévé Kun Bélát, titkárává Pór Ernőt, katonai szervezőjévé pedig Szamuely Tibort választották. 1918 áprilisában megalakult az OK(b)P Külföldi Csoportjainak Föderációja, amely felölelte a magyar, a román, a jugoszláv, a csehszlovák, a német, a finn, a bolgár és az angolszász csoportot. A föderáció elnökévé Kun Bélát választották, s Kun nagy munkát végzett az internacionalista hadifoglyoknak a Vörös Hadseregbe való szervezése terén.[3]

Kun Béla a Leninnel való találkozások és beszélgetések során magáévá tette a lenini eszméket, végleg megformálta forradalmi világnézetét. Egy sor cikket írt a Pravdának. „Mit akarnak a kommunisták?", „Kié a föld?", „Ki fizet a háborúért?", „Mi a Tanácsköztársaság?" címmel brosúrákat adott ki, s ezek nagy hatással voltak a hadifoglyok tízezreire, Magyarország munkásainak és parasztjainak tömegeire.[4]

Kun Béla 1918. november elején a magyar kommunisták csoportjának hazautazása előtt találkozott utoljára Leninnel. Ezt megelőzően Lenin beszédet mondott az ausztriai forradalmi tömegmegmozdulások alkalmából rendezett moszkvai tüntetésen[5], ahol Kun Béla is felszólalt.[6]

Nem sokkal később Lenin ezt írta Kun Béláról: „Kun Béla elvtársat jól ismertem már akkor, amikor hadifogoly volt Oroszországban, és nemegyszer jött hozzám beszélgetni a kommunizmusról és a kommunista forradalomról."[7]

Kun Béla, a tömegek kiváló szervezője, a proletár internacionalizmus eszméinek harcosa Moszkvából Budapestre való elutazása előtt találkozott Jakov Szverdlovval, az OK(b)P KB titkárával, részt vett az OK(b)P azon tagjainak az ülésén, akik küldöttekként részt vettek az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség (OKISZ) első kongresszusát előkészítő ülésen, ahol heves viták folytak a szövetség elnevezése és feladatai körül, elbeszélgetett a részvevőkkel, akik annak az óhajuknak adtak hangot, hogy a Kommunista Ifjúsági Internacionálé első kongresszusát Tanács-Magyarországon rendezzék meg.[8]

Az OKISZ-kongresszus (1918. október 27.–november 4., Moszkva) egész munkáját a proletár internacionalizmus szelleme, Lenin eszméi hatották át. A kongresszus az OKISZ-t a nemzetközi ifjúsági mozgalom elválaszthatatlan részének minősítette, és a legsürgősebb feladatul a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakítását, a szovjethatalom és a proletárdiktatúra eszméinek propagálását tűzte ki.[9] „Lenin azt mondta, hogy az OKISZ-nak a nemzetközi kommunista mozgalom hű katonájának kell lennie. Valamennyi ország és nemzet dolgozóinak testvérisége, a népek barátsága a valódi kommunizmus egyik alaptörvénye"[10] – emlékezett vissza Alekszandr Bezimjenszkij, az OKISZ első kongresszusának küldötte, aki a kongresszusi küldöttek egy csoportjával Leninnél járt.

Az OKISZ megalakításával új szakasz kezdődött a Kommunista Ifjúsági Internacionálé létrehozásáért folytatott harcban. Az OKISZ Központi Bizottsága felhívást intézett „A világ proletár ifjúságához", s ebben rávilágított az októberi forradalom világtörténelmi jelentőségére; hangsúlyozta annak szükségességét, hogy az ifjúság forradalmi mozgalma a proletár internacionalizmus zászlaja alá álljon; leleplezte

az antant-országoknak azokat a rablóterveit, amelyeket Szovjet-Oroszország ellen forraltak; feltárta, mennyire egybevágnak az antant-országok érdekei a Scheidemannok, Guesde-ek, Hendersonok és más szociálárulók érdekeivel. Az OKISZ KB arra szólította fel az ifjúságot, hogy csakis a kommunistákat kövesse, akik képesek a munkásosztályt elvezetni a proletárforradalom győzelméhez.[11]

Kun Béla Magyarországra való visszatérése után Szamuely Tiborral és más Oroszországból hazatért magyar kommunistákkal együtt bekapcsolódott a Kommunisták Magyarországi Pártjának létrehozásáért folyó harcba. Többek között a forradalmi ifjúság vezetőihez fordult, s azok megígérték neki támogatásukat.[12] 1918. november 30-án az Ifjúmunkások Országos Szövetségének alakuló közgyűlése forró üdvözletét küldte Leninnek, a nemzetközi forradalom előharcosának, s „a diadalmas, kizsákmányolást romboló, szocializmust építő oroszországi proletariátusnak".[13] Ez a kongresszus arra buzdította Magyarország ifjúságát, hogy álljon a proleárdiktatúráért folyó harc zászlaja alá.[14]

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása után rohamosan nőtt az ifjúmunkás szövetség tábora. Az ifjúmunkások országos kongresszusán (1919. június 20–21.) a szövetség a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége nevet vette fel. „Politikai programunk a kommunisták programja, mestereink Marx és Lenin, célunk a kommunista világforradalom"[15] – szögezte le a kongresszus. A kongresszuson felszólaló Kun Béla hangsúlyozta, milyen nagy jelentősége van annak, hogy a forradalomban, a proletárdiktatúra megszilárdításában a nemzedékek egymás művét folytatják, hogy az új életért vívott közös harcban valamennyi munkásnak azonosak az érdekei kortól függetlenül. Beszélt arról, hogy a forradalom Magyarországon mekkora eredményeket ért el azzal, hogy lerombolta a kapitalista rendszert és megteremtette az előfeltételeket a szocializmushoz, egy olyan társadalomhoz, amelyben nincsenek elnyomók és elnyomottak, kizsákmányolók és kizsákmányoltak. Kun Béla arra szólította fel a fiatal proletárokat, hogy járják ki a szocialista nevelésnek, a szocializmusért vívandó harcnak az iskoláját, vállaljanak minden áldozatot a munkásosztály eszményeiért, legyenek méltó építői az új társadalomnak. „Ezért küzdjetek, tanuljatok, ezért igyekezzetek bedolgozni magatokat abba az új erkölcsi felfogásba, amely képessé tesz arra, hogy a szocializmus idején úgy tudjatok együtt élni, mint azt a szocializmus megköveteli azoktól, akik a gyümölcseit élvezni akarják" – mondotta Kun Béla. Azt is tisztázta, hogy milyen jellegű a szocialista haza védelme, milyen szerep hárul a forradalmi Vörös Hadseregre, amely fegyverrel a kézben osztályharcot folytat a kizsákmányolók ellen. „Minden proletárnak fegyvert kell adni a kezébe most, hogy megvédelmezze azt a rendszert, amely biztosítani tudja,

hogy kiépíthessük a szocializmust, azt a társadalmi rendszert, amely minden dolgozó jólétét biztosítja"[16] – hangsúlyozta Kun Béla. A szocialista vívmányok védelmére fiatal kommunistákból egy különítményt szerveztek, s ennek tagjai büszkén „Lenin-fiúk"-nak nevezték magukat.[17]

Addigra Európa sok országában alakultak már kommunista ifjúsági szövetségek, amelyek az 1919 márciusában megalakított Kommunista Internacionáléhoz tartozóknak vallották magukat. A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága és az OKISZ Központi Bizottsága konkrét lépéseket tett a kommunista ifjúsági szövetségek nemzetközi kongresszusának összehívására és a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakítására.

A Szervező Bizottság, amelynek tagja volt Jan Berzin és G. K. Klinger, a Komintern Végrehajtó Bizottságának titkára, Alfred Kurella, a Szabad Német Ifjúság Szövetsége (Freien Sozialistischen Jugend Deutschlands) müncheni szervezetének titkára, Georgij Csicserinnel, az OSZFSZK külügyi népbiztosával az élen, a Lenin által kidolgozott elvekhez tartva magát, hozzáfogott a Kommunista Ifjúsági Internacionálé alakuló kongresszusának előkészítéséhez. A KII alakuló kongresszusának előkészítésébe bekapcsolódott Szamuely Tibor, a Magyar Tanácsköztársaság népbiztosa is, aki 1919. május 25-én Moszkvába érkezett, hogy tájékoztassa Lenint a magyarországi helyzetről. Még aznap találkozott Leninnel, és részt vett a Vörös téren az általános katonai kiképzés bevezetésének első évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen. Lenin a résztvevőknek bemutatta „Szamuely Tibor magyar elvtársat, a Magyar Tanácsköztársaság hadügyi népbiztosát",[18] és Szamuely a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege nevében üdvözölte a szovjetek országának hős védelmezőit, a munkásezredek és -osztagok katonáit, a kommunista zászlóaljakat, a moszkvai katonaiskolák hallgatóit.[19]

Május 29-én a Komintern VB Lenin kezdeményezésére azzal a felhívással fordult a világ proletár ifjúságának szervezeteihez, hogy lépjenek a Komintern soraiba, alakítsák meg a Kommunista Ifjúsági Internacionálét, szakítsanak a berni sárga Internacionáléval, amely a csalás, a hazugság és az árulás eszközévé vált.[20]

A Komintern mellett vagy ellene, az októberi forradalom mellett vagy ellene, a proletárdiktatúra mellett vagy ellene foglal állást jelszavaiban a két tábor, ezek az állásfoglalások a nemzetközi munkásmozgalom kritériumai. Hogy az európai országok ifjúsági szövetségei helyes orientációt követtek, hogy eljutottak hozzájuk a lenini elvek, ebben nem kis szerepe volt Kun Bélának, aki a Magyar Tanácsköztár-

saság kormánya nevében felajánlotta, hogy rendezzék meg Budapesten a KII alakuló kongresszusát.[21] A kongresszus megnyitását a Komintern Végrehajtó Bizottsága 1919. július 19-re tűzte ki, s erről június 16-án értesítették Kun Bélát. A Moszkvából kapott értesítést a KIMSZ kongresszusa nagy lelkesedéssel vette tudomásul.[22]

A kongresszus azzal bízta meg Lékai Jánost, a KIMSZ vezetőjét, hogy vegye fel a kapcsolatot Ausztria és Németország ifjúsági szövetségeivel. Ebből a célból Kun Béla megbízólevelével kiküldték Berlinbe és Bécsbe. „A mi magyar kommunista ifjúsági szövetségünk (amely a párt nevének megváltoztatása után is megtartotta nevében a »kommunista« szót) rajtam keresztül táviratot kapott Moszkvából arról, hogy az osztrák és a német kommunista ifjúsági szerevezet alakítsa meg a Kommunista Ifjúsági Internacionálé első kongresszusának előkészítő irodáját. Kommunista ifjúsági szervezetünk vezetője az elhunyt Lékai János elvtárs volt, aki állhatatosan küzdött a kommunista ifjúsági mozgalom megalakításáért. A tőlem kapott megbízólevéllel elindult Ausztriába és Németországba, hogy sebtében megszervezze az említett irodát."[23] Bécsben és Berlinben Lékai ellenállást és szabotálást tapasztalt Robert Danneberg osztrák szociáldemokrata és Paul Levi, Németország Kommunista Pártja egyik vezetője részéről.[24]

Danneberg, aki egy centrista II $^1/_2$-es ifjúsági Internacionálé létrehozásáért szállt síkra, nem volt hajlandó Lékainak átadni a szocialista ifjúsági szervezetek címeit. Meg kell jegyeznünk, hogy a reformizmus Dannebergnél, a Nemzetközi Ifjúsági Iroda titkáránál már az első világháború éveiben is megmutatkozott, amikor minden lehető módon gátolta a háború fiatal ellenzői nemzetközi konferenciájának az összehívását, lehetetlen és kétes ügynek tartva ezt.[25] Lékai kérésére Kun Béla tárgyalt Danneberggel. „Az Osztrák Szociáldemokrata Párt házából nyomban felhívtam telefonon Danneberget, s kértem, hogy ha segíteni nem tud, legalább ne akadályozza az Internacionálé megalakítását . . . – írja Kun. – Danneberg zavartan azt felelte, hogy neki nincsenek semmilyen címei, s hogy erről a kérdésről személyesen szeretne velem beszélni Budapesten."

Amikor Danneberg Karl Kautsky fiával, Benedikttel Budapestre érkezett, Danneberg arra próbálta rávenni Kunt, hogy a II $^1/_2$-es Internacionálé szellemében hozzanak létre Ifjúsági Internacionálét. Ám Kun Béla a Komintern álláspontját képviselte és elutasította Danneberg centrista nézeteit. A szocialista ifjúsági szervezetek vezetőinek Dannebergtől kapott címeit Kun Béla megküldte Lékainak Bécsbe. Akkor Kun Béla kezében voltak már Franciaországból, Svájcból, Olaszországból kapott levelek, amelyekben szocialista ifjúsági szervezetek vezetői

közölték vele, hogy csatlakozni kívánnak a Kommunista Ifjúsági Internacionáléhoz.

Az osztrák centristák szabotázsa ellenére Budapesten megalakítottak egy szervezőirodát a kongresszus összehívására. Kun Bélának megküldték a KII Lenin által jóváhagyott programtervezetét. Mint írja, rádión megkapta „Lenin elvtárs üzenetét, hogy ezt a programot vele megbeszélték". Lenin azt kérte, hogy a dokumentumokat küldjék szét a Budapesten rendelkezésre álló címekre.[26] A Moszkvából kapott dokumentumokat a budapesti szervező iroda továbbította Ausztriába, Németországba, Csehszlovákiába, Olaszországba és Franciaországba. Az iroda arra kérte a fiatal német „spartakistákat", hogy juttassák el ezeket a dokumentumokat a skandináv országokba, Angliába, Belgiumba és terjesszék Németországban.

Nem sokkal ezután közölték Kun Bélával, hogy júliusban Budapestre érkezik az OKISZ küldöttsége, amelynek tagja Lazar Sackin és Alfred Kurella.[27] Amíg a küldöttek úton voltak, a Magyar Tanácsköztársaság a külső és a belső ellenforradalom csapásai alatt összeomlott. „Néhány hónappal ezelőtt azt hittük, hogy az ifjúmunkásoknak ezt a kongresszusát olyan országban tarthatjuk meg, ahol már serényen dolgoznak az új világ felépítésén, ahol a külföldi elvtársak bírálattal és követelményekkel nemcsak a harcban, hanem az új megteremtésében is támogathatnak bennünket. Ez a reménység szertefoszlott: a Magyar Tanácsköztársaságot megdöntötték"[28] – írta a KII alapító kongresszusának a KMP Központi Vezetősége. „Összeomlott a magyar köztársaság – jelentette ki Oszkar Rivkin, a Komszomol KB titkára a Komszomol II. kongresszusán –, és nem tudjuk még, hány elvtársunk pusztult el Magyarországon."[29]

A tomboló fehérterror viszonyai között Budapesten lehetetlenné vált a kongresszus megtartása. Augusztus 24-én Bécsben összeült a szocialista ifjúsági szervezetek konferenciája, s ezen a magyar, az osztrák, a német, a lengyel ifjúsági szövetség képviselői támogatták a Komszomol taktikáját.[30] „Az előkészítő munka során nagy harcot kellett vívni azokkal, akik szerették volna helyreállítani a régi Szocialista Ifjúsági Internacionálét, amely a Kommunista Internacionálétól függetlenül létezett volna . . . – írta Kun Béla. – Tekintet nélkül azokra a hibákra, amelyeket Magyarországon a kommunista és a szociáldemokrata párt egyesítésével kapcsolatban elkövettünk, határozott utasítást adtam Lékai elvtársnak, semmiesetre se menjen bele olyan ifjúsági internacionálé létrehozásába, amely a II. és a III. Internacionálé között lebegne . . . Lékai elvtárs, az orosz és a német elvtársak nagy harcot folytattak azért, hogy az ifjúsági szervezetek csatlakozzanak a Kominternhez, s hogy végrehajtsák az új nemzetközi kommunista ifjúsági szervezet – a Kommu-

nista Ifjúsági Internacionálé – megalakítására vonatkozó lenini útmutatást."[31]

A konferencia úgy határozott, hogy a nemzetközi kongresszust Berlinben rendezik meg, s arra szólította fel a Komintern platformján álló összes szocialista ifjúsági szövetséget, hogy készüljenek fel a kongresszusra. A KII alapító kongresszusának összehívására létrehozott előkészítő bizottság arra hívta fel a szocialista ifjúsági szervezeteket, hogy a nagy október második évfordulóján, 1919. november 7-én vonuljanak az utcára ilyen jelszavakkal: „Rendeljenek vissza minden intervenciós csapatot Szovjet-Oroszországból!", „Állítsanak le minden közvetlen vagy közvetett támogatást az orosz ellenforradalmároknak". November 7-ét nemzetközi ifjúsági napnak nyilvánították.[32]

Lékai a proletár internacionalizmus szellemében mondott beszédet a KII alapító kongresszusán (1919. november 20–26., Berlin). Beszámolt a kongresszusnak arról a hősies harcról, amelyet a magyar forradalmi ifjúság a proletárdiktatúra győzelméért vívott, részletesen jellemezte azt a tevékenységet, amelyet a KIMSZ a Magyar Tanácsköztársaság idején kifejtett, rávilágított azokra az eredményekre, amelyeket a népi hatalom a politikai, a gazdasági, a kulturális felvilágosító és az iskolai munka területén, az ifjúsági munkavédelem terén elért. „Orosz testvéreink után – mondotta Lékai a kongresszuson – nekünk adatott meg először, hogy valóra váltsuk eszményket. Harcoltunk és alul maradtunk a harcban. Amit megtettünk, megláttunk és megéreztünk, azt bizonyítja nekünk, hogy a helyes úton jártunk. A négy hónap azt mutatta nekünk, hogy a munkásifjúság mozgalmának a kérdései csakis a proletariátus diktatúrája alatt oldhatók meg."[33]

A KII elfogadott programjában, amelynek megtárgyalásában aktívan részt vett Kun Béla elvbarátja, Lékai János, a kongresszus leszögezte, hogy a kommunista ifjúság a Kommunista Internacionálé mellett áll, hogy a KII a Kommunista Internacionálé programjához tartja magát.

A kongresszus levelet kapott a KMP Központi Vezetőségétől[34], s ebben a KV azt teszi a forradalmárok idősebb nemzedéke által megkezdett ügy „örököseinek és befejezőinek" a feladatává, hogy „Tanuljunk a magyarországi proletariátus diktatúrája bukásából, és az ebből tanultakat cselekedetekre váltsuk." A levélben szó esik a Magyar Tanácsköztársaság bukásának belső és külső okairól, a politikai és gazdasági jellegű nehézségekről, az elszigeteltségről, az élelmiszerhiányról.

A levélben szó esett arról is, hogy az ifjúmunkások milyen bátran és elszántan harcoltak a magyar forradalomban, milyen odaadóan szolgálták a proletariátus ügyét, hogy minden forradalmárnak, aki harcba száll a szocializmusért, meg kell szívlelnie a magyarországi forradalom tanulságait.

A Kommunista Ifjúsági Internacionálé megalakulása, amelyben tevékeny része volt a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségének is, újabb fontos állomás volt az egész világ proletár ifjúságának életében. Ezzel lényegében győzött az a lenini elv, hogy az ifjúságnak önálló, valóban forradalmi szervezeteket kell létrehoznia, testet öltött az a lenini tanítás, amely szerint az ifjúsági mozgalomban érvényt kell szerezni a proletár internacionalizmusnak. A KII a leninizmus elvei alapján, egységes programra és szervezeti szabályzatra támaszkodva a Kommunista Internacionálé mögé sorakoztatta fel csaknem valamennyi európai országnak és a világ sok más országának a forradalmi ifjúságát. A Nyugat és a Kelet proletár ifjúsága számára jelképpé vált Szovjet-Oroszország önfeláldozó harca, az új életet építő soknemzetiségű ifjúsága.

A nemzetközi fórum előkészítése során heves viták dúltak, s ezeknek elvi jelentőségük volt az egész kommunista ifjúsági mozgalom szempontjából. Willy Münzenberg és a KII VB más, európai országokból származó vezetői a kongresszus összehívását úgy fogták fel, mint politikai demonstrációt, amelyen a KII-nek „tündökölnie kell világméretű szervezetével és sokféle külső sikereivel".[35]

Ezzel a felfogással ellentétben az OKISZ Központi Bizottsága azon a nézeten volt, hogy a kongresszus figyelmének középpontjában a kommunista ifjúsági szövetségek és a kommunista pártok viszonyának kell állnia, mert e viszony kérdése magában foglalja az ifjúsági problémák egész komplexumát. Az OKISZ Központi Bizotsága a KII Végrehajtó Bizottságához intézett külön levelében azt tűzte ki feladatul, hogy a kommunista ifjúsági szövetségeket rendeljék alá a kommunista pártok politikai irányításának, s azt kérte, hogy minden részletében tárgyalják meg ezt a kérdést és oldják meg a leninizmus szellemében.

Nézeteltérések voltak akörül is, hogy hol rendezzék meg a II. kongresszust. Az OKISZ KB azt indítványozta, hogy Moszkva legyen a kongresszus színhelye, s ezt a javaslatot a Komintern Végrehajtó Bizottsága támogatta. 1920. november 11-i határozatában a Komintern VB ama véleményének adott hangot, hogy „a kongresszus eredményes munkájához szükséges feltételek csakis Szovjet-Oroszországban teremthetők meg, a III. Internacionálé tevékeny közreműködésével".[36]

A marxista–leninista elveknek a nemzetközi kommunista ifjúsági mozgalomban való meghonosítása terén fontos szerepe volt az OKISZ 1921. június 1. és 6. között Moszkvában megtartott első konferenciájának, amelyen a KII II. kongresszusára érkezett sok külföldi vendég is részt vett Németországból, Svájcból, Franciaországból, Romániából, Litvániából, Lettországból, Kínából, Koreából, Indiából, Mexikóból és más országokból.[37]

Münzenbergnek és a KII Végrehajtó Bizottságában működő más vezetőknek a hibáit bírálva Kun Béla, a Komintern VB titkára hangsúlyozta, milyen óriási szerepe van a nemzetközi kommunista ifjúsági mozgalom fejlődése szempontjából az OKISZ tapasztalatainak, állást foglalt amellett, hogy a KII kongresszusát Moszkvában rendezzék meg.

Kun Béla beszéde a Komszomol konferenciáján világosan megmutatta, milyen óriási jelentőségűek a kommunista mozgalom elméletének és stratégiájának marxista felfogásával kapcsolatos lenini tanulságok, milyen hatással voltak ezek Kun Bélára, erre a – Lenin szavaival élve – kitűnő, hű forradalmárra.[38]

Az OKISZ konferenciája, miután megtárgyalta Lazar Sackin beszámolóját a KII II. kongresszusáról, határozottan leszögezte, hogy a kongresszusnak le kell küzdenie az ifjúsági mozgalomban, kiváltképpen Magyarország, Ausztria, Olaszország, Franciaország és más országok kommunista ifjúsági szövetségeiben érvényesülő avantgardista, ultrabaloldali tendenciákat, meg kell szabadulnia az ifjúsági mozgalomban a balos hangulatot tápláló KII-funkcionáriusok kalandor illúzióitól. A konferencia azt ajánlotta a tőkés országok ifjúsági szövetségeinek, hogy erőteljesen igyekezzenek minél nagyobb tömegeket bevonni a kommunista ifjúsági szövetségbe, hogy fokozzák a nevelő munkát a fiatal munkások és parasztok körében, s egyik feladatuknak minősítette azt, hogy tevékenységüket alárendeljék a kommunista párt politikai irányításának, megőrizve mindamellett szervezeti önállóságukat. A konferencia határozottan és egyhangúlag állást foglalt amellett, hogy a KII Végrehajtó Bizottságának székhelyét helyezzék át Moszkvába.[39]

A kommunista pártok és a kommunista ifjúsági szövetségek helyes orientálása szempontjából döntő szerepe volt a kommunista mozgalom stratégiájával és taktikájával kapcsolatos lenini álláspontnak; a Komintern III. kongresszusán tartott referátumának, az olasz kérdéssel foglalkozó beszédének, továbbá más következtetéseinek és tételeinek, amelyeket több kommunista párt küldöttségének értekezletein és egyes kongresszusi küldöttekkel való személyes találkozásai során kifejtett. A lenini elképzelések visszatükröződtek a kongresszus dokumentumaiban is.[40]

A nemzetközi ifjúsági mozgalom kérdéseivel foglalkozó fontos dokumentum volt a kongresszus által „A Kommunista Internacionálé és a kommunista ifjúsági mozgalom" címmel elfogadott határozat. A kongresszus hangsúlyozta, hogy a KII a Kommunista Internacionálé része, hogy aláveti magát a Komintern-kongresszusok és a Komintern VB minden határozatának, a Komintern politikai irányvonalát érvényesíti minden nemzeti szekcióban.

A tézisek elfogadása a kongresszuson, Lenin meghatározása szerint,

„a Kommunista Internacionálé vonalának *kiegyenlítése* volt, győzelem volt a túlzás veszedelme felett"[41]. S ezekből a lenini következtetésekből okult Kun Béla, aki részt vett azon a beszélgetésen is, melyet Lenin a Komintern III. kongresszusa napjaiban August Thalheimerrel, a németországi márciusi felkelés, a „Märzaktion" egyik vezetőjével, az offenzíva-elmélet egyik szerzőjével folytatott.[42] A nagy vezér a kommunisták harci neveléséről, propaganda útján való nevelésükről, az egész élcsapat neveléséről beszélt, utalt a III. kongresszus „balszárnyának" a hibáira, amely a centrizmus elleni harcot sporttá, vadászattá változtatta.[43]

A német „baloldaliak" hibáiról szólva Lenin ezt mondta beszélgetőtársának: „Levi kizárásával a salaktól való megtisztítás munkája még korántsem ért véget. Önöknek, »baloldaliaknak«, ugyancsak meg kell szabadítaniuk magukat a salaktól, ha a *tömegek körében* sikerrel óhajtanak harcolni a centrizmus ellen."[44]

A lenini tanítást, a lenini tanácsokat jelentős mértékben felhasználta a KII II. kongresszusa.

1921. július 23-án a KII II. kongresszusa olyan döntést hozott, hogy a KII Végrehajtó Bizottságát Berlinből Moszkvába helyezik át.[45] Hasonló döntést hozott július 19-én a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának Irodája is, amelynek július 13-tól Kun Béla is tagja volt. Kun Bélát választották meg a Komintern Végrehajtó Bizottságának képviselőjévé a KII Végrehajtó Bizottságába. Kun Béla azt a megbízatást kapta, hogy „tartsa fenn a kapcsolatot az Ifjúsági Internacionálé és a Kommunista Internacionálé között."[46] Emellett Kun Béla lett a Komintern VB képviselője a Vörös Szakszervezeti Internacionáléban is. Július 23-i határozatában a Komintern VB Irodája hangsúlyozta, hogy a KII Végrehajtó Bizottságának Berlinből Moszkvába való áthelyezése előmozdítja majd a sikeresebb vezetést, megkönnyíti a szoros kapcsolattartást a Komintern Végrehajtó Bizottsága és a KII Végrehajtó Bizottsága között. Ezt a határozatot a július 24-i ülés is megerősítette.[47]

A kommunista pártok és a kommunista ifjúsági szövetségek közötti új kölcsönös kapcsolat meghirdetése, az ifjúsági avantgardizmus elítélése és a kommunista párt politikai vezetésének rendíthetetlen szervezeti elvként való elismerése a korábbi ideológiával való szakítást, az egész nemzetközi kommunista ifjúsági mozgalom szervezetének megváltozását jelentette. „Midőn a II. kongresszus határozatait elfogadták, teljes tudatában voltak annak, hogy egyszer s mindenkorra véget kell vetni az »ifjúsági élcsapat szerepéről« szóló korábbi fecsegéseknek és minden ezzel összefüggő fiatalos, homályos szindikalista ábrándozásnak – írta Lékai János, a KII VB pőttagja. – Az az egység, amellyel

a határozatokat elfogadták, megmutatta, hogy minden fiatal elvtárs készségesen magáévá teszi az új taktikát és saját országában az új taktika értelmében fog dolgozni."[48]

A Komintern és a KII, a kommunista pártok és a kommunista ifjúsági szövetségek közötti új viszony kézzelfogható eredményekkel járt. A Komintern VB rendszeresen foglalkozott a nemzetközi kommunista ifjúsági szövetség kérdéseivel, irányította a KII VB munkáját, s Lékait meg Münzenberget mint a KII VB képviselőit beválasztották a Komintern Végrehajtó Bizottságába.

Ebben az időben elterjedt gyakorlattá váltak a Komintern VB és a KII VB közös akciói, a közös felhívások, kiáltványok, levelek a világ proletárjaihoz és egyes pártokhoz a kommunista mozgalom aktuális kérdéseivel, nemzetközi eseményekkel, regionális problémákkal kapcsolatban. Ezeket a dokumentumokat aláírta Lenin, aláírták a Komintern vezetői, a KII VB, a Profintern képviselői. Sok ilyen dokumentumnak a megszövegezésében részt vett Kun Béla is, a többi között azoknak a dokumentumoknak az összeállításában, amelyek a Volga vidéki éhezők nemzetközi megsegítésével foglalkoztak. Július 19-én a Komintern Irodája egy bizottságot alakított az éhezők megsegítésére, és úgy határozott, hogy felhívással fordul a világ proletariátusához.[49]

A „Proletársegítség Szovjet-Oroszországnak. Minden ország munkásaihoz és munkásnőihez!" című felhívás előkészítését Kun Bélára, Heckertre, Tom Mannra és Münzenbergre bízták. A felhívást az Iroda és a Komintern VB július 30-i ülésén hagyták jóvá. Augusztus 12-én az Iroda az éhínséggel kapcsolatban egy újabb felhívást hagyott jóvá „Minden kommunista pártnak!" címmel. Augusztus 13-án a Komintern Végrehajtó Bizottsága levéllel fordult valamennyi ország munkásaihoz és munkásnőihez „Spekuláció az éhínséggel, a nemzetközi tőke újabb hadjárata Szovjet-Oroszország ellen" címmel. Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország, Amerika, a balkáni országok és más országok munkásai elé konkrét feladatokat állított az a Szovjet-Oroszország megsegítésével foglalkozó felhívás, amelyet a Komintern VB, a KII VB, a Nemzetközi Nőtitkárság, a Vörös Szakszervezeti Internacionálé írt alá. A Volga vidéki éhezők megsegítését szolgáló kampány tucatnyi tőkés országra terjedt ki. Szeptember 6-án a Komintern VB Elnöksége megbízta „Kun Béla elvtársat, hogy legközelebb a Pravda »Kommunista Internacionálé« című rovatában tegye közzé az első jelentést »Az éhezők megsegítése« tárgyában."[50]

A KII minden intézkedését áthatotta a Szovjet-Oroszország fiatal nemzedékével való szolidaritás eszméje. „Az éhséget csillapítani kell, a skorbutot legyőzni, Szovjet-Oroszországot megóvni" – írta a KII VB a valamennyi ország munkás- és parasztfiataljaihoz intézett 1921.

augusztus 19-i felhívásában. „Ez az a magasztos nagy cél, amelynek elérésére most munkások milliói törekszenek, a legfőbb, legnemesebb feladatot látva benne. Elsőrendű, fő feladatunk: megmenteni 20 millió munkást és parasztot az éhhaláltól, megóvni Szovjet-Oroszországot, a világforradalom támaszát."[51] Eredményes munkát végeztek mindenütt a munkássegély-bizottságok ilyen jelszavakkal: „Segítsük Szovjet-Oroszországot!" és „El a kezekkel Szovjet-Oroszországtól!"

A Komintern Végrehajtó Bizottsága, a VB Irodája (Elnöksége) nagy munkát végzett a KII Végrehajtó Bizottságának és nemzeti szekcióinak irányításában. Kun Béla tevékeny részvételével megvizsgáltak több olyan kérdést, amelynek elvi jelentősége volt a kommunista ifjúsági mozgalom további fejlődése szempontjából. 1921 júliusa és 1922 februárja között a Komintern VB Elnöksége üléseinek napirendjén egyebek mellett ilyen kérdések szerepeltek: az Ifjúsági Internacionálé, az Ifjúsági Internacionálé kongresszusa; az ifjúság képviselete a Kommunisták Magyarországi Pártjának Központi Vezetőségében; az Olasz Szocialista Ifjúság szervezete; a Kommunista Ifjúság Balkáni Föderációja; a KII VB kibővített ülésének összehívása az ifjúsági mozgalom több folyó kérdésének megtárgyalására; a szakszervezetek ifjúsági szekcióihoz való viszony; a Csehszlovákiai Ifjúsági Szövetség belső helyzete; a Német Kommunista Ifjúság Központi Irodájának erősítése; körlevéltervezet a kommunista ifjúsági mozgalomról.[52] A Komintern VB határozatait a KII VB és a KII nemzeti szekciói konkrétan valóra váltották, ezeket megtárgyalták a Kommunyisztyicseszkij Internacional, az Internacional Malagyozsi, a Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija, a Junij Kommunyiszt című folyórat és más kiadványok hasábjain, a Pravda című lapban.

Kun Béla aktív munkatársa volt a Komintern VB-nek és a KII VB-nek, a Komszomol KB sajtószerveinek, a „Komintern-hírek" felelőse volt, rovatot vezetett a Kommunyisztyicseszkij Internacional-ban, a lap szerkesztő bizottságának tagja és moszkvai szerkesztőségi titkára volt.[53]

Kun Béla előadásokban, beszédekben, cikkekben, brosúrákban propagálta a Kommunista Internacionálé stratégiáját és taktikáját, megvilágította irányvonalának sarkpontjait, feltárta a nagy október és a szovjetország történelmi jelentőségét az egész nemzetközi kommunista és munkásmozgalom szempontjából. A nemzetközi politika legidőszerűbb kérdéseiről Kun Béla cikkeket írt külön az ifjúság számára, s ezeket az ifjúsági sajtó publikálta.

„Az ötödik év kezdetén" című cikkében, amely az Internacional Malagyozsi című folyóiratban jelent meg 1921 végén, Kun Béla utalt arra, hogy a szocializmus építésének kezdeti szakasza, a munkások és a pa-

rasztok önfeláldozó munkája rácáfolt a szovjetellenesség apologétáinak Szovjet-Oroszország elleni acsarkodására, a Szovjet Köztársaság hamaros bukását jövendölő „jósokra", „hónapról hónapra, hétről hétre, napról napra" a köztársaság bukását jövendölő rágalmaikra.[54] A kapitalizmus valamennyi formájának és jelenségének lerombolásához, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában a kommunista párt és a szovjet állam által foganatosított intézkedésekhez egy egész nemzedék élete szükséges – magyarázta Kun Béla. Ennek egyik állomása: az új gazdasági politika elkerülhetetlen a szocializmus győzelmének útján. Feltárta az orosz proletariátus szoros kapcsolatát a kommunista világmozgalommal, leleplezte a „moszkvai diktátum" „kritikusait", megvilágította Szovjet-Oroszország új politikai irányvonalának a nemzetközi és a belső helyzettel való összefüggését, utalt a forradalom és az ellenforradalom erőviszonyaira, amelyek új irányvételre késztették a Kommunista Internacionálét: olyan szervezeti és taktikai elvek kidolgozására, amelyek leginkább megfelelnek az adott politikai és gazdasági helyzetnek, a forradalmi munkásmozgalom feladatainak, az egységfrontért és a tömegek megnyeréséért folyó harcnak. A világban bizonytalan egyensúly jött létre a Szovjet-Oroszországot fenyegető, még mindig erős nemzetközi burzsoázia és a kapitalista környezetben létező Szovjet-Oroszország között.[55]

Kun Béla megmagyarázta az ifjúságnak az orosz proletariátusra az új körülmények között háruló feladatokat: azt, hogy megőrizze és megszilárdítsa pozícióit a politikai és a gazdasági építésben, hogy valóra váltsa az új gazdasági politikát. Kun Béla megállapítása szerint ezek a tényezők legalább annyira szolgálják a világforradalmat, mint négy évvel előbb a hatalom megragadása, mely a nemzetközi imperializmus elleni fegyveres harc legdicsőbb időszaka. Kun Béla rámutatott arra, hogy az orosz proletariátus nemcsak tapasztalatokat szerzett, hanem képessé is vált e tapasztalatok befogadására és felhasználására, ami biztos garancia arra, hogy Oroszország munkásosztálya teljesíti majd a reá háruló feladatot: felépíti a kommunizmust. Kun Béla megfogalmazta a nemzetközi proletariátus feladatait is, meghatározta a Szovjet-Oroszország proletariátusának nyújtandó segítséget.[56]

Kun Béla megmagyarázta a forradalmi ifjúságnak a kommunista pártok és a szakszervezetek viszonyára vonatkozó Komintern-irányelvet, a kommunisták szerepét a szakszervezetekben, a Komintern viszonyát a szakszervezetek amszterdami platformjához. Ezeket a kérdéseket több ízben megtárgyalta a Komintern VB is. Több kérdés rendezését Kun Bélára, Kuusinenre, Lozovszkijra bízták.[57]

Kun Béla 1921 novemberében megírta „A kommunisták és a szakszervezetek" című cikket az Internacional Malagyozsi számára. A cikk

a folyóirat decemberi számában jelent meg.[58] A szerző kifejtette a kommunisták által a szakszervezetekben követendő taktikát, a Kominternbe való felvétel „21 feltételének", azoknak a téziseknek a jelentőségét, amelyeket Lenin terjesztett elő a Komintern II. kongresszusán, és ennek alapján fogadott el a kommunisták nemzetközi fóruma.[59] Azt írta, hogy a munkásosztály így tudja, milyen taktikát kövessen a szakszervezetekben a sejtek megalakítása során és hogyan hozza létre a Vörös Szakszervezeti Internacionálét. Jellemezte a szakszervezeti mozgalomban érvényesülő baloldali, jobboldali és centrista elhajlást, amelyek a szakszervezetek „semlegességéért", „önálló életéért" vívandó harc tételeiben jutottak kifejezésre, kimutatta, mennyire károsak ezek az elhajlások a munkásmozgalom szempontjából. A pártnak a szakszervezetekhez való viszonya egyezik az élcsapatnak a tömegekhez való viszonyával, magyarázta Kun Béla, és a tömegek meghódítása a kommunista párt által „nem ellentéte, hanem elengedhetetlen feltétele a tömegek szervezett vezetésének. Ez, nézetünk szerint, kizárólag valamennyi kommunista szakszervezeti tag helyesen megszervezett és szigorú fegyelem keretében végzett munkája útján érhető el." Kun Béla ellenezte a szakszervezeti sejtek alakításának taktikájáról való lemondást, és utalt arra, hogy ez nemcsak a szakszervezetekben kivívott pozíciók feladását jelentené, hanem a bürokrácia előtti teljes kapitulálást is. A Komintern III. kongresszusán kitűzött lenini jelszó – „A tömegek közé!" – alapján Kun Béla megmagyarázta a kommunista ifjúságnak a munkásosztály gazdasági harcának szerves kapcsolatát a politikai harccal, amelyben a kommunista párt nem szorítkozhat csupán az élcsapatra, hanem magával kell ragadnia az egész munkásosztályt. „A harcnak jellegében egyneműnek kell lennie – írta Kun Béla –, s ennek elengedhetetlen feltétele nem az egynemű szervezet, hanem a szakszervezetek és a kommunista pártok szerves szövetsége. Az ilyen szövetség megtestesülését jelentik a *kommunista pártsejtek a szakszervezetekben.*"[60]

A Komintern VB Elnöksége 1921. december 3-i határozatával Kun Bélát kiküldte a távol-keleti forradalmi szervezet kongresszusának előkészítésével és lebonyolításával megbízott testületbe.[61] Tevékenyen bekapcsolódott a munkába a Távol-Kelet forradalmi ifjúságának kongresszusán (Moszkva–Petrográd, 1922. január 30–február 2.).[62] A távolkeleti forradalmi ifjúság kongresszusát a KII VB nevében Lazar Sackin nyitotta meg. A kongresszust a Komszomol KB nevében Pjotr Szmorogyin, a Japán Kommunista Párt nevében Sen Katayama, a Komintern VB nevében Kun Béla üdvözölte. A Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija című folyóirat különkiadásában a kongresszusról közzétett beszámolóban ez áll: „A távol-keleti mozgalom ifjú gárdáját a Komintern nevében meleg szavakkal üdvözölte Kun Béla elvtárs."[63]

Jóllehet Kun Béla beszéde nem maradt fenn, egy kivonatból, amely a „Fordulóponton (A Távol-Kelet ifjúsági mozgalma)" című cikkben olvasható a Komintern VB által 1922-ben „A Távol-Kelet forradalmi szervezeteinek első kongresszusa" címmel kiadott kötetben, ítéletet alkothatunk arról, hogy ennek a beszédnek mekkora jelentősége volt a távol-keleti ifjúsági mozgalom feladatainak meghatározása szempontjából. „Kun Béla nagyon helyesen állapította meg, hogy a távol-keleti ifjúság hármas elnyomás alatt senyved. Először, mert vannak elnyomó országok, másodszor mint a munkásosztály és a dolgozó tömegek része, és harmadszor mint ifjúság, amelyet nyomasztanak a vallási előítéletek és az elavult családi viszonyok ősi hagyományai"[64] – szögezi le a cikk szerzője.

Az elfogadott dokumentumokban a kongresszus kifejezte készségét arra, hogy testvéri szövetség jöjjön létre a Nyugat dolgozó ifjúságával, Moszkva, Berlin, London, Párizs, New York fiatal munkásaival és parasztjaival, megállapítva, hogy „a Kommunista Ifjúsági Internacionálé a vezetője a Távol-Kelet dolgozó ifjúságának".[65]

Kiáltványukban a kongresszus résztvevői utaltak Kína és Korea munkásainak és parasztjainak súlyos helyzetére, arra, hogy a japán militarizmus igája alatt nyögnek, hogy igájuk alá hajtották őket Amerika imperialistái a „békés konkurrencia", a „nyitott ajtók" – a tőkés rablók számára nyitottak – politikájával, demokratikus frázisokat pufogtatva, de közben fenekedve rájuk. A forradalmi ifjúság elsősorban abban látta felszabadulása garanciáját, hogy szoros kapcsolatokat teremt Szovjet-Oroszországgal, amely „erőteljesen munkálkodik ifjúsága helyzetének javításán",[66] és elszánt harcot folytat a világ imperializmusa ellen.

1922. február 1-én a kongresszus Petrográdban közös ülést tartott a Petrográdi Szovjettel és a város közvéleményének a képviselőivel. A Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija című folyórat szerint „valóságos demonstrációja volt ez az orosz proletariátus és a fiatal forradalmi mozgalom közötti barátkozásnak".[67]

1922 tavaszán az OK(b)P Központi Bizottsága Kun Bélát Jekatyerinburgba (a mai Szverdlovszkba) küldte pártmunkára. Az OK(b)P KB Urali Irodájának tagja és osztályvezetője lett. Sok energiát és tudást fordított olyan feladatokra, mint e gazdaságilag jelentős, nagy terület népgazdaságának helyreállítása, a pártmunka aktivizálása az Ural társadalmi, gazdasági, kulturális életének minden területén, a szovjethatalom szerveinek megszilárdítása, az ideológiai-politikai és a nevelő munka fejlesztése. Kun Béla sokat foglalkozott az ifjúsággal. Erről tanúskodnak a párt- és Komszomol-bizottságok dokumentumai is.

1922. szeptember 9-én Kun Béla jelentése alapján az OK(b)P Jeka-

tyerinburg városi bizottságának elnöksége olyan határozatot hozott, hogy kormányzósági Komszomol-kongresszust hívnak össze. A kongresszuson Kun Béla tartotta a referátumot. November 30-án az OK(b)P KB elfogadta Kun Bélának és a Komszomol Központi Bizottságának a Komszomol Urali Irodája megszervezésére vonatkozó javaslatát. 1923. február 16-án az OK(b)P KB Urali Irodájának titkársága Kun Bélát kiküldte abba a Komszomol Jekatyerinburg kormányzósági bizottsága által megalakított bizottságba, amely azt a feladatot kapta, hogy konkrét intézkedéseket dolgozzon ki az ifjúság körében végzendő munkára.[68]

HARC AZ IFJÚSÁG LENINI NEVELÉSÉÉRT

Amikor Kun Béla 1923. szeptember elején visszatért Moszkvába, az OK(b)P KB képviselője lett a Komszomol Központi Bizottságában. Abban az időben a Komszomol Központi Bizottságában működött az OK(b)P KB képviselőjeként P. Petrovszkij és F. Leonov is. Október 17-én a Komszomol KB plénumán Kun Bélát a KB Irodájának tagjává választották. Ezt a posztot a Komszomol VI. kongresszusáig (1924. június) töltötte be.[69] Itt új erővel bontakoztathatta ki tehetségét mint szervező, mint a marxizmus–leninizmus propagandistája, mint az OKP(b)P és a Komintern fő irányvonala végrehajtásának szorgalmazója (1923 végén a Komintern VB propagandaosztályának a vezetője is lett), kibontakoztathatta tehetségét az ifjúságnak a lenini eszmék, a szocialista építés hű szolgálata szellemében való nevelése terén.

Ismeretes, hogy 1923 végén, 1924 elején az ifjúság bizonyos része körében, így a Komszomol vezető munkatársai körében is, erős volt a balos beállítottság. Ezt Trockij provokálta a párt fő irányvonala elleni frakciós kiáltványával, amelyben tagadta a szocializmus szovjetunióbeli győzelmének a lehetőségét, rágalmazta a régi bolsevik káderet, a frakciózás és csoportosulás szabadságát hirdette a pártban, szembeállította az ifjúságot a párt régi gárdájával, hízelgett a tanulóifjúságnak, azt állítva, hogy a tanulóifjúság „a párt legmegbízhatóbb barométere", s hogy az ifjúságnak kell megóvnia a pártot a burzsoá elfajulástól. A Komszomolt a párt elleni frakcióharcra sarkallta, arra buzdította, hogy helyezkedjen szembe a kommunista párttal, függetlenítse magát a párttól. Ezzel Trockij fellépett a párt vezető szerepéről szóló lenini koncepció ellen, tagadta a lenini tételt az ifjúságnak a forradalomban és az új társadalom építésében betöltött szerepéről. A trockisták az opportunizmus és a nihilizmus mérgével bomlasztották az ifjúság tudatát, a „személyiség szabadságának", a „demokrácia védelmének", a „pártbürokráciától való megszabadulásnak" a zászlaja alatt kispolgári lazaságot próbáltak az ifjúsági mozgalomba belevinni. Éppen az ifjúság ilyen hamis barátaira gondolt Lenin, amikor ezt mondta: „Hí-

zelegnünk az ifjúságnak nem szabad."[70] „A fiatal munkásnemzedéknek pontosan kell tudnia, hogy kikkel van dolga."[71]

Az ilyen hamis barátok ellen léptek fel az igazi leninisták, akiket támogatott a párt és a komszomolista tömeg. Közéjük tartozott Kun Béla is, aki fáradhatatlanul harcolt azért, hogy az ifjúságot meggyőzze a trockista nézetek hibás és káros voltáról, hogy megóvja a trockisták bomlasztó hatásától.

Kun Béla igen népszerű volt az ifjúság körében. „A fiatalok – írta felesége – szerették, mert sohasem beszélt velük az úgynevezett idősebb párttag jogán: fentről. Tévedéseikkel szemben türelmes volt, nem sajnált se időt, se fáradságot, ha meg akarta győzni őket. Az ifjúság nevelését fontos politikai kérdésnek tartotta, s örömmel foglalkozott vele."[72]

Hogy ezekben a nyugtalan napokban milyen szerepe volt Kun Bélának a párt irányvonalának érvényesítésében, azt világosan mutatják a Komszomol KB Titkárságának, Irodájának és központi bizottsági plénumainak jegyzőkönyvei. Kun Béla a központi Komszomol-szervekben és a komszomolista tömegekben fáradhatatlanul propagálta Lenin tanításait.

1923. október 1-én Kun Bélát Vaszjutyinnal és Sohinnal együtt beválasztották a Komszomol KB egy bizottságába, amelyet az iskolaépítéssel foglalkozó tézisek megtárgyalására küldtek ki. Október 2-án Kun Béla elnöklete alatt Vaszjutyin és Dalin részvételével egy bizottság alakult arra, hogy előkészítse a németországi forradalmi események alkalmából indítandó tömeges politikai kampányt. Október 6-án Kun Bélát és Dalint megbízták, hogy szerkesszék meg „A nemzetközi helyzetről és Európa forradalmi perspektíváiról" című téziseket a Komszomol-agitátorok és -propagandisták számára. Október 16-án a Komszomol KB Irodája Kun Bélának a nemzetközi helyzetről előterjesztett beszámolója alapján határozatot fogadott el „A Komszomol feladatai a németországi forradalom kapcsán" címmel. Ugyanazon a napon a Komszomol KB plénuma, miután meghallgatta Sackinnak „A németországi eseményekről" szóló referátumát, egy bizottságot választott Kun Béla, Csaplin, Dalin, Vaszjutyin és mások bevonásával.[73] „A Szovjetunió valamennyi Komszomol-szervezetének a németországi eseményekről" című körlevelet jóváhagyva, a Komszomol KB Titkársága október 27-én így rendelkezett: „A körlevél egyeztetendő Kun Béla és Leonov elvtársakkal." Kun Bélát Tulába küldték ki, hogy előadást tartson a németországi eseményekről.[74]

Ezt a németországi események iránt mutatkozó nagy érdeklődést az váltotta ki, hogy 1923. szeptember végén a forradalmi mozgalom újabb hulláma nyomán Szászországban és Türingiában a kommunisták rész-

vételével „munkáskormányok" alakultak, októberben pedig fellángolt a hamburgi munkások hatalmas arányú sztrájkja, amelynek élén Ernst Thälmann állt. A proletariátus forradalmi harcosainak első soraiban mindenütt kommunisták és komszomolisták, fiatal munkások haladtak. A Komszomol KB megállapította: „Németország kommunista ifjúsági szövetsége a németországi őszi események idején mozgósítani tudta és a párt szolgálatába tudta állítani az egész szövetséget, a párt fő rohamcsapatát alkotva a fasizmus elleni harcban a munkások és a pártonkívüliek körében a szociáldemokraták megosztására irányuló tömegmunkában."

A Junij Kommunyiszt című folyóirat 1923. novemberi számában Kun Béla a német proletariátus forradalmi hullámáról, a szászországi és a türingiai munkáskormány megalakulásáról írt, arról, hogy Németország munkásosztálya kész harcolni a fasizmus ellen, amely a német munkásosztálynak és a világ munkásosztályának az egész jövőjét igyekszik majd eltörölni, arról, hogy a Szovjetuniónak milyen történelmi szerep jut az emberiség további sorsa szempontjából, s hogy az emberiség úgy tekint a Szovjetunióra, mint „elérendő eszményre".

Kun Béla megmagyarázta az ifjúságnak, mekkora nehézséget jelent a német proletariátusnak a hatalom kivívása, annak megtartása. „Hat évvel ezelőtt Lenin éppen így tette fel a forradalom előtt álló kérdést: Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?"[75] – írta Kun Béla, hangsúlyozva, hogy ez a kérdés áll ma Németország kommunistái előtt is. Azok a veszélyek, amelyek a német proletariátusnak megnehezítik a hatalom megtartását, ezek a külső és belső nehézségek, imperialista nehézségek és az osztálytársadalomból fakadó nehézségek a Szovjetuniót, a nemzetközi forradalom első bölcsőjét is fenyegetik – jegyezte meg. „Akármennyire békeszerető volt is mindig a szovjet kormány politikája, és akármennyire nyilvánvaló volt is béketörekvése, kétségtelen, hogy a nemzetközi imperializmus sohasem törődik bele abba a ténybe, hogy a Szovjetunió létezik és gátolja az imperializmus politikai céljainak megvalósítását – írta Kun Béla. – Éppen ezért nagyon is valószínű, hogy az imperialisták újból megpróbálkoznak majd a Szovjetunió megtámadásával, azzal, hogy az orosz földbirtokosokat és nagytőkéseket juttassák hatalomra, hogy visszaadják nekik a földet és a gyárakat, hogy elpusztítsák a munkások és parasztok tízezreit (ahogy ezt Finnországban és Magyarországon tették), s az így megmaradó orosz munkásokat és parasztokat gyarmati rabszolgákká tegyék, elegendő ágyútölteléket szerezzenek Oroszországban egy későbbi imperialista háborúhoz." Ama meggyőződésének adva hangot, hogy a győzelem végül mégis a proletariátusé lesz, arra buzdította a munkásosztály ifjú

gárdáját, a fiatal kommunistákat, hogy készüljenek fel a nemzetközi forradalom bölcsőjének kitartó, merész, áldozatkész védelmére.

Kun Béla arról írt, hogy miben közösek a feladatai a Szovjetunió ifjú proletárjainak és Németország fiatal munkásainak, akik harcba szálltak a fasizmus ellen, továbbá, hogy milyen jelentősége van a németországi forradalom győzelmének a nemzetközi proletariátus ügye szempontjából, amelyet az októberi forradalom kezdett meg Oroszországban. „Az OKP azért tudta a Szovjetunió dolgozóinak a legnehezebb körülmények között is biztosítani a győzelmet, mert a legnehezebb pillanatokban a párt, valamennyi dolgozó, elsősorban az ifjúság erőit mindig oda tudta összpontosítani, ahol a leginkább szükség volt rájuk" – hangsúlyozta Kun Béla. A Szovjetunió minden fiatal munkása és parasztja kötelességének tekintette, hogy minden erejével védelmezze azt, amit a bolsevikok az októberi forradalom győzelmével kivívtak és hihetetlen áldozatok árán megtartottak.[76]

Az oroszországi munkásifjúság számára a forradalmi tapasztalatok elsajátításában nagy jelentősége volt Kun Béla „Mit kell az ifjúságnak a magyar proletárforradalomból tanulnia?" című brosúrájának, amelyet 1923. november 12-én írt külön a Szovjetunió ifjúsága számára.[77]

A magyarországi proletárdiktatúra bukásának főbb okairól szólva, Kun Béla kiemelte azt, hogy nem volt szervezett, központosított, fegyelmezett és következésképp manőverezésre képes kommunista párt, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja egyesült a szociáldemokrata párttal, amely papíron elismerte a kommunista párt programját. „A Kommunista Párt feloldódott a Szociáldemokrata Pártban, a Szociáldemokrata Párt pedig felolvadt, feloldódott a munkástanácsokban és a különféle tanácsintézményekben – írta Kun Béla. – Magyarországon a diktatúra idején egyáltalán nem volt szervezett munkáspárt", hiányzott a tanácsi és állami szervek, a szakszervezetek politikai irányítása és politikai ellenőrzése, s így a szociáldemokrata pártbürokrácia ezek segítségével szervezte az ellenforradalmat, a proletárdiktatúra aláásására használta ki a politikai, katonai és élelmezési válságot. „A magyar forradalom példáján, ezt a példát az orosz tapasztalatokkal párosítva, a fiatal munkás megtanulhatja és meg is kell hogy tanulja a következőket:

1. Kommunista párt nélkül, kommunista irányítás nélkül a munkásosztály nem szabadulhat fel véglegesen, még akkor sem, ha a körülmények szerencsés találkozása folytán a hatalom a kezébe kerül.

2. A szociáldemokraták, a mensevikek a forradalom ügyét az ellenforradalom győzelmébe akarják fullasztani még abban az esetben is, ha szovjet platformon állnak" – állapította meg Kun Béla.

Kun Béla 1923. november 3-án Komszomol KB Titkárságának ha-

tározata értelmében a Maladaja Gvardija kiadó tevékenységét vizsgáló bizottság vezetője lett, s Vaszjutyinnal együtt jelentést készített a KB számára a vizsgálat eredményeiről.[78]

November 22-én a KB Irodájának ülésén, amelyen részt vett Rudzutak, az OK(b)P KB titkára, Kun Béla felszólalt az Iroda egyik tagjának, Fjodorovnak azon érvei ellen, amelyek alapján „a pártirányítás gyengítése" mellett foglalt állást, a funkcionáriusokat „pártemberekre" és „pártonkívüliekre" osztotta. Kun Béla utalt arra, hogy „a pártnak nemcsak munkatársakat kell kiküldenie, hanem felügyelnie kell azok felhasználásáról is"[79] Fjodorov beadványát az Iroda 1923. december 6-i ülésén is megtárgyalták. Ott heves vita dúlt a Komszomol pártirányítása, a Komszomolban dolgozó kommunisták szerepe körül. Szmorogyin, Kun Béla, Dalin, Pavlov, Belouszov egy olyan határozatot szavazott meg, amely megalapozatlannak minősítette Fjodorovnak azt a megállapítását, hogy a Komszomol KB-ban „eluralkodott a tehetetlenség" az OK(b)P KB képviselőinek, Petrovszkijnak és Leonovnak a magatartása folytán, hogy gyenge a pártirányítás és az OK/b/P KB irányítás helyett Leonovot és Petrovszkijt mint KB-képviselőket kiküldte Komszomol-munkára.

A KB Irodája egyhangúlag megállapította, hogy a Komszomolban erősödött a párt befolyása, hogy okvetlenül fejleszteni kell a párt és a Komszomol kapcsolatait, hogy a Komszomol-szervezeteknek egyeztetniük kell tevékenységüket a pártszervezetekkel. A Komszomol-munka eszmei pártirányításának alapját az Iroda abban látta, hogy ebben a párt valamennyi tagja részt vegyen, valamint hogy a párt megfelelő munkatársakat küldjön ki a Komszomol vezető szerveibe. Az Iroda arra kérte az OK/b/P Központi Bizottságának Politikai Irodáját, hogy küldjön ki a párton belüli vita kérdéseiben járatos előadókat a Komszomol Központi Bizottságának Irodájába.[80] A Politikai Iroda Sztálint jelölte előadónak a Komszomol KB Irodájába.[81]

Sztálin előadása alapján a Komszomol KB Irodája 1923. december 11-én határozatilag kimondta: „1. Sztálin elvtárs tájékoztatása a pártvitáról tudomásul veendő. 2. Ellenzendő, hogy a Komszomol szervezeteiben tárgyalják a pártvita kérdéseit, valamint hogy a Komszomol soraiban működő OKP-tagok külön gyűléseket tartsanak." Szmorogyin elnöklete alatt bizottságot alakítottak, hogy dolgozzon ki téziseket a Komszomollal kapcsolatos új pártirányvonal elfogadásáról.[82]

A párt belső vitájának kérdéseit megtárgyalták amellett a KB Irodájának 1923. december 28-i, 1924. január 2-i, 8-i, 15-i ülésén, valamint a KB január 16-i, 17-i plénumán. A KB január 16-i plénumán O. Tarhanov azt indítványozta, hogy a Komszomol KB küldjön ki hivatalos előadót, aki kifejtené a KB álláspontját a pártvita fő kérdései-

vel kapcsolatban. Tarhanov indítványát 9 szavazattal elutasították. Az indítvány mellett a KB 6 tagja szavazott, köztük Kun Béla és Vaszjutyin. A plénum megerősítette az Iroda december 11-i határozatát arról, hogy a pártvita kérdéseit nem szabad a Komszomolba átvinni, s hogy ezeket nem szabad a Komszomolban működő OKP-tagok külön gyűlésein tárgyalni.[83]

Vaszjutyin, aki nyilatkozatban indokolta szavazatát, később ezt írta: „Határozottan támogattam Tarhanovot és élesen szemben álltam opponenseivel, mivel azok egyenlőségjelet tettek különböző kérdések: a trockizmus elleni harcban való aktív részvétel és a pártvitának a Komszomolba való átvitele közé. Leszögeztem, hogy az Iroda 1923. december 11-i határozatát teljes mértékben helyesnek tartottam és tartom és egyben elismerem, hogy szükség van más lépésekre is: antitrockista anyagoknak a Pravdában való megjelentetésére és kiváltképpen arra, hogy a Komszomol vezetői közül valaki felszólaljon az OK/b/P konferenciáján. Ezt az álláspontot fenntartás nélkül támogatta Kun Béla elvtárs. Szmorogyin szavazásra tette fel a kérdést, s ezúttal KB-nk tagjainak többsége a semlegesség megőrzésének vágyától vezérelve csakugyan hibát követett el: a plénum kilenc szavazattal hat ellenében elutasította Tarhanov indítványát."[84]

A plénum határozatáról tájékoztatták Sztálint, s Sztálin még aznap Szomorogyinnal, Vaszjutyinnal, Petrovszkijjal, Leonovval folytatott beszélgetésében megmagyarázta az elkövetett hiba lényegét. Azzal bízta meg a Komszomol KB vezetőit, hogy hívjanak össze plénumot, s ezen tárják fel kereken ezt a hibát és javítsák ki.[85] „Hiba volt, hogy az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága makacsul hallgatott még azután is, hogy a helyi szervezetek már nyilatkoztak – állapította meg Sztálin az OK/b/P KB áprilisi tanácskozásán. – De helytelen volna a Szövetség Központi Bizottságának hallgatását semlegességgel magyarázni. Egyszerűen túlságosan óvatosak voltak."[86] A hibát a Komszomol KB január 17-i plénumán jóvá tették. A Komszomol KB Irodájának 1923. december 11-i és a KB plénumának 1924. január 16-i határozatát módosítva a plénum célszerűnek minősítette, hogy a Komszomol Központi Bizottsága határozati javaslatot terjesszen elő a pártvita kérdésében, és küldjön e célból előadót a XII. pártkonferenciára.[87]

A Komszomol síkraszállt a párt lenini irányvonaláért az egységbontókkal, trockistákkal szemben. A XIII. pártkonferencián (1924. január), amely határozatot hozott „A vita eredményeiről és a pártban tapasztalható kispolgári elhajlásról", a Komszomol KB nyilatkozatban kifejezte készségét arra, hogy harcoljon a nemzedékek folytonosságának megóvásáért, a párt és a Komszomol sorai egységének védelméért.

„A párt ifjúsága, amely először volt tanúja ilyen párton belüli éles vitának, élő példán szemlélhette, mi is az igazi bolsevizmus. Az üzemi élethez közelebb álló komszomolista kommunista ifjúság ingadozás nélkül támogatta a párt fő irányvonalát"[88] – állapította meg a konferencia.

Az ifjúságnak a régi lenini gárda irányítása alatt szüntelenül tanulmányoznia kell a leninizmust – állapította meg a Komszomol KB plénuma (1924. január 16.–február 1.) –, meg kell őriznie a bolsevizmus forradalmi folytonosságát, a törzsgárdája és október utáni fiatal része közötti egységet. 1924. január 25-én az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának plénuma azt a történelmi jelentőségű határozatot hozta, hogy a szövetség nevét Oroszországi Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetségre változtatja. Ezzel a plénum a párt és az egész ország tudomására hozta, hogy a Komszomol örökre Lenin nevéhez kötötte sorsát, hogy a megvívandó harcokban Lenin útján halad majd.

Ugyanazon a napon, január 25-én a Komszomol KB Irodája olyan határozatot hozott, hogy ki kell adni Lenin műveit az ifjúság számára. Kun Bélát, Vaszjutyint, Dalint és Fjodorovot bízta meg azzal, hogy „dolgozzák ki a KB Lenin elvtárssal kapcsolatos kiadói tevékenységének tervét". A KB Titkársága emellett azzal bízta meg Kun Bélát és Vaszjutyint, hogy dolgozzanak ki irányelveket „A gyermekcsoportoknak Lenin elvtárs tanításával és életével való megismertetésére."[89] Lépéseket tettek arra is, hogy a komszomolistáknak és az ifjúságnak készülő folyóiratok hasábjain fokozzák a leninizmus propagálását. 1924. január 8-án Kun Béla szerkesztő bizottsági tagja lett a Maladaja Gvargyija című folyóiratnak, az OK/b/P KB és a Komszomol KB orgánumának, május 15-én pedig a Junij Kommunyisztnak, a Komszomol KB folyóiratának.[90] Dalinnal együtt tagja lett annak a bizottságnak, amelynek intézkedéseket kellett kidolgoznia a komszomolista tömegeknek a XIII. pártkonferencia határozataival való megismertetésére, valamint egy másik bizottságnak, amelynek az volt a feladata, hogy javaslatokat dolgozzon ki a komszomolisták politikai felülvizsgálatának eredményeiről és a politikai oktatás rendszeréről, hogy dolgozzon ki tervet a KB politikai felvilágosító osztályának további munkájára.[91]

A komszomolisták és általában a fiatalok lenini nevelésében jelentős szerepe volt Kun Béla „Lenini módon tanuljátok a leninizmust" című cikkének, Vaszil Kolarov, a Komintern VB főtitkára „Két nemzedék a Kominternben" című cikkének, Nagyezsda Krupszkaja írásainak, Georgij Csicserin, a Szovjetunió külügyi népbiztosa „Lenin" című cikkének, Nyikolaj Csaplin, a Komszomol KB főtitkára cikkeinek, Richard

Schüller, a KII VB titkára „Lenin és a Kommunista Ifjúsági Internacionálé" című cikkének, amelyek a Komszomol Központi Bizottságának és a KII Végrehajtó Bizottságának a kiadványaiban jelentek meg.[92]

Kun Béla a Szovjetunió kommunista ifjúsági szövetségének feladatát abban látta, hogy minden fiatal munkást, minden fiatal parasztot fellelkesítsen a leninizmusnak – a marxizmus továbbfejlesztésének – a szellemével, hogy a kommunista párt zászlaja alá álljon, hogy harcoljon a forradalmi nemzedékek folytonosságának megőrzéséért, Lenin tanításának diadaláért, mely tanítás „eleven formákban öltött testet az OKP-ben és a Komszomolban, a Szovjetunióban és a forradalmi munkásosztály nemzetközi szerveiben, a Kominternben és a Kommunista Ifjúsági Internacionáléban".

Kun Béla úgy jellemezte a leninizmust, mint Marx forradalmi tanításának marxista értelemben való alkalmazását, mint konkrét tapasztalatok általánosítását egy olyan elméletben, amely szoros kapcsolatban áll az élettel, mint eleven, konkrét formákban szüntelenül fejlődő tanítást, a munkásmozgalom útmutatóját. Rávilágított Bernstein, Sztruve, Bogdanov, Adler és más marxizmus-hamisítók nézeteinek, Marxhoz kínált „filozófiai kiegészítéseiknek" a tarthatatlanságára, kimutatta, hogy Lenin tanítása, egész munkássága szoros kapcsolatba hozza a pártbeli ifjúságot és az egész Komszomolt, valamennyi komszomolistát az idősebb forradalmi nemzedékkel, azzal a régi bolsevik gárdával, amely segítette Vlagyimir Iljicset a hatalmas erejű tanítás: a leninizmus kikovácsolásában. A régi gárda és az ifjú nemzedék egysége a garancia arra, hogy a Lenin által megkezdett ügyet győzelem koronázza majd – állapította meg Kun Béla.

Annak az ifjú proletárnak, aki nemcsak a leninista büszke nevet óhajtja viselni, hanem valóban leninistává akar válni, kitartóan el kell sajátítania a leninizmust, tanulnia kell a leninizmust; ehhez a kulcsot és ennek módszerét maga Lenin vázolta fel. Kun Béla idézte Lenin egy kitételét, amely 1920. október 2-án a Komszomol III. kongresszusán hangzott el: a fiatal nemzedék a kommunizmust „csak úgy tanulhatja meg, ha tanulmányainak, neveltetésének és művelődésének minden egyes lépését egybekapcsolja a proletariátus és a dolgozók szüntelen harcával a régi kizsákmányoló társadalom ellen".[93] Ahhoz, hogy valaki elsajátítsa a lenini tanítást, a leninizmust, hogy lehatoljon annak mélységeibe és felérjen magaslataira, állandóan, közvetlenül és tevékenyen részt kell vennie a munkásosztály, a kommunista párt, a kommunista ifjúsági szövetség harcában, mert „Csak azt tudja igazán megérteni Lenint, csak az tudja a leninizmust valóra váltani, aki részt vesz Lenin munkájának a folytatásában . . . – írta Kun Béla. – S ez termé-

szetes is, hiszen azok a kérdések, amelyek a munkásság és a parasztság felszabadító harcában három évtizeden át Lenin roppant elméjét foglalkoztatták ... ma is égető kérdései az oroszországi munkásmozgalomnak, illetve a Kommunista Internacionálé egyik vagy másik szekciójának."

A leninizmus tanulmányozása nem egy nap feladata, ez bonyolult és hosszan tartó folyamat, ennek az egész kommunista mozgalom szerves részévé kell válnia, állapította meg Kun Béla. A Komszomolnak egész tevékenységét úgy kell megszerveznie, hogy az beleilleszkedjen a leninizmus tanulmányozásának a feladatába, nevezetesen tanulmányozni kell mindazt, amit Lenin írt, gyarapítani kell az ismereteket, tevékenyen részt kell venni a munkások és parasztok harcában, össze kell kapcsolni a szocialista építés elméletét a gyakorlatával. „Sokat kell még majd foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy milyen rendszer és milyen program szerint kell tanulmányozni Lenin munkáit, de arra az alapvető kérdésre, hogy miképpen tanulmányozandó a leninizmus, maga Lenin adta meg a választ – írta Kun Béla. – Ez pedig így hangzott: »Mi nem bíznánk a tanításban, nevelésben és képzésben, ha az csak az iskolába szorulna és el volna szakítva a viharzó élettől«"[94]

A leninizmus tanulmányozási programjának és rendszerének kidolgozásában Kun Béla alapvető jelentőségűnek tartotta a munkás- és parasztifjúság kötődését a dolgozóknak a tőkés kizsákmányolás elleni harcához, a harcot a kommunista párt és vezetője által kitűzött feladatok megvalósításáért. „Tanulmányozni mindazt, amit Lenin írt, tanulmányozni azokat a körülményeket, amelyek között és amelyeket illetően műveit írta, alkalmazni mindezt azokban a kérdésekben, amelyeket a munkásosztály és a parasztság harcos és munkás élete felvet, mégpedig tevékenyen részt véve ebben a harcban és munkában – ennyit jelent lenini módon tanulni a leninizmust"[95] – összegezte mondandóját Kun Béla.

A leninizmus az egész haladó emberiség zászlajává vált. A Szovjetunió ifjú nemzedékének, valamennyi ország kommunista ifjúságának a lenini nevelése vált a kommunista ifjúsági szövetségek, az SZK/b/P és a Komintern központi feladatává. Ezt a célt szolgálta az OK/b/P Központi Bizottságának 1924. április 3-ra összehívott tanácskozása is, amely az ifjúság körében folyó munkával foglalkozott, s amelyen Kun Béla is felszólalt. Kun Béla tevékenyen részt vett a tanácskozás előkészítésében, tagja volt a tanácskozás napirendjét kidolgozó, összehívásának idejét és részvevőinek összetételét meghatározó bizottságnak. Március 25-én a Komszomol KB Irodájában beszédet mondott a tanácskozás előkészítésének menetéről, április 2-án pedig ismertette az Iroda tagjaival a tanácskozás részvevőinek összetételét és napirend-

jét.[96] A tanácskozáson részt vettek az OK/b/P KB tagjai, a Komszomol-KB tagjai és póttagjai, valamint a nagy kormányzósági Komszomol-szervezetek képviselői. O. Tarhanovnak és P. Petrovszkijnak „A Komszomol időszerű feladatairól" tartott beszámolói fölött rendezett vitában felszólaltak Leningrád, Baku, Szaratov, Nyizsnyij Novgorod (Gorkij), Jekatyerinoszlav (Dnyepropetrovszk), Tula, Ivanovo-Voznyeszenszk, Perm, Moszkva, Ukrajna, a Kaukázusontúl, a Donyec-medence, Délkelet-Szibéria Komszomol-szervezeteinek a képviselői.[97] A zárszót a tanácskozáson Sztálin mondta.[98]

Április 9-én megválasztották a KB 9 tagú új Irodáját. A megválasztottak között volt Szmorogyin, Csaplin, Kun Béla, Vaszjutyin.[99] A KB Irodája április 15-én külön levéllel fordult az OK/b/P Központi Bizottságához „Az ifjúság körében folyó munka és a Komszomol Központi Bizottságában kialakult helyzet kérdésében az OK/b/P Központi Bizottsága által 1924. április 3-án rendezett tanácskozásról"[100] A Komszomol KB tevékenyen bekapcsolódott az OK/b/P XIII. kongresszusának előkészítésébe is. Kun Bélát megbízták azzal, hogy a KB osztályvezetőivel együtt állítsa össze a szükséges anyagokat az ifjúsági munkáról szóló tézisek kidolgozásához.[101]

Az OK/b/P XIII. kongresszusa (1924. május 23–31.) többi között megtárgyalt egy referátumot „Az ifjúság körében végzett munkáról." A Komszomol Központi Bizottságát, a Kommunista Ifjúsági Internacionálé Végrehajtó Bizottságát és a helyi szervezeteket a kongresszuson 28 küldött képviselte. A küldöttek között volt Kun Béla is a Komszomol Központi Bizottsága részéről.[102] Kun Béla tagja volt „Az ifjúság körében végzett munkáról" szóló kongresszusi határozati javaslatot kidolgozó bizottságnak, amelybe rajta kívül beválasztották Sztálint, Andrejevet, Vorosilovot, Jaroszlavszkijt, Krupszkaját, Mikojant, Mirzojant, Kosziort és a párt más tekintélyes személyiségeit, a Komszomol olyan vezető munktársait, mint Csaplin, Vaszjutyin, Milcsakov, Koszarev és mások, összesen 61 embert.[103]

A kongresszus meghatározta a Komszomol szerepét és helyét a kommunista párt és az állam gazdasági, politikai és ideológiai életének legkülönbözőbb területein, a szocialista építés új körülményei között megoldandó feladatait. A Komszomol fő feladatát a kongresszus abban jelölte meg, hogy növelje a szövetség egészének és külön-külön minden egyes tagjának a társadalmi-politikai aktivitását, hogy nap mint nap segítse a pártot a politikai, igazgatási, tanácsi, gazdasági és közművelődési munkájában, városban és falun egyaránt. Csakis a gyakorlati építőmunkában való tevékeny részvétel útján tud a Komszomol olyan káderet nevelni, akik igazi harcosai a kommunizmusnak, csak így töltheti be a párt tartalékának a szerepét, csak így maradhat a párt

befolyásának közvetítője a munkás- és parasztifjúság széles köreiben – állapította meg a kongresszus.

A kongresszus megkövetelte a Komszomol-szervezetektől, hogy szervezzék meg a bolsevik párt történetének, programjának, taktikájának és szervezeti elveinek, Lenin által reá hagyott egész eszmei örökségének rendszeres tanulmányozását, hogy a proletár internacionalizmus jegyében végezzék munkájukat, hogy maximális erőfeszítésekkel munkálkodjanak az autonóm és szövetségi köztársaságokban, a cári birodalom hajdani gyarmatain élő nemzetiségek körében, hogy valamennyi helyi népcsoport ifjúságát vonják be az aktív politikai, gazdasági életbe, szigorúan figyelembe véve a nemzeti és életmódbeli sajátosságokat, és erélyesen harcoljanak mindennemű sablon ellen.[104]

A Szovjetunió kommunista ifjúsági mozgalmának időszerű kérdéseit megtárgyalták az OK/b/P XIII. kongresszusa komszomolista küldötteinek tanácskozásán (1924. május 22.) is. Nyikolaj Csaplinnak „A pártvita és az OK/b/P KB által rendezett párttanácskozás eredményeiről" és „A Komszomol VI. összoroszországi kongresszusáról" előterjesztett referátuma alapján a tanácskozás megállapította, hogy az OK/b/P KB ellen fellépő ellenzék rágalmakból táplálkozott. A tanácskozáson leszögezték: a lenini behívó alapján a pártba sereglett üzemi proletárok tömege[105] bebizonyította, hogy mindaz, amit a pártban uralkodó „szélcsendről" összehordtak, nem felel meg a valóságnak, s hangsúlyozta, hogy a párt régi gárdájának és felnövekvő, október utáni nemzedékének szoros összeforrottsága megbonthatatlan. Kitűzte a tanácskozás a Komszomol további feladatait a munkás–paraszt ifjúság lenini nevelése terén, abban a harcban, amelyet nemcsak a leninizmus eltorzításai ellen kell vívni, hanem az e torzításokkal szembeni mindennemű „semlegesség" ellen is.

A komszomolista küldöttek tanácskozása fenntartás nélkül csatlakozott az OK/b/P KB áprilisi tanácskozásának „Az ifjúság körében végzett munkáról" hozott határozatához, és a szövetség következő feladatairól a központi bizottsághoz intézett levelében kiemelte, hogy az egész Komszomolt az OK/b/P XIII. kongresszusa által kitűzött gyakorlati feladatok teljesítésére kell mozgósítani.[106] A tanácskozáson felszólalt Kun Béla is.[107] Emellett beszédet mondott az OK(b)P kongresszusának az ifjúsági munkával foglalkozó szekcióülésén is, amelyen Krupszkaja, Jaroszlavszkij, Pokrovszkij és más kongresszusi küldöttek fejtették ki véleményüket. Kun Béla beszédet mondott a kommunista gyermekmozgalomról is.[108]

Kun Béla szenvedélyesen tanulmányozta Lenin minden művét, propagálta gondolatait a munkás–paraszt, diákifjúság, kommunisták és pártonkívüliek körében. A Junij Kommunyiszt bejelentette olvasóinak,

hogy 1924–25-ben a folyóirat közöl majd írásokat Krupszkajától, Jaroszlavszkijtól, Bubnovtól, Csicserintől, Kun Bélától, valamint a párt és a szovjetállam más tekintélyes vezetőitől.[109]

Lenin tanításának védelme és propagálása terén nagy jelentőségű volt Kun Béla „A leninizmus propagandája a Kominternben" című írása, valamint „Lenin és a Kommunista Internacionálé" című cikke, amelyet külön a Krasznaja Malagyozs, a proletár diákság Központi és Moszkvai Irodájának lapja – első számába (1924. május) írt azzal kapcsolatban, hogy a Komintern küszöbönálló V. kongresszusának napirendjén szerepelt a Kommunista Internacionálé programjának a megtárgyalása.

Akárcsak a „Lenini módon tanuljátok a leninizmust" című cikkben is, Kun Béla „A leninizmus propagandája a Kominternben" című írásában ismételten hangsúlyozta, hogy a leninizmus tanulmányozása bonyolult és félbe nem hagyható folyamat, hogy a Kominternt eszmeileg és szervezetileg meg kell szilárdítani, márpedig ez csakis a lenini tanítás: a leninizmus tanulmányozása és gyakorlati alkalmazása alapján lehetséges.[110]

Hogy milyen döntő szerepe volt Leninnek és a lenini pártnak a Kommunista Internacionálé létrehozásában és fejlesztésében, erre Kun Béla a „Lenin és a Kommunista Internacionálé" című cikkben világított rá, amelyet a tanulóifjúság számára írt a soraiban tapasztalható ingadozásokra való tekintettel. „A főiskolai tanulóifjúság egy részének ingadozása csak múló jelenség – állapította meg az OK/b/P XIII. kongresszusa. – A párt megfelelő felvilágosító munkája révén ez az ingadozás hamarosan meg fog szűnni."[111] A cikk mottójává Leninnek „A harmadik Internacionálé és helye a történelemben" című cikkében adott meghatározását választotta: „Az első Internacionálé lerakta a szocializmusért vívott proletár nemzetközi harc alapját.

A második Internacionálé korszaka előkészítette a talajt a mozgalom széles körű, tömegméretekben való elterjedéséhez számos országban.

A harmadik Internacionálé magáévá tette a második Internacionálé munkájának eredményeit, megtisztította az opportunista, szociálsoviniszta, polgári és kispolgári salaktól, és *megkezdte* a proletárdiktatúra *megvalósítását*."[112]

A kommunista pártok és az egész Komintern tevékenységének vezérelvei nem lehetnek mások, mint a leninizmus rendszerezett általánosítása, állapította meg Kun Béla, mert a Kominternnek és szekcióinak a tevékenysége szempontjából az alapvető „a múltban éppúgy, mint a jelenben és a jövőben, Lenin tanítása", amelyet „Lenin egész harminc esztendei forradalmi tevékenysége során megalkotott és nemzetközi méretekben kibontakoztatott". Kun Béla képet adott a Komintern létre-

jöttéről és arról, hogy miképpen fejlődött a munkásmozgalomban jelenkező reformizmus és opportunizmus elleni harc eszközévé. Hangsúlyozta, hogy Leninnek és a bolsevikoknak döntő szerepük volt a Komintern létrehozásában, szervezeti elkülönítésében, a leninizmusnak a többi szociáldemokrata tanítástól való megkülönböztetésében. „Lenin, aki már a kilencszázas évek elején felismerte az opportunizmus osztályeredetét és osztályjellegét, és 1912-ben úgy vélte, hogy országos méretekben elérkezett az ideje a teljes és végleges szervezeti elkülönülésnek, a háború idején a munkásosztály feladatául tűzte ki a nemzetközi méretekben való szervezeti elkülönülést és a Komintern létrehozásával ezt meg is valósította"[113] – írta Kun Béla.

Kun Béla utalva arra, hogy Lenin milyen harcot vívott az ellen, hogy hamisan értelmezzék a munkásmozgalom „egységének" a jelszavát, milyen nagy jelentőségűek a nemzetközi opportunizmus ellen vívott következetes harcának a tapasztalatai, idézte Leninnek Ramsay Mac Donaldhoz, Nagy-Britannia miniszterelnökéhez intézett szavait: „A szociálsovinisztákkal való egység a forradalom elárulása, a proletariátus elárulása, a szocializmus elárulása, átállás a burzsoázia oldalára, mert ez »egység« »saját« országunk *nemzeti burzsoáziájával* a nemzetközi forradalmi proletariátus egysége *ellen*, egység a burzsoáziával a proletariátus *ellen*." Majd a továbbiakban: „Ramsay Mac Donald nagyszerűen tudja, hogy mi azért hoztuk létre a III. Internacionálét és szakítottunk fenntartás nélkül a II. Internacionáléval, mert meggyőződtünk reménytelenségéről, javíthatatlanságáról, arról, hogy az imperializmus csatlósának szerepét játssza, a burzsoá befolyás, a burzsoá hazugság, a burzsoá züllés hordozója a munkásmozgalomban."[114]

Kun Béla rávilágított arra, hogy milyen nemzetközi jelentőségű tapasztalatok szűrhetők le abból a harcból, amelyet Lenin és az általa megalakított bolsevik párt az opportunizmus és a reformizmus valamennyi válfaja ellen, az oroszországi munkásmozgalomban jelentkező nyílt mensevizmus ellen vívott a mensevizmustól, a szociálsovinizmustól, a centrizmustól való elhatárolódásért. Utalt arra, hogy a bolsevizmus tapasztalatait a Kominternnek és szekcióinak mindenképpen fel kell használniuk. Harcában – írta Kun Béla – Lenin azt a célt követte, hogy *„olyan forradalmi munkáspártot hozzon létre, amely mentes mindennemű idegen osztályhoz kötődő opportunizmustól, amelyben teljes az ideológiai és taktikai egység, s amely ily módon kizárja mindennemű frakciózásnak a lehetőségét,* következésképpen pedig a politikai ingadozás lehetőségét is."[115]

Kun Béla utal arra a vitára is, amelyet Lenin a francia szocialisták centrista csoportjának a vezetőjével, Longuet-vel folytatott, s amelyben Vlagyimir Iljics nyomós érvekkel alátámasztva leleplezte azoknak

a szerepét, akik szerették volna összebékíteni a II. és a III. Internacionálét, s meggyőzően kimutatta a longuet-isták forradalmi frazeológiájának, reformizmusuknak a végzetes voltát. Leleplezve a strasbourgi kongresszus (1920. február 25–29.) határozattervezeteit, amelyeket közvetlenül ezt megelőzően tett közzé röpiratában a „Bizottság az Internacionálé helyreállítására", Lenin ezt írta: „A longuet-isták, *mint politikai irányzat,* most ugyanolyan politikát folytatnak, mint a magyar »szocialisták« és »szociáldemokraták«, akik romlásba döntötték a magyarországi tanácshatalmat. A longuet-isták éppen ilyen politikát folytatnak, mert szavakban a proletárdiktatúra és a szovjethatalom híveinek vallják magukat, valójában pedig továbbra is a régi módon viselkednek, mert továbbra is a szociálsovinizmusnak, az opportunizmusnak, a burzsoá demokráciának tett apró engedmények régi politikáját, az ingadozás, a határozatlanság, a ravaszkodás, a csűrés-csavarás, az elhallgatás stb. politikáját védik határozataikban és valósítják meg az életben. Ezek az apró engedmények, ezek az ingadozások, ez a határozatlanság, ravaszkodás, csűrés-csavarás és elhallgatás együttvéve elkerülhetetlenül a proletárdiktatúra *elárulását* eredményezik."[116]

Lenin fáradhatatlan tevékenysége nem szorítkozott az ideológia fejlesztésére és a Komintern szervezeti elkülönítésére – magyarázta az ifjúságnak Kun Béla. Lenin állandóan azon munkálkodott, hogy megszilárdítsa a Kominternt és minden egyes szekcióját, irányítva, türelmesen a kétfrontos „jobb és bal ellen" vívandó harcra tanítva őket. „Ha Lenin a jobbszárny elleni harca során létrehozta a Kominternt, akkor a baloldaliakra mért csapásaival, türelmes, kemény és mindig elvtársias tanításával megóvta a Kominternt – írta Kun Béla –, s itt ezen a területen, a balszárny elleni harcban Lenin nemzetközi méretekben továbbfejlesztette azt a harcot, amelyet az oroszországi munkásmozgalomban a baloldali gyermekbetegség valamennyi fajtája ellen folytatott. Éppen ezért Lenin A »baloldaliság«, a kommunizmus gyermekbetegsége című könyvének a Komintern életében és fejlődésében csaknem ugyanolyan jelentősége van, mint a demokráciáról és a diktatúráról, a kommunista pártok szerepéről és a Kominternbe való felvétel feltételeiről szóló téziseinek."[117] Kun Béla megmagyarázta, milyen jelentősége van Lenin tanításának az egész kommunista mozgalom, a Komintern sorainak az ideiglenes útitársaktól való megtisztítása, a kommunista pártok megszilárdítása szempontjából. „A lenini tanításban hathatós fegyverre lelünk, s egyben kiváló gyógyszerre is a baloldaliság gyermekbetegsége ellen" – írta.

A Komintern tartalma a *leninizmus,* állapította meg Kun Béla, ezt érvényesítette keletkezése óta, s ezt fogja érvényesíteni további harcában is.

A szovjet ifjúsági internacionalista kötelességének, a lenini Komszomolnak, az ifjúság Lenin szellemében való fáradhatatlan nevelésének a jelentőségét hangsúlyozták a Komszomol VI. kongresszusán (1924. június 12–18.), amelyen azt a történelmi jelentőségű határozatot hozták, hogy az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség nevét Oroszországi Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetségre változtatják. Azért vettük fel Lenin nevét, hogy „a Szovjetunióban élő valamennyi nép dolgozó ifjúságát és élcsapatát: a Kommunista Ifjúsági Szövetséget áthassa az az egységes akarat és szilárd eltökéltség, hogy lenini módon éljenek, dolgozzanak és harcoljanak, hogy valóra váltsák Lenin ránk hagyott útmutatásait"[118] – jelentette ki a kongresszus.

A Komintern V. kongresszusa (1924. június 17.–július 8.), amelynek munkájában tevékenyen részt vett Kun Béla, a kommunista pártok egyik sürgős feladatának minősítette Lenin hagyatékának, a proletárforradalom lenini elméletének a széles körű propagálását.

A kongresszuson Kun Béla vezette a propagandabizottságot, tagja volt a leninizmusról szóló határozatot kidolgozó bizottságnak, a programbizottságnak és a politikai bizottságnak.[119]

A fő feladatot a kongresszus a leninizmusnak, a proletárforradalom lenini elméletének a legszélesebb körű propagálásában, e propaganda rendszeres folytatásának szervezeti biztosításában látta. Határozatában a kongresszus hangsúlyozta, hogy „a II. Internacionálé álmarxizmusával szemben a leninizmus – a forradalmi marxizmusnak ez az újjászületése – nem tartalmaz egyetlen olyan tételt sem, amelynek ne volna gyakorlati jelentősége a proletariátus forradalmi harcában."[120] „Az V. kongresszus jelszava ez volt: a tömegek közé a kommunista pártok bolsevizálása útján"[121] – írta Kun Béla a kongresszus jelentőségéről.

A Komintern Végrehajtó Bizottsága Kun Bélát Lenin műveinek külföldi, európai és keleti nyelveken való kiadásával és terjesztésével bízta meg. „Lenin több művét akkor már világszerte ismerték és tanulmányozták; de műveinek rendszeres fordításáról és kiadásáról még nem történt gondoskodás. Ezt a munkát Kun Béla szervezte és irányította Lenin iránti hálás szeretettel, Lenin zsenije iránti tanítványi tisztelettel és csodálattal. Bizonyos, hogy Lenin világtörténelmi jelentőségű művei az ő munkája nélkül is utat találtak volna a világ minden sarkába, de az is bizonyos, hogy Kun Béla meggyorsította és rendszeressé tette a lenini művek terjesztését. Erre a munkájára élete végéig nagyon büszke volt"[122] – írta Münnich Ferenc.

Maga Kun Béla számos cikket írt konkrét időszerű kérdésekről, az OK/b/P KB és a Komintern VB által kitűzött kardinális feladatokból kiindulva. A leninizmusnak és a Komintern lenini irányvonalának a védelme terén nagy jelentőségűek voltak Kun Bélának a „Kommunyisz-

tyicseszkij Internacional" és a „Kresztyanszkij Internacional" című folyóiratban 1924–1925-ben megjelent cikkei.[123]

Később, a Komintern Végrehajtó Bizottsága Elnökségének tagjaként Kun Béla szoros kapcsolatban áll a Kommunista Ifjúsági Internacionáléval.

*

Clara Zetkin Leninről írott egyik visszaemlékezésében olvashatjuk, hogy Kun Béláról szólva Lenin megjegyezte: Kun Béla „egy költőileg tehetséges nemzethez"[124] tartozik. Kun Béla is nagyon szerette a költészetet, az irodalmat. Ezt mutatják az irodalommal foglalkozó írásai[125] és a Komszomol Központi Archívumában fennmaradt dokumentumok. Ezekből kitűnik, milyen előzékenyen viseltetett Kun Béla a fiatal költők és írók iránt, mennyire gondoskodott szükségleteik kielégítéséről, életkörülményeik javításáról. „Kedves Kun Béla elvtárs! Fogadja hálánkat a kiutalt szobákért. Ne tartson bennünket tolakodóknak, de volna még egy s más, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy minimális munkafeltételeink meglegyenek." Ezeket a sorokat írták „Kommunista üdvözlet" kíséretében Kun Bélának Mihail Kolcov, Alekszandr Bezimenszkij, L. Doronyin és más fiatal költők, összesen kilencen, azt kérve, hogy gondoskodjon a fiatal írók normális élet- és munkakörülményeinek biztosításáról.

Kun Bélának felsőbb szervekhez intézett 1923. november 27-i leveléből kitűnik, milyen kezdeti eredményeket sikerült elérnie „a proletár irodalmár ifjúság anyagi helyzetének rendezése", a fiatal káderekről való gondoskodás terén.[126]

A Komszomol KB archívumaiban őrzött dokumentumokból és Kun Béla további tevékenységéből világosan kitűnik, hogy a forradalom e kiváló harcosa szerette és értékelte az írókat és költőket, ösztönözte a fiatal proletár művészeket, sok kezdő és már befutott íróval tartott fenn szoros baráti kapcsolatot, igyekezett a legkülönbözőbb ügyekben a segítségükre lenni, örült sikereiknek.

Kun Béla rengeteget dolgozott és eredményes munkát végzett. „Már a Vozdvizsenka utca (ma Kalinyin utca) 10. szám alatt laktunk, ugyanabban a házban, ahol az ifjúmunkások központi bizottságának helyiségei voltak – írta Kun Béláné –, s ez megkönnyítette Kun Béla munkáját, mert ha szükség volt rá, bármely időben, akár az éjszakai órákban is átmehetett hivatalába."[127] Kun Béla gyakorlati tevékenységével és elméleti munkájával egyaránt nagy segítséget nyújtott a Komszomolszerveknek az ifjúság nevelésének lenini módon való megszervezésében, a proletár internacionalizmus, a nagy szovjet haza szeretetének elmélyítésében az új nemzedék soraiban.

[1] Lenin Összes Művei. 38. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1973, 251. p.
[2] Vlagyimir Iljics Lenin. Biograficseszkaja hronyika. 5. kötet. Moszkva, 1975, 251. p.
[3] Lásd: Magyar internacionalisták a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban és a polgárháborúban. I. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1967, 271. p.
[4] Lásd uo. 272–273. pp.
[5] Lenin Összes Művei. 37. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1973, 124. p.
[6] Kun Béláné: Kun Béla. (Emlékezések) Magvető, Bp., 1966, 80. p.
[7] Lenin Összes Művei. 38. kötet, 224. p.
[8] Internacional Malagyozsi. 1934. 11–12. sz. 38–42. pp. Közli: Zászlóbontók, 407.p.
[9] Lásd Pervij Vszerosszijszkij szejzd RKSZM. (Az OKISZ első összoroszországi kongresszusa.) Moszkva, 1924, 21. p.
[10] A. Bezimjenezkij: Na pervih szjezdah Komszomola. (A Komszomol első kongresszusain.) Moszkva, 1955, 12. p.
[11] Junij Kommunyiszt. 1919. 3–4. sz. 2–3. pp.
[12] Lásd: Malagyozs v revoljucii. Tri goda proletarszkovo junoseszkovo dvizsenyija (1918–1920). (Az ifjúság a forradalomban. A proletár ifjúsági mozgalom három éve. 1918–1920. *A KII VB jelentése a forradalmi proletár ifjúság világkongresszusának.)* Petrograd, 1922, 226. p.; V sztranye viszelic. (A bitófák országában.) Kun Béla előszava. Moszkva, 1923, 13. p.
[13] Zászlóbontók, 132. p.
[14] Berlinszkij kongressz KIM. (A KII berlini kongresszusa.) Moszkva, 1925, 42–43. pp. Közli: Zászlóbontók, 132. p.
[15] Lásd: Zászlóbontók, 499. p.
[16] Kun Béla: Válogatott írások és beszédek. I. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1966, 393. p.
[17] Lásd: Zászlóbontók, 289. p.
[18] Lenin Összes Művei. 38. kötet, 372. p.
[19] Szamuely magával hozta Budapestre Lenin „Üdvözlet a magyar munkásoknak" címmel 1919. május 27-én kelt levelét (Lenin Összes Művei. 38. kötet, 373–377. pp.). Átnyújtva az üzenetet, amelyet „Lenin elvtársunk küldött" a Magyar Tanácsköztársaságnak, a Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács 1919. május 31-i ülésén ezt mondta: „Azok a dolgok, amiket Oroszországban láttam, például a felfegyverzett munkásságnak az a demonstrációja, amely vasárnap volt Moszkvában, ahol 30 000 felfegyverzett munkás vonult fel, akik éppen most tanulják a katonai dolgokat, továbbá a gazdasági élet szervezése terén behozott rendszabályok, általában a termelés és a fogyasztás körüli rendszabályok... megerősítettek engem abban a hitemben, hogy egyedül a tanácsköztársaság rendszere, a proletariátus diktatúrája az az út, amely ebből a rettenetes nemzetközi politikai és gazdasági zűrzavarból kivezet. De megerősítettek engem abban a meggyőződésemben is, hogy az orosz proletariátust, amelyet mi testvérünkül és szövetségesünkül tekintünk, semmiféle belső, semmiféle külső erővel sem lehet legyűrni, legyőzni, leküzdeni, és az orosz proletariátusra... számítanunk lehet." Gyorsírói feljegyzés a P. I. Archívumának őrzésében. Közli: A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 6/a. Összeállította: Gábor Sándorné, Hajdú Tibor, Szabó Gizella. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1959, 601–602. pp.
[20] Lásd: Zászlóbontók, 405. p.
[21] Lásd uo. 410. p.
[22] Lásd uo. 501. p.
[23] Internacional Malagyozsi. 1934. 11–12. sz. Közli: Zászlóbontók, 407. p.

[24] Paul Levi (1883–1930) német ügyvéd, kommunista, majd szociáldemokrata. A Német Kommunista Párt egyik alapítója, 1919-től elnöke. Jelentős szerepe volt a német „baloldaliság" elleni harcban, de 1921-től jobboldali opportunista irányzatot képviselt. Szembefordult a Kommunista Internacionálé politikájával. 1921 áprilisában a Komintern VB határozata alapján kizárták a pártból. Az okmányt Kun Béla is aláírta. (Lásd: Kommunyiszticseszkij Internacional. 1921, 4297–4298. pp.) Levi Kommunista Munkaközösség elnevezéssel szakadár szervezetet létesített. 1922-ben tagja lett a német szociáldemokrata pártnak.

[25] Siller (Richard Schüller): Kak szkladivalszja KIM. (Hogyan alakult meg a KII.) Moszkva, 1931, 112. p.

[26] Internacional Malagyozsi. 1934. 11–12. sz. Közli: Zászlóbontók, 407–408. pp.

[27] Lazar A. Sackin (1902–1938) 1920–1921-ben az OKISZ (RKSZM) első titkára volt. Lásd: A . Zinovjev: Bojevoj otrjad internacionalisztov. (Az internacionalisták harci osztaga.) Moszkva, 1977, 24–32. pp.

[28] Jugend-Internationale. (Berlin) 1920. január. Közli: Zászlóbontók, 564. p.

[29] Vtoroj Vszerosszijszkij szjezd RKSZM. (Az OKISZ második összoroszországi kongresszusa.) Gyorsírói beszámoló. 1919. október 5–8. 3. bővített kiadás. Moszkva–Leningrád, 1926, 11., 12., 31–32. pp.

[30] „A Komszomol küldöttei azzal a határozott utasítással utaztak el a kongresszusra, hogy a Kommunista Ifjúsági Internacionálét kapcsolatba kell hozni a Kominternnel, amely az összes kommunista ifjúsági szervezeteket egyesíti – mondotta Rivkin, a Komszomol KB titkára –, s leszögeztük, hogy a kongresszuson csak olyan ifjúsági szervezetek vehetnek részt, amelyek magukévá tették a proletárdiktatúra elvét, és elismerik a szovjethatalmat, elismerik a Kommunista Internacionálé programját és taktikáját." Lásd uo.

[31] Internacional Malagyozsi. 1932, 11–12. sz. Közli: Zászlóbontók, 408–409. pp.

[32] Lásd: Pervij kongressz KIM. (A KII első kongresszusa.) Moszkva, 1930, 11. p.; Junij Kommunyiszt. 1920. 15. sz. 15. p.

[33] Berlinszkij kongressz KIM. 34. p.

[34] Jugend-Internationale. 1920. január. Közli: Zászlóbontók, 564–565. pp.

[35] Idézi Alfred Kurella: Ot berlina do Moszkvi. (Berlintől Moszkváig.) (1919–1921) Moszkva–Leningrád, 1930, 123. p.

[36] Kommunyiszticseszkij Internacional. 1920. 15. sz. 3362. p.; A Marxizmus–Leninizmus Intézet Központi Pártarchívuma (CPA IML), f .353. op. 1, d. 39. 1. 4.

[37] Az Össz-szövetségi Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Archívuma (CA VLKSZM), f. 1. op. 7, d. 462. A konferencián részt vettek oroszok, ukránok, zsidók, örmények, csuvasok, karélok, litvánok, lettek, észtek, üzbégek, baskírok, tatárok és más nemzetiségek képviselői – összesen 88 küldött. A konferencia napirendjén a következő kérdések szerepeltek: a Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyzete és a Komszomol feladatai; a Komszomol Központi Bizottságának beszámolója; a szövetség időszerű feladatai; a Komszomol részvétele a szocialista építésben; a szocialista ipar építése és a Komszomol munkája a szakszervezetekben; a munkásifjúság iskoláinak építésével kapcsolatos időszerű feladatok.

[38] Clara Zetkin: Erinnerungen an Lenin. (Visszaemlékezések Leninre.) Lásd: Voszpominanyija o V. I. Lenine. 5. kötet. Moszkva, 1969, 23. p. A magyar kiadásból ez a rész hiányzik.

[39] Lásd: VLKSZM v rezoljucijah jevo szjezdov i konferencij. 1918–1928. (Az Összszövetségi Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség kongresszusainak és konferenciáinak határozatai.) Maladaja Gvargyija, Moszkva, 1929, 65–66. pp.

[40] A Kommunista Internacionálé válogatott dokumentumai. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1975, 100. p.
[41] Lenin Összes Művei. 44. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1975, 91. p.
[42] Voszpominanyija o V. I. Lenine. 5. kötet, 353. p.
[43] Lenin Összes Művei. 44. kötet, 24., 91–92. pp.
[44] Voszpominanyija o V. I. Lenine. 5. kötet, 354. p.
[45] CPA IML, f. 533. op. 1, d. 38, l. 134; d. 13, l. 162.
[46] Gyejatyelnoszty Iszpolnyityelnovo Komityeta i Prezigyiuma Iszpolkoma ot 13 ijulja 1921. g. do 2 fevralja 1922. g. (A Végrehajtó Bizottságnak és a VB Elnökségének tevékenysége 1921. július 13. és 1922. február 2. között.) Petrográd, 1922, 6–7. pp.
[47] Uo. 7., 23., 54., 56. p.
[48] Lékai János: A Kommunista Ifjúsági Internacionálé II. kongresszusának eredményei. Die Kommunistische Internationale. 1921. 18. sz. Közli: „Előre, harcra ifjúmunkás!" Válogatott írások a magyar ifjúmunkás-mozgalom harcos múltjából. II. kötet. (1919–1945.) Összeállította: Svéd László. Ifjúsági Könyvkiadó, Bp., 1954. 69. p.
[49] Lásd Gyejatyelnoszty Iszpolnyityelnovo Komityeta ... 59., 63., 66., 92–93., 195. p.
[50] Uo. 23., 61–66., 83–84., 153–164., 177., 213., 218–219., 221–222. pp. „Az éhezők megsegítése" (V pomoscs golodajuscsim) című jelentés a Pravda 1921. szeptember 10-i számában jelent meg. A Komintern Végrehajtó Bizottságának a III. kongresszus utáni tevékenységéről szóló beszámolók, amelyeket Kun Béla állított össze, a Pravda 1921. szeptember 18-i, október 18-i, november 13-i számában jelentek meg.
[51] Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija. 1922. 11. sz. 15–16. pp.
[52] Gyejatyelnoszty Iszpolnyityelnovo Komityeta ... 54., 55., 93., 178., 265., 267., 314–315., 421. p.
[53] Uo. 195., 208–210. pp.
[54] Am Anfang des fünften Jahres. Jugend-Internationale. 3. sz. Internacional Malagyozsi. 1921. 1–3. sz. 16–20. pp.
[55] Lásd: Lenin Összes Művei. 44. kötet, 3–4. pp.
[56] Internacional Malagyozsi. 1921. 1–3. sz. 16–20. pp.
[57] Gyejatyelnoszty Iszpolnyityelnovo Komityeta ... 195., 221–222., 242. p.
[58] Die Kommunisten und die Gewerkschaften. Jugend-Internationale. 1921. 4. sz.; Internacional Malagyozsi. 1921. 4. sz. 85–90. pp.
[59] Lenin Összes Művei. 41. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1974, 235–241. pp.
[60] Internacional Malagyozsi. 1921. 4. sz. 90. p.
[61] Lásd: Gyejatyelnoszty Iszpolnyityelnovo Komityeta ... 318–319. pp.
[62] A kongresszuson 71 küldött vett részt, köztük 31 kommunista Kína, Korea, Japán, Jáva 30 ifjúsági szervezete részéről, az ifjúsági szövetségek 165 430 tagja képviseletében. A kongresszus megtárgyalta Richard Schüller referátumát „A nemzetközi proletár ifjúsági mozgalomról és a távol-keleti mozgalommal való együttműködésről", Sz. Dalin beszálmolóját „A Távol-Kelet ifjúságának helyzetéről és mozgalmáról", a kínai, a koreai, a japán, a mongol küldöttség jelentését országuk ifjúsági mozgalmáról, elfogadott egy kiáltványt és egy felhívást „Korea, Kína, Japán, Mongólia minden fiatal dolgozójához".
[63] Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija. Különszám a Távol-Kelet forradalmi ifjúságának első kongresszusáról. Moszkva–Petrográd, 1922. január 30–február 2. Moszkva, 1922, 5. p.
[64] Na perelome (Dalnyevosztocsnoje dvizsenyije Malagyozsi). Pervij szjezd revoljucionnih organyizacij Dalnyevo Vosztoka. Moszkva, 1922, 315. p.
[65] Mezsdunarodnaja Junoseszkaja Korreszpongyencija. Különszám. 302–308. pp.

[66] Uo. 5–6. pp.

[67] Uo. 297–301. pp.

[68] Lásd: Irina Kun (Kun Béláné): Kun Béla Voszpominanyija. Moszkva, 1966, 264–265. pp.

[69] CA VLKSZM, f. 1. op. 2, d. 6, 1. 158, 160, 167.

[70] Lenin Összes Művei. 30. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1971, 219. p.

[71] Lenin Összes Művei. 25. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1970, 207. p.

[72] Kun Béláné: Kun Béla, 349. p.

[73] Lásd: CA VLKSZM, f. 1, op. 3, d. 10, 1. 43, B–68/I; d. 8, 1. 184, B–56/8; d. 9, 1. 1, B–51/1; d. 9, 1. 75, 84, 90, B–60/1; op. 2, d. 6, 1. 162.

[74] Uo. f. 1, op. 4, d. 10, 1. 114, Sz–75/1; 1. 164, Sz–79/5.

[75] Lenin Összes Művei. 34. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1967, 289–338. pp.

[76] Junij Kommunyiszt. 1923. 9. sz. 3–4. pp.

[77] Lásd: Kun Béla: Válogatott írások és beszédek. II. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1966, 126–135. pp.

[78] CA VLKSZM, f. 1, op. 2, d. 6, 1. 159, 167; d. 7, 1. 67; f. 1, op. d. 9, 1. 94, B–61/10; 1. 124–126; f. 1, op. 4, d. 10, 1. 135, sz. 76/24; f. 1, op. 3, d. 11, 1. 10–16, B–77/3. Kun Bélának a Maladaja Gvargyija kiadó tevékenységéről készített beszámolóját a Komszomol KB Irodájának 1924. február 12-i ülésén tárgyalták meg. (Lásd még: f. 1, op. 3, d. 11, 1. 1–2.)

[79] Uo. f. 1, op. 3, d. 10, 1. 12, B–19/1. A KB Irodája december 6-án tűzte napirendre „Felelős Komszomol-funkcionáriusok kinevezésének és áthelyezésének rendjé"-t, s azzal bízta meg Kun Bélát, Vaszjutyint és Leonovot, hogy az eszmecsere alapján állítsák össze a megfelelő szabályzatot. (Lásd: uo. f. 1, op. 2, d. 10, 1. 50, 70–72, B–68/7.)

[80] Uo. f. 1, op. 3, d. 10, 1. 44–45.

[81] Pozivnije isztorii. (A történelem kiválasztottai.) 7. kötet. Moszkva, 1982, 230. p. A Komszomol-építés időszerű feladataival foglalkozó határozattervezetet a Komszomol KB plénumának 8. ülésén, 1924. január 31-én tárgyalták meg. A plénum határozata: „A szerkesztéssel megbízzuk Kun Béla és Ny. Csaplin elvtársat". (Lásd: CA VLKSZM, f. 1, op. 2, d. 8, 1. 37–38, 40.)

[82] Lásd: CA VLKSZM, az iroda 1923. december 11-i jegyzőkönyve, 20. sz. Pozivnije isztorii, 231. p.

[83] CA VLKSZM, f. 1, op. 2, d. 8, 1. 1.

[84] Lásd: Pozivnije isztorii. 7. kötet, 234–235. pp. Ezt megelőzően 1924. január 1-én V. Vaszjutyin, P. Szmorogyin, F. Leonov, P. Petrovszkij, O. Tarhanov, D. Pavlov, P. Rogov és mások a Pravdában cikket tettek közzé „A Komszomol két nemzedékének kérdéséhez" címmel s ebben kifejezésre jutott a Komszomol KB többségének az ellenzékkel kapcsolatos álláspontja.

[85] Lásd: Pozivnije isztorii. 7. kötet, 235–236. pp.

[86] Sztálin Művei. 6. kötet. Szikra, Bp., 1951, 72. p.

[87] CA VLKSZM, f. 1, op. 2, d. 8, 1. 4, 5.

[88] A Szovjetunió Kommunista Pártja kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Szikra, Bp., 1954, 912–913. pp. A konferencia határozatát a XIII. pártkongresszus jóváhagyta. (Lásd: Az SZKP határozatai. II. rész. Szikra, Bp., 1954, 106. p.)

[89] CA VLKSZM, f. 1, op. 3, d. 10. 1. 189, B–75/2; op. 4, d. 11, 1. 48, Sz–93/4.

[90] Uo. op. 3, d. 10, 1. 129, B–73/14; d. 12, 1. 29, B–91/1; op. 4, d. 12. 1. 94, Sz–110/5. Mielőtt még Kun Béla hivatalosan is a Junij Kommunyiszt című folyóirat szerkesztő bizottságának tagja lett volna, a szerkesztőség olyan tájékoztatást

adott, hogy a folyoirat Kun Bela, V Vaszjutyin, P Szmorogyin, V Dalin tevekeny kozreműkodesevel jelenik meg (Lasd Junij Kommunyiszt 1924 2. sz. 3. p)

[91] Lásd CA VLKSZM, f 1, op 3, d 11, 1 26, B–78/1, 5, 1. 80, B–79/4

[92] Lásd Junij Kommunyiszt 1924 2 sz 5–6 pp, 7 sz 195–196. pp Maladaja Gvargyija 1924 2–3 sz

[93] Lenin Osszes Művei 41 kotet Kossuth Konyvkiado, Bp, 1974, 297 p.

[94] Uo 298 p

[95] Junij Kommunyiszt 1924 2 sz 5–6 pp Kun Bela gondolatat idézték a Maladaja Gvargyija 1924 evi 6 szamaban „Lenint csakugyan lenini modon kell tanulmányozni, ahogy ezt Kun Bela elvtars a Junij Kommunyisztban megjelent egyik cikkében nagyon helyesen mondotta" – irta Tarhanov (157 p) Vaszjutyint, Kunt és Tarhanovot a Komszomol KB Titkarsaga azzal bizta meg, hogy irjanak egy cikket „A Komszomol a leninizmus utjan" cimen „A partmunka eredmenyei a XII partkongresszus ota eltelt egy ev alatt" című gyűjtemenyes kotet szamara (CA VLKSZM, f 1, op 4, d 11, 1 176)

[96] CA VLKSZM, f 1, op 3, d 11, 1 202; B–80/12, 1 216, B–85/2

[97] Lasd Junij Kommunyiszt 1924 3 sz 1 p, 4 sz

[98] Lasd Sztalin Muvei 6 kotet, 72–76 pp

[99] CA VLKSZM, f 1, op 2, d 8, 1 100, Junij Kommunyiszt 1924 3 sz 10 p. Az Iroda ebben az osszeteteleben 1924 junius 18-ig működott (Lasd uo d 9, 1 1)

[100] CA VLKSZM, f 1, op 3, d 11, 1 230, B–17/2

[101] Uo f 1, op 3, d 11, 1 230, B–87/1

[102] Trinadcatij szjezd RKP(b) Gyorsiroi beszamolo 528, 757 p

[103] Uo 528, 710 p Lasd meg Az SZKP hatarozatai II resz, 86–99 pp Kun Béla tagja volt a kongresszus agitprop-bizottsaganak is (Trinadcatij szjezd RKP(b), 277 p)

[104] Az SZKP hatarozatai II resz, 96. p

[105] A lenini behivo napjaiban 240 000 munkas lepett be a part soraiba, a Komszomolba pedig 160 000 fiatalt vettek fel

[106] Junij Kommunyiszt 1924 6 sz 162–165 pp

[107] Uo 1924 3 sz 1 p

[108] Uo 1924 4, 7, 8 sz

[109] Uo 1924 9 sz

[110] „Propaganda leninizma v Komintyerne" Kommunyiszticseszkij Internacional 1924. 2. sz

[111] Az SZKP hatarozatai I resz, 913 p

[112] Lenin Összes Muvei 38 kotet, 295 p

[113] Krasznaja Malagyozs 1924 1 sz 38 p

[114] Lenin Összes Művei 39 kotet Kossuth Konyvkiado, Bp, 1973, 92–93 pp

[115] Krasznaja Malagyozs 1924 1 sz 39 p

[116] Lenin Összes Muvei 40 kotet Kossuth Konyvkiado, Bp, 1974, 125 p

[117] Krasznaja Malagyozs 1924 1. sz 41 p Kun Bela Leninnek a polgari demokráciáról es a proletariatus diktaturajarol szolo teziseire es előadoi beszédere utal (lasd Lenin Összes Művei 41 kotet, 224–228 pp), valamint ugyanott julius 30-án a Kommunista Internacionaleba valo felvetel feltételeiről mondott beszédére (uo. 235–241 pp)

[118] RLKSZM VI szjezd o pereimenovanyii RKSZ v RLKSZM (Az Oroszországi Leninі Kommunista Ifjusagi Szovetseg A VI. kongresszus az Oroszorszagi Kommunista Ifjusagi Szovetseg nevenek Oroszorszagi Leninі Kommunista Ifjusagi Szovetséggé való valtoztatásarol) Moszkva–Leningrad, 1925, 3 p

[119] Lásd: Pjatij Vszemirnij kongressz Kommunyiszticseszkovo Internacionala. (A Kommunista Internacionálé ötödik világkongresszusa.) III. rész. Gyorsírói beszámoló. Moszkva, 1925, 249–250. pp.

[120] Uo. II. rész, 99. p.

[121] Bela Kun: Komintyern v rezoljucijah. (A Komintern határozatai.) Moszkva, 1926, 9. p. Összeállította és az előszót írta Kun Béla.

[122] Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaságról. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1958, 29. p.

[123] Lásd: Kommunyiszticseszkij Internacional. 1924. 2., 7. sz.; 1925. 1., 11. sz.; Kresztyanszkij Internacional. 1925. 12. sz.

[124] Clara Zetkin: Visszaemlékezések Leninre. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1983, 27. p.

[125] Bela Kun: Sztatyi o litye rature. (Cikkek az irodalomról.) Moszkva, 1966. Magyarul: Kun Béla: Irodalmi tanulmányok. Összeállította: Garamvölgyi József. Magvető, Bp., 1960.

[126] CA VLKSZM, 307. levél, 1982. május 10.

[127] Kun Béláné: Kun Béla, 349. p.

Lékai János levele Kun Bélához

Kedves Kun elvtárs!

Ma a fiúktól, Bécsből a következő levelet kaptam: „... mint tudod, az új KB megbízta az ifjak felügyeletével Landlert és Pogányt. A fentiek is, mi is tudomásul vettük L. és P. delegálását mihozzánk, de a *tézisek értelmében,* a kölcsönös képviselet elve alapján igényt tartunk a mi KB-ban való képviseletünkre. Az öregek azonban csak tanácskozási jogot hajlandók adni küldötteinknek. Ez az első eltérés közöttünk. Ezenkívül azonban – és éppen ez az oka annak, hogy ragaszkodunk a szavazati joghoz – olyan irányzat látszik feltörni a KB-on belül, mely az ifjak *teljes* beolvasztására törekszik. Pogány képviseli leginkább ezt az álláspontot, – és például azt a lehetetlen kívánságot állította fel, hogy minden, illegális apparátusunkat szüntessük meg és olvasszuk be az öregekébe. Minthogy mozgalmunk kizárólag illegális mozgalom, illegális *apparátusunk* megszüntetése egyet jelentene mozgalmunk megszüntetésével ... stb., stb. A gravamenek* egész sorozata.

Ez a lehető legrosszabb módszer volt Pogány barátunktól, hogy az ifjakat megnyerje ügyünk számára. Világos, hogy a súrlódások olyan mederbe fognak csapódni, mely úgy tünteti fel, hogy Pogány az ifjúmunkás-mozgalomnak ellensége, hogy a KB majoritása** az ifjúmunkás-mozgalmat meg akarja ölni. E javaslatok, melyeket P. tett, *telje-*

* Sérelmek.
** Többsége.

sen ellentétben vannak a felnőtt konferencia határozataival*, s igazán nincs értelme, hogy az ifjak esetleg felsőbb fórumokhoz menjenek. Ez igazán rossz benyomást keltene.

Én a fiúknak azt írtam, hogy Pogány mindenesetre az ifjúmozgalom barátja, és a forradalmi álláspont híve, ha a kettőt össze lehet egyeztetni, akkor soha nem lesznek differenciák.

Ismétlem, végezetül szeretnék szűkebb hazám felé menni. Gondolkozzék múlt levelemen.

Szeretettel üdvözli

János

Meersburg, 1921. IX. 29.

P. I. Archívum, 500/2. f. 32. ő. e. 6–7. l. Közli: Lékai János politikai pályája. Szerk.: Svéd László. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp., 1976, 173. p.

1921. OKTÓBER 8.

Lékai János levele Kun Bélához

Berlin, 1921. október 8.

4. levél

Kedves Kun Elvtárs!

Elsősorban bocsásson meg, hogy ceruzával írok, de borzasztóan sietek, hogy a levél még evvel a postával menjen el.

---

* A kölcsönös képviselet tárgyában a Komintern III. kongresszusának (1921. június) idevágó határozata az alábbiakat szögezi le: „A kommunista ifjúsági szövetség és a kommunista párt szoros politikai együttműködésének a két szervezet szilárd szervezeti kapcsolataiban is kifejezésre kell jutnia. Feltétlenül szükség van az állandó kölcsönös képviseletre a vezető szervekben, a területi, kerületi és helyi csoportokban egészen az üzemi kommunista csoportok sejtjéig, a szakszervezetekben, továbbá arra, hogy minden konferenciára és kongresszusra kölcsönösen nagy létszámú küldöttséget küldjenek. Ily módon a kommunista párt számára lehetővé válik, hogy tartós hatást gyakoroljon az ifjúság politikai irányvonalára és tevékenységére, másrészt az ifjúságnak módja van arra, hogy hatékony befolyással legyen a pártra." (A Kommunista Internacionálé III. világkongresszusának tézisei és határozatai. A KI kiadása. Hamburg, 1921, 181. p. Eredetileg németül.)

Tulajdonképpen csak két dologról írhatok, mert tegnap érkeztem meg, s még nem vagyok német dolgokról informálva.

1. Az én ügyem, melyről a 2. és 3. levélben írtam, egészen sietős, most már nemcsak az én részemről, hanem a Correspondens* emberei tőlem teljesen függetlenül ugyanarra jutottak. Most az E. K.** áll a választás, hogy velem mi történjék. *Nagyon-nagyon kérem Önt,* hogy ezt a dolgot *azonnal* intézzék el és az eredményről *sürgönyileg* értesítsenek.

Angolul most tanulok és teljesen meg tudom magam értetni. Amerikában egészen bizonyos, hogy rendkívül hasznos munkát tudnék végezni. Nagyon örülnék, ha a dolog ebben az irányban dőlne el. Anyagilag nem kellene több támogatás, mint a kiutazás + 2 hónap.

2. A bécsi ifjúmunkás-krízis roppant erősbödött. Nekem egy hihetetlenül aljas levelet írtak, amelyben azt vetik szememre, hogy (mily bűn!!) „kunista" vagyok és „politizálok". Az egész dologban csak a korlátoltságuk a hihetetlen. Hogy személyileg megutáltak, arra fújok, de Pogánynak mégiscsak egy [olvashatatlan szó] politikát kellett volna folytatnia.

Befejezem a levelet, de a legközlebb egy *egészen* kimerítő politikai levelet küldök.

Nagy szeretettel üdvözli őszinte híve

János

Kérem feleségének és Sorgernek üdvözletemet átadni.

P. l. Archivum. 500/2. f. 32. ő. e. 8–9. l. Közli: Lékai János politikai pályája . . . 174. p.

---

* A Kommunista Internacionálé vezérkara Lékai Jánost 1921 szeptemberében az Internationale Presse Korrespondenz (Inprekorr) című központi Komintern-folyóirat szerkesztőségébe vezényelte. Lékainak nem volt kedvére való ez a munka, és az említett 2. és 3. levélben kérte Kunt, járja ki, hogy küldjék haza magyarországi mozgalmi munkára, vagy ha ez nem lehetséges, engedélyezzék, hogy a New York-i „Új Előre" című magyar kommunista lap szerkesztőségében dolgozzék. Végül is az utóbbi megoldásra került sor.

** Egzekutív Komitén – végrehajtó bizottságon (a Kommunista Ifjúsági Internacionálé Végrehajtó Bizottsága).

1921. OKTÓBER 12.

Kun Béla levele Lékai Jánoshoz

Moszkva, 1921. október 12.

Kedves Lékai!

Két levelét egyszerre megkaptam. Nagyon sajnálom, hogy kénytelen lesz otthagyni az „Internationale Presse Korrespondenz"-et. Bárhova is megy, mindenesetre tartsa fenn velem az összekötettést. Akárhol is köt ki felgyógyulása után, írjon nekem, hogy további munkája dolgában közösen határozzunk. Én nagyon szeretném, ha visszamenne az „Internationale Presse Korrespondenz"-hez és ott újságírói praxisra tenne szert. Mindenesetre írja meg, hogy miben lehetek segítségére felgyógyulása érdekében, és amit a jelen viszonyok közt megtehetek, mindent meg fogok tenni.

Egy „Munkásforradalom" című 38 oldalas irodalmi műve az éhségről, most jelent meg oroszul, legközelebb utánaküldöm.

Meleg szeretettel üdvözli:

[Kun Béla]

P. I. Archívum, 500/2. f .32. ő. e. 10. l. Közli: Lékai János politikai pályája . . . 175. p.

Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz

Kedves Laci!

Leveléből én nem látom világosan, mi az oka annak, hogy Magát Bécsben tartották. Mindenesetre írja meg nekem egész világosan az okokat, minthogy én addig nem tudok magamnak véleményt alkotni a dolgokról.

Ami azt illeti, hogy kitanul valami mesterséget, hogy elhelyezkedjék valamelyik pesti gyárban, ezt én igen utópikusnak tartom. Először is a mesterséget nem tudja olyan rövid idő alatt megtanulni, amint hiszi, másodszor pedig nem tud elhelyezkedni Pesten egy gyárban, anélkül, hogy a legnagyobb veszélynek ne tenné ki magát ok nélkül. Ha nincs meg most a lehetőség az aktív munkára, én azt ajánlom Magának, szerezze meg a lehetőségét annak, hogy vagy egy fél esztendeig nyugodtan tanulhasson. A forradalom menete sajnos nem olyan gyors, s Magyarországon különösen nem az, hogy Maga nyugodt lelkiismerettel

---

* Balogh László (1899–193?) magántisztviselő. 1917-től részt vett a Galilei Kör, majd a Forradalmi Szocialisták mozgalmában. Az 1918. november 30-án alakult Ifjúmunkások Országos Szövetségének (IOSZ) alapító tagja, pénztárosa, majd egyben alelnöke. 1919 februárjában letartóztatták, március 21-én szabadult. A Tanácsköztársaság kikiáltása után a KIMSZ egyik elnöke. Mint vöröskatona Fülek környékén harcolt, az 53-as gyalogezred kötelékében. 1919. június közepétől Kun Béla személyi titkára. A Tanácsköztársaság megdöntése után letartóztatták, 1920 októberében szabadult. 1920 őszén illegális határátlépés miatt csehszlovák határőrök elfogták. Szabadulása után Ausztriába emigrált. Néhány hónapig a KIMSZ bécsi titkárságának vezetője volt. 1920. decembertől 1921. májusig a csehszlovákiai munkásmozgalomban tevékenykedett, majd Berlinbe utazott, ahol találkozott Kun Bélával. 1921 júniusában Moszkvában és Leningrádban tartózkodott. Ezután Berlinben és Bécsben végzett pártmunkát. 1921 végén – a pártviszály hatására és főként a Pogány Józseffel való konfliktusa miatt – visszavonult. 1922 januárjában írt levelében javasolta Kunnak a vezetés átszervezését, a munka áthelyezését Budapestre. Kifejtette, hogy „elvesztette bizalmát a pártvezetésben" és „minden bizalma Kunban van". 1922-ben üzleti vállalkozásba kezdett Németországban, majd 1923-ban Bécsben vállalt munkát. 1924 nyarán édesapja súlyos betegsége miatt Budapestre utazott, és önként jelentkezett a rendőr-főkapitányságon. 1925-ben egyévi fogházbüntetésre ítélték. Kiszabadulása után textil-nagykereskedőként élt Budapesten. Az 1930-as évek közepe táján meghasonlott önmagával és öngyilkosságot követett el.

ne foghatna neki egy félesztendős tanulásnak. Ez alatt a fél esztendő alatt olvassa el az alapvető marxista irodalmat, olvasson el mindent az orosz forradalom történetére vonatkozólag, a forradalmak történetét általában, a szociáldemokrácia és a szakszervezeti mozgalom történetét. Ez mindenesetre hiányzik Magának és figyelmeztetem arra is, hogy nem elég, ha valaki a háború utáni munkásmozgalmat ismeri, nagyon fontos, hogy a háború előtti és alatti dolgokat is ismerje, hogy így a háború utáni mozgalmat a történelmi kifejlődésében is megismerje. Ez az, amit én Magának most tanácsolni tudok. Ez alatt az idő alatt természetesen nem alakulhat át elméleti tudóssá, nincs is arra szüksége, de mindenesetre meg kell szereznie a gyakorlati ismeretei mellé az elméleti alapokat is.

Sok szeretettel üdvözli:

[Kun Béla]

P. I. Archivum. 500. f. 2/27. ő. e .21. l.

1921. OKTÓBER 23.

Kun Béla levele Lékai Jánoshoz

Moszkva, 1921. október 23.

L./1.

Kedves Lékai!

Amerikába való utazása dolgában beszéltem az ifjúmunkás executivében. A dolog menne, s azt hiszem, menne az executivében is. Nekem azonban az az álláspontom, hogy a magyar párt állapotára való tekintettel mindenkinek, aki komolyan akarja, hogy a pártmunka szabotázsa megszűnjön, magyar pártmunkára kell mennie. Kérem, fontolja meg a dolgot, nem volna-e jobb, ha Bécsbe menne és ott a nagyon is elárult ifjúmunkás dolgokat venné kezébe. Amennyiben azt gondolja,

hogy egészsége ezt nem bírja ki, úgy a legközelebbi postával írjon, s akkor rögtön elintézem a dolgot.

Meleg üdvözlettel:

[Kun Béla]

Ui. A mai naptól kezdve összes leveleim számozva vannak. A válaszadásnál kérem e számra hivatkozni!

P. I. Archivum, 500/2. f. 32. ő. e. 16. l. Közli: Lékai János politikai pályája... 175. p.

1921. OKTÓBER 27.

Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz

Kedves Laci!

Előbbi levelemet, azt hiszem, már megkapta. Abban én elmondottam a véleményemet arról, hogy Maga mit csináljon. Tegyen le a romantikáról és tegyen szert egyelőre Sitzfleisch-ra.* Én innen nem tudom megítélni azt, hogy lehet-e Magát elküldeni Magyarországra. Ha lehet, akkor nekem az a véleményem, hogy el kell küldeni. Mutassa meg ezt a levelemet barátunknak, hogy ő is tudjon ebbeni véleményemről. Mindenesetre gondolja meg, hogy semmi értelme sincs az ide-oda való vándorlásnak és próbáljon valami konkrét, kézzelfogható munkához fogni abban az esetben, ha nem kerülne Magyarországra. Én mégegyszer figyelmébe ajánlom a tanulás feltétlen szükségességét. Ha nem megy le Magyarországra, akkor az a kötelessége a párt érdekében, hogy a Komintern tézisei és mélyebben járó marxista tudás megismerése és megszerzése révén támassza alá az ismerteit. Látja drága fiam, ezt egész őszintén megmondom Magának és azt hiszem, nem fog ezért haragudni. Ami a magyar pártügyeket illeti, arranézve véleményemet ugyanettől

* Türelemre.

a barátunktól részletesen megtudhatja. Mindenesetre nagyon szeretném az információit és arra kérem, hogy a mostani kurirral újból küldjön sokkal részletesebb, hosszabb levelet.

Meleg barátsággal üdvözli:

[Kun Béla]

P. I. Archívum, 500. f. 2/27. ő. e. 23. l.

1921. OKTÓBER 28.

Lékai János levele Kun Bélához

6. levél

Kedves Kun Elvtárs!

Köszönet szíves gondoskodó soraiért (okt. 12.)*, melyeket tegnap kaptam meg. Azóta bizonnyal értesült arról, hogy arra határoztam el magamat, hogy azonnal Bécsbe utazom, anélkül, hogy bevárnám az E. K. döntését. A betegségemmel úgy áll a helyzet, hogy voltam orvosoknál. Már maga az orvoslátogatás is őrült sok pénzbe került (400 márka!), s az orvosok azt mondották – hogy szanatóriumba kell mennem. Ez természetesen egészen lehetetlen dolog: 1. Annyi pénzt én valóban nem érdemlek meg. 2. Annyi ideig (legalább négy hónapot mondtak) semmi körülmények között nem maradhatok távol a mozgalomtól. 3. Egy börtönorvos biztos nem tartaná oly „életfeltételnek" a szanatóriumi ápolást. – Tehát dolgozni akarok, többet, mint valaha.

2. Magyar ügyekről informáltak. Az állapot egész gennyes.** Ez így tovább nem mehet. Ezt mindenki mondja – ők is.

3. A német párt is súlyos krízisnek néz elébe. A múltkor *saját* véleményemet igazolták az elvtársi vélemények. Az egész és félleviták*** azt állítják, hogy a párt tudatosan szabotálja el a Trockij-brosúra meg-

* Lásd a 109. oldalon levő dokumentumot.

** Utalás a magyar kommunista emigránsok körében dúló frakcióharcokra.

*** Paul Levi követőit akkoriban levitáknak nevezték. „Félleviták" alatt Lékai János nyilván Levi következetlen híveit értette.

jelenését, s azt mondják, hogy a „sachliche Diskussion"* alapját (!!) fogja ez a beszéd adni. A R. F.** csapnivalóan rossz, teljes a felfordulás a szerkesztőségben. A levitákat azonban mindenki utálja – azt mondják, hogy maga Lewi is.

4. Nagyon szépen kérem, hogy juttassa ide a legújabb (diktatúra alatt megjelent) irodalmat. Ugyanis kiadóm ki akar adni orosz könyveket (németül). Ez orosz (valuta) szempontból is fontos és előnyös.

5. Nagyon szeretném tudni, hogy mikor fogják adni *nagy* drámámat***. Talán Lunacsarszkijtól meg lehetne kérdezni telefonice.

– Nem hiszem, hogy Önöknek ellenvetésük lesz a bécsi út ellen. Souvarine-val**** beszéltem, aki szintén helyeselte. *(Amerikát is nagyon jónak találja.)* A Korrespondensben éppen azt nem végezhetném, amire maga gondolt: az újságírói munkát. Ez ugyanis nem újság, ezt nem szerkesztik: ez szerkesztődik. Bécsben nem hiszem, hogy nagy ellenállásra fogok találni. A fiúk újabban gyakran és nagyon meleg hangú leveleket írnak. Ez mindenesetre előny. Holnap reggel utazom. Krausnak***** meghagytam címemet.

Meleg szeretettel üdvözli őszinte híve

János

Berlin, 1921. X. 28.

P. l. Archívum, 500/2. f. 32. ő. e. 18–19. l. Közli: Lékai János politikai pályája... 176. p.

---

* Tárgyilagos vita.

** Die Rote Fahne – német kommunista újság.

*** Lékai a „Mensch" (Ember János) című három felvonásos drámájára céloz, amelynek első változata 1918 októberében a budapesti fogházban, utolsó változata 1920 júliusában, a schärdingi (Ausztria) fogházban készült el.

**** Boric Suovarine (1893–?) francia szocialista újságíró. Az első világháború éveiben centrista nézeteket vallott. A Francia Kommunista Párt megalakulása után annak tagja lett; 1921-ben az FKP-t képviselte a Komintern Végrehajtó Bizottságában. A Komintern III. kongresszusán (1921) beválasztották a vb elnökségébe. Trockista tevékenysége miatt az FKP visszahívta a Kominternből, és 1924-ben kizárta a pártból. Ezután szovjetellenes publicisztikai tevékenységet folytatott a burzsoá sajtóban.

***** Georg Kraus dr.: Krausz György (1894–1973). Bölcsészdoktor, újságíró, a KMP és a KIMSZ miskolci szervezetének egyik alapító tagja, vezetője. A Tanácsköztársaság idején a miskolci direktórium tagja. Az ellenforradalom hatalomra jutása után Ausztriába emigrált, majd Pozsonyba utazott, ahol részt vett a kommunista mozgalom és sajtó szervezésében. 1921-ben a KIMSZ külföldi bizottságában töltött be vezető tisztséget. 1922-ben került Berlinbe, ahol a Die Rote Fahne szerkesztőségében dolgozott. 1936-ban letartóztatták, és a buchenwaldi koncentrációs táborba vitték. 1945-ben szabadult, 1950-től az NDK-beli Neues Deutschland című központi pártlap szerkesztőségében dolgozott magas tisztségben. Az NDK Államtanácsa a Karl Marx Renddel tüntette ki.

1921. NOVEMBER 25.

Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz

Kedves Laci!

Mi van magával, hogy most nem ír? Az ifjúmunkások dolgában, úgy látszik, rosszul állunk. Nagyon helytelen volna, hogyha brüszkül* kezelnék őket, éppen azért mindent kövessenek el, hogy azok, akik azelőtt is vezették az ifjúmunkásokat a diktatúra előtt és alatt, akik megalapozták ezt a mozgalmat, újból befolyást szerezzenek rá. Mindenesetre segítsen Lékainak maga is, hogy az ügyeket tapintatosan intézzék el. Írjon mindenesetre arról, hogy mit ér az ifjúmunkások magyarországi összeköttetése. Amint a fogházból kijöttektől hallom, akiknek alkalmuk volt becsukott ifjúmunkásokkal beszélniük, nem túlságosan sokat, sőt azt lehet mondani, túlságosan keveset. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy minden erővel támogatni kell őket, hogy valamit össze tudjanak hozni. Mit szól Seidlerhez**, aki Cseh-szlovákiában, mint maguk mondják, fejes lett?

Meleg üdvözlettel:

[Kun Béla]

P. I. Archívum, 500. f. 2/27. ő. e. 25. l.

---

* Ridegen.

** Seidler Ernő (1886–1940) műszaki tisztviselő. A Galilei Kör egyik alapítója. 1918-ban a KMP Központi Bizottságának tagja, a katonai ügyek szervezője. A Tanácsköztársaság alatt a Vörös Őrség budapesti parancsnoka, majd az 53-as vörös gyalogezred parancsnoka. A Tanácsköztársaság megdöntése után Ausztriába emigrált. 1921-től Csehszlovákiában élt és vezető tisztséget töltött be a kommunista pártban. 1921-ben tagja lett a CSKP Központi Bizottságának. Emigrációjának későbbi időszakában Németországban, majd a Szovjetunióban dolgozott. Közben részt vett a Spanyol Köztársaság védelmében. 1938-ban Moszkvában koholt vádak alapján letartóztatták, törvénysértés áldozata lett.

Kun Béla levele Lékai Jánoshoz

Moszkva, 1921. dec. 25.

L./2.

Kedves Johann!

Csak röviden írok magának több rendbeli levelére, s a döntésig keveset fogok írni általában. Magának csak a következőket tanácsolom: most benne vagyunk a harcban. Én sem találok valami perverz élvezetet abban a mocsokban való turkálásban, azonban most direkte az az álláspontom, hogy ha támadnak bennünket (márpedig nekünk most a legajánlatosabb taktika a deffenzíva!), akkor össze kell fogni a sorainkat és egyelőre (ha van!) el kell nyomnunk a külön álláspontunkat. Az ifjak dolgában nem mondom, hogy minden rózsás. Én különösen nem látom rózsásnak az ügyet, minthogy tudja, hogy az ifjúmunkás ügyekben, ha nem is az autonómia álláspontján vagyok, de nem szerettem a „Bevormundung"-ot*, de ki kell tartani mégis az álláspont mellett addig, amíg elintézhetjük véglegesen az esetet. Most már legyen türelemmel a döntésig, amely – nem kételkedem, hogy a mi javunkra fog történni. Írjon azonnal Vujo** barátunknak (az idősebbiknek!) ottani tényked esükről. Minthogy holnaptól kezdve munkába állok, úgy az elnökségben, mint az ifjaknál, ennél fogva most már részletesen megbeszéltem Schatzkinnal*** és Schüllerrel**** a maguk ügyeit. Mégegyszer: hidegvér és kitartás!

Meleg barátsággal és kézszorítással:

[Kun Béla]

P. I. Archívum, 500/2. f. 32. ő. e. 31. l. Közli: Lékai János politikai pályája . . . 177. p.

---

* Gyámkodást.

** Voja Vujovic (1895–) a Jugoszláv Kommunista Párt és a Komintern funkcionáriusa volt. 1921-től a KII VB tagja, majd 1924–1926 között a KII titkára.

*** Lazar A. Sackin.

**** Richard Schüller (1901–1957) 1920–1922 között a KII Közép-Európai és Balkáni Titkárságának vezetője, 1922–1924 között a KII VB titkára. 1945-ben szovjet emigrációból visszatért Ausztriába. 1948-ban tagja lett az Osztrák Kommunista Párt Központi Bizottságának.

A. I. Milcsakov: Ifjú kommunisták barátja

1920 októberében, a Komszomol III. kongresszusán láttam Kun Bélát először.* Az emelvényen ült. Jóakaratot sugárzó, kellemes arc rögződött bennem. Nyilvánvaló érdeklődéssel hallgatta a küldöttek felszólalásait. Az elnök bejelentette: „Kun Béla elvtárs itt van velünk." Hosszan tapsoltunk, forró rokonszenvünket nyilvánítottuk a magyar kommunisták és vezetőjük iránt.

1923-ban és 1924-ben a Komszomol Központi Bizottságának tagjai gyakran találkoztak Kun Bélával, és együtt dolgoztak vele. Kun Béla tevékenységének ezt az időszakát komszomolistának nevezhetnénk.

Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága akkor szükségesnek tartotta, hogy a Komszomollal fennálló kapcsolat megszokott formáin kívül állandó képviselője is legyen az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség – Komszomol – központi bizottságában, aki közvetlenül a KB-ban dolgozik. Ez csupán egyszer fordult elő a Komszomol-mozgalom történetében.

Kezemben tartom a Komszomol Központi Bizottsága Irodájának 1923. október 2-i ülésén készült jegyzőkönyvet. Ezeket a sorokat látom benne: „Kun Béla elvtársat bevezetni a Komszomol Központi Bizottság Irodájának munkájába", és emlékezetemben felidéződik első beszélgetésünk.

A Kun Bélának kijelölt szobában két asztal állt. Én szemközt ültem Kun Bélával. A másik asztalnál a titkára foglalt helyet, egy tekintélyes megjelenésű elvtárs, mint később hallottam, a Magyar Tanácsköztársaság egyik volt népbiztosa. Kun Béla igen tapintatosan, mondhatnám, óvatosan vezette a beszélgetést, inkább kérdezősködött, és en-

* Milcsakov nyilvánvalóan téved. Kun Béla nem lehetett jelen a Komszomol 1920. október 2–10. között Moszkvában ülésező III. kongresszusán. Őt ugyanis a szovjetköztársaság 1920. október 1-én a Déli Front Katonatanácsának tagjává nevezte ki, és éppen a kongresszus megnyitásának napján érkezett Harkovba, ahol a Déli Front csapatainak törzse állomásozott.

gem buzdított szóra. Nekünk, húszéveseknek, Kun Béla „öregúrnak" tűnt, jóllehet csupán 37 éves volt akkor . . .

Az a tény, hogy az ifjúsági központi bizottságba egy „túlkoros" ember jött, méghozzá külföldi kommunista, akit azzal bíztak meg, hogy megerősítse a pártvezetést és lecsöndesítse az ifjúság körében fellángoló, túlhajtott vitaszenvedélyt, aggodalmat kelthetett: nem fog-e gyámkodni fölöttünk, fiatalok fölött, dirigálni minket, ránkerőszakolni a véleményét. Ezek az aggályok hamar szétfoszlottak. Kun Béla nagy figyelemmel mélyedt el az ifjúsági problémákban.

Előzőleg Jekatyerinburgban (Szverdlovszkban) dolgozott mint az OK(b)P Központi Bizottsága Uráli Irodájának tagja, az agitációs és propagandaosztályt vezette, ő foglalkozott a párt részéről a Komszomollal, és gyakran felszólalt az ifjúsági gyűléseken. Jóllehet elfoglalták a pártügyek és munkatársa volt *Az Uráli Kommunista* című folyóiratnak, meg *Az Uráli Munkás című* újságnak, tagja lett *Az Uráli Ifjúproletár* című lap szerkesztő bizottságának is, és cikkeket írt oda.

Kun Béla részt vett az OK(b)P Központi Bizottsága Uráli Irodájának azokban a bizottságaiban, amelyek az ifjúság oktatásával foglalkoztak, programot dolgoztak ki a politikai alapismeretek tanítására a Komszomol-iskolákban és a társadalomtudomány előadására az üzemi iparitanuló-iskolákban.

1924 januárjának szomorú napjaiban Kun Béla velünk együtt vett részt a Komszomol Központi Bizottsága rendkívüli plénumának munkájában – ez a plénum adományozta a Komszomolnak és a pionírszervezetnek Lenin nevét –, közreműködött a Komszomol Központi Bizottságának a szövetség tagjaihoz, valamint a fiatal munkásokhoz és parasztokhoz Lenin elhunytával kapcsolatban intézett felhívása kidolgozásában.

Kun Béla mindinkább „gyökeret vert" a Komszomol-munkában. Sokunk jó viszonyba került vele akkoriban, és a kapcsolat később sem szakadt meg.

A XIII. pártkongresszuson Kun Béla a Komszomol Központi Bizottságának küldöttei sorában volt. Hallottam, hogy a külföldi elvtársak, amikor üdvözölték, „komszomolistának" nevezték, és ő kedves tréfával válaszolt. A kongresszus beválasztotta az ifjúság körében végzendő munkáról szóló határozat kidolgozásával foglalkozó bizottságba.

Kun Béla jelen volt akkor is, amikor határozatot hoztak arról, hogy Moszkvába kerülök majd, és a Kommunista Ifjúsági Internacionálé Végrehajtó Bizottságában fogok dolgozni. A Komszomol KB Irodája arra kötelezett, hogy azonnal kezdjek a német nyelv tanulásához. Azután az oroszországi szövetség képviselőjének jelöltek a Kommunista Ifjúsági Internacionálé küldöttségébe, amely részt vett a Kommunista

Internacionálé V. kongresszusán. Kun Bélával ezután szinte naponta találkoztam.

Az 1924 június–júliusában ülésező kongresszus munkájában Kun Béla igen tevékenyen vett részt. Az emlékezetemben kutatok, miközben a kongresszus gyorsírásos jegyzőkönyvét lapozgatom: Kun Béla tagja a leninizmusról hozott kongresszusi határozatot kidolgozó bizottságnak (személy szerint megválasztva), a politikai bizottság tagja (személy szerint), a szervező bizottság tagja az OK(b)P részéről (én ebbe a bizottságba a Kommunista Ifjúsági Internacionálé részéről tartoztam bele), a propaganda bizottság elnöke. A kongresszus ismét beválasztotta a Komintern Végrehajtó Bizottságába, ahol 1936-ig dolgozott . . .

Amikor 1924 végén Párizsba utaztam a francia kommunista ifjúsági szövetség kongresszusára mint a Komszomol képviselője és a Kommunista Ifiúsági Internacionálé Végrehajtó Bizottsága küldöttségének elnöke, Kun Béla előzőleg részletesen megvitatta velem az utazásommal kapcsolatos feladatokat és sok értékes tanácsot adott.

Szerintünk, az ifjúsági mozgalomban dolgozók szerint Kun Béla azon pártfunkcionáriusok egyike volt, akiket a fiatalság nagyon tisztelt és szeretett. Valamennyien ismertük és értettük Kun Béla elvtársnak mint a magyar forradalom és az első magyar forradalmi kormány vezetőjének történelmi szerepét.

1922-ben, a Kommunista Internacionálé IV. világkongresszusán Az orosz forradalom öt éve című témának három előadója volt: Lenin, Clara Zetkin és Kun Béla. Ez a nevezetes tény örökre bekerült a nemzetközi kommunista mozgalom történetébe . . .

Kun Bélával 1934-ben találkoztam ismét, pártunk XVII. kongresszusán, amelyet „a győztesek kongresszusának" neveztek. Az ország lelkesen és határidő előtt teljesítette az első ötéves tervet. A kongresszus megvitatta a Szovjetunió népgazdaság-fejlesztésének második ötéves tervét.

Én akkor a baleji aranyipari kombinát igazgatója voltam. Kun Béla kérdésekkel árasztott el a munkások és parasztok életéről, a szocialista építés eredményeiről Szibériában, az aranyipari dolgozók rohammunkájáról. Ez nem egy külföldinek az udvarias érdeklődése volt. Ő teljesen közénk tartozott, internacionalista kommunista, barát és elvtárs volt, aki osztozott örömünkben-bánatunkban.

Akkoriban vettem meg A Kommunista Internacionálé dokumentumokban (1919–1932) című hatalmas, több mint ezer oldalt kitevő könyvet, amelyet Kun Béla szerkesztésében és előszavával adtak ki.

Kun Béla a Komintern tevékenységében megtestesülő lenini eszmék fáradhatatlan propagandistája volt, összegezője a kommunisták nem-

zetközi szövetsége forradalmi tapasztalatainak, krónikása a kommunista mozgalomnak, s egyben történetének alkotója is.

Midőn felidézem találkozásaimat Kun Bélával, mint jó barátra és mint a fiatal kommunisták nevelőjére gondolok. A forradalmárok idősebb nemzedékének a fiatalokba vetett reményeit világosan kifejezte azokban a szavakban, amelyeket a Magyar Tanácsköztársaság ifjúmunkásainak budapesti kongresszusán, 1919. június 21-én mondott:

„Ti, ifjú proletárok vagytok azok, akiknek lelke át fog alakulni, akiknek a lelkében olyan lesz a szolidaritás érzése, hogy megérdemlitek, hogy a szocializmus idejét éljétek. Ez olyan cél, amelyért érdemes küzdeni, áldozni, érdemes mindent feláldozni. Ezért küzdjetek, tanuljatok, ezért igyekezzetek beledolgozni magatokat abba az új erkölcsi felfogásba, amely képessé tesz arra, hogy a szocializmus idején úgy tudjatok együtt élni, mint azt a szocializmus megköveteli azoktól, akik a gyümölcseit élvezni akarják."

Magyar Nemzet, 1967. november 24. 5. p.

1921—1922

Ernst Genri: „A dinamikus évszázad forradalmára"

Mindössze két vagy három alkalommal láttam Kun Bélát, és egyszer, az őt ért katasztrófa küszöbén, rövid ideig leveleztem vele. Így a legkevésbé sem formálhatok jogot, hogy visszaemlékezéseket írjak róla. De Kun Béla az emberek azon kategóriájához tartozik, akik mély nyomot hagytak nemzedékemben, azoknak az embereknek az életében, akik a húszas évektől kezdtek dolgozni a forradalmi munkásmozgalomban. Ez számomra érthetőbbé teszi őt, mint néhány olyan embert, akit személyesen is jól ismertem. Ezért úgy vélem, mégiscsak megengedhető számomra, hogy leírjak néhány oldalt – akárha nem is annyira róla magáról, mint inkább arról, hogyan vésődött emlékezetembe alakja, példátlan drámaiságú századunk első harmadának egyik legjellegzetesebb személyisége.

Világos előttem, hogy szenvedélyes, vérbeli forradalmár volt, egyike azoknak, akik az elsők között vettek részt az 1917 októberében megkezdődött hatalmas történelmi fordulat végigvitelében; olyan ember,

akinek Lenin eszméi éppúgy vérébe ivódtak, miként a nagy francia forradalom gondolatai és ábrándképei a jakobinus vezérek vérévé váltak. S a marxista és forradalmár talán nem is élete fénykorában mondta ki legjelentékenyebb, legrettenthetetlenebb szavait, nem akkor, amikor magas tisztségeket töltött be, hanem a sötét napokban, amikor már bizonyos volt, hogy megszakad életének fonala. Akkor vágta azok szemébe, akik arra is méltatlanok voltak, hogy hallják.

Tudom, így volt ez sokakkal a Kun Béla sorsára jutott bolsevikok közül, mielőtt bekövetkezett volna számukra a vég. Abban a regényben, amelyet Magyarországon előbb-utóbb meg fognak írni Kun Béla életéről, ezeket a szavakat a szerző rekonstruálja vagy kitalálja majd. A kortársak csak összegyűjthetik hozzá az anyagot.

Először 1921 kora tavaszán láttam meg Kun Bélát Berlinben, azt hiszem, valamelyik kisvendéglőben. A német elvtárs, aki megmutatta őt nekem, suttogva mondta: „Ez egy illegális, onnan"; de a nevét nem mondta meg. Az „onnan" abban az időben csak egyet jelentett: Moszkvából; és ez elég volt ahhoz, hogy az ember agyában felvillanjon még egy szó, az EKKI, a Komintern Végrehajtó Bizottságának német nyelvű kezdőbetűi. Valamennyiünk számára, különösen azoknak, akik egészen fiatalok voltak, mint én is, mágikus szavak voltak ezek. Lopva meg-megnéztem az „onnan" jött embert, és elképzeltem a világforradalom vezérkarának ülését, az élen Leninnel. Ez már csak azért is lebilincselő volt, mert az EKKI embere úgy nézett ki, mint egy hamisítatlan üzletember, akinek tekintélyes folyószámlája van a bankban. Csak azután tudtam meg, ki volt, és miért jött Németországba.

A német kommunista párt viharos napokat élt át akkoriban. A régi spartakisták, akik néhány hónappal azt megelőzően egyesültek a baloldali független szocialistákkal, még mindig nem tudtak elfeledkezni a súlyos vereségről, amelyet az ellenforradalom 1919 januárjában rájuk mért. Mindhárom kiemelkedő vezérüket, Karl Liebknechtet, Rosa Luxemburgot és Leo Jogichest meggyilkolták. A pártnak most néhány százezer tagja volt, és komoly tömegbázissal számolhatott, de a reakció támadásától és a gazdasági válságtól megfélemlített német munkások többsége továbbra is a szociáldemokratákat és az ő „békés fejlődés" programjukat támogatta. Az országban rohamosan növekvő infláció kezdődött; a burzsoázia sehogyan sem volt képes dűlőre jutni. A legfelső államhatalmon az országban három ember osztozott: Stinnes milliárdos, az „infláció királya", Sect tábornok, a birodalmi hadsereg feje és Ebert, a köztársaság szociáldemokrata elnöke. Világos volt, hogy a reakció végleges leszámolásra készül a novemberi forradalommal, eltökélt szándéka, hogy bevégezze azt, amit Oroszországban Kornyilov tá-

bornok nem tudott véghez vinni 1917 nyarán. A kommunista pártban viszont minden forrásban volt.

A veteránoknak és a fiataloknak nem akarózott várni. A többség úgy tartotta, elérkezett az idő, hogy a maga kezébe vegye a kezdeményezést az események menetében. Sokaknak úgy tűnt, hogy elegendő egyetlen bátor lépés, néhány határozott, energikus akció és a német október már holnap beköszönt. A párt soraiban, különösen Berlinben és Közép-Németországban fokozatosan népszerűséget vívott ki az úgynevezett „offenzív elmélet". Hívei indulatosan kijelentették, hogy a munkásosztály élcsapatának a fennálló erőviszonyoktól és a munkástömegek többi részének hangulatától függetlenül mindig támadnia kell. „A forradalmat rá kell kényszeríteni, hogy megvalósítsa önmagát", mondogatták, tiltakozván az ellen, hogy a politikai és gazdasági válság további kiéleződésére kelljen várakozniuk.

1921 márciusában a német kommunisták erre az útra léptek. Felhívást tettek közzé, amelyben fegyverkezésre szólították a munkásokat. Berlinben megkísérelték az általános sztrájkot; ez nem sikerült. Közép-Németországban, ahol a munkások többsége a párt oldalán állt, és ahol a hatalom direkt provokációt alkalmazott, a bányászosztagok a bátor Max Höltz vezetése alatt felkelést robbantottak ki; a rendőrség könyörtelenül elfojtotta a mozgalmat. Alig néhány nap elteltével a pártnak már be kellet ismernie a vereséget. Hamarosan kiderült, hogy az offenzív elmélet egyik fő híve a Németországban tartózkodó Kun Béla volt, aki Guralskival és Pogánnyal együtt a Komintern Végrehajtó Bizottságát képviselte Berlinben. Paul Levi, a jobbszárnynak a pártból kizárt tagja nyíltan utalt a márciusi eseményekben játszott szerepére egy brosúrában, ahol Kun Béla „a turkesztáni" ironikus fedőnéven szerepelt.

Az offenzív teória nem bizonyult helyesnek. Erre mint a fiatalság köréből való többi türelmetlen, akkor jöttem rá magam is. Megértettük, hogy a szocialista forradalmat nem lehet ösztökélni, sem siettetni, nem lehet „kikényszeríteni"; hogy meghatározott objektív és szubjektív feltételek megléte esetén beérik akkor, amikor – mint Lenin írta –, az elnyomott néptömegek nem akarnak, a felsőbb rétegek pedig már nem tudnak a régi módon élni. 1921-ben Kun Béla, miként a többiek is, vérző szívvel fogta fel ezt az axiómát. A németországi helyzet egészen más volt, mint 1919-ben a magyarországi, de a német ellenforradalom még a magyarnál is erősebbnek bizonyult.

És mégis: a türelmetlen, szenvedélyes magyar szellemében közelebb állt Leninhez, mint az őt jobbról bíráló német. Ez már két és fél év múlva fehéren-feketén bebizonyosodott ugyanabban a Németországban, ahol ismét csak úgy adódott, hogy szemtanú voltam, igaz, csupán

a berlini Moabit börtön ablakából. Amikor 1923 őszén a Ruhr-vidéki háborútól és a dühöngő inflációtól elcsigázott Németországban az uralkodó rétegek válsága elérte tetőpontját, és az egész ország a kommunistáktól várta a megmozdulásra szólító jeladást, senki nem adott jelt. Ezúttal a feltételek adva voltak a forradalomhoz, de a német kommunista párt jobboldali vezetői halogatták az időt, kivártak, a szociáldemokrata bürokratákra pislogtak. Amikor a kritikus perc elérkezett, elveszítették a fejüket. Az akciót sürgető korábbi határozatot megszegték és elszalasztották a pillanatot, amely ezután sohasem tért vissza. Minthogy a német burzsoázia nem kapta meg a mindenki által várt, bénító kegyelemdöfést, lassacskán magához tért, kihúzta magát, és lépésről lépésre megindult azon az úton, amely elvezetett Hindenburghoz, tőle pedig Hitlerhez. A német kommunisták az osztályütközet legkritikusabb pillanatában tehát szükségtelenül meghátráltak. Lényegében véve az ugyanaz az elhibázott taktika volt, mint 1921-ben, ezúttal azonban a visszájára fordítva. *A Kommunista Internacionálé* hasábjain 1924 februárjában közzétett *A leninizmus propagandája a Kominternben* című cikkében Kun Béla teljes joggal jegyezte meg: „Közép- és Nyugat-Európa kommunista pártjainak talán még nagyobb szükségük van arra, hogy teljes mélységében megértsék Lenin végakaratát, mint az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Pártnak", mert „amint ezt a Kommunista Internacionálé egész története mutatja, az előbbiek különösen hajlamosak arra, hogy a baloldali elhajlásoktól a jobboldali elhajlásokba csapjanak át és viszont".

Említettem már, hogy mikor Kun Bélára gondolok, tulajdon nemzedékem útjai idéződnek fel bennem. 1921–1923 németországi tanulságai egy életre emlékezetesek maradnak számomra. Két esemény volt közülük a legfontosabb. Világossá vált, hogy ha az erőviszonyok pontos számbavétele nélkül kezdjük rohamozni a burzsoázia állásait, az teljesen egyenlő a vereséggel. Nem kevésbé világossá vált az is: ahhoz, hogy a forradalom győzedelmeskedhessen, stratégiáinak határozott és rettenthetetlen forradalmároknak kell lenniük.

Ilyen forradalmár volt Kun Béla. Mindenki érezte ezt, s úgy vélem, ebben rejlettek tekintélyének gyökerei azokban az években.

Még egyszer láttam őt. 1922-ben, amikor Moszkvában voltam, egyszer-egyszer megfordultam Hugo Eberleinnél, a német kommunista párt akkori képviselőjénél a Komintern Végrehajtó Bizottságában. (A személyi kultusz éveiben Eberlein is elpusztult.) Egy ízben egy ember lépett be a szobájába, akit én nyomban felismertem. „Az illegális" volt „odaátról", csak éppen most semmi nem emlékeztetett benne a kereskedő üzletemberre. A titokzatos „turkesztáni" fáradtnak látszott, és

nem is egészen egészségesnek, de éppoly szenvedélyes és lobbanékony volt.

Még egy olyan véletlen megfigyelőnek is, mint amilyen én voltam, észre kellett vennie, hogy aminek még a nyoma sem volt meg Kun Bélában, az a lélek szenvtelensége. Nemegyszer éreztem ilyen hidegséget másoknál, akik első látásra nála nem kevésbé állhatatos marxistának tűntek. Ám az esetek többségében az adott személyről előbb-utóbb negatív véleményre jutottam. Egy forradalmár lelkében nagyon mélyen loboghat a prométheusi tűz, olyannyira, hogy mások észre sem veszik, sőt néha még el sem hiszik, hogy van ilyen abban az emberben. De ha csakugyan nincs benne tűz, csupán hiúság és hatalomvágy, akkor többnyire rosszul végződik az ügy. Ez nem a kommunista erkölcs, hanem a vezetés-kiválasztódás kérdése. Kun Béla egyike volt azoknak, akikben már az ismeretség legelső pillanataiban megérezte az ember ezt a belső tüzet.

Eltelt tizennégy év. 1936-ban (vagy 1937-ben, nem emlékszem pontosan), amikor egy nyugati fővárosban tartózkodtam, és több országban kiadták Hitler Oroszország felett? című könyvemet, váratlanul eljuttattak hozzám egy levelet Kun Bélától, aki akkor a Társadalmi és Közgazdasági Kiadó igazgatója volt Moszkvában. Közölte velem könyvem orosz nyelvű kiadásának hírét, hangot adott néhány elképzelésének, és arra kért, hogy iparkodjam mielőbb eljuttatni Moszkvába a fasizmusról akkor elgondolt új munkám kéziratát. Válaszoltam a levélre, és úgy hiszem, még egy levélváltásra is sor került közöttünk, sajnos azonban valamennyi levélnek nyoma veszett.

Ahogy felidéztem azokat az időket, eszembe jutott könyvem fordítója, az azóta elhunyt R. D. Jihok, aki Kun Bélával közvetlenül intézte ezt az ügyet. Egy levélben az apjához fordultam, és kértem, tudassa velem, mire emlékszik lánya elbeszéléseiből Kun Bélával való közös munkájából. Íme néhány sor a Jihok házaspár leveléből: „Amikor lányunk a Társadalmi és Közgazdasági Kiadónál dolgozott, gyakran találkozott Kun Béla elvtárssal, aki a kiadó élén állt. Lányunk, aki fiatal irodalmár volt, sokszor és elragadtatottan beszélt róla, elmesélte, hogy nemcsak neki segít, hanem általában nagyon jó viszonyban van a beosztottjaival, akiknek nagy segítséget nyújt. Különösen meleg szavakkal szólt Kun Béláról, aki türelmesen és kitartóan tanította: az ő vezetése alatt lényegében kijárta az újságírás és a szerkesztés munkájának iskoláját".

Amikor Kun Bélával leveleztem, ő egy sor más társával együtt már életének utolsó keresztútján állt. A politikai látóhatárt ebben az időben valamennyiünk számára egyetlen tényező árnyékolta be: a közeledő második világháború tűzvésze, a fasizmus rohamos előretörése. Senki nem sejthette azonban, hogy éppen ezt a pillanatot fogják kivá-

lasztani az olyan forradalmárok és antifasiszták félreállítására, mint amilyen Kun Béla volt.

Amikor visszapillantok, sokak felötlenek emlékezetemben: nagy, erős emberek egész menetoszlopai, olyanoké, akiket más korszak ritkán termelt ki magából. Tudom, hogy Kun Béla nem volt szent és nem volt csalhatatlan; talán jó is, hogy nincsenek ilyenek. Egy ütemre lépett a viharral, élő ember és nem emlékmű volt, aki nem a betűt, az embereket szerette. Türelmetlen volt, mert a kommunista társadalmat szenvedélyesen szerette volna megpillantani a tulajdon szemével; de valamennyiünk számára ez volt a legfontosabb az életben . . . A forradalmi szenvedély nem hagyta nyugodni Kun Bélát, akinek élete megszakadt, mielőtt a felhalmozott tapasztalat teljességgel egyensúlyba hozta és megacélozta volna ezt a tüzes szenvedélyt.

A többiekre is gondolok, akik hozzá hasonlók voltak, s fejemet meghajtom előtte, előttük.

(Ernst Genri visszaemlékezésének eredeti, orosz nyelven írt kézirata Kun Miklós személyi tulajdonában van.)

1923—1924

Viktor Dalin: „Találkozásaim Kun Bélával"

1923-ban ismerkedtem meg Kun Bélával. A párt központi bizottságának képviselője volt a Komszomol Központi Bizottságában, ahol én a politikai propagandaosztályt vezettem. Mi végeredményben nem gyámunknak tekintettük, hiszen soha nem erőltette ránk a maga akaratát, de még csak a véleményét sem. Inkább olyan ember volt a számunkra, akihez mindig lehet tanácsért fordulni. Különösen szívesen beszélt nekünk Kun Béla a nemzetközi kommunista mozgalomról.

Kiváltképp jól emlékszem egy ilyen epizódra. 1923 októberében Moszkva a németországi október kirobbanására várakozva, valóságos lázban élt. A márka árfolyama katasztrofálisan zuhant; a munkásmozgalom napról napra érezhetően balra tolódott, az egységfront realitássá vált. A Kominternben egy egész sor tanácskozást tartottak a Németországban kialakult helyzettel kapcsolatban. És Kun Béla egyszer elvitt

bennünket – a Komszomol KB munkatársainak egy egész csoportját – a Vozdvizsenka utcába, a párt KB ülésére. A terem zsúfolásig tömve volt. Heinrich Brandlernek, a Németországi Kommunista Párt akkori elnökének felszólalására vártunk. Tempora mutantur . . . Változnak az idők . . . és bennük változunk mi is. A Komintern történetében Brandler később nem úgy vonult be, ahogyan ezt 1923-ban várni lehetett. De akkor úgy tűnt, hogy a leendő német október vezetője áll előttünk. Kun Béla is így jellemezte őt nekünk; még ma is pontosan emlékszem a szavaira. „Brandler nem rendelkezik különösebb ékesszólással; de ennek a kőművesnek minden szava egy-egy tégla, amely szervesen beépül a német forradalom jövőjének épületébe." Hozzá kell tennem ehhez, hogy Brandler felszólalása, amelyet akkor magam is hallottam, érzésem szerint teljes mértékben alátámasztotta Kun Béla jellemzését.

Emlékszem még Kun Bélára Lenin halálának napjaiban. Akkor teljes egészében ő irányított bennünket. Egyedül őt követtük, szinte a nyomában haladtunk. A Paveleckij állomásra mentünk, amely akkor Moszkva egyik legkisebb vasútállomása volt. Kun Béla elhelyezett bennünket, mindegyikünknek talált helyet a peronon. Ma is emlékszem, milyen kevés ember volt ott. Szerény, két-három vagonból álló kis szerelvény tolatott be. A központi bizottság tagjai a vállukon hozták ki Lenin koporsóját. Ma is magam előtt látom Radek* sírástól eltorzult arcát.

Kun Béla vezetésével a menetet elkísértük a Kolonnij Zalhoz** – az Oszlopcsarnokhoz; éjszaka a Metropol szállóba hívtak bennünket, és Kun Béla elvitte csoportunkat Lenin koporsójához. Amire a legjobban emlékszem, az Nagyezsda Konsztantyinovna Krupszkaja arca: nem tudom, honnan merített erőt ahhoz, hogy elviselje ezt a napot. Én Kun Bélával együtt álltam díszőrséget azon a napon.

Magyar Ifjúság. 1979. március 23. 12. p.

* Karl Radek (1885–1939) lengyel származású újságíró. 1917-től tagja a bolsevik pártnak. Az októberi forradalom győzelme után a Külügyi Népbiztosságon dolgozott és a Komintern VB titkára volt. Frakciós tevékenység miatt kizárták a pártból. majd 1939-ben összeesküvéssel vádolva 10 évi börtönbüntetésre ítélték.

** A Szovjetek Házának oszlopcsarnoka.

*R. Jurovszkaja: „Emlékeim Kun Béláról"**

Az Urálban, Szverdlovszk városában, a Liebknecht utca 32. szám alatt áll egy ódon villa. A forradalom előtt az Uralszkij Kraj című kadet lap tulajdonosáé volt. Amikor az Ural felszabadult Kolcsak uralma alól, ezt a házat, amelynek tulajdonosai külföldre szöktek, a szovjethatalom lefoglalta, és azokat a szovjet- és pártfunkcionáriusokat helyezte el benne, akik a szovjethatalom létrehozására jöttek el Szverdlovszkba. Később a házban „kommunát" szerveztek az ott lakó funkcionáriusok, s ez sokáig fennmaradt, bár tagjai cserélődtek. 1922-ben ott élt Kun Béla elvtárs, aki abban az időben mint agitpropos dolgozott a párt KB Urali Irodájában, a párt képviselője volt a Komszomol KB Urali Irodájában. Ma alighanem emléktábla áll ott a magyar munkásosztály kiváló vezetőjének, az orosz nép barátjának és harcosának tiszteletére. S bizonyára ebben a házban rendezték be az uráli Komszomol múzeumát is.

Egy véletlen, de emlékezetes egybeesés: Kun Béla a Komszomollal sokat dolgozott az ifjúság körében. 1923-ban Moszkvában, amikor a párt központi bizottságában dolgozott, Kun Béla ismét a KB képviselője volt a Komszomol Központi Bizottságában. Abban az időben ismerkedtem meg vele és egész családjával. Magam akkor a Szverdlov Kommunista Egyetemen tanultam, de tébécés lettem, és beutaltak a Moszkva környéki „Szerebrjanij bor" szanatóriumba. A szanatóriumban találkoztam az ott gyógykezelésen lévő Kun Irénnel,** s valahogy közelebbi kapcsolatba kerültünk és összebarátkoztunk. Ahogy emlékszem rá, csinos volt, vonzó, tudásra szomjas és minden érdekelte szovjet életünkben. Kapcsolatunk nem közös munkára épült, hanem inkább családi jellegű volt. A szanatóriumból kikerülve folytattam tanulmányaimat, s hol szüleimnél találkoztunk – akik pártmunkások voltak, és

* R. Jurovszkaja 1917 áprilisától a párt tagja, a Komszomol és a polgárháború veteránja. 1919–1920-ban a Komszomol KB titkára.

** Kun Béla feleségével.

akkoriban a Színház téren a II. Szovjetházban, a mai Metropol szállóban laktak –, hol Kunék lakásán, s ott ismerkedtem meg Kun Bélával. Fesztelen, baráti, ha nem is hosszú ideig tartó kapcsolat alakult ki közöttünk. 1924-ben a Szverdlov Kommunista Egyetem elvégzése után egyébként éppen az Uralba, Szverdlovszkba küldtek ki pártmunkára.

Kun Béla barátságos, jóindulatú, vidám, minden új iránt érdeklődő ember volt. Megragadott elvi szilárdsága, szeretett vitába szállni, hogy megvédje álláspontját. Szívesen tréfálkozott, sokszor összekeverte az orosz szavakat. Egy nagy szobájuk volt, szerényen berendezve, ahogy ez már akkoriban volt, de rengeteg képpel a falakon. Öten laktak ott: Kun Béla, Irén, Irén nővére, aki talán a háztartást vezette és a gyerekek nevelésében segített, meg a két gyerek, az idősebb Ágnes és a kis Miklós, mókás gyerkőc, igen barátkozó, aki könnyen teremtett kapcsolatot új ismerősökkel, így velem is. Éppen a „miértes" korban volt, amikor mindenre, amit lát és hall, egyre csak azt kérdezi: „miért?" A családban igen kellemes volt a légkör, és szívélyes volt a kapcsolatunk. Igaz, hogy csak néhány alkalommal találkoztunk, de sok mindent megbeszéltünk. Beszélgettünk az ifjúsági mozgalomról, arról, hogy most mi kell a fiataloknak, merre kell őket orientálni. Kun Béla láthatóan éppen ezekről a kérdésekről beszélt velem a legszívesebben, hiszen az első napoktól kezdve részt vettem az ifjúsági mozgalomban, 1919–1920-ban pedig a Komszomol KB titkára voltam. Közel hozott egymáshoz bennünket az is, hogy megfordultunk az Urálban; sok emléket idéztünk fel az uráli polgárháborúból, amelyben magam is részt vettem. Irén szívesen járt el a Metropolba szüleimhez, s örültünk, amikor ott találkoztunk (én egyébként az egyetem kollégiumában laktam).

Kun Béla évtizedek után is világosan, tisztán él emlékezetemben, mint magas fokú eszmeiségtől áthatott ember, aki minden gondolatával a hazáját, majd Oroszországot is szolgálta. Később már nem hozott össze bennünket a sors, legfeljebb konferenciákon. De ez is elegendő volt ahhoz, hogy egy életre emlékezetes maradjon. S amikor Kun Béla nem volt már az élők sorában, Irén és Ágnes pedig hazakerült Magyarországra, valahányszor Magyarországról jöttekkel találkoztam, érdeklődtem utánuk, üdvözletemet küldtem. Nem tudom, megkapták-e üdvözleteimet, s emlékezett-e még rám Irén. Nekem örökre az emlékezetemben maradt ez a csodálatos család, mindenről tudtam, ami velük történt.

Leningrád, 1979. május

(R. Jurovszkaja visszaemlékezéseinek eredeti, orosz nyelven írt kézirata Kun Miklós személyi tulajdonában van.)

Kun Béla: „A párt és a Komszomol"

Fennállásának öt esztendeje alatt a Komszomol nemcsak létszámában nőtt meg, hanem olyan értelemben is, hogy elmélyült és kiszélesedett a munkája; megnőtt a párt és a szovjet állam szempontjából a jelentősége és a súlya. Jelentőségét már nem lehet félvállról venni, időnként megismételve, hogy „több figyelmet kell szentelni az ifjúságnak". A Komszomol már ma is a párt legfontosabb tartaléka, amelynek a legjelentősebb szerepe van a párt soraiból kidőlteknek a pótlásában, és ezeknek a soroknak a felfrissítésében. Még néhány év, és az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség több lesz már az Oroszországi Kommunista Párt számára, mint egyszerű tartalék. Olyan előiskola lesz, amelyen át kell mennie mindenkinek, ha az OKP soraiba kíván lépni. Az Október előtti nemzedék és jórészt az októberi nemzedék is közvetlenül kopogtatott be a pártba, azokra a tapasztalatokra támaszkodva, amelyeket a tőkések elleni közvetlen harc eredményeképpen szervezett. Ezentúl a munkások és parasztok felnövekvő nemzedéke csak akkor lesz valóban alkalmas arra, hogy a párt soraiba lépjen, ha letöltötte tanulóéveit a Komszomol szervezetében.

El kell érni, hogy a pártszervek állandóan, szüntelenül és rendszeresen foglalkozzanak az ifjúság munkájának a kérdéseivel.

A Komszomol öt évvel ezelőtt az OKP közvetlen vezetése alatt jött létre. Már az első kongresszusán túlsúlyban volt a bolsevik ifjúság, és csak kevesen vallották magukat más pártokhoz tartozóknak. Az a körülmény, hogy a szövetség az OKP vezetése alatt kezdte meg és folytatta munkáját, megóvta attól az igen hosszú harctól, amelyet a nyugati ifjúságnak meg kellett vívnia a szociáldemokrata párttal az önálló tevékenységre való jogának az elismeréséért, politikai munkájának és súlyának az elismeréséért. Ugyanez a körülmény megóvta a Komszomolt egy sor olyan eltévelyedéstől is, amelyen a nyugati ifjúság óhatatlanul keresztülment, mert ha lerázta is a szociáldemokrata vezetést, nem tudta teljesen felmérni, mekkora jelentősége van annak, hogy kommunista vezetés alatt áll.

Az OKP sohasem vitatta a Komszomolnak azt a jogát, hogy önálló

tevékenységet fejtsen ki, hanem ellenkezőleg, minden lehető eszközzel még elő is segítette azt. Másfelől a Komszomol nemcsak alávetette magát a párt vezetésének és fegyelmének, hanem igényelte is ezt a vezetést; sohasem igyekezett öntevékeny szervezetből olyan szervezetté válté válni, amelynek a pártétól eltérő céljai vannak.

Az ifjúság elvárja a párttól és a pártmunkásoktól az állandó és rendszeres vezetést, amely megóvja a szervezeteit mindennemű eltévelyedéstől és elhajlástól. Bármennyire szükséges és hasznos is a beavatkozás, ez mégsem vezetés és nem pótolhatja a vezetést. A szövetségnek az a néhány ezer aktív funkcionáriusa, aki előbb-utóbb felelős pártfunkcionárius lesz, mindenkor kész a párt akaratát közvetíteni a szövetség tömegeinek és a szövetség keretein kívül levő, de vezetése alatt álló munkás- és parasztifjúságnak. Ez a pártszervezet részéről megnyilvánuló vezető munka – állandó és rendszeres vezetés – a legjobb politikai iskola is. A szövetség nagyarányú nevelő munkája, amely már a legtávolabbi zugokba is eljutott, hiányos és könyvszagú marad, ha nem egészíti ki az aktivisták és a szövetségbeli tömegek politikai munkája, amelyet a párt gondos vezetése alatt végeznek. Ez az egyetlen mód arra, hogy a szövetség a párt olyan friss és egészséges tartaléka maradjon, amelyből az nemcsak egyszerű tagokat meríthet, hanem csaknem kész, politikailag érett, tapasztalt és felelős funkcionáriusokat is. Aligha van az állami és társadalmi életnek olyan területe, aligha van olyan szovjet-, szakszervezeti vagy katonai intézmény, ahol a szövetségnek ne volnának állandó képviselői, akik igyekeznek megvédeni az ifjúság gazdasági és kulturális érdekeit. Ezek a képviselők mindenekelőtt politikai vezetést igényelnek azoknak a kommunistáknak és kommunista frakcióknak a részéről, akikkel, illetve amelyek keretében dolgoznak. Csakis a gondos, alapos és tapintatos vezetés teremtheti meg az egészséges utánpótlást.

A szövetség fennállásának ötödik évfordulója szolgáljon ösztönzésül ahhoz, hogy az ifjúsági szövetség munkájának pártirányítása kilépjen a véletlenszerűségek és formalitások szakaszából és állandó, rendszeres jelleget öltsön. Elengedhetetlen feltétele ez mind a párt, mind a szövetség egészséges fejlődésének.

Junij Kommunyiszt. 1923. október, 28–29. pp. (Eredetileg oroszul.)

1923. NOVEMBER 27.

Kun Béla levele a moszkvai tanács elnökségéhez fiatal írók életkörülményeinek javítása ügyében

Boguszlavszkij* elvtársnak

Kedves Elvtárs!

Sikerült a Maladaja Gvargyija írócsoport számára 15 szobát biztosítani a volt Kampanyija szállodában. Ez azonban lényegében véve csak a dolog első fele a proletár irodalmár ifjúság anyagi helyzetének rendezésében. A szálloda igazgatósága, amely ennek a szállodának az ügyeit intézi, december 1-től be akarja szüntetni a helyiségek fűtését, és jóformán minden bútort elszállított már a szállodából, csak használhatatlan lomot hagyott ott.

Mivel az irodalmi munka díjazása ma igen alacsony (körülbelül negyed akkora, mint a háború előtti időkben), és különösen alacsony fiatal kezdő írók esetében, ráadásul ezt is fölöttébb rendszertelenül fizetik, természetes, hogy az ilyesmi a bohémélet régi keserveire kárhoztatja őket.

A megkezett dolgot végig kell vinni, az otthont el kell látni:

a) kellő mennyiségű tüzelőfával a télre,

b) szerény bútorzattal minden szoba számára.

Hasonló okokból szükségesnek tartanám, hogy a közköltségeket (a kiszolgáló személyzet fizetését, a villanydíjat stb.) a Moszkvai Szovjet és a pártszervezet fedezze.

Semmiképpen nem szabad megengedni, hogy ezt az otthont közönséges lakásszövetkezetté változtassák, ahogy ezt a szálloda igazgató-

---

* M. Sz. Boguszlavszkij (1886–?) nyomdász. Az 1917-es forradalom után belépett a bolsevik pártba. Az októberi forradalom győzelme után az Ukrán Népbiztosság tagja. 1920-tól Moszkvában töltött be felelős állami tisztségeket. 1922–1924 között Moszkva szovjetjének helyettes elnöke volt.

sága tervezi, mert ennek az volna a következménye, hogy egy-két hónap múlva az odaköltözött fiatalok kénytelenek volnának kiköltözni, mert nem tudnák fedezni a közköltségeket.

Az a véleményem, hogy Moszkva Kommunális Gazdasága bizonyos időre megadhatja ezt a kedvezményt íróinak és költőinek.

1923. november 27.

Kommunista üdvözlettel

Kun Béla

P. I. Archivum, 501. f. 56. cs. 1. ő. e.

1924. ÁPRILIS 4.

Kun Béla: „Tanuljátok a leninizmust—lenini módon"

1. Vértezzünk fel a leninizmus szellemével minden kommunistát és nemcsak kommunistát – minden munkást és élen járó parasztot a hatalmas Szovjetunióban –, ez a fő feladat a mai napra és a legközelebbi jövőre. Az elme, amely ezt a gondolatrendszert kidolgozta, elégett abban a nagy munkában, amelynek célja a munkások és a parasztok felszabadítása volt, egy egységes emberiség létrehozása az osztályokra szakított társadalom helyett. Természetes utóda a kommunista párt kollektívája, amely újra növekedésnek indult, új tagokkal gyarapodva a munkásság soraiból. Lenin volt a szervezője és vezetője ennek a pártnak egy olyan harcos negyed évszázadon át, amely tele volt kudarcokkal és győzelmekkel. Köztünk vannak, kollektívánk élén állnak azok a forradalmárok, akik közvetlen munkatársai voltak a proletariátus felszabadítására irányuló konkrét gyakorlat és általánosított elmélet kidolgozásában. Éppen ez az, amit a marxizmus továbbfejlesztésének, leninizmusnak nevezünk. Nem olyan értelemben vett fejlesztésről van szó, amilyenben ezt a kifejezést Marx elméletének a meghamisítói (Bernstein, Sztruve stb.) használták, nem a marxista tanítások „kiegészítéséről" abban az értelemben, ahogy ezt a szót az oroszoknál Bogdanov, nyugaton Max Adler és Marx többi „filozófiai kiegészítője" használta.

A leninizmus: Marx forradalmi tanításainak marxista értelmű alkalmazása, a feldolgozott konkrét tapasztalatok elméletté való általánosítása.

Ez az a tanítás, amelyet örökül hagyott ránk a felejthetetlen Lenin nagy életműve gyümölcseként. Ez a tanítás nem elvont elmélet, mert testet öltött, eleven formákban él az Oroszországi Kommunista Pártban és az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetségben, a Szovjetunióban és a forradalmi munkásosztály nemzetközi szerveiben, a Kominternben és a Kommunista Ifjúsági Internacionáléban. A leninizmus soha el nem szakadt és nem is szakad el a valóságtól. A tanítómester halála után is eleven tanítás marad, amely élő, konkrét formákban állandóan továbbfejlődik, amíg csak lesz élő és felszabadulásáért harcoló munkásosztály.

Ez a tanítás és ez a munka összekapcsolja a pártbeli ifjúságot és az egész Komszomolt, annak minden tagját Leninnel és azzal a régi bolsevik gárdával, amely segítette kolosszális alkotásának, a leninizmusnak a kimunkálásában. S ez nemcsak a tanítás elsajátítását jelenti, hanem garancia arra is, hogy befejeződik majd a munka, amelyet Lenin megkezdett.

2. Az az ifjú proletár, aki nemcsak a leninista büszke címét óhajtja viselni, hanem valóban leninistává szeretne válni, amikor a könyvesboltok kirakataiban vagy a könyvtárban Lenin írásos tevékenységét magukban foglaló könyvek hosszú sorát látja (s ez még nem is teljes), megriad attól a feladattól, hogy a leninizmust tanulmányozza. Iszonyúan sok! Hogy lehet mindezt megtanulni?!

Arra vonatkozólag, hogy a marxizmust miképen kell tanulmányozni, Oroszországban gazdag irodalom áll már rendelkezésre. Maga Marx is néhány barátjának írt leveleiben útmutatásokat adott egyik-másik műve tanulmányozásához (Marx levele Kugelmannhoz). Hasonló útmutatásokat adott Engels is a munkásmozgalom néhány vezetőjének írt leveleiben (Engels levele Victor Adlerhez és Sorgéhoz). S Lenin is kezünkbe adta a kulcsot, eligazított abban, hogy milyen módszerrel tanulmányozzuk munkáit. Útbaigazításait éppen a fiatal, felnövekvő nemzedéknek adta. „A kommunizmust ez a nemzedék (az ifjú nemzedék) csak úgy tanulhatja meg, ha tanulmányainak, neveltetésének és művelődésének minden egyes lépését egybekapcsolja a proletariátus és a dolgozók szüntelen harcával a régi kizsákmányoló társadalom ellen."*

Ezt a módszertani útmutatást adta Lenin a komszomolistának, aki bizonyára riadtan nézi a Lenin irodalmi tevékenységét összefoglaló, részben már megjelent, részben megjelenő 24 kötetet.**

---

* Lenin Összes Művei. 41. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1974. 297. p.

** Vlagyimir Iljics műveinek új kiadása, mint Kamenyev elvtárs írja, 40 kötetből áll majd. *[Kun Béla megjegyzése.]*

Ez az útmutatás, amely szerint a tanulást össze kell kapcsolni a szüntelen harccal, megnehezíti a leninizmus tanulmányozását a munkásmozgalmon, a forradalmi harcon kívül állók számára, de megkönnyíti azok számára, akik fiatal munkásokként részt vesznek abban a harcban, amelyet „a proletariátus és a dolgozók" vívnak „a régi kizsákmányoló társadalom ellen".

Ahhoz, hogy valaki elsajátítsa a lenini tanítást: a leninizmust, nem kell okvetlenül a Szverdlov Egyetemre vagy valamelyik szovjet-, illetve pártiskolára mennie, s minden idejét e sok kötetet megtöltő kérdések tanulmányozásának szentelnie. De egyvalami elengedhetetlen a lenini tanítások elsajátításához, mélységeik és magaslataik eléréséhez, s ez az állandó, szüntelen és aktív részvétel a munkásosztálynak, a kommunista pártnak és a párt vezette Komszomolnak a harcában. Lenin forradalmi tevékenysége még túlságosan is közel esik hozzánk, semhogy megkísérelhetnénk a leninizmusban különválasztani az elméletet a gyakorlattól. Éppen ezért csak az tudja igazán megérteni Lenint, csak az tudja a leninizmust valóra váltani, aki részt vesz Lenin munkájának a folytatásában. Minél tevékenyebb tagjai vagyunk a proletariátus forradalmi élcsapatának, a kommunista pártnak, minél aktívabb és lelkesebb harcosok leszünk a forradalmi munkás- és parasztifjúság élenjáró elemeinek egyesülésében, a Komszomolban, annál több esélyünk lesz arra, hogy alaposan megismerjük Lenin műveit, a leninizmust. S ez természetes is, hiszen azok a kérdések, amelyek a munkásosztály és a parasztság felszabadító harcában három évtizeden át Lenin roppant elméjét foglalkoztatták, és amelyekről egész irodalmi tevékenysége szól, ezek ma is égető kérdései az oroszországi munkásmozgalomnak vagy a Kommunista Internacionálé egyik-másik szekciójának. Azok a problémák, amelyekre a leninizmus választ ad, helyesebben, amelyeket illetően utal arra, hogy milyen módon kell választ adni rájuk, csak azok előtt tárulnak fel teljes nagyságukban és világosságukban, akik a mindennapi harcban találkoznak ezekkel a kérdésekkel, vagy akik ha távolabb is állnak ezektől a kérdésektől, a munkásmozgalom révén eljutnak hozzájuk.

3. Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy a leninizmus tanulmányozása nem iskolai feladat, nem néhány hónap vagy akár néhány évnek a kérdése. A leninizmus tanulmányozásának szervesen hozzá kell tartoznia a kommunista mozgalom valamennyi résztvevőjének a tevékenységéhez. A Komszomolnak egész tevékenységét úgy kell irányítania és szerveznie, hogy ez megfeleljen feladatának: a leninizmus lenini értelemben való tanulmányozásának. Sokat kell még foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy milyen rendszer és milyen program szerint kell tanulmányozni Lenin munkáit, de az alapvető kérdésre, arra, hogy miképpen

tanulmányozandó a leninizmus, maga Lenin adta meg a választ. Ez pedig így hangzott: „Mi nem bíznánk a tanításban, nevelésben és képzésben, ha az csak az iskolába szorulna, és el volna szakítva a viharzó élettől."*

A leninizmus tanulmányozását szolgáló mindennemű program és mindennemű rendszer kidolgozásának alapja tehát nem lehet más, mint a munkás- és parasztifjúság megbonthatatlan kapcsolata a dolgozók harcával, melyet a tőkés kizsákmányolás ellen vívnak. Szorosabb kapcsolatot kell teremteni a kommunista pártokkal és növelni kell az ifjúság öntevékenységét a szövetségben és a szövetség révén mindenütt, ahol munkások és parasztok összefognak, hogy harcoljanak a régi rend ellen és munkálkodjanak az újnak a felépítésén.

Tanulmányozni Lenin írásait, tanulmányozni azokat a körülményeket, amelyek között és amelyeket illetően írta azokat, alkalmazni mindezt azokban a kérdésekben, amelyeket a munkásosztály és a parasztság harcos és munkás élete felvet, tevékenyen részt vállalva ebben a harcban és munkában – ennyit jelent lenini módon tanulni a leninizmust.

Junij Kommunyiszt. 1924. április 4. 5–6. pp. (Eredetileg oroszul.)

* Lenin Összes Művei. 41. kötet, 298. p.

Kun Béla levele a KII Végrehajtó Bizottságához a KIMSZ tevékenységéről

A Komintern Végrehajtó Bizottsága
Agitációs és Propaganda Osztálya

Moszkva, 1926. február 9.

A K.I.I. Végrehajtó Bizottságának.

Tisztelt Elvtársak!

A Magyarországi K. P. KB-a megbízásából az alábbiakat közlöm veletek:

1. A Budapesten levő fiatal elvtársakkal helyreállítottuk a kapcsolatot. A pártközpont kezdeményezésére a működő (KIMSZ) csoportok képviselőiből ideiglenes központot választottak, amely a legszorosabban együtt dolgozik a pártbizottsággal. Konspiratív okokból intézkedett úgy a KB, hogy egyelőre ezt az ideiglenes központot nem kapcsolja össze a K.I.I. Balkán Titkárságával. De a kapcsolat helyreáll abban a pillanatban, amikor a fiatal funkcionáriusok iskolázottsága a konspiratív tevékenységre eléri azt a fokot, hogy a Balkán Titkársággal az önálló kapcsolattartás nem veszélyezteti az ifjúsági szervezetet és azon keresztül a pártszervezetet. Kérünk benneteket, hogy ezt közöljétek a Balkán Titkársággal.

2. A KMP KB-a mozgalomban most dolgozó részben teljesen fiatal ifjú elvtársak képzésére tanfolyamot rendzett öt fiatal elvtárs részére, amely egy hétig tartott és jó eredménnyel járt.

3. A KB-nek úgy tűnik, hogy helytelen rendszabály a magyarországi kommunista ifjúsági mozgalom költségvetésének visszatartása. Mivel a párt fenntartja a kapcsolatot, helyes az, hogy a költségvetést a párttitkárságnak Bécsbe elküldjék. Ez két negyedévi részletre vonatkozik, az elmúlt év utolsó és ez év első negyedére. Tekintetbe véve azt, hogy ez a negyedévenkénti 50 dolláros támogatás már maga is csekély és csak egy részét fedezi azon kiadásoknak, amelyeket a párt az ifjúságra fordít, kérjük ezt a dolgot sürgősen elintézni.

4. A KMP KB feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a magyar fiatal elvtársakat az emigrációból rövid időn belül Magyarországra vezényeljék. A KB kér benneteket, hogy vegyétek fontolóra azt, hogy a K.I.I. VB milyen mértékben tudná egy fiatal elvtárs utazásának támogatását magára vállalni. A KB kér benneteket, hogy mivel a magyar ifjúsági mozgalomban nagy a munkaerőhiány, döntsetek úgy, hogy a VB átvegye egy elvtárs utazásának anyagi támogatását.

5. A KMP KB súlyt helyez arra, hogy a KB-től *Komor* elvtárs a magyar ifjúsági szövetség képviseletében részt vegyen a K.I.I. Végrehajtó Bizottságának plénumán.

Kommunista üdvözlettel
a KMP KB képviselője

Kun Béla

P. I. Archívum, 500 f. 5/8 ő. e. 29–30. l. (Eredetileg oroszul.)

1929. AUGUSZTUS 23.

„Harcolva tanulni és tanulva harcolni"
Kun Béla beszéde a proletár gyermekek első nemzetközi konferenciáján

(Részlet)

Nemzetközi konferenciátok az első a nemzetközi kommunista gyermekmozgalom történetében. Ezen a konferencián korántsem minden olyan ország van képviselve, amelyben gyermekmozgalom van. De hát tíz évvel ezelőtt, amikor a III. Internacionálé megalakult, szintén nem volt képviselve minden ország. S ezek alatt az évek alatt a kommunista mozgalom olyan hatalmas lendületet vett, hogy ma a Kommunista Internacionálé 58 ország kommunistáit egyesíti. Reméljük, hogy a legközelebbi években a ti Internacionálétok is gyarapítja majd sorait, zászlaja alá gyűjti az egész földkerekség gyermekeit.

---

* 1929. augusztus 22-én este Moszkvában a Szórakozó- és Üdülőparkban ünnepélyes keretek között megnyitották a proletár gyermekek első nemzetközi konferenciáját. A Komintern VB nevében Kun Béla üdvözölte a konferenciát. Másnap pedig a fenti beszédet mondta.

Egyelőre a kommunista gyermekmozgalom csak egyetlen országban vált a munkásmozgalom számottevő részévé, s ez a Szovjetunió. Csakis a Szovjetunió tudta biztosítani a feltételeket a gyermekmozgalom fejlődéséhez.

Ma, amikor a Szovjetunió az új életet építi, valamennyi ország imperialistái háborút forralnak ellene. Éppen ezért konferenciátoknak az első szocialista ország védelmének a jegyében kell lefolynia. Világ proletárgyermekei, álljatok harcra készen a Szovjetunió védelmében!

... Engedjétek meg, hogy az ifjú úttörők első nemzetközi konferenciájának ezen a munkaülésén a nemzetközi proletárforradalom első nemzedéke nevében nagy vonásokban felvázoljam nektek az úttörőszervezetek néhány alapvető feladatát.

Ti, a Szovjetunió gyermekei, kapitalista országok gyermekei, elnyomott gyarmati népek gyermekei a munkásosztály harmadik nemzedéke vagytok. Különféle közvetlen feladatok mellett a Szovjetunió úttörőinek az a feladatuk, hogy a munkásosztály két nemzedékének* a segítőtársai legyenek a szocializmus építésében.

A kapitalista és a gyarmati országok munkásosztálya abban látja feladatát, hogy harcoljon olyan feltételekért, amelyek lehetővé teszik a szocializmus építését, hogy harcoljon a proletárforradalom győzelméért, a proletárdiktatúráért ...

Ezek a különféle közvetlen feladatok egyetlen általános feladatban olvadnak össze, s ez: a forradalmi osztályharc a nemzetközi burzsoázia ellen, a nemzetközi imperializmus ellen. Ezek a különféle közvetlen feladatok egyetlen feladatban összpontosulnak, az osztályharc folytatásának a feladatában.

A Szovjetunióban a szocializmus nehéz osztályharc viszonyai közepette épül. Sokan közületek emlékeznek még a polgárháború napjaira, az imperialista háború, az intervenció napjaira, amikor az orosz és a nemzetközi burzsoázia nem tette lehetővé a szocializmus építését, amikor még harcolni kellett a tőke igájának végleges lerázásáért.

Ám most is, úttörő elvtársak, amikor az iparosításnak, a mezőgazdaság kollektivizálásának az ötéves terve keretében már épül a szocializmus, most is fáradhatatlan osztályharcot kell folytatnunk a munkásosztály és a szegényparasztság ellenségei ellen ...

Az osztályharc rendületlenül folyik, s ebben nektek is részt kell vennetek a munkásosztállyal, a felnőtt munkásokkal, az ifjúsággal együtt. A kapitalizmus országaiban pedig, a nemzetközi imperializmus által elnyomott országokban, a gyarmati és félgyarmati országokban a mun-

* A kommunistákról és a komszomolistákról van szó. *[A Maladoj Kommunyiszt szerkesztőségi megjegyzése.]*

kásosztály harcol a tőke igájának a lerázásáért, a kapitalizmus megdöntéséért . . .

A ti elsőrendű feladatotok, elvtársak, megtanulni, hogyan kell ezt az osztályharcot folytatni. Az osztályharc folytatása nem könnyű dolog. Mindannyian megtanultuk ezt a művészetet az igen súlyos harcban. Az osztályharc megvívásához szükséges tanítást marxizmus–leninizmusnak, egyszerűbben kommunizmusnak nevezik. A marxizmus–leninizmus, a tudományos kommunizmus, amint ezt Engels sok-sok évvel ezelőtt meghatározta, tanítás arról, hogy a munkásosztály milyen feltételekkel szabadulhat fel a kapitalizmus alól.

S lám, elvtársak, legelső feladatotok: ennek a tudománynak az elsajátítása. De nem elegendő elsajátítani a kommunizmus jelszavait. Éppen ezt a tudományt kell elsajátítani.

Nos, elvtársak, hogyan kell elsajátítani ezt a tudományt: egyszerűen jó kommunista könyvekből? Jó kommunista könyveket olvasni, kommunista újságokat olvasni, Marx, Engels, Lenin műveit olvasni, persze, nagy dolog, s ezzel az egész pártnak évek hosszú során át foglalkoznia kell.

De már Lenin is utalt arra, hogy a marxizmust nem lehet kizárólag könyvekből elsajátítani. A marxizmus–leninizmust, a kommunizmust csakis a forradalmi osztályharcban tudjátok elsajátítani. „Harcolva tanulni és tanulva harcolni" – ez az a módszer, amellyel teljesíthető a marxizmus, a leninizmus, a kommunizmus elsajátításának első nagy feladata.*

Az úttörőszervezet osztályszervezet. S hogy ez a szervezet valóban harcos osztályszervezetté válhasson, ehhez tömegszervezetté, a tömegek szervezetévé kell válnia. Látjuk, hogy még a komszomolista szervezetben is önkritikát kell gyakorolni. A komszomolista szervezet nem eléggé tömeges szervezet; bizonyos elzárkózás tapasztalható minden ifjúsági és gyermekszervezetben. Le kell küzdeni ezt az elzárkózást – ez a második nagy feladatotok.

Lenin elvtárs azt mondta, hogy a Kommunista Internacionálé eszmeileg már meghódította a munkásosztály élcsapatát, megoldva első nagy feladatát.** Lenin elvtárs azt mondta a tömegeknek: a tömeges úttörőszervezetnek nem szabad zárt szervezetnek lennie.***

---

* Lásd: Lenin Összes Művei. 41. kötet, 287–288. pp.

** Lásd: Lenin Összes Művei. 40. kötet, 199. p.

*** Közvetlenül az úttörőszervezetek jellegével foglalkozó megállapítások Leninnél nem találhatók. De hogy az úttörőszervezeteknek tömegszervezeteknek kell lenniük, ez a követelmény abból a lenini tanításból következik, amely meghatározza a proletariátus nem pártjellegű, de élcsapata – a kommunista párt – vezetése alatt dolgozó társadalmi szervezeteinek a szerepét és feladatait. *[A Maladoj Kommunyiszt szerkesztőségének megjegyzése.]*

Minden úttörőnek dolgoznia kell a tömegek körében, az iskolában éppúgy, mint az iskolaudvaron, a játszótéren, a parkban, mindenütt, ahol munkások gyermekei, elnyomottak gyermekei, kizsákmányoltak gyermekei megfordulnak. Az úttörőknek munkálkodniuk kell azon, hogy az úttörőszervezet a gyermektömegek igazi szervezetévé váljon.

„Harcolva tanulni és tanulva harcolni" – ez a gyermektömegekért való harc jelszavának a megvalósítása. A Szovjetunióban is, ahol már az ember átalakítása folyik, a kapitalizmus országaiban, a gyarmati országokban is, ahol a munkásosztály nehéz körülmények között harcol a hatalomért – mindenütt valóra kell váltani ezt a jelszót.

S végül, hadd térjek ki a harmadik nagy feladatra: a munkások gyermekeinek internacionalista nevelésére, a munkásosztály internacionalizmusára. Ez a munkásosztály egyik világméretű, nemzetközi méretű feladata. Ám valamennyi ország burzsoáziája arra törekszik, hogy a munkások ne ismerjék fel a munkásosztály által a nemzetközi kapitalizmus ellen vívandó internacionális harc szükségességét.

Tudjátok, hogy a Kommunista Internacionálé nem az első nemzetközi tömörülése a munkásosztálynak, hanem a munkásosztály harmadik Internacionáléja. Az I. Internacionálé Marx és Engels közvetlen vezetése alatt dolgozott még a forradalom előtti korban, amikor a munkásosztály még nem volt felkészülve a kapitalizmus elleni nemzetközi harcra.

A II. Internacionálé már akkor alakult, amikor az egyes országokban szociáldemokrata munkáspártok léteztek. Csakhogy ez a II. Internacionálé nem volt igazi Internacionálé. Amikor kitört az imperialista háború, amikor a szociáldemokraták, a legtöbb ország szociáldemokrata pártjának a vezetői saját burzsoáziájuk mellé álltak, csak az orosz bolsevikok Leninnel az élen meg a munkásosztály fél tucatnyi vezetője – mint például Karl Liebknecht – maradtak hűek az osztályharc eszméjéhez, az internacionalizmus eszméjéhez. Valamennyi ország szociáldemokratái most is arra törekszenek, hogy a munkások saját burzsoáziájuk mellé álljanak.

Ám van egy igazi Kommunista Internacionálé, elvtársak, amely arra törekszik, hogy a munkások egyetlen országban se csatlakozzanak burzsoáziájukhoz, hanem e burzsoázia uralmának a megdöntését tűzzék ki célul.

Az internacionalizmus egyfelől, azt jelenti, hogy minden egyes munkás a maga országában harcol a saját burzsoáziája ellen, másfelől pedig azt, hogy ezek a munkások, akik minden országban harcolnak a saját burzsoáziájuk ellen, összefogjanak a nemzetközi burzsoázia elleni közös harcban. Napjaink internacionalizmusa: háború az imperialista háború

ellen, a nemzetközi proletárforradalom védelmében, harc a Szovjetunió védelmében.

Lám, elvtársak, az internacionalizmusnak ebben a szellemében kell nevelkednetek és nevelnetek a munkások, a proletárok és a szegényparasztok gyermekeit.

Ez a három feladat áll előttetek, s nekünk, elvtársak, meggyőződésünk, hogy ti – a munkásosztály harmadik nemzedéke, a legfiatalabb nemzedék – hű segítőtársai lesztek a Kommunista Internacionálénak, hű segítőtársak lesztek a munkásosztály felszabadításáért világszerte folyó harcban, amelynek az a célja, hogy ti a jövőben ne legyetek kizsákmányoltak. Ennek az akaratnak a ti akaratotoknak kell lennie.

Ha ti velünk együtt a Kommunista Internacionálé vezetése alatt ugyanolyan fáradhatatlanul munkálkodtok majd a munkásosztály felszabadításán, a tőke igájának a lerázásán, ha ugyanolyan fáradhatatlanul munkálkodtok, mint V. I. Lenin, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg és a forradalmi munkásosztály más vezetői munkálkodtak,ti, elvtársak, nem fogjátok már tudni, hogyan zsákmányolták ki a felnőtteket, szabad polgárok lesztek, akiket a szovjet szocialista világköztársaság egyesít.

Harcra hát a nemzetközi forradalomért a Kommunista Internacionálé vezetése alatt, harcra a Szovjetunió védelmében, a szocialista szovjet világköztársaságért – erre a harcra álljatok készen, úttörő elvtársak!

Maladoj Kommunyiszt. 1966. 2. sz. 108–111. pp. (Eredetileg oroszul.) Sajtó alá rendezte M. Muhamedzsanov, a történelemtudomány kandidátusa, az SZKP KB mellett működő Marxizmus–Leninizmus Intézet tudományos munkatársa.

Kun Béla beszéde a KIMSZ megalakulásának 15. évfordulóján

... megtartották a kommunista elnevezést. Egész más erőviszonyokat teremtettek az Ifjúmunkás Szövetség vezetőségében. Teremthettek is, mert az az ifjúmunkásság, amelyet a Kommunista Párt vezetett a diktatúra előtti harcokban, szélesebb alappal bírt Budapesten, ha nem is az egész országban, mint maga a párt is, mert a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség már a diktatúrát megelőzően sokkal nagyobb volt, mint a szociáldemokrata párt vezetése alatt állott ifjúmunkás szövetség. Ebből az erőviszonyból folyt tehát, hogy a *[szóhiány]* sokkal kisebbek voltak, mint a párt hívei. Ezt megállapíthatjuk anélkül, hogy ebben *[szóhiány]* esnénk az Ifjúmunkás Szövetség történeti eseményeinek megítélésében. A mi pártunk megértette az Ifjúmunkás Szövetség jelentőségét.

A diktatúra alatt ha valakinek gyorsan, habozás nélkül adott a munkásosztály soraiból *[szóhiány]* a proletárdiktatúra – és adott mindenkinek –, akkor azok elsősorban az ifjúmunkások voltak. Megértve az ifjúság jelentőségét, a hatalom elfoglalása után egy-kettőre megjelent a rendelet, amely az ifjúmunkások munkaidejét a két óra elméleti oktatás beszámításával 6 órában állapította meg, tehát 4 órás munkaidőt számított az ifjúmunkások számára és forradalmi törvényszékkel fenyegette ez a direktórium azokat a mestereket, akik pofozni akartak, kimondotta, hogy az ifjúmunkások csak szakmunkára alkalmazhatók, szakmunkán kívül semmiféle munkát nem lehet velük végeztetni. 250–750 pengőig állapította meg az ifjúmunkások munkabérét, és kimondotta, hogy nem lehet elbocsátani egyetlenegy tanoncot sem.

Ez talán annak, aki a Szovjetunió földjén emberesedett meg, aki a szocialista államban nőtt fel, aki nem ismeri, mi volt a tanonc sorsa, mi volt az ifjúmunkás sorsa a kapitalizmusban, mi volt különösen a kapitalizmusban, annak talán nem is tűnik fel túlságosan soknak; de aki tudja, hogyan dolgoztatták az inast látástól vakulásig, aki tudja, hogyan pofozták napról napra az inast, hogyan vonták el a szakma tanu-

* A beszéd szövege töredékes formában maradt fenn.

lásától, hogy padlót súroltassanak vele a mesternél és hogyan küldözték cigarettáért a segédek; aki tudja, hogy az inasok nemcsak hogy nem kaptak fizetést, hanem sok esetben tandíjat fizettek értük; aki tudja, hogyan dobálták ki a mesterek az inasokat, az tudja értékelni ennek a szovjet törvénynek az értékét, amit a magyarországi tanácskormány mint az első rendeletek egyikét bocsátott ki. Ez a rendelet nem ment simán. Ennek a rendeletnek a meghozatala nem történt simán. Azért nem, mert a szovjetkormányban, az összes népbiztosságokban ott ültek a szociáldemokraták ágensei, akiknek viszonya ismeretes azokból a szavakból, amelyeket Boross* elvtárs mondott el, és ha ez a rendelet így megjelent, és ha mindjárt a forradalom első napjaiban így javították meg az ifjúmunkások helyzetét, abban nagy része volt a Kommunista Ifjúmunkás Szövetségnek, amely forradalmi módon gyakorolt nyomást a szociáldemokrata népbiztosokra, a szakszervezetekre ennek a rendeletnek a kibocsátása érdekében.

És ha visszaemlékezünk a diktatúra idejére, annak fénypontja, a legfénylőbb pontja éppen az a kongresszus volt, amelyet a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség tartott**, amely megállapította a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség feladatait, akcióprogramját. Ez a kongresszus közvetlenül azután a pártkongresszus után jött össze, amin kitörtek nyilvánosan is az ellentétek a kommunisták és a szociáldemokraták között az egyesülés után. Visszaemlékezem a pártkongresszusra, ahol mi, kommunisták jóformán megfürödtünk, elmerültünk a szociáldemokrácia bürokratizmusának tengerében, ahol minden talpalatnyi térért verekedni kellett és ahol nem verekedtünk eléggé a szociáldemokraták ellen. Ez után a kongresszus után jött össze Budapesten a másik kongresszus, a kommunista ifjúmunkások kongresszusa, a szövetségnek az a kongresszusa, amelyről azt hiszem, III. kongresszusnak lehet tekinteni, az a kongresszus, ahol a kommunista ifjúmunkásoknak vezető szerepe volt. Ha mi a pártkongresszuson úgy éreztük magunkat, mint akik süllyednek valahogyan a szociáldemokráciának a tengerében, ezen a kongresszuson mi, akik részt vettünk, az ifjak és felnőttek, úgy érezhettük magunkat, mint otthon, otthon a kommunistáknál.

És ha ez a kongresszus megmutatta a kommunisták erejét az ifjúság köreiben, a mi hibánk, a felnőttek hibája volt, hogy nem tudtuk ezt a

---

* Boross F. László (1895–1938) újságíró. 1918–1919-ben az IOSZ, majd a KIMSZ egyik vezetője. A Tanácsköztársaság idején a Közoktatásügyi Népbiztosság ifjúmunkáspropaganda ügyosztályának vezetője. 1920-ban nyolcévi fegyházra ítélték. A fogolycsere-akció keretében a Szovjetunióba került, 1921–1931 között az Inprekorr helyettes szerkesztője, 1933-tól a Komintern munkatársa. Törvénysértés áldozata lett.

** A KIMSZ első kongresszusát 1919. június 20–22-én tartották meg Budapesten.

kongresszust úgy értékesíteni a szovjetért való harcban, amint kellett és lehetett volna, mint a legfőbb eszközt arra, hogy a munkásifjúságot mozgósítsuk a szociáldemokrata árulók, szociáldemokrata defetisták, a szociáldemokrata ellenforradalmárok ellen. Ez a két kongresszus, elvtársak, ennek a két kongresszusnak az ellentéte az egyik legfontosabb fejezete lesz mindenkoron a magyarországi mozgalom történetének. Ez a kongresszus, az ifjúmunkások kongresszusa ma is tőkénk a magyarországi ifjúmunkás-mozgalomban, nemcsak az ifjak mozgalmában, a felnőttek mozgalmában is, az egész forradalmi munkásmozgalomban. Az a generáció, az a nemzedék, amely ma Magyarországon vezet, nagyrészt azokból a munkásokból áll, akik részesei voltak a kongresszus előkészítésének, akik részesei voltak annak a harcnak, amely folyt ezért a kongresszusért, ezen a kongresszuson, e kongresszus után a szociáldemokrácia ellen a diktatúra alatt.

És most ugorjunk át csaknem 15 esztendőt, amely eltelt a két ifjúmunkás kongresszus óta. Azóta volt még a KIMSZ-nek kongresszusa*, amelynek nem kicsi a jelentősége; a szövetség alapvető bajai és különösen a tömegmunkától való irtózás a szektáriusság ellen. [Eredetiben így.] Ma, azt lehet mondani, kezdenek a 15 éves magyarországi Kommunista Ifjúmunkás Szövetségben érvényesülni azok a nagy, szép hagyományok, amelyek maradtak a magyarországi ifjak számára a 15 esztendő előtti harcokból a diktatúráért, a diktatúra alatt, a diktatúra után. Ma, elvtársak, újból ott vannak a magyarországi ifjak a munkásosztály széles tömegszervezeteiben. Ma a harmadik évfolyamát éli, ha nem is jelenik meg rendszeresen a „Fiatal Munkás", a szervezett ellenzéki ifjúmunkásoknak központi lapja. Ma van 6–7 szervezeti újság, amely megjelenik Magyarországon, tele közleményekkel az ifjúmunkások harcairól. És ha történt olyan eset, ami szégyenfolt a KIMSZ történetében, ha megtörtént az, hogy a három Ganz-gyári sztrájk idején a tanoncok bennmaradtak dolgozni a sztrájk alatt, akkor el lehet mondani, hogy a nagy általános munkássztrájk építésében egy sztrájk vezetésében, amelyben *[szóhiány]* harcban döntően fontos részt vett.

Az építőmunkássztrájk nagy forradalmi jelentőségű harcának vezetésében döntő része azoknak az ifjaknak van, akik részt vesznek a szakszervezeti ellenzék harcaiban Magyarországon. A mi ifjúmunkás szervezetünk még mindig nem eléggé tömegszervezet. Még mindig csak az elején jár annak a nagy, széles országútnak, a tömegmunka országútjának, amely a győzelemhez vezet. Ebben, elvtársak, bizonyára része van an-

* A KIMSZ II. (illegális) kongresszusát 1930 júliusában tartották meg az ausztriai Schwarzwald-hegységben, Kieneck község közelében, egy turistaház padlásán.

nak is, hogy nem lesz könnyű annak a felismerése, amit mi elméletben mindenkor szemünk előtt tartottunk, hogy akié az ifjúság, azé a jövő. Ma, amikor Magyarországon 400 ezer fiatal munkás és fiatal paraszt tagja a leventének, ennek az ifjúsági kényszerszervezetnek, mikor tíz- és tízezrével szervezik többé-kevésbé ugyancsak kényszerrel az ifjakat a cserkészegyesületekbe, amikor tíz- és tízezrével kényszerítik a falvakban a Faluszövetség ifjúsági szervezeteibe a földmunkásokat, a fiatal parasztokat, akkor kétségtelenül meg kell állapítani azt a tényt, hogy a munkásosztály többségének megnyerése és a szegényparasztság százezres rétegeinek a munkásosztály mellé állítása attól függ, hogy mennyiben sikerül nekünk magunk mellé állítani a munkás- és szegényparaszt ifjúságot. A mi pártunknak most, 15 esztendővel a KIMSZ megalakulása után ez a legfontosabb feladatunk. Soha nem látott méretű a nyomor a magyar munkások, a szegényparasztok, az ifjúság soraiban. A harmincesztendősek problémája alapvető probléma a burzsoázia előtt. A harmincesztendősek kérdése nemcsak a szorosan vett 30 esztendős embereké, ez a kérdés az ifjúság kérdése, azé az ifjúságé, amelyiknek nincsen kenyere, de nemcsak kenyere nincs, de nincsen foglalkozása, nincsen mestersége. Tíz- és tízezrek vannak Magyarországon, akik nem tudtak semmiféle foglalkozáshoz, semmiféle mesterséghez jutni. Tíz- és tízezrek vannak olyanok, akik nem jutottak valami mesterséghez, valami élethivatáshoz, nem látnak maguk előtt semmi kilátást, hogy valaha is munkához jussanak.

Száz- és százezer az ifjúmunkásoknak, ifjú parasztoknak a száma, akik valósággal födél nélkül házatlan csiga módjára élnek, vándorolnak az országúton és nincs is kilátásuk arra, hogy a kapitalizmus idején hozzájuthassanak valamelyes életlehetőséghez.

De nemcsak kenyeret, világnézetet is keres ez az ifjúmunkásság Magyarországon. Érzi, hogy Magyarországon nemcsak a gazdaság alapjai roppannak össze, de érzi azt is, hogy megdől az egész világnézet, amelyet beléoltottak a burzsoázia iskoláiban, megdől a burzsoázia ideológiája. S kutat, a kivezető utat keresi, keresi az életnek az értelmét és ebben az életértelem-keresés közben találkozik egyrészről az ideológiával, másrészről a fasizmus demagógiájával. A mi feladatunk az, hogy megmutassuk az utat az ifjúságnak. Az utat, amely egy olyan élethez vezet, amelynek értelmét nem kell keresni gondolkozás, filozofálás útján, hanem ennek az életnek értelmét megtalálja a maga mindennapi munkájában, a maga mindennapi élvezeteiben, a maga mindennapi gyönyörűségében. Ennek az életnek az útja a forradalom, ennek az életnek az útja a szocializmus megteremtése a proletárdiktatúrán keresztül. Ebben a harcban a párt ott áll a KIMSZ mellett és meg vagyunk arról győződve, hogy az a jelszó, amit 15 évvel ezelőtt a párt

adott a KIMSZ-nek, hogy nem leszünk kizsákmányolt proletárok, ez a jelszó újra megvalósul az új magyar proletárforradalomban, amely megszünteti az embernek ember által való kizsákmányolását, újra felemeli az ifjúságot, újra alkalmat ad az életnek, újra *[szóhiány]* teremt számára abban a szocializmusban, amit felépít az új magyarországi tanácsköztársaság.

P. I. Archivum 500. f. 2/610 ő. e. a. 10–13. l.

1933. DECEMBER 26.

Kun Béla beszéde a KII Végrehajtó Bizottságának plénumán

(Részlet)

A kérdést – a tőke diktatúrája vagy a proletariátus diktatúrája? – objektíve felvetette már maga a történelem. Most az a feladatunk, hogy szervezetileg alátámasszuk befolyásunk növekedését. Ha fel tudjuk használni mindazt, ami propagandaarzenálunkban fellelhető, ha minden erőfeszítésünket aféle irányítjuk, hogy megnyerjük a tömegeket, különösen az ifjúság tömegeit, a háború utáni nemzedék tömegeit, bizonyosan sikerre számíthatunk ezen az úton . . .

A feladat, amelyet ma magunk elé kell tűznünk: a munkamódszerek felfrissítése, annak az elvnek az elutasítása, amely szerint minden „magától értetődik". Ez ugyanis akadály azoknak a tömegeknek az útjában, amelyek közelednek felénk, de amelyeket ennek ellenére mégsem tudunk magunk mellé állítani. Abból kiindulva, hogy minden „magától értetődik", sok kommunista így okoskodik: az, amit én tudok, helyes, s mivel ez helyes, minden tudatos munkásnak is tudnia kell ezt.

Hadd idézzek ezzel kapcsolatban egy beszélgetést, amelyet 1918-ban Lenin elvtárssal folytattam. Lenin elvtárs akkor az alkotmányozó nemzetgyűléshez való viszonyáról beszélt. Megkért, hogy tolmácsoljam

---

* Az alábbiakban rövidített formában közöljük annak a beszédnek a gyorsírói feljegyzését, amelyet Kun Béla, a Komintern Végrehajtó Bizottságának tagja 1933. december 26-án a KII VB ülésén mondott. A beszéd először jelenik meg magyarul. A publikációt M. M. Muhamedzsanov rendezte sajtó alá. *[A Komszomolszkaja Pravda szerkesztőségének közlése.]*

ezt az álláspontját a cseh, az osztrák és a német elvtársaknak. Azt mondta, hogy ha Szovjet-Oroszországban a bolsevikok fel is oszlatták az alkotmányozó gyűlést, más országokban a kommunistáknak mindent el kell követniük azért, hogy részt vegyenek a nemzetgyűlési választásokon. A szavaiba vágva azt mondtam: „Tudom ezt, Vlagyimir Iljics!" Ő meg azt felelte: „Elhiszem, hogy ön ezt tudja, de nehogy azt higgye, amit ön tud, amit ön itt megtanult, azt a tömegek is mind tudják. Az élcsapat tudatától a tömegek tudatáig meglehetősen hosszú az út, s ezt a tömegeknek maguknak kell megtenniük . . ."

Összeállítottam egy kis listát arról, ami nekünk „magától értetődik", s amit ezért jóformán meg sem magyarázunk a munkásifjúság tömegeinek. Nos, nálunk például, miért, miért nem, az a felfogás alakult ki, hogy minden munkás tudja, mi az opportunizmus. Közületek ki, és komszomolista sajtónk hol magyarázta meg a munkásifjúságnak, a komszomolistáknak, mi az opportunizmus? Vajon tudja-e mindenki, hogy mi a pacifizmus? Vagy a Szovjetunió békepolitikája? Mindegyikőtök hazájában sokat beszél erről. De vajon megmagyaráztuk-e mindig a Szovjetunió e békepolitikájának az osztályjellegét, a forradalmi jellegét? Lám, a trockisták és a szociáldemokraták máris felteszik a kérdést: „Miért nem lépett fel a Vörös Hadsereg Hitler hatalomra jutása után?" Elvtársaink pedig azt felelték rá, hogy „ez magától értetődik". Márpedig a tömegek ezt korántsem értik, s nem szabad általatnunk magunkat. Meg kell ezt magyaráznunk nekik.

Vagy itt van a nacionalizmus kérdése. A KI VB XII. plénumán olyan határozatot hoztunk, hogy tömegmunkánknak elsősorban a nacionalizmus ellen kell irányulnia. Átnéztem az Internacional Malagyozsi című folyóiratot és megállapítottam, hogy a KI VB XII. plénuma után nem jelent meg egyetlen olyan cikk sem, amely a nacionalizmus elleni harccal foglalkozott volna. Nem találtam egyetlen olyan cikket sem, amely érveket szolgáltatott volna ehhez a harchoz.

Van befolyásunk a tömegekre, ez a befolyás növekszik, s ezzel növekszünk magunk is. De ahhoz, hogy szervezetileg alátámasszuk befolyásunkat, ennek eléggé mélynek és megalapozottnak kell lennie. Csakis elmélyült meggyőzés alapján tudunk valóban sorainkba bevonni fiatalokat az ellentáborból, az ingadozók közül. Szervezeteink még nem elég nagyok. S hatalmunkban áll ezeket megtízszerezni, a százszorosukra növelni, ha mindenben alkalmazzuk majd fegyverünket, amelylyel a kommunista párton kívül a világ egyetlen más pártja sem rendelkezik, ha alkalmazzuk a marxizmus–leninizmus elméletét és ezt a mindennapi harc fegyverévé tesszük.

Maradjunk csak a nacionalizmusnál. Le kell szögeznünk, hogy a nacionalista propaganda az ifjúság soraiban sikereket könyvelhet el. Ez

azzal függ össze, hogy az ifjúság széles rétegei közvetlenül nem ismerik a háborút, soha nem láttak csatamezőt. Összefügg ez azzal is, hogy az imperialista politikával arról próbálják meggyőzni az ifjúságot, hogy csakis imperialista kormány biztosíthat igazán megfelelő helyet és életteret a nemzetnek, az illető nemzet ifjúságának. Nekünk minden országban harcolnunk kell a nemzeti elnyomás ellen. De ahhoz, hogy az ifjúság soraiban végleg felszámoljuk a nacionalista befolyást, ez nem elegendő. Látjuk, hogy nem csak a nemzetileg elnyomott ifjúság soraiban folyik sikeres háborús propaganda, nacionalista, soviniszta uszítás. Franciaországban legalább olyan sikeres a nacionalizmus propagandája, ha más módszerekkel folyik is, mint a fasiszta Németországban... Éppen ezért meg kell magyaráznunk, hogy a proletár internacionalizmus nem pacifista fecsegés, ahogy ezt egyik-másik szenvedélytől fűtött ember hiszi, hanem gyakorlati tevékenység, az egész proletárosztálynak, a tömegeknek a harca.

Eddig kevéssé igyekeztünk megmagyarázni, mi is az a proletár internacionalizmus. „A Kommunista Párt kiáltványá"-ban Marx és Engels ezt írta: „A kommunisták a többi proletárpárttól csak abban különböznek, hogy... a proletárok különböző nemzeti harcaiban az egész proletariátus közös, a nemzetiségtől független érdekeit hangsúlyozzák és érvényesítik.* A valóságban nap mint nap ki kell mutatnunk, kit szolgál a nacionalizmus és kinek árt.

Amikor felvetettük az agitációról és propagandáról a szervezésre való áttérés kérdését, sok elvtárs úgy döntött, hogy az agitációnak vége, a propagandának is. Elég volt az ideológiából, elég volt az elméletből. Most neki kell látni a szervezésnek. Elvtársak, igazán eléggé kézenfekvő, hogy ha meg akarjuk szervezni az embereket, akkor meg kell győznünk őket. A tömegek ösztönös cselekvésre vagy a spontaneitásra való orientálódása szociáldemokrata elmélet. Ha valóban szervezni akarjuk a tömegeket, ha azt akarjuk, hogy tömegszervezeteink legyenek, érvekre van szükségünk az osztályellenség érvelése ellen. A burzsoázia e görcsös erőlködéseivel arra irányuló erőfeszítéseinket kell szembeállítanunk, hogy a munkás- és parasztifjúság minél nagyobb tömegeire terjesszük ki befolyásunkat. El kell utasítanunk ezt a „magától értetődik" elvet, mert lényegében nem más, mint bürokratikus módszer. El kell utasítanunk azt a felfogást, hogy az ellenségtől nincs mit tanulni. Minden hadseregben – a proletárban is éppúgy, mint a burzsoában – csak úgy adnak ki parancsokat, hogy ismerik az ellenség táborában uralkodó helyzetet. Ha nem látjuk az ellenséget, nem is

* Marx és Engels Művei. 4. kötet, 453. p.

küzdhetünk ellene. Az ellenség megismerése, hogy harcolhassunk ellene – ez a második olyan feladat, amely azzal függ össze, hogy elméletileg hogyan építjük fel és mélyítjük el agitációnkat. A munkások azt követelik tőlünk, hogy győzzük meg őket. Ez szent kötelességünk. Nem leszünk élcsapat, ha nem tudjuk meggyőzni a munkásokat igazunkról, útunk helyességéről.

S még valamit az érvelés egyszerűségéről. Lenin gyakran mondogatta, hogy nincs egyszerűbb dolog a bolsevizmusnál. A bolsevizmus nagy ereje abban rejlik, hogy ilyen egyszerű. Emlékszem az 1917–1919-es évek agitációjára, milyen egyszerű volt ez, s egyben milyen közérthető, amikor arról beszéltünk, hogy a burzsoázia hájasodik, a munkások meg éheznek. S mozgósítottuk a munkásokat, hogy mától kezdve a burzsoázia éhezzen és a munkások lakjanak jól. Ezt az egyszerű igazságot a munkások megértették.

A Kommunista Internacionálé második világkongresszusára készült tézisekben az áll, hogy feladatunk nem a szovjethatalom eszméinek formális ismétlése, hanem oly módon való propagálása, hogy minden munkás, minden béres, minden pásztor megértse, mi is a szovjethatalom. S most a legfontosabb feladat éppen az ilyen meggyőző propaganda. Meg kell mutatnunk a kivezető utat. Ez a legfontosabb az ifjúság tömegei számára. Nem lazítva a részleges harcokon, minden lépésnél meg kell mutatnunk az egyetlen kivezető utat: az ifjúság forradalmi fellendülésének útját, eszményeinket.

Komszomolszkaja Pravda. 1969. március 2. 3. p. Meggyőzés, lenini módon. (Eredetileg oroszul.)

Kun Béla beszéde a Komintern Végrehajtó Bizottságának XIII. plénumán

(Részlet)

... Az ifjúság meghódítása: a munkásosztály többségének meghódítása.

Végezetül kitérnék az ifjúság kérdésére.

Amikor azt vizsgáljuk, hogy a hatalomért vívandó harcok előkészítésének időszakában hogyan változnak azok a méretek, amelyeket a „tömeg" fogalmába beleviszünk, hogyan terjed ki befolyásunk emberek millióira, egészen már formában kell foglalkoznunk az ifjúságnak, az ifjúság körében végzendő munkánknak a kérdésével, mint eddig. Hogy mennyire elengedhetetlen valamennyi kommunista párt esetében ez az új szemlélet az ifjúság kérdésében, ezt a többi között Gallacher* elvtárs beszéde is mutatja. Gallacher elvtárs itt nekirontott Csemodanov** elvtársnak, amiért az merészelt néhány enyhe szemrehányást tenni Anglia kommunista pártjának az ifjúság körében végzett munkája gyenge volta miatt. Gallacher elvtársnak joga és kötelessége óvni és védeni központi bizottságát az olyan „szörnyű" merényletekkel szemben, mint Csemodanov elvtárs jogos kritikája. De vajon mit hozott fel e kritika ellen Gallacher elvtárs? Ő, mint mondja, szereti az ifjúságot; Anglia Kommunista Pártjának Központi Bizottsága segíti a kommunista ifjúsági szövetséget munkájában. Senki sem gondolja közülünk azt, hogy Gallacher elvtárs nem szereti az ifjúságot. Hiszen nem begyepesedett öreg bürokrata, hanem forradalmár, akinek nincs miért tartania az ifjúságtól. De ahhoz, hogy valaki az ifjúság szeretetéről áttérjen a fiatalok tömegének tényleges meghódítására, meg kell értenie az ifjúság kérdéseinek különös jelentőségét. Azok a kirohanások viszont, amelyeket Gallacher elvtárs Csemodanov elvtárs ellen intézett, azt mutatják,

---

* William Gallacher (1881–1965) brit rézöntőmunkás. A brit Szocialista Párt egyik alapítója. 1921-ben csatlakozott Nagy-Britannia Kommunista Pártjához, a KB tagja lett. 1935–1950 között alsóházi képviselő a parlamentben. 1935-től a Komintern VB tagja. 1943-tól haláláig a Kommunista Párt elnöke.

** B. T. Csemodanov (1903–1937) 1924-től tagja az SZKP-nak. 1925–1930 között a Komszomol moszkvai bizottságának egyik vezető munkatársa. 1930-tól 1937-ig a KII VB főtitkára, a Komintern VB elnökségének tagja.

hogy ha Gallacher elvtárs szereti is az ifjúságot, azt mégsem értette meg, milyen különleges jelentősége van az ifjúság problémájának, kiváltképpen most.

Az ifjúság kérdése, Gallacher elvtárs, nem redukálódik a kommunista ifjúsági szövetség kérdésére – az ifjúsági szövetséget a pártnak nap mint nap segítenie és támogatnia kell a dolgozó ifjúság tömegeinek meghódításában. Az ifjúsági kérdés nem csupán a Független Munkáspárt ifjúsági egyletének a kérdése és nem is csupán annak a hárommillió fiatalnak a kérdése, akinek a megnyerését a Munkáspárt a jövő esztendőre célul tűzte ki. Az ifjúság kérdése Angliában is ma szinte egyértelmű általában a munkásosztály többsége megnyerésének a kérdésével.

Ebből az következik, hogy az ifjúság megnyerését célzó munka nem specifikusan csupán az ifjúsági szervezetek munkája; igen fontos feladata ez az egész pártmunkának, egész tömegmunkánknak. A tőkés országokban a háború utáni nemzedék, amely a háborúnak és a kapitalizmus általános válságának a viszonyai között nőtt fel, egész sor országban pedig többé-kevésbé nyílt polgárháború viszonyai között, a népesség óriási részét alkotja, különleges körülmények között él, és meghódítása, valamint a meghódítását szolgáló különleges módszerek kidolgozása is a forradalom égető kérdésévé vált.

Csak néhány adatot idéznék abból a gazdag anyagból, amely mindezt bizonyítja.

A 15 és 30 év és a 30 és 60 év közötti korban levő népességcsoport aránya ad a legvilágosabb képet arról, hogy az egyes országokban mekkora a háború utáni nemzedéket alkotó ifjúság hányada és súlya. Vegyük először az úgynevezett demokratikus kormányzatú országokat. Ezekben az országokban a megfelelő számadatok a következők:

Franciaország: 15,5 millió 30–60 éves korú lakosra jut 10 millió 15–30 éves korú.

Itt az idősebb nemzedék egyharmaddal nagyobb.

Anglia: 14,1 millió 30–60 évesre jut 9,6 millió 15–30 éves.

Az arány itt csaknem ugyanolyan, mint Franciaországban.

Egyesült Államok: 36,2 millió 30–60 évesre jut 27,7 millió 15–30 éves.

Ezek szerint az Egyesült Államokban is ugyanaz az arány, mint Franciaországban és Angliában.

Most pedig vegyük a *fasiszta országokat:*

Olaszország: 12,3 millió 30–60 éves korú lakosra jut 10 millió 15–30 éves.

Itt az idősebb nemzedéknek nagyobb ugyan a létszáma, de kisebb mértékben, mint Franciaországban, Angliában és Amerikában.

Magyarország: 2,5 millió 30–60 éves korú lakosra jut 2,2 millió 15–30 éves.

Az ifjabb nemzedéknek tehát csaknem ugyanakkora a létszáma, mint az idősebbnek.

Japán: 17,8 millió 30–60 éves korú lakosra jut 15,3 millió 15–30 éves.

A fejlődés tendenciája itt ugyanolyan, mint Magyarországon.

Lengyelország: 7,2 millió 30–60 éves korú lakosra jut 7,4 millió 15–30 éves.

Itt már az ifjú nemzedék teng túl.

Különleges helyet foglal el ebből a szempontból Németország. Az ifjabb és az idősebb nemzedék aránya itt közelebb áll a franciaországi, angliai és amerikai arányhoz, mint a többi fasiszta országban tapasztalt arányhoz.

Németország: 22,2 millió 30–60 éves korú lakosra jut 17 millió 15–30 éves.

A háború és a kapitalizmus általános válsága időszakának ez a nemzedéke egészen más szociális körülmények között nőtt fel, mint a háború előtti. Ez az ifjú nemzedék nem vett részt a háborúban. Ez csak a válságot, csak a halódó kapitalizmust ismeri. Mindvégig olyan nyomorúságos körülmények között él, amilyeneket a háború előtti időkben nem ismertek. Éppen ezért a marxizmust tagadnánk meg, ha nem ismernénk el, hogy ez a nemzedék a munkásosztályban és a dolgozó rétegek körében más típust alkot, mint a háború előtti nemzedék. A burzsoázia ezt tökéletesen megértette. A háború előtt az ifjúság antiszociális nevelésének a gócai elsősorban az iskolák voltak, ma viszont ezek helyébe az ifjúság kényszerrel létrehozott egyesülései és társadalmi szervezetei léptek. Ezekben a társadalmi szervezetekben, ezekben a kényszeregyesületekben az ifjúság antibolsevista, nacionalista, militarista nevelést kap.

Araki japán hadügyminiszter, ez az elvetemült háborús gyújtogató azt tűzte ki feladatul, hogy a mostani 3,6 millió helyett 5 millió fiatalt tömörítsenek a félkatonai szervezetekbe. 1933 februárjában a Hitler Jugendnek 1,5 millió tagja volt, s berlini szervezetében 50% munkásfiatal volt, ezen belül 30% munkanélküli. Olaszországban a Balilla gyermekszervezetnek 3,3 millió tagja van, a Giovanni Fascisti ifjúsági szervezetnek pedig csaknem 1 millió. Az Egyesült Államokban a Keresztény Ifjak Szövetségének több mint 2 millió a taglétszáma. Angliában a 9 és 21 év közötti korban levő gyermekek és serdülők száma eléri a 9,5 milliót, s ezek csaknem 80 százalékban szervezettek; több mint 7,3 millió tagja van a különféle szervezeteknek. Magyarországon 400

ezer fiatalt tömörít a katonai nevelés céljából létrehozott levente-szervezet. Csehszlovákiában a Sokolnak 580 ezer tagja van.

Mindezek a szervezetek jobbára kényszeregyesületek, és jelentős számban ölelnek fel olyan fiatalokat, akik vagy ellenséges, vagy semleges magatartást tanúsítanak ezekkel a szervezetekkel szemben, de különböző okoknál fogva kénytelenek ezek tagjai lenni. Ezt külön hangsúlyoznunk kell, hogy véget vessünk az e szervezetekkel kapcsolatos szektás állásfoglalásnak, amely nemcsak a kommunista ifjúsági szervezetekben, hanem a kommunista pártok soraiban is tapasztalható.

Legjobb kommunista pártjaink megértették, mekkora jelentősége van az ifjúságnak a forradalom szempontjából. A Szovjetunióban nagy eredmények vannak már az ifjúságnak a szocialista munka szellemében és a munkás–paraszt haza védelmére való nevelése terén, s ezek nem utolsósorban annak köszönhetők, hogy a bolsevikok pártja Lenin és Sztálin vezetésével idejében és teljesen felismerte a háború és háború utáni ifjú nemzedék jelentőségét.

Kína kommunista pártja jelentős mértékben ugyancsak annak a felismerésnek köszönheti nagy sikereit, hogy az ifjú nemzedéknek döntő jelentősége van, mert elszánt és odaadó harcosokat adhat nemcsak a vörös hadseregnek, hanem az osztályharc minden frontszakaszának.

A burzsoázia (mind a fasiszta, mind a demokrata burzsoázia) lázas agitációs és szervező munkával igyekszik a háború szellemében antibolsevista szellemben nevelni a dolgozók háború utáni nemzedékének nagy tömegeit, mivel ez a nemzedék lesz az eljövendő háború első áldozata, ennek vállára nehezedik a tőkés rendszer minden baja. Burzsoá adatok szerint Németországban 800 ezer serdülő és fiatalember hajléktalan és csavarog. Fiatalok ezreinek, millióinak semmi lehetősége arra, hogy szakmájában elhelyezkedjen. A burzsoázia a dolgozó ifjúság jelentős rétegeit lumpenproletariátussá züllesztí, hogy felhasználhassa őket a forradalom elleni harcra.

Fel kell tennünk magunknak a kérdést: vajon mire van szüksége ennek az ifjúságnak? Erre az ifjúság körében elterjedt szóhasználattal ezt feleljük: szüksége van helyre az életben, szüksége van perspektívára, szüksége van világnézetre.

Az ifjúság lehetőséget kíván arra, hogy szakképzettséget szerezzen, hogy elhelyezkedjen a termelésben; szüksége van hajlékra, kenyérre, ruhára. A tőkés országok egész sorában a burzsoázia a leginkább a harmincasokkal törődik. A negyvenes munkásokat kiszórják az üzemekből, de nem veszik fel a 30 évnél fiatalabb munkásokat sem. S ugyanez tapasztalható az irodákban, a hivatalokban is. A burzsoá állam erőszak-szervezetét kivéve mindenütt leépítések és elbocsátások folynak.

Semmilyen kilátás a helyzet javulására, nem látszik semmiféle biztató jövő.

A kapitalizmus általános válságában és a közélet általános állapotában kifejezésre jutó káosz komor képet tár az ifjúság szeme elé. De ez még nem minden. Az egész ifjúsági irodalom és az ifjúságról szóló irodalom azt mutatja, hogy még sohasem kutatták ennyire az élet értelmét, mint éppen most. A Népszövetség statisztikája a háború után több mint 10 millió öngyilkosságot regisztrált, s a legtöbb öngyilkosságot fiatalkorúak követték el.

Mi értelme az életnek? Mi értelme a harcnak?

Ez ma már nemcsak egy kis dekadens réteg és maroknyi filozófus bölcselkedésének a tárgya. Ez életbevágóan fontos kérdéssé vált fiatalok milliói számára a halódó kapitalizmus korában. A világnézet kérdése a háború utáni nemzedék számára gyakorlati problémává vált.

Ezekből a tényekből kiindulva kell mindennapi munkánkban a háború utáni nemzedék problémájával foglalkoznunk. Nem lehetséges semmiféle harc a hatalomért, ennek sikeréről már nem is szólva, ha nem tudunk szabatos választ adni erre a három problémára, nevezetesen arra, hogy mi az ifjúság helye az életben, milyen jövő vár rá, milyen legyen a világnézete. Ennek a problémának a megoldása túlmegy a kapitalizmus keretein.

Ha az ifjúság támogatja a fasiszta mozgalmat, akkor ez elsősorban az az ifjúság, amely antikapitalista hangulatok hatására cselekszik. Ha az ifjúság élcsapat a fasizmus harci osztagaiban, csupán azért – a lumpenproletár elemeket leszámítva –, mert meggyőződése, hogy a fasizmus biztosítja majd az ifjúság felemelkedését. Ha az ifjúság megtűri szervezetében a begyepesedett szociáldemokrata és reformista szakszervezeti bürokraták uralmát, csak azért teszi ezt, mert eltévelyedett, és azt a csalóka reményt táplálja, hogy a szociáldemokrácia valahol és valamikor mégiscsak biztosítja majd számára a szocialista jövőt. Ha az ifjúság felül a nacionalista háborús uszításnak, csak azért teszi ezt, mert kétségbeesésében így okoskodik: „Jobb a borzalmas vég, mint a vég nélküli borzalom."

Ha az ifjúság tömegével beleveti magát a vallás ködébe, nemzeti mítosznak, mindenféle misztikának és szektásságnak hódol, csak azért teszi ezt, mert mindebben meglelni reméli annak az értelmetlenségnek az értelmét, amellyel a tőkés társadalomban nap mint nap találkozik.

Az ifjúság mindennapi harcainak a vezetése, az a perspektíva, hogy az ifjúság a proletárdiktatúra és a tanácshatalom alatt felemelkedik majd, és marxista–leninsta világnézetünk – ez az, amit a háború utáni nemzedéknek, az egész munkás- és az egész dolgozó ifjúságnak nyújtanunk kell.

Ha bárki is az úgynevezett „gyakorlati" politika megfontolásaiból azt képzeli, hogy a világnézet kérdése az ifjúság számára másodrendű vagy éppenséggel akadémikus kérdés, annak csak azt mondhatjuk, hogy aki nem látja, mekkora jelentősége van a világnézet problémájának az ifjúság szempontjából, kiváltképpen napjainkban, amikor minden burzsoá ideológia válságba jutott, az a legteljesebb mértékben elszakadt az élettől.

A magunkénak mondhatjuk a leghaladóbb elméletet, az egyetlen olyan elméletet, amely meg tudja magyarázni az ifjúságnak az életet a maga teljességében. A magunkénak mondhatjuk a Szovjetunióban megvalósult szocializmust, amely az ifjúság olyan felemelkedését biztosítja, amilyenhez fogható nem volt még az egész világtörténelemben. A Kommunista Internacionálé és szekciói harcainak a története szemléletesen megmutatja az ifjúságnak a forradalom egész pátoszát. Dimitrov és Lüttgens példája fiatalok százezreit lelkesíti. Németország rohamosztagaiban az ifjúság a legnagyobb tisztelettel gondol Dimitrovra. A mi sorainkban a vezetők többsége a munkásosztály ifjú nemzedékéből került ki. A Kommunista Ifjúsági Internacionáléban a forradalmi ifjúság legjobb elemei találtak egymásra. Megvan minden előfeltétel ahhoz, hogy kielégítsük a fiatal nemzedék igényeit, hogy megmutassuk neki az utat a felemelkedés felé, az életbe, amelynek értelmét fölösleges filozófiai okoskodásokban keresnie.

Amikor olyan határozatot hozunk, hogy a munkásosztályt fel kell készíteni a tanácshatalomért vívandó döntő harcokra, egyszersmind mint külön feladatot, mint egyik legfontosabb feladatot ki kell tűznünk az ifjúság megnyerésének a feladatát, s egész tömegmunkánkat úgy kell átszerveznünk, hogy ez a háború utáni nemzedék megnyerését szolgálja. Erre való tekintettel szükségesnek érzem, hogy a Kommunista Ifjúsági Internacionálé múlt év decemberi plénumának határozatait, amelyeket sok elvtárs valószínűleg nem is ismer, s amelyeket a kommunista ifjúsági szövetségek szervezetei többnyire a pártvezetés támogatása és segítsége nélkül valósítottak meg –, hogy ezeket a határozatokat, amelyek gyakorlati útmutatást nyújtanak az ifjúság megnyeréséhez, a Komintern határozataiként kezeljék. A kommunista pártoknak és a kommunista ifjúsági szövetségeknek közösen kell valóra váltaniuk ezeket a határozatokat, mert csakis akkor láthatunk hozzá fő feladatunk megoldásához, csakis így nyerhetjük meg az ifjúságot a tanácshatalomért vívandó harchoz.

Elvtársak, a Komintern III. kongresszusán Lenin kitűzte elénk a jelszót: „A tömegek közé!" Ha megnyerjük ezeket a tömegeket, ha elérjük, hogy támogassák az imperialista háború ellen, a Szovjetunió védelmében, a burzsoázia ellen, a kapitalizmus ellen vívott határozott,

odaadóan merész forradalmi harcot, akkor legyőzhetetlen tömegpártként valóra váltjuk majd azt a jelszót, amelyet kis létszámú csoportokként, 15 esztendővel ezelőtt, a Kommunista Internacionálé megalapításakor zászlónkra írtunk: proletárdiktatúra, tanácshatalom.

XIII. plenum. IKKI. Sztyenograficseszkij otcsot. Partizdat Moszkva. 1934. 38–46. pp. (Eredetileg oroszul.)

1934. DECEMBER

„Miénk a fiatalság! Miénk a jövendő!" Kun Béla beszéde a KIMSZ megalakulásának 16. évfordulóján

Elvtársak!

Azoknak, akik a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége építésének 16. évfordulóját itt a Szovjetunió szabad földjén ünneplik, de elsősorban azoknak, akik ezt az ünnepet ott ülik meg Magyarországon, a föld alatt, az erdőkben, azoknak, akik a börtönökben vannak, a Kommunisták Magyarországi Pártja KB-a harcos forradalmi üdvözletét küldi.

A mi pártunkat, a mi ifjúmunkás szövetségünket nem tudta és nem tudja megsemmisíteni semmiféle üldözés. Ha ma börtönbe vetik legjobbjainkat, még aznap újak és újak állnak a helyükre és azok is, akik a börtönökben kell hogy sínylődjenek esztendőkön át, azok is töretlenül jönnek ki újra. Ennek példája az az elvtárs is, aki előttem beszélt, aki több mint hatesztendős börtön után itt van a soraink között és újra folytatja azt a munkát, amelyet nem hagyott abba akkor sem, amikor a börtönben volt, a Kommunisták Magyarországi Pártja, a KIMSZ, a magyarországi proletárforradalom, az új, legyőzhetetlen magyar Tanácsköztársaság érdekében.

És úgy, ahogy itt látjuk ezt az elvtársunkat, akit ismerünk ifjúkora óta mint a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségének és a Kommunisták Magyarországi Pártjának a lelkes, bátor harcosát, úgy látjuk itt hamarosan – biztos vagyok benne – a mi sorainkban Rákosi Mátyást is. Éppen úgy biztos vagyok abban, hogy már nem itt, hanem otthon, amikor Magyarország újból a mi otthonunk, a mi ha-

zánk lesz, nem is nagyon távoli időben, de talán még előbb kiszabadítjuk Weinberger Zoltánt is és kiszabadítjuk Horvát Imrét is.

A mi pártunk, amikor megalakult és azóta is mindig, mindenkoron *a fiatalok pártja volt. A fiatalok pártja* volt nemcsak abban az értelemben, hogy korban fiatalok voltunk, akik megalakítottuk a KMP-t, hanem a fiatalok pártja volt azért, mert *azoknak a pártja volt, akiké a jövő,* azoknak a pártja volt, akik biztosak voltak a harcos, a szabad jövőben. Ezért volt az, hogy a mi pártunk még jóformán meg se alakult, máris felismerte *a fiatalság történelmi jelentőségét* a munkásosztály forradalmi osztályharcában. Ezért volt az, hogy a mi pártunk minden hibán keresztül is, amit elkövettünk, sohasem követett el egy hibát: a fiatalság jelentőségének lebecsülését. Ezért volt az, hogy Magyarországon *a fiatalság sohasem fordult el* a párttól, a forradalom vezetőjétől, és ezért vagyunk biztosak abban, hogy minden üldözés, minden belső szervezeti gyengeség ellenére is, a mi minden gondoskodásunkkal szeretettel átölelt KIMSZ-ünk rövid időn belül nemcsak eléri azt a színvonalat, amelyen a mi pártunk áll, hanem túl fogja haladni, túl fogja szárnyalni a pártot. Minden lehetőség meg van adva erre.

Magyarországon a fiatalság kérdése valamennyi társadalmi osztálynak a központi kérdése. A 30 évesek problémájáról ír folyton a fasiszta és félfasiszta burzsoá sajtó. Ha néha el is ül az aggályoskodás, a pánik, a félelem, ha ez nem is töri magát keresztül a sajtóban, az csak azért van, mert ezt a kérdést még csak firtatni is veszedelmes a nyilvánosság előtt. Ez a nemzedék, amelyik most nő fel Magyarországon, a kapitalizmusban nem lát perspektívát, ennek a nemzedéknek nincs lehetősége kiemelkedni az anyagi és szellemi ínségből, ennek a nemzedéknek nincs módja olyan világnézetre szert tenni a kapitalizmuson belül, amely a lelki szükségleteit csak a legcsekélyebb mértékben is kielégítené. A fiatal munkásnemzedék számban megnövekedve, alig-alig számíthat arra a lehetőségre, hogy munkához, hivatáshoz, mesterséghez jusson. 40 000 Budapesten és környékén a tanoncok száma. A fiatal munkások száma becslés szerint 50–60 000. 110–120 000 fiatal dolgozó vesz részt a leventében, ezeknek a túlnyomó többsége nem jut ahhoz a lehetőséghez sem, hogy valamelyes mesterséget, valamelyes foglalkozást kitanuljon, hogy valamelyes kvalifikációhoz jusson. A nagyüzemi tanonckiképzés megszűnt. A textil-, a vegyi gyárakban, amelyek jelentősége a magyar iparban egyre növekszik, egyáltalán nincs munkáskiképzés. Valami maradt a vasipari nagyüzemekben, de ez is csak töredéke a réginek. Tanoncképzés csak a kézműipar rettenetes poklában folyik, ahol látomtól vakulásig dolgozik a fiatal gyerek, ott, ahol kihasználják egészen addig, amíg kitanulja a mesterségét és azután kidobják az utcára anélkül, hogy reménye lenne arra, ahogy a kapitalizmus idején szakmunkához jusson.

Minél inkább terjed a Bedó-rendszer, annál kevésbé van remény, hogy a fiatal munkás valaha is emberhez méltó élethez jusson, még a kapitalista társadalmi rendszer értelmében is. A tanoncok 80%-a a felszabadulás után az utcára kerül és nincs remény arra, hogy kenyérhez jusson.

Ha ilyen a fiatal ipari munkásság helyzete, milyen a paraszt fiatalságé? A burzsoá politikai élet kulisszái mögött itt is, ott is suttognak új telepítésről, új földreformról, de nyilvánosan még beszélni sem mernek róla, mert nem jó még ingerelni sem a földéhes parasztságot új és új ígéretekkel. A fiatal parasztságnak nincs más reménye a földhöz jutásra, mint az új proletárforradalom. A fiatal parasztságnak nincs más reménye exisztenciát szerezni, mint az új tanácsköztársaság, éppen úgy, ahogy az ipari munkásfiatalságot is csak az új proletárforradalom, az új magyarországi tanácsköztársaság, annak szociális gazdasága juttathatja hivatáshoz, kvalifikációhoz, munkához, kenyérhez.

Ebben az időben, amit mi a kapitalizmus általános válságának nevezünk, amely a magyar kapitalizmus bástyáit teljes mértékben aláásta, ebben az időben, amikor a fasizmus mint a burzsoáziának az utolsó reménye, a maga uralma, a maga gazdasági rendszere megvédésére terjeszkedik az egész világon, ebben az időben nagy a jelentősége a fiatalság ama rétegeinek is, amelyek a középosztályból, az intelligenciából kerülnek ki. Szinte azt lehetne mondani, hogy ennek a rétegnek, a fiatal intelligenciának a helyzete a legnyomorultabb és legkilátástalanabb Magyarországon. A trianoni revízió ígéreteivel, nacionalista demagógiával ezt a réteget még jórészt be tudja fogni az uralkodó osztály a maga szekere elé. De mind nagyobb és nagyobb az elégedetlenség kitörése ezekben a rétegekben is. Magyarországon az összes főiskolákban 13 ezer diák tanul. Ebből évente legfeljebb néhány száz helyezkedik el. Az állástalan diplomások szövetsége 7–8 ezer embert tart nyilván, olyanokat, akik egyetemi tanulmányaik elvégzése után állástalanok maradtak. Az állástalan középiskolások szövetsége becslése szerint 20 ezernél több az olyan középiskolát végzettek száma, akik állástalanok, vagy szellemi ínségmunkával foglalkoznak. Ma még mindkét szövetség a fasiszták kezében van, de mindkét szövetségben fel-felüti fejét a kommunista agitáció, mindkét szövetség keretében meglátszik a pártnak, a KIMSZ-nek a nyoma. Ha ez a tömeg, ez a kispolgári intelligencia, kispolgári osztályhelyzetének megfelelően ide-oda ingadozik is, mégis bizonyos, hogy ez a tömeg is érzi, ez a tömeg is látja, hogy a kapitalizmus így, ahogy van, nem maradhat meg, hogy a kapitalizmus így, ahogy van, nem tud perspektívát nyújtani, hogy a kapitalizmus így, ahogy van, nem tudja kielégíteni a szükségleteket világnézet szempontjából és tudják azt is, hogy a kapitalizmusnak lejárt, hogy a kapi-

talizmusnak befellegzett. Azt is mondogatják már, hogy azokat a fellegeket, amelyek eltakarnak minden reménysugárt a fiatalság elől, csak egy tudja szertefoszlatni, csak egy tudja a szabad, boldogabb jövendőnek a napját a fellegeken keresztül megmutatni: a kommunista, a proletárforradalom.

Ebben a helyzetben a mi legfontosabb feladatunk az ifjúságot pártunk körül csoportosítani, seregeltetni. És amikor mi ezt, ezen a földön, a szabad Szovjetföldön, ahol az ifjúság nemcsak hogy nem akadály a felemelkedésre, hanem ahol az ifjúságot előnynek tekintik, előnynek, mert munkabírást jelent, előnynek, mert kitartást jelent, előnynek, mert lelkesedést jelent, mert lendületet jelent, ezen a földön lehet megtanulni igazán, mit jelent az, hogy a forradalom vezető pártja, Leninnek és Sztálinnak a pártja megértette azt, hogy mi a jelentősége a fiatalságnak.

Mindenünk megvan ahhoz, hogy mi nyerjük meg a fiatalságot. Miénk az egyedüli forradalmi világnézet, a marxizmus–leninizmus, amely mindenkit kielégíthet, aki boldogságra, szabadságra, felszabadulásra, új életre törekszik. A miénk az a nagy, hatalmas szervezet, amelyet nem tud semmi üldözés, semmi kínzás megszüntetni, a Kommunista Internacionálé, a miénk a proletár élcsapat szervezete, a miénk a fiatalság, a miénk a jövendő.

Éljen ez a fiatalság! Éljen a KIMSZ!

Sarló és Kalapács. 1934. dec. 1. 9–10. pp.

Kun Béla levele a KMP Titkárságának Budapestre az ifjúság antifasiszta egységfrontjáról

(Részlet)

. . . Az ifjúság közti munka tárgyában küldöm Önöknek a „Jugendfront gegen Faschismus"* címen általunk (Forgács**, KIM*** és a pártképviselet által) kidolgozott javaslatot, valamint egy szervezési utasítás tervezetét. Itt természetesen duplán érvényes az, hogy a káder dönt el mindent, különösen annak személye, aki a munkát vezeti. Úgy amint Gross**** elvtárssal megbeszéltük – minden jel szerint – Forgács volna a legalkalmasabb. Mégpedig úgy, ha legalizálhatja magát. Ebből a célból őt jelenlegi standorton [eredetiben így] keresztül kell hazaküldeni, hogy felhasználhassa az ott élő mosodás testvérét***** arra, hogy igazolja távollétét és legálisan mehessen haza. Ha Önök úgy gondolják, hogy ez szükséges, Forgács elindulhat már december közepén az iskola bevégzése előtt. Én azt hiszem, hogy ez helyes volna és várom ezirányban távirati értesítésüket.

Az ifjúsági mozgalmat ugyancsak egy baloldali ifjúsági szervezkedés céljával kell megindítani. Úgy gondolom, hogy az OIB feloszlatását még valamelyes visszavonulás árán is meg kell akadályozni, viszont az OIB-n keresztül, valamint a tandíjmentességi mozgalmon keresztül is, nekünk a legszélesebb ifjúsági balszárnyat kell kialakítanunk. Én azt hiszem, hogy naivitás volna gondolni, hogy bármely politikai párt is hajlandó volna velünk jelenleg népfrontot alkotni. Bármennyire is szükséges, hogy megváltoztassuk azokat a módszereket, amelyek minden polgári pártot kivétel nélkül fasisztának minősítettek, mégis semmi ilyen módszerbeli változtatás sem képes arra, hogy bármely ma létező polgári pártot rábírjon, hogy velünk csak szóba is álljon ez idő szerint.

---

* „Ifjúsági front a fasizmus ellen."

** Az akkoriban a moszkvai Lenin Iskolán tanuló Köböl József budapesti pártbizottsági tag illegális neve.

*** (KIM) Kommunyiszticseszkij Internacionál Malagyozsi – Kommunista Ifjúsági Internacionálé.

**** Huszti Ferencnek, a KMP KB tagjának, a Külföldi Bizottság vezetőjének illegális neve.

***** Köböl József bátyjának illegális neve.

(Ez alól azt hiszem, a Kossuth párt sem kivétel, bár talán Vámbéry, vagy esetleg Ruppert elérhető volna némely kérdésben való együttműködésre.) Akármennyire is kell kerülni a sablonizálást, mégis kétségtelen, hogy jelenleg Magyarországon nem lehet szó népfrontról a szociáldemokrata párt, vagy annak jelentős szervezetei nélkül, és ennek eléréséhez az szükséges, hogy megtörjük az szd. párt vezetőinek vagy legalábbis egy részüknek ellenállását az egységfronttal szemben. Ez viszont nem jelenti azt, hogy mi nem tehetünk előkészítő lépéseket a népfront irányában. Ilyen előkészítő lépés volna egy baloldali ifjúsági mozgalom, amelyen keresztül át lehetne nyúlni a kispolgári intelligenciába, a kispolgárságba és különösen a parasztságba is. Én ezt a kérdést is felvetettem a napokban a cégvezetőség előtt és remélem, hogy már Forgáccsal küldhetek erről szóbeli információt.

P. I. Archívum, 500. f. 1/189. a. ő. e. 217–218. l.

1936

Kun Béla: „Petőfi Sándor, a magyar és világszabadság költője"

(Részlet)

... Petőfi a világszabadság költője, minden magyar költők között a legmagyarabb költő. Korszakot jelent a magyar irodalomban: *a népiesség kezdetét és virágkorát.*

A hivatalos és félhivatalos magyar történetírás és publicisztika mindmáig verejtékezve töri fejét azon: mi Petőfi magyarságában a nemzeti és mi a *népies* elem. A kispolgári radikalizmus, mely a magyar nacionalizmus ellen, a humanizmus és európai civilizáció jegyében folytat jogos harcot, valahogy szégyenkezve szereti elfeledtetni, hogy a forradalmár, a humanista, a népies Petőfi költészete – a legnemzetibb költészet.

Ennek az irányzatnak az egyik legkülönb képviselője, Ady Endre, pár évvel a világháború kitörése előtt ki is hagyta Petőfi forradalmi verseinek gyűjteményéből politikai verseinek egy részét. Azzal okolta meg ezt, hogy azok „ma már gyerekesen nacionalista versek". Még Ady Endre is, akinél szebben, helyesebben, forradalmibban alig is látta valaki Petőfit, még ő is egy pillanatra, s nyilván azért, hogy szembeszálljon a körülötte csapkodó nacionalista örjöngéssel, megingott a

helyes értékelés egyik kérdésében. A történelemnek radikális kispolgári meg nem értése ugyancsak elválasztja és szembeállítja Petőfi költői teremtésében a nemzetit és a népiest, mint ahogyan megpróbálta ezt a reakciós ellenlábasa, a nacionalista történelemhamisítás.

De Petőfi ebben sem alkuszik . . . Nem tűrte sem életében, sem halála után, hogy költészetét a reakciós, feudális és a vele megalkudott nagyburzsoá felfogás „forradalmira" és „nem forradalmira" szakítsa szét, és éppen ezért nem tűrte el azt sem, hogy költészetét szétszakítsák népiesre és valami „nem népies nemzetire" vagy éppen „nacionalistára".

Petőfi egész költői teremtése és politikai tevékenysége azt feleli az ilyen kísérletekre: van nemzeti és nemzeti, vagy népies és népies.

Petőfi költői pályájának már korai szakaszán *szakít a nemzeti romantikával,* a reformkorszak nagy részének csaknem kizárólagosan uralkodó irányzatával.

Ez a szakítás nem jelentette a nemzeti múlt nihilista tagadását, de harcos szembeállás volt – tartalomban és formában egyaránt – a jelen és jövő feladatai elől való múltba meneküléssel. Síkraszállást jelentett ez a szakítás a nemzeti múlt hazug, romantikus feldicsérésével, a költészet kongó, üres retorikájával, a legtöbbször mesterkélt, hamis pátoszával.

Petőfi költészetében kétségtelenül vannak romantikus elemek is. De ez nem a nemzeti társadalom reakciós nemzeti romantikája. A betyárromantika, a csárda romantikája, mely jelentkezik Petőfi költészetében, az a feudális köteléken kívül álló, a feudális társadalomból kiszakadt rétegek *népies* romantikája. Az egyik legszebb elbeszélő költeménye, a *János Vitéz,* a népmese romanticizmusával van átszőve. Romantikus vonások jelentkeznek néha politikai költeményeiben is, mint *Az apostol* című elbeszélő költeményében, amelyben egy forradalmár sorsát énekli meg. Ez azonban éppen ellentéte a reakciós nemzeti romantikának, az elmaradt társadalom viszonyai között élő, annak korlátait utópista módon átugrani akaró költő *forradalmi romantikája* az, ami *Az apostol*ból szól hozzánk.

A nemzeti romantikának legnagyobb költője, Vörösmarty Mihály, elvitathatatlanul nagy tehetségű költő volt. Ő volt a reformkorszak mérsékelt liberális irányzatának vezető irodalmi kifejezője, ő emelte művészi fokra azt a nemzeti eposz-irodalmat, mely a magyar nemzeti megújhodás kezdetén tehetségtelenül és művészietlen formában dicsőítette a nemzeti múltat, és keresett benne vigasztalást a „jelen sivárságáért". De Vörösmarty legnagyobb alkotása, a nemzeti romantika legmagasabbrendű terméke, a magyarság ezer esztendő előtti honfoglalásáról szóló hőskölteménye kigondolt, kiagyalt, sőt, sok helyütt kiizzadt köl-

temény. Üvegházi költői termék ez, üvegből készült virágokkal tele a nyelve. Az egész hősköltemény nemesi kúriák élvezetére szánt mű; semmi köze nincsen a nép képzeletéhez és a történelemi valószerűséghez.

Petőfi, egy-két fiatalkori költeményétől és töredékes kísérletétől eltekintve, melyeket még a nemzeti romantika hatása alatt írt – egészen másként nyúlt a nemzeti múlthoz, mint Vörösmarty –, nem is szólva ennek a többé-kevésbé tehetségtelen utánzóiról. A forradalmár Petőfi nem vigasztalásért nyúl vissza a múltba, hanem lázító anyagot keres benne a jelen válságának és a jövő forradalomnak harcaira. A múlt eseményei Petőfi költészetében nem hideg, megmerevedett, objektív állpotban jelennek meg. Petőfi feléleszti a múltat, amikor költeménybe foglalja. Amikor egy balladájában leírja, hogyan végeztette ki az esküszegő király Hunyadi László, Petőfi – minden iskolás szabály megszegésével – belevegyül versében a vérpadot körülvevő „gyáva bámulók" közé, és odakiáltja:

Föl, magyar nép, és e
Gaz királyt legottan
Fojtsuk az ártatlan
Áldozat vérébe!

A múltba menekülő, hazug, reakciós nemzeti romantikának Petőfi kíméletlenül hadat üzen.

Ugyan még meddig zengitek
Ti holdvilágos emberek
A régi kort.
Mit elsodort
Hullámaival az enyészet.
– – – – – – – –
Milyen kísérteties ez a dal!
Ál lelkesülés, gyáva könnyek.

Petőfi dicsőítő szavai csak a múlt lázadóit, a szolgaságban is szabadokat illetik. A jobbágyharcok névtelen hősei és a nemzeti szabadságküzdelem hordozói azok, akik felé száll a múltba Petőfi költői kegyelete.

A magyar nemzet – amelyet Petőfi dicsőít – az a magyar nemzet volt, melynek Petőfi forradalmi hivatást tulajdonított, és amelyről hittel híve fel is tételezte, hogy ezt a forradalmi hivatást áldozatos harcok árán, vaskövekezetességgel fogja teljesíteni. A nemzet dicsőítése nem nemzeti köldöknézés, hanem biztatás a jelen és a jövő felszabadító har-

caira, azoknak rendíthetetlen végigküzdésére. Mihelyt ellanyhulást lát ebben a harcban, haragja ostorát kíméletlenül suhogtatja a nemzet ellen is.

Amikor Petőfi a magyar nemzetet más nemzetekkel állítja szembe, és ezek rovására emeli magasba, mindenkor a forradalmi hivatását teljesíti, a szabadságért harcoló magyar nemzetről szól. Azokat a nemzeteket illeti gyalázattal Petőfi, amelyek az európai reakciónak, a Habsburgháznak oldalán állottak, a magyar és európai forradalmakkal szemben. Amit ezekről mond – még a káromlásban is –, egybehangzik azzal, amit kortársai, az európai forradalom legelőrehaladottabb képviselői, Marx és Engels írtak, és közöltek cikkeikben, újságjukban az akkori idők ellenforradalmi nemzeteiről, a 48-as európai burzsoá forradalmaknak és az európai hivatást is teljesítő magyar forradalomnak fenntartás nélküli védelmében.

Petőfi nemzeti volta ehhez a nemcsak elnyomott, hanem forradalmi hivatást betöltő, magyar nemzethez van kötve. Ahhoz, amelynek sorsát az akkori Európa legdemokratikusabb, leghaladottabb képviselői a maguk ügyének tekintették, szívükön viselték – *akkor. Akkor, és nem most.*

Ilyen európai nemzetközi magaslatra ez ideig csak egyszer emelkedett újra a magyar, egy új világtörténelmi szakasz új forradalma idején. Akkor történt ez, mikor 1919-ben a proletárforradalom zászlóját emelte magasra Közép-Európában az uralkodó nemzeti osztállyá lett magyar proletariátus, amikor az ország előretört vára lett a dolgozó népek nemzetközi felszabadító harcának, a szovjethatalomnak, a bolsevizmusnak.

Petőfi demokratikus, nemzeti voltának nincs semmi közössége a korabeli magyar nemesség vagy a mai uralkodó osztály nemzeti felfúvalkodottságával, az „extra Hungariam non est vita" („Magyarországon kívül nincs élet") ostoba jelszavával. Petőfinek éppen úgy nincs közössége a korabeli nemesség korlátolt és reakciós nacionalizmusával, mint ahogy nemzeti volta egyenes ellentéte a magyar fasiszták sovinizmusának, a Mussolinival, Hitlerrel, az európai reakcióval egy gyékényen áruló Horthy-uralom keresztény nemzeti reakciójának és irredentizmusának. Petőfi nemzeti voltának nincs és nem is lehet közössége a fasiszta nacionalizmussal, mely a magyar népet ágyútölteléknek szállítja az európai haladás, demokrácia és szocializmus ellen. Petőfi nemzeti volta éppúgy nem nacionalista, éppúgy nem soviniszta, mint ahogyan nem volt az a Magyar Tanácsköztársaság harca az európai imperializmus ellen, a magyar nép szociális felszabadításának és nemzeti önállóságának védelmében, a magyar nemzet önrendelkezési jogáért, állami függetlenségéért.

Ha meggondoljuk, hogyan éltek vissza Kautsky német, magyar és más nemzetbeli hívei Marx és Engels nevével, mi mindennek igazolására próbálták felhasználni a marxizmust a proletárforradalom elleni harcban, akkor nincs mit csodálkoznunk azon sem, hogy a magyar nacionalisták megpróbálkoztak felhasználni Petőfit a soviniszta uszításuk igazolására.

Ezért hiábavaló az a szégyenkezés is, amit a radikális kispolgári felfogás Petőfi költészetének nemzeti volta miatt érez, a sovinizmus elleni jogos harca közben. Ezért érthetetlen és helytelen szembeállítani Petőfi költészetének nemzeti voltát és népiességét.

Petőfi költészetének nemzeti volta éppúgy forradalmi, mint a népiessége. Ennek a népiességnek sem volt soha semmi köze a reakciós népiességhez, a néphez való patriarkális vagy feudális „leereszkedéshez". Mentes ez a népiesség akár a „népieskedő" burzsoázia „folklór" kultuszától, akár a népnek attól a reakciós „idealizálásától", mely a német kispolgári irányzat sajátossága.

Petőfi maga határozta meg népiességének forrását és természetét abban a levélváltásban, melyet két költőtársával folytatott egy népies irodalmi csoport megalakítása dolgában.

Petőfi így ír egyik levelében a népiességről: „Hiába, a népköltészet az igazi költészet, legyünk rajta, hogy azt tegyük uralkodóvá. Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék, és ez a század feladata, ezt kivívni célja minden nemes kebelnek, ki megsokallta már látni, mint mártírkodnak milliók, hogy pár ezren henyélhessenek és élhessenek. Égbe a népet és pokolba az arisztokráciát!"

A másik nagy magyar költő, akihez Petőfi ezeket a szavakat intézte, a parasztszármazású, azidőtt falusi jegyző, majd tanár és végül a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, Arany János így fejtette ki népiességről való felfogását: „. . . a népköltő feladata nem az, hogy elvegyüljön a durva nép közé, és legyen egyszerű vele, hanem az, hogy tanulja meg a legfensőbb költői szépségeket is a népnek élvezhető alakban adni elő."

És végül a harmadik költő, akivel együtt Petőfi és Arany a népies irodalmi csoportot akarták megalkotni, a református tiszteletes úr, kinek paplakja nem sokban különbözött a középnemesi kúriától, Tompa Mihály, a „Népregék" költője, felfogásában megegyezik az Arany Jánoséval, de hozzáteszi, hogy a népiesség feladata a költészetben: „. . . nem engedni (elveszni) azon nyelvkincseket, melyeket csak a nép nyelve tartott meg . . .", „emelni a népet felfelé, édesgetni a nagyobbakat hozzá lefelé . . ."

Három társadalmi rétegnek, három társadalomszemléletnek, három politikai irányzatnak a néphez való háromféle viszonya ütközik össze a három költőnek a népiességről vallott három különböző felfogásában.

A költőszövetség Arany János minden közvetítő fáradozása ellenére sem jött létre.

A három különböző felfogás közül a népiesség egyik számára sem pusztán forma kérdése. A népiesség mindegyikük számára a költészet társadalmi feladatának és tartalmának kérdése is.

Petőfinél a népiesség annyira *egyértelmű* a forradalmisággal, hogy a népiesség formai jelentősége az ő számára valósággal magától értetődik. Az ő számára nem kérdés a folklórnak, a népnyelv kincsének az irodalomban való érvényesítése; éppoly kevéssé kérdés az ő számára, mint az, hogy a költőnek népszerűen, a nép számára érthetően s világosan kell írnia. *Petőfi nemcsak a népből jött, hanem a népben és a népért élt.*

Annak, amit a népért és a nép számára írt, megvolt a meghatározott forradalmi, politikai célja, s ezért magától értetődő volt költészetének népies művészi formája is. Az ő számára a nép éppen ezért nem csupán az „érintetlen falut" és annak folklórját jelenti. Az ő szemében a néphez tartoznak már a város plebejusi elemei is. Tompával szemben Petőfi a „felsőket" nem csalogatni akarja az „alsókhoz", hanem el akarja söpörni a felsőket az alsók feje felől, és az „alsókat" uralkodóvá tenni. Arany Jánossal szemben Petőfinek nem volt mit félnie a „durva nép közötti elvegyüléstől", ő ott volt elvegyülve közte. A népiesség feladatát az irodalomban tehát nem úgy fogta fel csupán, mint népszerű előadási formát a nép puszta felvilágosítása érdekében, hanem mint a népi formának művészi felhasználását az irodalomban, a nép uralkodóvá tételéért folytatott harcra való mozgósítása céljából.

Petőfi éppen ezért a népies formát harcosan *állítja szembe* a nemesi nemzeti romantika üvegházi költészetének formájával, nyelvével s képeivel is, melyek üresen csillognak, mert a levelükről nemcsak a port, de a hamvat is letörölte a nemesi kastélyok műkertész költője.

A „természet vadvirága vagyok én" – vágja szemébe a finomkodó kritikának, mely a népies költőket a „durvaságaik" miatt rótta meg. Petőfi támadásai a nemzeti romantika költészete és kritikáinak élősködése ellen azonban nemcsak „a korláttalan természet vadvirágjának" húsba menő szúrásai, hanem a forradalmi költőnek csontot törő csapásai.

Petőfi népiessége: a népi képzelet, érzéklés, gondolkodás és kifejezési módnak, a népi nyelv fordulatainak, mondatszövésnek, szóalkotásnak az irodalomban uralkodóvá tételéért való harc. Küzdelem ez a nemesi úri képzelet-érzéklés, gondolkodás és kifejezési módnak, a kivált-

ságosok nyelvhasználatának a költészetben való uralma ellen, a népiesség uralkodóvá tételéért.

Mind a három költőnek, Aranynak, Petőfinek és Tompának is nagy szerepe volt a magyar költészet formáinak népies forradalmasításában. Mindhármuk közül azonban Petőfi volt a legnépiesebb költő. Arany János hosszú költői pályafutása alatt – elsősorban epikus költészetében – rengeteget hozott be a magyar folklórból, különösen a nép nyelvkincséből az irodalomba. *Többet,* mint Petőfi és mégis Petőfi a népiesebb. Petőfi dalai váltak igazán népdalokká. Petőfi azonban a népdal terméséből nemcsak a nyelvi formát tette irodalmivá, hanem a nép daltermő módszerét, a népdal szerkezetét is. Nemcsak kifejezései, szavai és mondatai, hanem egész előadásmódja is a nép dalaié. Különösen a népdalé Petőfi költeményeinek a közvetlensége. Petőfi dalaival, verseivel mintha közvetlenül megszólítaná az olvasót, mintha nem is olvasásra, hanem elmondásra és meghallgatásra volnának teremtve költeményei. Úgy szólítja meg az olvasót Petőfinek egy-egy dala, miként a vándorpoéta állította meg az országúton gyalogló másik vándorlót: messze van-e még a legközelebbi falu? Amikor elhagyja a népi költészet nyugodtabb tempóját, elragadja költői képzelete, a vers sietése is olyan, mint azé a gyaloglóé, vándoré, aki a nyaka közé szedi lábait, hogy a napsütésben elérje a messziről látott, italt adó gémeskutat vagy a zuhogó esőben a fedelet nyújtó útszéli csárdát.

Petőfi költészetének realizmusa is szembehelyezkedés a nemzeti romantika irodalmával. Ebben a realizmusban sok van a népköltészet naiv realizmusából, de Petőfi nem maradt meg, és nem is akart megmaradni ennek a naiv realizmusnak nem elég tágas keretei között.

Petőfi *forradalmian értette a népiességet,* és így is gyakorolta. Belevitte a forradalmár ideológiáját az irodalmi népiességbe. Ugyanígy gazdagította a népi realizmust is nemcsak költői egyénisége csodálatos képzeletének kincsével, hanem a kora műveltségi színvonala teljes magaslatán álló forradalmár világszemléletével is. Gazdagabbá, tudatosabbá, sokoldalúbbá és kifejezőbbé tette a népköltészet realizmusát is.

A népköltészet-realizmusnak forrása nem utolsósorban az érzéklés közvetlensége, amelynek megfelel az a nagyszerű tulajdonsága, hogy az érzékléssel együtt rögtön megszületik annak egyértékű kifejezése is. Ezt csak igen gazdag képzeletű költő tudja úgy megcsinálni, mint a népdalnak vagy a nép elbeszélő költeményének egyéni vagy kollektív alkotója. Petőfinek ez egyaránt sikerült, úgy a népies elbeszélő költeményeiben, mint lírájában, mint természetleíró vagy egyéb zsánerképeiben. A jelenségek közvetlen érzéklése és az egyéni értékű kifejezésnek egyidejű megszületése Petőfi költészetében is uralkodóvá tette a költői képek személyesítő formáját, a népdalnak ezt a gyönyörű sajátosságát.

Ebben azonban Petőfinél nyoma sincs a népdal külső utánzásának, a csinált népiességnek. Képei nem naivra stilizált kifejezői a látottaknak és hallottaknak. A harasztzörgés Petőfiben nemcsak a betyár lábnyomát kereső pandúr képét idézi fel, mint a nép dalaiban, hanem ilyen képet szül:

Csörögnek a fák száraz lombjai,
Mint rab kezén a megrázott bilincs.

A végtelen puszta nemcsak a végtelen szerelem képét idézi fel benne, mint a népdalban a szeretőjét váró falusi legényben, hanem a szabadságét is.

Szeretem a pusztát! ott érzem magamat
Igazán szabadnak,

A letűnő nap nemcsak az élet letűnésének képét váltja ki Petőfiben, hanem egészen mást, olyant, ami valószínűleg nem kél életre a népdal egyéni vagy kollektív költője képzeletében. A letűnő napot Petőfi így is látja:

Mint kiűzött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér szeme a túlsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

Ez nem a népdal képe, de a kép alkotásmódja a népdalé.

Petőfi költészetének képtárában jelentkezik már az indusztriális motívum is. De ez is úgy vonul be oda, azon módon, mint ahogy a népdalban születik a kép, és ahogyan a képet a *forradalmi* népköltő képzelete szüli. A vasutat nézve, arra gondol Petőfi, hogy mért olyan kevés Magyarországon a vasút. Ezt így kérdi, és így felel a kérdésre:

. . . vas hiányzott?
Törjetek szét minden láncot,
Majd lesz elég vasatok.

A forradalmi, a városi kultúra kincseivel gazdagítja Petőfi az addig tisztán „faluhoz kötött" népiességet, melyet irodalmi művelői legtöbb esetben is oda akartak kötni továbbra is a faluhoz, annak „érintetlen

folklórjához". Petőfi népiességében sok *városi-népi elem* is van. Kultúrája és képzelete, „melynek mennydörgés volt apja és villámlás volt az anyja", egyaránt kitágították a népiesség korlátait, és magasba emelték abból a „földhözragadtságból", ahová a népiességet kívülről utánzó, sokszor reakciós irodalmi művelői le akarták szorítani.

Petőfi költészeti realizmusának egyik forrása a szenvedélyes igazságszeretete és a hazugság gyűlölete is. Utálja a hazug aszkézist, emiatt gyűlöli a papokat is, akikben nemcsak a farizeus hazugságot ostorozza, hanem a szegénység úri elnyomásának eszközeit is.

Megveti az embergyűlöletet is, melyben – mint bűnbánóan mondja – maga is szenvedett költői ifjúsága kezdetén. A népköltés naiv öröme összeolvad költészetében a forradalmi optimizmussal és emelkedett humanizmussal.

Szereti és megénekli a jó bort, kedveli a társaságot, és nem vet meg semmi apró, múló, futó hangulatot, mely dalt akar fogamzani. A hatalomtól és pénztől – a legnagyobb nyomorúság árán is – féltve őrzött költői függetlenségének nemcsak a forradalmi szabadságvágya a tartóoszlopa, hanem a könnyelműsége, az egyéni holnapjával nem sokat törődése is. Féktelenül tud gyűlölni, és féktelenül tud szeretni. Szereti a rajongást, és rajong is minden nagyszerűért. Bár érzései mélységesen mélyek, s néha rettenetesen átadja magát a keserűségnek, mégis gyorsan megvigasztalja az élet szépsége:

Valóban szép, igen szép a világ;
Van minden évben rajta kikelet,
S van szép leánya minden falunak,
S ha itt egy ember sír, ott más nevet.

Ilyen egész forradalmárrá, mint amilyen Petőfi volt egész életében és költészetében egyaránt, csak olyan egész ember lehetett, mint ő, akitől „semmi emberi sem idegen".

(Magyarországon, Petőfi szülőföldjén, a Horthy-uralom tizenhetedik évében újból *szörnyű idők* járnak. Petőfi nemzete újból gyalázatban él. A magyar nép újra elvesztette szabadságát.) Az 1918 októberében kezdődött, és 1919 márciusában szocialista forradalomba átcsapott és győzelemhez ért felszabadító harc egy időre elviharzott. Az idegen imperializmus túlnyomó ereje, a szociáldemokrata árulás és saját hibáink következtében uralomra jutott Magyarországon a fehérterror, a fasizmus. Most megszázszorozza a magyar nemzeten a gyalázatot, „mit rákentek a századok", az is, hogy urai és elnyomói, a Horthy-fasiszták szőröstől-bőröstől a népet eladják ágyútöltelékként Hitlernek, Mussolininak, az új háború pusztító tüze gyújtogatóinak.

Magyarország újból királyság, ha éppen nem is ül trónon, melyre Petőfi nyilait szórta, az új, még az országon kívül várakozó Habsburg-ivadék. Az uralkodó osztály egy része a Habsburgokat nem akarja visszaültetni a trónra a legitimitás jogán, szabad királyválasztást akar. A másik része nem tartja még érettnek a nemzetközi és belpolitikai helyzetet a régi elnyomók, a gyilkos Habsburgok visszahozatalára. Most ez a két csoport tartja kezében a fasiszta kormányhatalmat.

Egy harmadik csoport a Habsburgok rögtönös trónraültetését kívánja. Ezek a nagyburzsujok és félfeudális csoportok néha hajbakapnak egymással, amikor a kormánynak egy vagy más okból kényelmetlenné válik a harmadik, nyílt legitimista csoport agitációja: visszarúgja a támadó legitimistákat.

Így történt, hogy nemrégiben, amikor a legitimisták egy előretörést kíséreltek meg a kormányon levő osztályostársak ellen, 1936. év márciusában bíróság elé állítottak egy nyugalmazott katonatisztet, Deme Lászlót, aki „Legitimista-királyság" című röpiratában nekitámadt mindenkinek, aki csak ellene volt vagy van a Habsburgoknak. Nekirohant elsősorban a forradalmár Petőfinek. Egyebek közt azt írta, egyik pesti lap szerint, hogy „a 48-as szabadságharc hősei, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor éppen olyan felelőtlen elemek voltak, mint Károlyi Mihály és Kun Béla".

Március 30-án állott a bíróság előtt ez a fel- és megháborodott legitimista. A bírósági tárgyaláson, egyik budapesti burzsoá újság, a *Pesti Napló* közlése szerint – a többek között a következő kijelentést tette:

„Amikor azt írtam „csőcselék", „felelőtlen elemek", ezek a kifejezések természetesen vonatkoznak Petőfi Sándorra is, mert hiszen ő volt a felelőtlen elemek vezére . . . Az ország legelső történetírói is ezeket állítják, amiket én . . . Petőfi politikája az urak, a papok és a királyság gyalázása volt. Petőfi egyes verseiben szóról szóra azt írta, amit Kun Béláék hirdettek. Azt állította a papokról, hogy ördög cimborái, és a pokolnak fele papokkal van tele . . . Petőfi, a vörös kokárdás, vörös tollas ifjaknak vezére, nemzetközi vörös forradalmat akart, vörös republikát, vörös lobogó alatt. Mi történnék azzal, aki ma ilyen tónusban merne politizálni, mint azt Petőfi tette".

Nemzetgyalázás címén emeltek vádat ez ellen az aktív legitimista nyugalmazott katonatiszt ellen: a nemzet becsületének megsértése címén vonták felelősségre, a fasiszta törvény alapján. A bíróság olcsónak tekinti a nemzetnek fasiszta módon megfogalmazott becsületét, mert a legitimista Habsburgbérenc mindössze hathónapi fogházat kapott a „nemzetgyalázásért", Petőfinek azonban még így is szerencséje volt azzal, hogy nemcsak őt nevezte felelőtlen elemnek a habsburgista katonatiszt, hanem a 48-as szabadságharc egész vezérkarát. Ezek között

pedig volt egynéhány mágnás is, akiknek egy része elárulta a forradalmat, így hát nem nézhetik tétlenül megsértésüket a fasiszták. Ezért volt kénytelen a fasiszta bíróság Petőfi megsértését is nemzetgyalázásnak minősíteni.

Pedig a legitimista katonatisztnek nemcsak abban volt igaza, hogy Petőfi vörös republikánus volt és mindabban, amit forradalmiságáról állított, hanem abban is, hogy aki olyan tónusban merne politizálni, mint Petőfi Sándor tette, még években kimérve is többet kapna büntetésül a magyar bíróságtól, mint amennyit hónapokban kapott a megkergült legitimista.

Petőfit ma már nem csukhatják börtönbe a magyar fasiszták. Csak azokat börtönözik be, akik megszegik a csendőrség és rendőrség tilalmát, ami Petőfi politikai verseinek a munkásság és szegényparasztság egyesületeiben, gyülekezeteiben való előadását sútja. Nem őt, csak a verseit szavalókat verik véresre, mint ahogyan Petőfi születésének századik évfordulójakor félholtra vertek a budapesti rendőrségen egy Fehér Gyula nevű színészt, aki a költő királyellenes versét előadta.

De Petőfi ma is folytatja az izgatást. Lázít a mai Magyarországon is, hol a fasizmus a 48-as forradalom vívmányait is megfojtotta, s még legkisebb maradványát is ki akarja pusztítani. Izgatnak és lázítanak Petőfi költeményei ma is, minden és mindazok ellen, ami ellen és akik ellen Petőfi életében lázadt és lázított, harcolt és harcra hívott.

Marx mondotta leányának, Eleonórának Shelleyről, a nagy angol költőről: „Aki őt érti és szereti, sajnálja, hogy Shelley huszonkilenc éves korában meghalt, mert forradalmár volt ő tetőtől talpig, és mindig a szocializmus élcsapatához tartozott volna".

Petőfi csak huszonhét évet élt, de nem kevesebb joggal lehet ezt elmondani róla is.

A fasiszta elnyomás ellen, a polgári demokráciáért való harcban kibontakozni készülő magyarországi népfrontban ott van az élen Petőfi Sándor, a minden fajtájú és bárhol is levő elnyomásnak halálos ellensége, a magyar és világszabadság harcos, forradalmár költője.

A magyar nép demokratikus szabadságáért folyó harcnak a jakobinus Petőfi a legnagyobb, legigazabb költője.

Új Előre. Cleveland, 1937. február 12–március 4. Teljes terjedelemben közli: Kun Béla: Irodalmi tanulmányok. Összeállította: Garamvölgyi József. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1960, 149–172. pp.

Dr. Kun Miklós: „Emlékeim apámról"

17 éves koromig éltem édesapámmal. A gyermek- és koraifjú korból természetesen csak korlátozott emlékeim lehetnek apám tevékenységéről, annál is inkább, mert olyan munkát végzett, amelyről még a családon belül sem beszélhetett. Nagyon sokáig ezért nem tudtam rászánni magamat, hogy visszaemlékezést írjak róla.

Első emlékeim két és fél, három éves koromból vannak. A ház, amelyben lakunk, a Voznyeszenszkaja utcában van. A nagy árkádos bejárat a lépcsőházba vezet. A lakásunk az első emeleten van, és a bejárattól jobbra lévő szobában egy nagy zongora áll. Ezen szokott anyám játszani. Emlékszem a nagy udvarra, ahol sok lovaskocsi áll, a kocsikon vöröskereszt. A hátsó udvaron egy internacionális kórház van. A kórház parancsnoka magyar; Mandel doktornak hívják, a főnővért Polanszkajának és apácafityulát visel. Ő gyakori vendégünk. Engem különösen szeret, mindig ölbe vesz és csókolgat. Az udvaron sétálnak a sebesültek; fejükön, lábukon kötés, néhányan mankóra támaszkodnak. Körülbelül ebből az időből származnak első gyér emlékeim apámról is, ami ezelőtt történt, azt édesanyám mesélte el.

Az 1919-es proletárdiktatúra bukása után apám a családdal együtt (édesanyám, Hánika, Ágnes) egy internálótáborba került Ausztriába. Amikor az asszonyokat és a gyerekeket kiengedték, édesanyám már terhes volt velem. Mivel meglehetősen rossz volt az ellátás, az elvtársak elintézték, hogy anyám, Hánika és Ágnes Olaszországba utazhassanak.

Amikor megszülettem (1920. VI. 17-én, Bolognában), apám még a steinhofi börtönben volt. A bolognai munkások megtudták, hogy Kun Béla felesége fiút szült. Ennek örömére felvonulást rendeztek a szülőotthon előtt, és éltették Kun Bélát és az újszülöttet: „Evviva Bela Kun, Evviva Kunino, Abasso policija".

13 hónapos voltam, amikor anyámat kiutasították Olaszországból. Ausztrián, Németországon, Észtországon keresztül érkeztünk Pétervárra, majd Moszkvába, ahol apám várt ránk. Megérkezésünk után nem akartam apám ölébe ülni, és csak „bá"-nak szólítottam. A későbbiekben

– ha anyám ugratni akarta apámat – ezt mindig az ő jelenlétében mesélte el, apám pedig viccesen szemrehányást is tett.

Első saját emlékeim közé tartozik, ahogy apám arcomhoz simítja az arcát, és én ez ellen élénken tiltakozom, mivel az erős szőr nagyon szúr. Arra is emlékszem, amikor apám elégedett velem vagy szeretetét akarja kifejezni, alaposan megcsípi az arcomat. Ezt persze nem veszem jónéven, mert fáj. Amikor pedig valami rosszat csinálok, az is elég, ha csak szigorúan néz rám. Én rögtön bőgni kezdek, apám pedig megsajnál, ölébe vesz, megcsókol és néha még bocsánatot is kér. Apám hirtelen természetű, de nagyon jószívű ember volt, és ez mint nevelőt, következetlenné tette. Csak később vettem észre, hogy a szigorú tekintet mesterkélt, mert csak az első pillanatban néz szigorúan, a következő pillanatban már nevet a szeme. Ilyenkor bátran meg is jegyzem: „... úgysem haragszol rám igazán!"

1923-ban anyámmal az Uralba utaztunk. Apa mint az Ural-Büro CK* tagja, ekkor már ott dolgozott. Egy alkalommal katonaruhába öltözött férfi állt meg mellettem és azt mondta: „Nagyszerű és igen bátor ember az apád. Igyekezz, hogy te is ilyen légy!"

Ez az első emlékem, amikor apám bátorságáról beszéltek nekem. A későbbiekben erről gyakran hallottam azoktól, akikkel együtt harcolt az első világ-, majd a polgárháborúban. Apám persze nem szívesen beszélt erről, hiába faggattam. Egyszer mégis kifejetette véleményét a bátorságról, és egy rövid kis történetet mesélt el: „A fronton kétféle bátorságot észleltem. Voltak akik valóban nem féltek semmitől – számuk persze elenyésző volt –, így nem is volt nehéz bátornak lenni. Az igazi bátorság szerintem mégis az, amikor valaki fél – mert az életösztöne normális – és mégis kiáll a harcba teljesíteni a kötelességét." A történet pedig így hangzott: – Egy idős tábornok megvizsgálta a katonák helyzetét az első vonalban a fronton. Amikor a lövészárkok összekötő folyósóin haladt, minden ágyúdörrenésnél behúzta a nyakát. A fiatal hadnagy ezt észrevette, és gúnyosan mosolygott. A tábornok e mosoly láttán azt mondta: „Édes fiam! Nehogy azt gondolja, hogy maga nagyon bátor. Ha maga úgy félne, mint én, már régen a hátországban lenne. Én pedig, ahogy látja, teljesítem a kötelességemet".

Végül is, hogy apám melyik csoportba tartozott a bátorság terén, tőle nem tudtam meg. A fronttársai azt mondták: „... ha félt is, rendkívül jól álcázta, mert a veszélyes helyzetekben mindig megőrizte nyugalmát". Öccsétől, Sándortól hallottam, aki az első világháborút fő-

* Az OK(b)P Központi Bizottsága Urali Irodája.

hadnagyként fejezte be: „ha apád katona maradt volna, biztosan sokra viszi, mert bátor és jó katona volt. Engem és a századomat is nagy bajból mentett ki. Apád zászlósként egy gránátvető szakasz parancsnoka volt – akkor ez egy modern fegyvernemnek számított –, én pedig gyalogos voltam. Egy ütközet során az ellenség bekerítette századomat. Elöljáróink úgy látszik, reménytelennek tartották a helyzetet és nem siettek a segítségünkre. Utólag megtudtam, hogy apád jelentkezett a parancsnoknál – aki egy Erdélyből származó fiú volt és egy transzportban került ki velünk a frontra, így jól ismert bennünket – és engedélyt kért, hogy megpróbálhassa kiszabadítani a körülzárt századot, amelyben az öccse is szolgált. A zászlóalj parancsnoka azt válaszolta: »Saját embereivel megpróbálhatja, de több embert nem tudok adni, mert a helyzetet reménytelennek ítélem, és a felesleges vérontást nem engedhetem meg.« Apád embereivel megkerülte, majd hátba támadta az ellenséget, és így mi ki tudtunk törni a gyűrűből. Ezért az akcióért kitüntették apádat!"

Weisz Elemér volt hadifogoly internacionalistától hallottam (1918-ban a magyar agitátortanfolyam hallgatója volt a Kremlben, apám mellett teljesített személyi szolgálatot): „A baloldali eszerek fellázadtak és – többek között elfoglalták a főposta épületét is. Lenin kérésére az iskola hallgatói (akik mind frontot járt katonák voltak) apáddal az élén csatlakoztak az eszer felkelés leverésére kijelölt csapatokhoz. Amikor a Mjasznyickaja utcára kerültünk, megláttuk, hogy ostromló csapataink nem tudnak előre haladni, mivel a posta bejárata mellett egy páncélautó járt fel- és alá, erős gépfegyvertűzzel akadályozta a támadást. Mi is kénytelenek voltunk lehasalni. Ekkor apád váratlanul felugrott, odarohant a páncélautóhoz. Bedugta a nézőrésbe a pisztolyát, és megadásra szólította fel a kocsiban tartózkodókat. A többiek is gyorsan körülvették az autót, így a legénység megadta magát és felemelt kézzel egyenként kiszálltak. Társaink számára így nyílt lehetőség a posta épületébe behatolni. Apád pisztollyal a kezében rohant fel a lépcsőkön, én pedig utána. Láttam, hogyan csapkodott jobbra-balra a rátámadó eszerek között. Amikor utolértem, együtt rontottunk be a távirda helyiségébe. Itt azonban már csak hisztérikusan síró lányokat és asszonyokat találtunk. Az eszerek megadták magukat."

Megszakítva Weisz elbeszélését, utalok Drabkina könyvére: „1918. VII. 6-án, a postaépület visszafoglalása utáni napon, Lenin megbízásából valamit a postára kellett vinnem. Ahogy közeledtem az épület felé, láttam, hogy egy ember fekszik a köveken. Amikor közelebb értem, rémülten ismertem fel Kun Bélát. Föléje hajoltam és megnyugodva láttam, hogy csak mélyen alszik!"

Egyébként is jellemző volt apámra, hogy erős idegi vagy fizikai meg-

terhelés után bárhol, bármilyen körülmények között képes volt teljesen nyugodtan aludni. Anyám mesélte, hogy a proletárdiktatúra bukása után apám, ahogy ágyhoz jutott, szinte 24 órán keresztül aludt.

De térjünk vissza ismét Weisz elbeszéléséhez: „Amikor este elkértem Kun elvtárstól a pisztolyát, hogy kitisztítsam, megdöbbenve vettem észre, hogy a tárban nem volt egy töltény se. Ezek szerint üres pisztollyal kényszerítette a legénységet megadásra!"

Amikor az Uralból visszaköltöztünk Moszkvába, már a Vozdvizsenka utcában laktunk egy négyszobás lakásban. Apámat Lenin visszahívta, mivel új feladatot kellett ellátnia. Kinevezték őt a Komszomol Központi Bizottságba mint a párt képviselőjét. Ezt a feladatot valószínűleg nem véletlenül kapta. Nemcsak azért, mert Lenin nagyon fontosnak tartotta az ifjúsági mozgalmat, hanem mert apám természeténél fogva közel állt az ifjúsághoz. A Vozdvizsenka utca 10. alatt, az épület egyik részében voltak a Komszomol KB irodái. Mivel abban az időben az emberek nem nagyon számoltak az ún. „munkaidővel", azért, hogy apám megkönnyítse munkáját, ebbe a házba költöztünk.

Jól emlékszem azokra az estékre, amikor már nekem régen aludnom kellett volna, apám szobájában még sokáig fiatal emberek tartózkodtak. Némelyik nevére még most is emlékszem: Sáckin, Csáplin. A szoba tele volt füsttel, az emberek pedig hangosan beszélgettek, vitatkoztak. Hogy miről, arra persze már nem emlékszem.

A későbbiek során is, apám akárhol dolgozott, mindig igyekezett magát körülvenni fiatalokkal. Abból, ahogyan velem és barátaimmal beszélt, tudom, hogy sosem „ereszkedett le", nem gyerek nyelven társalgott velünk, hanem mint egyenrangú partnerekkel. Elvárta tőlünk, hogy „felnőtt fejjel" gondolkozzunk, és ha valamit nem értettünk, akkor addig magyarázott, többször visszakérdezve, ameddig nem győződött meg, hogy megértettük, miről van szó.

Most visszatérek a lakásunkhoz: gyermekszemmel nézve ez a lakás igen nagy volt, bőven volt hely játszani, szaladgálni. Az igazi mesevilág azonban apám dolgozószobája volt. Ez a szoba sem volt zárva, csak apám utolsó éveiben. Én pedig ki is használtam a lehetőséget, mivel izgatta a fantáziámat mindaz, amit ott találtam.

Az íróasztal lapját csak akkor lehetett megnézni, ha felemeltük a buktatható redőnyt. Így ezzel is jót lehetett játszani: fel-le, fel-le. A legérdekesebb mégis az íróasztal tartalma volt. Apám ha elfáradt munka közben, mindent szerte-széjjel hagyott az asztalán, és másnap ott folytatta, ahol abbamaradt. Nem szerette, ha rendet csináltak az iratai között, ezért senki nem nyúlt hozzá. Ezt én is tudtam, és soha nem bántottam semmit, „csak" megnéztem mindent. Voltak itt különböző nyelvű újságok, folyóiratok, amelyeket rendszeresen átlapoztam. Apám

a magyaron kívül németül, oroszul is jól beszélt, olvasott és írt. De olvasott franciául és az összes szláv nyelven is: bolgárul, szerbül, horvátul, csehül és szlovákul. Amikor a szükség úgy hozta, 50 éves korában megtanult angolul beszélni és olvasni fél év alatt.

Az egyik fiókban volt egy Browning pisztoly. Hozzányúlni nem volt szabad, de a látvány is kielégítette gyermeki kíváncsiságomat. Apám elmagyarázta, hogy a fegyver nem játék és nem szabad hozzányúlnom. Megmagyarázta, hogy a fegyelem a forradalmárnál a legfontosabb és mivel én annak készültem, figyelmeztetéséről soha nem felejtkeztem el.

A következő fiókban tartotta apám Lenin leveleit, különböző kézírásos feljegyzéseit, amelyeket a kongresszusokon, értekezleteken neki írt. Ezeket is mindig elolvastam. Apámtól tudom, hogy a Lenin Intézet a leveleket számtalanszor kérte, ő azonban nem adta oda. Sajnos, apám letartóztatásakor ezeket is elvitték. A harmadik fiókban rengeteg töltőtoll volt. Soha nem láttam hagyományos tollal írni apámat. Minden barátja tudta, hogy mennyire szereti a töltőtollakat, ezért ezt hoztak neki ajándékba: de úgy emlékszem, ennek is örült a legjobban, meg a libamájnak és a magyar paprikának.

A dolgozószoba falát körben, szinte mennyezetig borította a könyvszekrény, a polcok zsúfolva voltak könyvekkel. Itt volt politikai, memoár-, katonai, természettudományról szóló irodalom, volt szépirodalom és mindez persze különböző nyelveken. Jól emlékszem Lenin Műveinek első és második kiadására: az egyik szürke, a másik sárga borítású volt. Ugyanúgy, mint Marx műveit, Lenin műveit is szinte kívülről ismerte apám. Ha dolgozott és én ott játszottam a szobában, néha megkért: ... Miklós! Menj csak ehhez a szekrényhez, ezen a polcon, ebben a kötetben, kb. ezen az oldalon keresd csak ki az ilyen vagy olyan fejezetet.

Apám elmondása alapján számomra Lenin volt a forradalmár ideálja. Nagyon büszke voltam rá, hogy Lenin halála után a Komintern őt bízta meg Lenin műveinek kiadásával különböző nyelven. Mindemellett természetesen Lenint akkoriban még nem olvastam, annál inkább elolvastam minden könyvet, ami Leninről szólt. Jól emlékszem, hogy hét éves koromban – apám tanácsára – elolvastam Jaroszlavszkij könyvét Leninről és a leninizmusról. Ami Leninről szólt, azt megértettem, amit a leninizmusról írt, annál kevésbé.

A konspiráció szabályait apám tudatosan átplántálta belém. De még a saját gyermekkori tapasztalataim is „jó gyakorlati" oktatásnak bizonyultak. Apám a 20-as években szinte állandóan külföldön tartózkodott illegális munkán. Évente kétszer-háromszor érkezett haza. Volt amikor szakállasan és bajuszosan, máskor anélkül, időnként borotvált fejjel. Már tudtam azt, hogy édesapám forradalmár, hogy külföldön

van, hogy a rendőrség s különösen Horthy titkos rendőrsége üldözi. Kénytelen volt gyakran lakást és külsőt változtatni. Azt is hallottam, hogy ha elfogják, akkor a bitófa vár rá. Apámtól azt is tudtam, hogy nekem mint jövendő forradalmárnak, ismernem kell a konspiráció szabályait. Ezek közül a legfontosabb az, hogy nem szabad fecsegni, mert a fecsegés lebukáshoz vezet. Mintha most látnám apám nevető szemét, amikor egyik hazajövetele után felkapaszkodtam az ölébe, és arról meséltem suttogva, hogy majdnem egy durva konspirációs hibát követtem el. Történt pedig a következő: 1925-ben apám külföldre utazott. Tudtam, hogy tartózkodásának helye titok. Megkérdeztem anyámtól, hol van apám, Ő azt mondta, Kínába utazott. Akkor mindenkinek azt fogom mondani – válaszoltam én –, hogy apám Ausztriában vagy Németországban van. A családban pánik keletkezett. Ugyanis éppen avval, hogy titokban akarták tartani apám hollétét, kimondtam az igazságot. Kénytelenek voltak megmondani az igazat, hogy apám valóban Ausztriában tartózkodik és ha kérdezik tőlem, azt kell mondanom, hogy Kínába utazott. Míg ezeket meséltem, apám állandóan nevetett, csillogott a szeme, azután pedig megcsípte az arcomat, ami nála azt jelentette: rendben van fiam!

Hét éves koromban már azt hittem, járatos vagyok a konspiráció szabályaiban. Fecsegő természetem ellenére, amikor fontos dolgokról volt szó, nem kérdezősködtem. Néha apám utasítására „komoly" megbízásokat végeztem. Magyarországról érkezett elvtársakat, akik a pályaudvarról egyenesen hozzánk jöttek, elkísértem a Komintern Lux nevű szállodájába. Egy eset különösen megragadta fantáziámat. Apám külföldre készült. Már egy hónapja nem járt a Kominternben, otthon volt, szakállát és bajuszát növesztette. Ha valaki telefonon kereste, azt kellett mondani, hogy beteg és szanatóriumban tartózkodik. Azon a napon, amikor az esti vonattal Bécsbe akart utazni, a reggeli osztrák újságokból a hírek között azt olvasta, hogy Kun Bélát Ausztriában látták, és hogy az osztrák rendőrség intézkedéseket tett hollétének kiderítésére és elfogatására. Ezeket az újságokat a Kominternben is elolvasták. Felhívták telefonon apámat és azt az utasítást adták neki, hogy Bécsbe való utazását halassza el. A helyzetet azonban bonyolította az, hogy két nap múlva Bécsben Magyarországról érkező elvtársakkal kellett volna találkoznia és már késő volt a találkozás lemondására. Viszont a rendőrség intézkedései veszélyeztették a Bécsbe érkező elvtársak biztonságát. Ki kellett játszani a rendőrséget. Apám egy ismert liberális bécsi újság moszkvai tudósítóját hívta fel. Felháborodását fejezte ki afölött, hogy egy ilyen komoly lap valótlan híreket közöl róla. Elmondta, hogy már egy hónapja beteg, a napokban jött haza a szana-

tóriumból és most egészségi állapota miatt otthon pihen. Ha a bécsi lap tudósítója erről meg akar győződni, látogassa őt meg, és ha kívánja, szívesen ad interjút is. Ebéd után apám felvette házikabátját, papucsát és családi körben fogadta a mélyen tisztelt tudósítót. Az újságíró ilyen formán meggyőződött arról, hogy apám valóban a lakásán, Moszkvában van. Feltette kérdéseit, a válaszokat leírta, végül megsimogatta a fejemet, és elsietett a távirdába, hogy még aznap tudósíthassa újságját arról, hogy Kun Bélával Moszkvában találkozott. Apám viszont gyorsan leborotválta szakállát, csak a bajuszát hagyta meg, átöltözött, és még aznap este elutazott Bécsbe. Körülbelül egy év múlva, provokáció folytán Bécsben letartóztatták. Horthy kormánya követelte kiadatását, az osztrák kormány azonban a nemzetközi tiltakozás hatása alatt nem merte ezt megtenni. Bíróság elé állították, majd a kiszabott börtönbüntetés után apám visszatért Moszkvába. A pályaudvaron nagy tömeg várta, köztük természetesen én is.

Hét-nyolc éves koromban – majd később még inkább – apámmal való kapcsolatom egyre szorosabbá vált. Mind többet beszélgettünk. Néha kikérdezett, hogy mit olvastam, és igyekezett megállapítani, hogy mennyit értettem meg belőle. Emlékszem, mikor történelmi tanulmányaim iránt kérdezősködött, nagy büszkén meséltem el „tudományomat". Mivel rengeteget olvastam, úgy éreztem, sokkal többet tudok, mint a kötelező tananyag. Amikor elmondtam neki Millerand történetét, kiderült, hogy ismereteim igen szűkkörűek, apám mind a tényanyagot, mind az értékelést nagymértékben kiegészítette.

Számtalan olyan dologra is emlékezett, amit még gyermekkorában tanult. Amikor nem tudtam neki megmondani, hogy egy-egy történelmi esemény pontosan mikor zajlott, fel volt háborodva. Nem értette meg, hogy lehet ilyen dolgot elfelejteni. Amikor azzal védekeztem, hogy az évszámokat csak magolással lehet elsajátítani, ahhoz pedig nem ész, hanem fenék kell, még jobban felháborodott. Azt mondta: „a történelemtudomány nemcsak eszmékből, hanem tényekből áll. Az eszmék csak a tényeken alapulhatnak. A magolás egyébként igen fontos dolog, mert fejleszti az emlékezőtehetséget!" Ennek bizonyítására elővett egy könyvet a szekrényéből és az általam kiválasztott latin szöveget kívülről felmondta, pedig azt még a gimnáziumi évek alatt tanulta. Erre is volt válaszom, mégpedig az, hogy nem lehet mindenkinek olyan jó emlékezőtehetsége, mint neki. „Nem minden a tehetség! Sokkal fontosabb a szorgalom. Meggyőződésem, hogy ha tehetséges is vagy – amit még nem bizonyítottál –, de nem leszel elég szorgalmas, egyáltalán nem biztos, hogy lesz belőled valami vagy valaki." Akkor megsértődtem, de ma én is ezt az elvet vallom.

Apám egyébként szókimondó ember volt. Mindig kifejtette a véleményét, ha pedig történetesen a családtagjainál észlelt valamit, ami nem tetszett a felfogásának, kíméletlenül megmondta a véleményét.

Ahogy már említetem, apám nagyon szívesen olvasta a memoárirodalmat. Abban az időben a Moszkvai Akadémiai Kiadóban sorozatban jelentek meg a különböző történelmi nagyságok memoárjai. Apám olvasta Saint Simon, Rousseau, Félix Kohn, Vera Figner, Kropotkin stb. írásait. Rendkívül érdekesen olvasott: ilyenkor se nem látott, se nem hallott. Olyan gyorsan lapozta a könyvet, hogy az ember azt gondolta, nem is olvasta el figyelmesen. Pedig azt tette. Ez a gyorsolvasás adott lehetőséget ahhoz, hogy olyan könyveket is elolvashasson, ami közvetlenül nem tartozott a munkájához.

Rendszeresen olvasta a Majakovszkij által szerkesztett Novüj Lef című avantgardista folyóiratot, ugyanakkor láttam a kezében Petőfi és Ady verseskötetét is. Amikor kiderült, hogy én Petőfit még nem olvastam, akkor magához hívott. Ölbe vett és felolvasta nekem Petőfi egyik versét, melynek sorai most is itt csengenek fülemben: „Laci te, Hallod-e? Jer ide, Jer, ha mondom, Rontom-bontom, Ülj meg itten az ölemben". Aztán elolvasta nekem a János vitézt, majd később a forradalmi verseiből olvasott fel, mindegyikhez magyarázatot fűzve. Különösen jól emlékszem a „Falu végén kurta kocsma" című versére. Úgy olvasta ezt fel apám, hogy azonnal ellenszenvet éreztem az uraság iránt, és könnyekig meghatódtam a szegény, beteg édesanyán.

Apám könyvespolcán számos természettudományi könyv is volt. Gyermekkora óta érdeklődött a természettudományok iránt, és abban az időben szorgalmasan gyűjtötte a különböző növényeket. Óriási gyűjteménye volt. Nevetve mesélte el, hogy egy alkalommal különleges virágokat talált az erdőben, boldogan gyűjtötte össze őket, közben beesteledett. Otthon a szülei izgultak érte. Amikor nagy boldogan hazaért drága kincseivel, apja kikapta a kezéből a növényeket és jól elnáspángolta vele. „A verés nem fájt, de a növényeket még most is sajnálom" – mondta. Természetszeretete élete végéig megmaradt. Nem véletlen, hogy többször javasolta nekem, legyek agronómus. Amikor sétáltam vele az erdőben – kár hogy csak ritkán volt benne részem –, minden virágnak, fának ismerte a nevét. Néha tőlem is megkérdezte, hogy hívják egyiket-másikat. Nekem persze fogalmam sem volt róla. Elszomorodva nyilatkozott tudatlanságomról, és rögtön megmondta a kérdezett növény nevét latinul és magyarul. De nemcsak a gyermekkorában tanult botanikát ismerte, hanem folyamatosan érdeklődött a természettudósok találmányai és eredményei iránt is. Amikor Leningrádban járt, többször meglátogatta Pavlov intézetét, barátságot kötött Pavlov tanítványaival. Emlékszem, volt a könyvespolcon Pavlov egyik

tanítványától egy könyv, melyet a szerző dedikált apámnak. Szperanszkij akadémikus könyve volt és a mű címe: „A nervizmus elmélete". Órákig tudott beszélni a biológiai problémákról egy Szovjetunióban élő magyar tudóssal, Bauer Ervinnel.

Apám külsejében, viselkedésében nem volt semmi katonás, annak ellenére, hogy életében többször magára öltötte a katonazubbonyt. Mint minden mást az életében, a hadtudományt is nagyon alaposan és komolyan tanulmányozta. De nemcsak az általános katonai elméletek érdekelték, amikre egy politikusnak szüksége van, hanem a harcászat aktuális kérdéseivel is foglalkozott. Többször láttam a kezében Klauzevitz klasszikus könyvét. Olvasott egy francia vagy angol tábornok könyvét, amelyben a szerző megjósolta a tankok és a motorizált egységek vezető szerepét egy jövendő háborúban. Mivel én éppen akkor készültem a lovassági tiszti iskolába, némi célzattal mondta el apám a könyv lényegét: a technika szerepét egy modern hadászatban. Amikor a tiszti iskolában tanultam 1936-ban, és meglátogatott apám, nagy hévvel magyaráztam neki, milyen nagy szerepe van a lovasságnak. Igen tapintatosan, de lehűtötte szenvedélyemet. Elmagyarázta, hogy mennyivel nagyobb szerepe lesz például az ejtőernyős csapatoknak. „Nem véletlen, hogy a Vörös Hadseregben is ezeket a csapatokat fejlesztik" – mondta.

Amikor Gavró Lajos a katonai akadémián tanult, és diplomamunkáját írta – amely, ha jól emlékszem, az internacionalisták szerepéről szólt a polgárháborúban – többször eljött apámhoz. Számomra nagyon érdekes volt, amikor az asztalnál a térkép fölé hajolva elemezték a különböző harcászati problémákat. A katonai iskolai éveimben többször beszéltem apámmal a taktikáról, topográfiáról, mivel ezek voltak kedvenc tantárgyaim. Eleinte nagyon csodálkoztam, honnan vannak olyan ismeretei, mint például egy szakasz vagy század harcászata. Kiderült, hogy ő figyelemmel kísérte a modern katonai irodalmat, és elmondta nekem, hogy nem érthet valaki egy front stratégiai vagy taktikai problémáihoz, ha nem ismeri a kisebb alegységek harcászatát.

Amikor a Schutzbund-felkelés* volt Ausztriában, apám szobájában ki volt terítve egy térkép, amin ő rendszeresen bejelölte a hadi helyzetet. Én jóval később, a katonai iskolában jöttem rá, hogy azokat a szabályszerű jeleket használta, amit mi akkor tanultunk. Jól emlékszem, hogy ebben az időben felhívta apámat Kalinyin, és kérte, hogy tájékoztassa

* A köztársasági alkotmányért és a demokráciáért küzdő osztrák munkásság 1934. februárban lezajlott fegyveres felkelése. A Dolfuss-kormány néhány nap alatt vérbe fojtotta és kíméletlenül megtorolta a felkelést. Feloszlatták a Szociáldemokrata Pártot és a szakszervezeteket, a Republikanischer Schutzbund (az osztrák SZDP fegyveres önvédelmi szervezete) 9 vezetőjét kötél általi halálra ítélték és kivégezték.

őt a Schutzbund-felkelés helyzetéről. Apám diapozitíveket készíttetett a saját térképéről, és harmadnap ezekkel felkereste Kalinyint.

Többször járt nálunk egy repülőstiszt, Fehérvári elvtárs, Lőwy Gyula, aki a Vörös Hadsereg hadtáp parancsnoka volt és nagyon jó viszonyban volt Steinbrückkel, aki a Katonai Népbiztosság 4. Főosztályának parancsnokhelyettese volt.

Úgy láttam, apám nagyon kedvelte a katonákat. Szerette és becsülte gyors észjárásukat, fegyelmezettségüket. Legszívesebben a katonai egységeknél tartott előadásokat. Rendszeresen tartotta a kapcsolatot a Vörös Hadsereg magyar származású parancsnokaival. Nagyon büszke volt, hogy a Vörös Hadseregben sok magas beosztású ismert magyar katonatiszt szolgált. Többször jártam vele például Gavró Lajos motorizált hadosztályánál, amelynek vezérkara Moszkvától 60 km-re, Podszolnocsnoje nevű helységben volt. Elvitt magával a Farkas elvtárs által vezetett moszkvai lovasezredhez is.

Apám íróasztala mellett állt az akkori legmodernebbnek számító, több lámpás rádiókészülék, melynek a neve ECSSZ volt. E készülék nagy szerepet játszott mind apám, mind pedig egész családunk életében: összekötő kapocs volt moszkvai lakásunk és Magyarország között. Apám néha egész éjjel a rádió mellett ült, és az állomáskereső gombot csavargatta: kereste a budapesti adást. Mikor végre, a fülsiketítő fütyülés és búgás között meghallotta a magyar beszédet vagy a szépen zengő magyar nótát, kiült a boldogság az arcára. De boldogan ült az egész család is a készülék előtt, és figyelmesen hallgatta a rádióhullámokon érkező „üzenetet". Nem volt ritka, hogy apám arcán végiggördültek a meghatottság könnyei egy-egy szép magyar nóta vagy a „Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország" dallamát hallgatva. Apámnak ugyanis nagyon erős honvágya volt. Ilyen erős honvágyat a magyar emigráció tagjai között senkinél nem tapasztaltam, annak ellenére, hogy mindenki vágyódott haza. Ha az emigráns magyar családok összeültek, csak arról lehetett hallani, hogy „ha egyszer HAZA megyünk", vagy „otthon ez is másképpen van". A Magyar Klubban láttam sírni az embereket, amikor a dalárda Hidas nótáját énekelte: „Azt hallottam édes jó anyám, hazamegyünk valamelyik szép év tavaszán . . ." Néha olyan erős volt apám honvágyérzése, hogy már-már az egészségét féltettük. De ez az érzés természetesen egész családunkban is élénken élt. Én, aki idegen földön születtem és idegen földön éltem, szüleim elmondása alapján olyan ideális országot képzeltem el HAZÁMNAK, ami csakis egy gyermek képzeletvilágában létezik, és ebbe a hazába olyan honvággyal kívánkoztam „vissza", mintha örökké itt éltem volna.

Emlékszem, egyszer, amikor a hazatérésről beszélgettünk, apám azt mondta: „. . . ha haza mehetnék, nem is kellene nekem magas beosztás.

Nagyon szívesen elfogadnám a tanácselnökséget bármelyik kicsi erdélyi vagy alföldi városkában". Tovább szőtte hangosan álmait: „járnám az utcákat, nézegetném hogyan javítják ki a járdákat. Kijárnék a piacra és vizsgálnám az árakat. Gondoskodnék, hogy a főtéren legyenek szép virágok. Csak egyszer már haza mehetnék!" Ezután leült a rádió mellé, és megszállottan kereste a hazai hangokat az éter hullámain.

Apámat nagyon szerették az oroszok. Igazán nem érezhette, hogy idegen. Velük együtt élt, dolgozott. Szerették, megbecsülték. Megválasztották a VCIK* elnökség tagjai közé, ami a bizalom teljes jele volt, hiszen ez nem nemzetközi, hanem igazi „szovjet" munkát jelentett. Sok országban járt és részt vett ezen országok munkásmozgalmában, forradalmi eseményeiben, tehát valóban internacionalista szellemű forradalmár volt. A Kominternben a fő feladata mindig magasabb szintű volt, mint „csak" a saját pártjának képviselete (az Agitációs és Propaganda Bizottság elnöke, a Béke Bizottság elnöke, a Balkán Titkárság vezetője, a Komintern elnökségének tagja volt). Mégis, a legjobban akkor érezte magát az emigrációban, ha otthon nálunk, vagy bármelyik magyar családnál összegyűltek, magyarul beszélgettek, énekeltek, magyar kosztot fogyasztottak. Ezt az érzését barátai és elvtársai is jól ismerték, és tiszteletben tartották.

Pjatnyickij elvtárs – célozva apám „szubjektivitására" – időnként megkérdezte: „... és mi van a te magyarjaiddal?" De minden viccet félretéve, apám nagyon sokat segített a magyar politikai emigránsoknak; hol lakást szerzett, hol a gyerekek iskoláztatását intézte el, de még azzal is foglalkozott, hogy a lebukott és börtönben ülő elvtársak feleségei mit és mennyit írnak férjeiknek. Ha pedig valamelyik magyar illegális munkája során lebukott, apám igyekezett gondoskodni a családjáról, és a legkülönbözőbb nemzetközi fórumokhoz fordult, hogy megszervezze a lebukott elvtársak védelmét. Ugyancsak Pjatnyickijtől származik az a közismert mondás: „... ha pedig egyszer valahol külföldön lebukok, akkor azt fogom mondani, hogy magyar vagyok. Kun Béla akkor ugyanis egy világkampányt fog indítani a kiszabadításom ügyében."

Landler Jenő halálának híre nagyon megrázta apámat. A néhány éves frakcióharc, amely során politikai ellenfelek voltak, nem tudta kiölni belőle a személyes szimpátiát Landler iránt. Így erről kettős emlékem maradt: egyrészről a Kun–Landler frakcióharc, másrészről apám elbeszélései Landlerről, mint emberről. „Tehetséges, szellemes, életvi-

* A Tanácsok Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsága.

dám ember" – mondta róla. Halála után apám mindent megtett, hogy emlékét megörökítsék. Az ő javaslatára és utánjárására helyezték el Landler hamvait a Kreml falában. Lehetőségéhez képest igyekezett gondoskodni Landler családjáról is. Jellemző és ellentmondó a közhittel szemben, hogy Landler, halála előtt azt mondta feleségének: „... ha meghalok, akkor Kun Bélához fordulj segítségért, ő biztos, hogy mindent el fog követni az érdeketekben."

Apám egyik legfőbb gondja az volt, hogy a második Tanácsköztársaság – amelynek bekövetkeztében szentül hitt – ne legyen olyan káderproblémával zsúfolt, mint az első. Ezért céltudatosan foglalkozott az emberek képzésével, továbbképzésével. Igyekezett elhelyezni a magyarokat a gazdaság különböző területein, a katonaságnál stb. Apám sokat járta az országot mint előadó, és néha magával vitt engem is. Többször voltam vele Leningrádban, Gorkiban, Minszkben, Balahnában és másutt. Sose felejtette el meglátogatni az ott élő és dolgozó magyarokat. A rendezők mindig gondoltak arra, hogy előadásaira feltétlenül meghívják az ott élő politikai emigránsokat vagy a volt hadifoglyokat. Kádermunkájának meg is volt az eredménye. Alig volt olyan terület, ahol a magyarok nem foglaltak volna el valamilyen fontos pozíciót. Például a Statisztikai Hivatal elnökhelyettese jó ideig Szikra Gyula volt, Münnich Ferenc magas beosztásban dolgozott az olajiparban, a Vörös Hadsereg felderítő szolgálatának vezetőhelyettese a magyar Steinbrück; Kiadais, Bakonyi pedig magas rangú katonai felderítők voltak. A Szovjetunió első műanyaggyárának igazgatója Katona volt, aki annak idején a cattarói lázadásnál mint matróz harcolt. Kazahsztán belügyi népbiztosa a magyar Roosenfeld volt, Birmann Béla Magnyitogorszkban az első ötéves terv alatt felépített legnagyobb ipari kombinát párttitkára; Jancsik Ferenc, Bajáki Ferenc, Nagy Sándor, Chlepko Ede nagy gyárak egységeinek voltak a vezetői. Ezekkel az emberekkel apám többször találkozott a moszkvai Magyar Klubban vagy legtöbbször otthon, a lakásunkon. Olyan büszke volt rájuk, mintha saját gyermekei lennének, pedig jelentős részük alig volt fiatalabb, mint apám, egyesek pedig kortársai vagy még idősebbek is voltak, mint ő.

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

E kötet a teljesség igénye nélkül, de megközelítő teljességgel, kronologikus sorrendben közli a témáról szóló különböző jellegű dokumentumokat. A törzsanyagot Kun Béla publicisztikája, beszédei, visszaemlékezései, levelezése teszi ki. Ezenkívül közzéteszünk Kun Bélának címzett leveleket, táviratszövegeket, családtagjaitól, harcostársaitól származó visszaemlékezéseket. A kiadvány anyagát Svéd Lászlónak és Grant Avetiszjannak Kun Béla magyar, illetve nemzetközi ifjúságmozgalmi tevékenységét megvilágító tanulmánya egészíti ki.

Az itt közölt írások egy része – egészben vagy töredékesen – már korábban napvilágot látott; erre a forrásmegjelölésnél utalunk. A dokumentumok csonkítatlan közreadására törekedtünk. Ettől a fontos szerkesztési elvtől akkor tekintettünk el, ha a közlésre szánt dokumentum csak részint érintette a kötet témáját vagy amikor a szöveg mennyisége kötetünk megszabott terjedelmének korlátaiba ütközött. A nem teljes publikálásra – amennyiben az nem derül ki a címből – a cím alatt hivatkozunk. A források címét részben mi fogalmaztuk; az eredeti címeket idézőjelbe tettük.

Mindvégig ügyeltünk a szövegközlés hűségére; az értelemzavaró szövegrészek eredendőségére szögletes zárójelben hívtuk fel az olvasók figyelmét. Szintén szögletes zárójelbe tettük azon szerzők nevét, akik az általunk forrásként használt levélmásolatokat nem szignálták.

A dokumentumok címe felett és a szövegük után feltüntetett dátumok esetenként eltérőek. Ennek oka az, hogy az előbbiek a történés, az utóbbiak pedig a forrás keletkezésének vagy közreadásának időpontját jelzik.

Számos történelmi epizódról, a kötetben szereplő fontosabb személyiségekről stb. lapalji magyarázó jegyzetet készítettünk. Grant Avetiszjan tanulmányának közlésénél technikai okok miatt más módon kellett eljárnunk. Itt a szerző által használt források adatait és a magyarázó jegyzeteket sorszámozva, közvetlenül a tanulmány után közöljük.

Kun Béla érettségi képe (1904)

A budapesti szocialista diákok manifesztuma az 1905-ös orosz forradalom előestéjén

A budapesti szocialista diákok manifesztuma.

Orosz testvéreink!

A budapesti főiskolák szocialista hallgatóinak a forradalmi események megünneplésére összegyűlt népes értekezlete testvéri üdvözletét küldi nektek.

Fogadjátok, testvérek, ez üdvözletet oly szeretettel, amily benső lelkesedéssel fakadt szívünkből.

Fogadjátok azon meggyőződéssel, hogy szívvel-lélekkel egyek vagyunk veletek hősi harcotokban. Teljesen át vagyunk hatva annak a tudatnak a nagyságától, hogy az orosz nép fejlődésének oly fokára jutott, amelynek egyetlen következménye csak évszázados rabszolgaságának megszűnése lehet. Az emberiség történetében páldátlan [illegible]sséggel ragyogó az a titáni munka, melyet a titkos forradalmi propaganda hősei végeztek [illegible] megtermette virágát: a szikra, amely mind többek kebelében [illegible] a szabadság égő vágyát lobogó lángba csapott szerteszét Oroszország milliónak forradalmi fellépésében.

Testvéreink! [illegible] az egész művelt emberiség szabadságharcosainak követendő példát mutattatok! Ti megmutattátok, miként lehet szembeszállni az elnyomás legszörnyűbb formáival! Ti megmutattátok, hogyan törhet meg a lusta tömegek közönyét ugyukért szabadságukat, életüket — mindenüket kockára tevő egyesek önfeledt vitézsége! Tőletek tanuljuk [illegible] tömegek szenvedéseit [illegible] holnap is kijut egy nagyszerű megtorlás forradalmi viharába! Köszönet nektek érte!

És ti lesztek azok, testvérek, kiknek forradalmi szenvedélye nem fog lehűlni a kivívott politikai szabadság enyhe napsütésében sem! Kiknek alkotmányos vérkeresztségét a világ szocialista proletárságának forró üdvözlése az emberiség ünnepévé szenteli — ti együtt küzdötök majd vele abban a harcban, a melyet az emberiség végleges felszabadításáért folytat! És miként eddig is ti mutattátok példáját annak, hogyan szegődik a gondolat ereje a szenvedő emberiség szolgálatába, úgy ezentúl is tőletek várjuk az áldásthozó [illegible]sszeműködés példáját — mindaddig, míg egyetlen harmóniába olvad össze a felszabadult emberiség.

Köszönet néktek érte, testvérek! Köszönet a mi részünkről, magyar diákok részéről, kik [illegible]tek! Egy európai kortosú, de ázsiai barbárságú uralkodó osztály a fel szabadság és felszolgaság demoralizáló bűneseiben tartja ez ország munkálkodó népét. Hogy éljünk — kevés, hogy érte haljunk [illegible]sok e szabadság. Mi magunk, szocialista diákok, csak fogcsikorgatva nézzük, miként ölik ki tervszerűen a szabad gondolkodás utolsó csíráit, miként terjeszkedik egyetemeinken, mint egész közéletünkben, a klerikalizmus és a sovinizmus gyilkos mérge. Vajha a ti példátok, testvérek, tartósan megkeményítené szívünket és karunkat, hogy hozzátok hasonlóan diadallal megostromoljuk sötétedő börtönünk kapuit!

A ti végleges győzelmetek a mi szabadságharcunk nadója lesz. Győzzetek testvérek, hogy mi is győzhessünk!

A budapesti főiskolák
szocialista hallgatói.

Kun Béla az MSZDP XX. kongresszusán (1913)

Magyarország szocialista diákjaihoz!

Elvtársak!

A feudális Magyarország urai a tömegek minden akaratát a legféktelenebb módon nyomták el! Ha elgondoljuk, hogy a kapitalista urak hatalmuk érdekében egy iszonyatos háboruba sodorták az országot, végtelen düh fog el bennünket, mely kíméletet nem ismerő energiával hajt bennünket a végcél: a kapitalizmus végleges letörése felé!

A dolgozó tömegek éveken át pusztultak a kapitalisták jóvoltából, de minél hosszabb ideig tartott az öldöklés, annál erőteljesebben fordult a proletárok tömege a kapitalistákkal szembe, mig végre a forradalmak egész sorozatában kapott lángra a proletárság ereje!

Meg kell teremtenünk a szocialista társadalmat! A szocialista társadalom azonban nem épülhet föl egyedül a fizikai munkástömegeken! Szükség van a szellemi munkásokra!

Elvtársaim! Ti alkotjátok a szocialista világrend alapjait! Küzdjetek a szocializmusért, küzdjetek az uj világrendért! Készüljetek jövő föladatokra!

A jövő föladatotokat sikeresen csak ugy oldhatjátok meg, ha biztositva van számotokra a tudás megszerzésének lehetősége!

Álljatok tömören a szocializmus zászlaja alá és kérlelhetetlenül harcoljatok a diákság ügye érdekében!

Minden fő- és középiskolai székhelyen alakuljon meg a szocialista diákok helyi szervezete! Fogjatok hozzá a munkához!

Szocialista Diákok Szervezete
Szocialista Diákok Országos Tanácsa
Budapest, Károly-körut 1, I emelet

Világosság rt. 37166

A Szocialista Diákok Szervezete harcra hív a kapitalizmus megdöntéséért (1919 február)

[illegible] *Világ proletárjai egyesüljetek!*

[illegible] proletárok! Tanoncok! [illegible]
[illegible]

A forradalom [illegible] Magyarország népének a „demokráciát", az egyesülési és gyülekezési jogot, a szabadságot, de [illegible] lehetőséget nem teremtett. [illegible]

[illegible]

Ifju proletárok! A mi jövőnk boldogságáról van szó! [illegible] **a mi jövőnkre vigyázzanak!**

Ifju proletárok! Bennünket nem [illegible]

Elvtársak! Március hó 23-án, vasárnap délelőtt 10 órakor

nagygyűlést

rendezünk a [illegible], melynek tárgya lesz:

1. [illegible]
2. Az [illegible]
3. A [illegible] hadsereg és a proletariátus.

[illegible] proletárok! Tanoncok! [illegible]
Elvtársak! [illegible]

[illegible] Mutassátok meg a burzsoáziának, hogy élünk, hogy erősek vagyunk [illegible]

A fővárosi és környékbeli [illegible] március 23-án, vasárnap délelőtt 8 órakor gyülekeznek a csoportok helyiségében és onnan vonulnak a gyülés helyére.

[illegible] Országos Szövetsége

I.	ker.	Budaörsi-u. 5.
II.	„	Marcibányi-tér 2. és Margit-hid budai hidfő.
V–VI.	„	Lehel-téren és Hungária-körut 81 a.
VII.	„	Kazinczy-u. 6/b. Zugló-u. és Angol-u. sarok.
VIII.	„	Dugonics-u. 19.
IX.	„	Ranolder-u. Vigh kávéház.
X.	ker.	Százados-u. Iskola.
Kispest:		Üllői-ut 226. szám Patacsek-vendéglő.
Budafok:		Dunasor, Rumbach-vendéglő.
Aszód:		Repülőgépgyár.
Mátyásföld:		Repülőgépgyár.
Rákosszentmihály:		Ál[illegible]
Rákoskeresztur:		Állomás.
Ujpest:		57 végállomás. (Kocsiszín.)

Az IOSZ mozgósító röplapja az 1919. március 23-i nagygyűlésére

Lékai János, a Magyarországi Tanácsköztársaság forradalmi ifjúságának vezéralakja, a KIT egyik alapítója, vezetője

Kun Béla Böhm Vilmos hadügyi népbiztos társaságában a gödöllői vasútállomáson

PROLETÁR HADSEREG

Kun Béla [illegible]

A Dunától a [illegible] összes cseh erőket [illegible]

Áttörtük a román-cseh frontot

A budapesti proletárcsapatok megverték a romániai és a Tiszától északra álló hadsereget

Kun Béla üzenete a Magyar Vörös Hadsereg katonáihoz

A nagyatádi ifjúkommunisták üdvözlő távirata Kun Bélához az 1919 júniusi antiimperialista nagygyűlés alkalmából

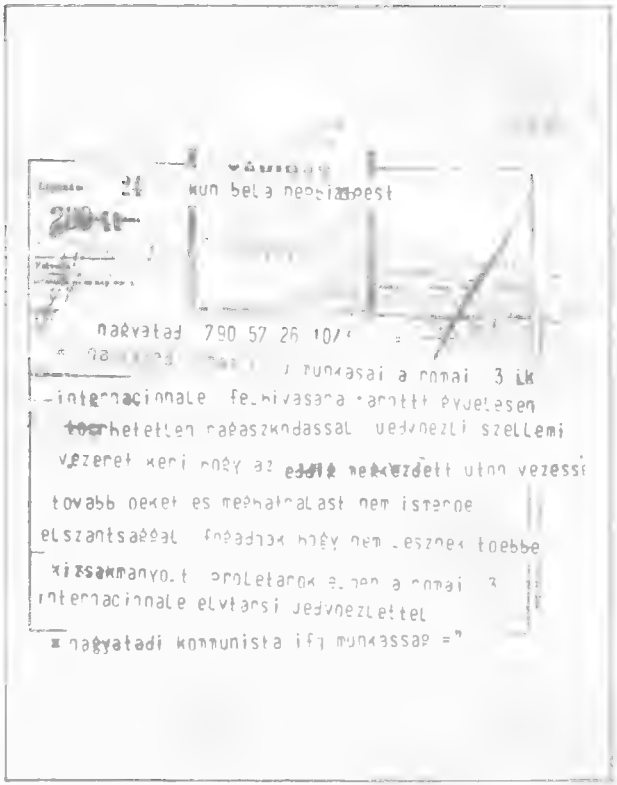

kun bela nepbizbpest

nagyatad 790 57 26 10/

munkasai a romai 3 ik internacionale felhivasara tarottt gyulesen tocrhetetlen ragaszkodassal uedvoezli szellemi vezeret keri hogy az eddig megkezdett uton vezessi tovabb oeket es meghatralast nem isteroe elszantsaggal fogadjak hogy nem lesznek toebbe kizsakmanyolt proletarok ellen a romai 3 internacionale elvtarsi uedvoezlettel

= nagyatadi kommunista ifj munkassag =

Budapest

AZ IFJÚ PROLETÁR

VILÁG PROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

Ifjumunkások! Elvtársak!

A moszkvai III. internacionale felhivására az egész világ ifjumunkassaga tüntetest rendez junius 25-en az entente gyalazatos tamadasai, a magyarorszagi es oroszországi Tanácsköztarsasagok vérbefojtása ellen. A Kommunista Ifjumunkások Magyarorszagi Szovetsege

junius 25-én délután 5 órakor a Nemzeti Muzeum előtt nagygyülést tart.

A nagygyüles napirendje

1. A nemzetközi mozgalom.

2. Az entente támadása a Tanácsköztársaságok ellen.

A csoportok helyisegeik előtt gyülekezzenek és onnan vonuljanak fel a gyules helyere, hogy azt pontosan megkezdhessük.

A KIMSZ mozgósító felhívása az 1919. június 25-i budapesti antiimperialista nagygyűlésre

A Tanácsköztársaság vezetőinek egy csoportja az 1919. június 24-i ellenforradalmi lázadás során hősi halált halt fiatal vöröskatonák, vörösőrök temetésén (Korvin Ottó, Dovcsák Antal, Szántó Béla, Szamuely Tibor, Varga Jenő, Kun Béla, Hamburger Jenő)

Kun Béla beszél a hűvösvölgyi katonai főreáliskola kertjében a június 24-i ellenforradalmi zendülés letöréséről. Mögötte egyenruhában Szatmári (Szatyi) Sándor, katonai politikai biztos (1919. július 12.)

Krammer Sándor, a KMP és a KIMSZ egyik alapítója. 1919 nyarán a Magyar Vörös Hadsereg komáromi védőszakaszának parancsnoka

Kun Béla „Hogyan vettünk részt a Kommunista Ifjúsági Internacionálé első kongresszusának előkészítésében" című visszaemlékezésének kézirata

/Страничка из воспоминаний/

Перед началом революции в Германии и Австро-Венгрии в 1918 г. я собирался ехать из РСФСР через Вену в Венгрию для создания коммунистической партии Венгрии. Эта поездка не удалась. Я должен был вернуться с вокзала и через день отправился в Австро-Венгрию через советскую Украину.

Перед отъездом на вокзал я еще раз говорил с Яковом Михайловичем Свердловым, бывшим тогда секретарем Центрального комитета РКП. Последние его слова при прощании были: "Я думаю, что первый конгресс Коминтерна мы созовем уже у вас, в Будапеште". Вечером я еще успел побывать на фракции первого съезда комсомола в "Метрополе" /тогда это был Второй дом советов/, где шла отчаянная "драка" вокруг названия и задач комсомола.

Два-три взрослых товарища, которые знали, что я отправляюсь домой, прощались со мной и говорили, что первый конгресс Коммунистического интернационала молодежи должен будет собраться обязательно в советской Венгрии.

Первый конгресс Коминтерна был созван уже до завоевания власти пролетариатом Венгрии, до учреждения советской власти в нашей стране. Но зато подготовка первого конгресса КИМ действительно началась в таком плане, что он состоится в Будапеште.

В конце мая наш венгерский комсомол /который и после того, как мы изменили название партии, сохранил свое название "коммунистический"/ получил через меня телеграмму из Москвы о том, что австрийский и германский комсомолы должны создать бюро для подготовки первого конгресса КИМ.

Négyen a KII megalapitóinak arcképcsarnokából

Viktor Greifenberger (Litvánia)

Willi Münzenberg (Svájc)

Lazar Sackin (Szovjet-Oroszország)

Richard Schüller (Ausztria)

„A vörös lobogó alatt". A KII első kongresszusának 1920-ban, Berlinben kiadott jegyzőkönyve

Den Opfern der weißen Ungarn.

Jugend-Internationale

Kampforgan der Kommunistischen Jugend-Internationale.

Helft Ungarn! Helft Rußland! Helft Euch selbst!

A KII központi folyóirata a magyarországi fehérterror üldözötteinek megsegítéséért

Ülésezik a KII III. kongresszusa (Moszkva, 1922)

Képek a KII életéből
Felül: a KII delegációja a Komintern II. kongresszusán Moszkvában
Középen: a KII delegációjának egy csoportja a Komintern II. kongresszusán
Alul balra: a KII Irodája II. ülésének résztvevői
Alul jobbra: a Komintern III. kongresszusa és a KII II. kongresszusa megnyitása alkalmával rendezett parádé a moszkvai Vörös téren

„A bitófák országában" című Komszomol-kiadvány cimlapja. Ebben a kiadványban jelent meg egyebek között Kun Béla „Mit kell az ifjúságnak a magyar proletárforradalomból tanulnia?" című írása

Jugend-Internationale

Kampforgan der Kommunistischen Jugendinternationale

Deutsche Ausgabe

Jahrg | Erscheint am 15 jeden Monats. Zu beziehen durch die Landesvertretungen der KJI und Postanstalten | Wien, Februar 1924 | Herausgegeben vom Exekutivkomitee der Kommunistischen Jugendinternationale | Nr. 6

An die

Arbeiter- und Bauernjugend der ganzen Welt!

Genossen! Brüder!

Armee

en genialsten
i. Genossen
Er verließ
dem wir seine
s je brauchen
Sorgen über-

ten der Arbeiterarmee zum Sturme ge-
hat, auf seinem Kampfesposten in einem
ch zu neuen
Stadien und

der in sich
ternationalen
Lehren ihrer
glänzenden Siege
gestorben, der
Gesetze, die
kommen kannte,
e Vernunft, über

alten Helden verfügte. Es ist
Lenin mit seinem eisernen,
mit seiner unerschöpflichen
orben, der mit Haß gegen die Feinde
und mit dem unerschütterlichen Glauben an den
der Arbeiterklasse erfüllt war. Es ist der
gestorben, an den sich Leute aus den
n Nationalitäten, von allen Enden
um Ratschläge und Weisungen
wandten, der in sich alles Gute, was in den
Reihen der Arbeiterbewegung vorhanden ist,
vereinigte. Es ist der größte Theoretiker, Führer,
Stratege, Massenorganisator, Kämpfer und Leiter
gestorben.

Genossen, junge Arbeiter, Arbeiterinnen, Bäuerinnen, kommunistische Jugend-liche aller Länder! Beugt Euer Haupt vor der Asche des größten Genies unserer Zeit, vor der Asche dessen, der uns zum Siege geführt hat. Senkt Eure Kampffahnen vor diesem frischen Grab!

Aber Ihr sollt nicht verzagen, Euch nicht dem Zweifel und der Verzweiflung überlassen. Ueberwindet den Kummer! Ihr wißt, daß Lenin nie für sich selbst gelebt hat, er lebte nur für die Sache der Arbeiter. Und wenn unsere Reihen nicht erschüttert werden, wenn die Wellen der Arbeiterrevolution auch weiterhin vorwärtsströmen werden, wenn die Millionen der Arbeiter das Vermächtnis Lenins auch künftighin achten und verwirklichen werden, so wird Lenin Leben, wird mit uns sein, wird unseren Reihen die Kampffahne vorantragen.

Unsere Lage ist schwer. Die Reaktion spannt alle ihre Kräfte an, um die Arbeiterklasse zu unterdrücken, in mehreren Ländern triumphiert die Macht des brutalen, unverhüllten Faschismus. Erbittert greift das Kapital die Arbeiter an und führt zuchthausmäßige Arbeitsbedingungen ein. Die kommunistischen Organisationen wurden in einer Reihe von Ländern in die Illegalität gedrängt. Die Sozialdemokraten verraten von Tag zu Tag die Interessen der Arbeiter. Die proletarische Jugend stöhnt unter einem dreifachen Joche unter der faschistischen Peitsche, unter dem 10stündigen Arbeitstage und unter dem sozialdemokratischen Verrat. Es gibt nur einen Weg, um sich aus dieser Lage zu befreien, um den Sieg zu erringen. Das ist der von Lenin bezeichnete Weg. Die Arbeiterjugend der ganzen Welt soll diesen Weg betreten und dann werden bessere Tage kommen, so wie auch die Arbeiter und Bauern Sowjetrußlands unter der Führung Lenins den vollen Sieg erreichten.

A KII felhívása az egész világ munkás- és parasztifjúságához Lenin halála alkalmából

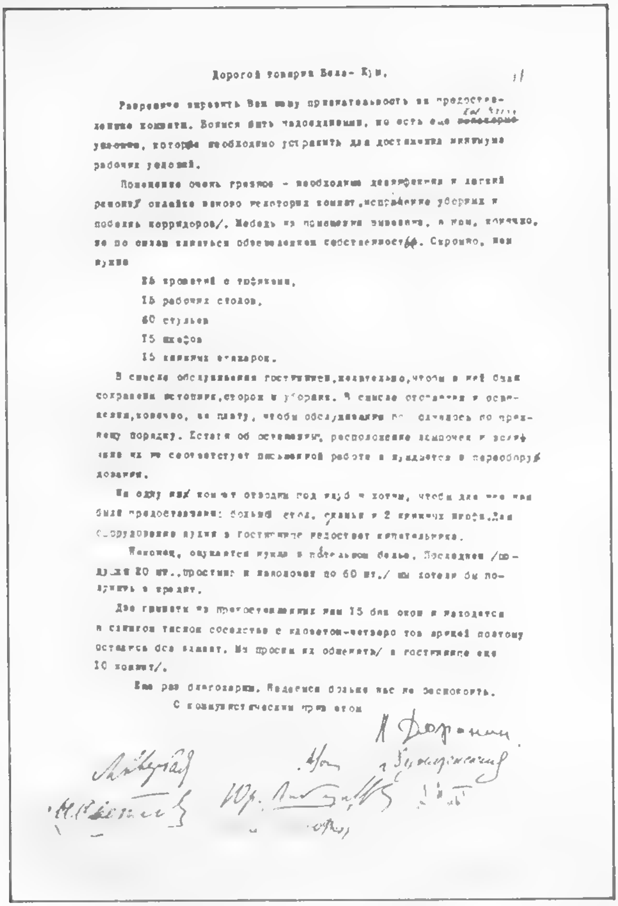

Дорогой товарищ Бела-Кун.

Разрешите выразить Вам нашу признательность за предоставление комнаты. Боимся быть надоедливыми, но есть еще ~~неполадки~~ кое-какие упущения, которые необходимо устранить для достижения минимума рабочих условий.

Помещение очень грязное – необходима дезинфекция и легкий ремонт/ окраска нового некоторых комнат, исправление уборных и побелка коридоров/. Мебель из помещения вывезена, а нам, конечно, не по силам заняться обзаведением собственностью. Срочно, нам нужно

25 кроватей с тюфяками,
15 рабочих столов,
60 стульев
15 шкафов
15 книжных этажерок.

В смысле обслуживания гостиницей, желательно, чтобы в ней были сохранены истопник, сторож и уборщик. В смысле отопления и освещения, конечно, за плату, чтобы обслуживание [illegible] оставалось по прежнему порядку. Кстати об освещении, расположение лампочек и устройство их не соответствует письменной работе и нуждается в переоборудовании.

Из одну из комнат отводим под клуб и хотим, чтобы для него нам были предоставлены: большой стол, скамьи и 2 книжных шкафа. Для оборудования клуба в гостинице недостает кипятильника.

Наконец, ощущается нужда в постельном белье. Последнего /подушек 20 шт., простынь и наволочек по 60 шт./ мы хотели бы получить в кредит.

Две комнаты из предоставленных нам 15 без окон и находятся в слишком тесном соседстве с клозетом-четверо тов. [illegible] поэтому остаются без комнат. Мы просим их обменять/ в гостинице еще 10 комнат/.

Еще раз благодарим. Надеемся больше вас не беспокоить.

С коммунистическим приветом

Fiatal szovjet írók (Bezimenszkij és társai) levele a Komszomol KB-ban dolgozó Kun Bélához (1923)

M. Csaplin és A. I. Milcsakov, a Komszomol KB titkárai, Kun Béla harcostársai (1923–1924)

Sz. M. Bugyonnij, a Vörös Hadsereg lovassági felügyelője A. V. Koszarjev és A. I. Milcsakov Komszomol KB-titkárok társaságában a moszkvai Vörös téren

Kun Béla a Komszomol KB tagjainak körében (1924)

Kun Béla „Harc az ifjúságért" című írása az Internacionálé Literatur moszkvai folyóirat 1934. március–áprilisi számában

Der Kampf um die Jugend

Von

BÉLA KUN

Argumente liefern, aufrütteln, wirklich massenmäßig sein, das ist die Aufgabe unserer Presse, unserer ganzen Literatur in der Agitation gegen den Faschismus. Es handelt sich um die Erwerbung des Willens zur Macht in den breitesten Kreisen der Arbeiterklasse.

Wenn wir über die Vorbereitung der Machtkämpfe unter den Massen sprechen, wenn wir über die Erweiterung unseres Masseneinflusses auf Millionen sprechen, müssen wir eine Frage ganz anders als bisher aufrollen: die Arbeit unter der Jugend.

Die Gewinnung der Jugend ist keine besondere Angelegenheit unserer Jugendverbände, sie ist zur wichtigsten Aufgabe aller und jeder revolutionären Massenarbeit geworden. Es handelt sich darum, dass die Nachkriegsgeneration, die unter den Verhältnissen des Krieges, der allgemeinen Krise des Kapitalismus und — in einer Anzahl von Ländern — des mehr oder weniger offenen Bürgerkriegs aufgewachsen sind, einen so gewaltigen Teil der Bevölkerung ausmachen und unter so besonderen Bedingungen leben, dass ihre Gewinnung zu einer Lebensfrage der Revolution selbst geworden ist.

Das Verhältnis der Jahrgänge von 15 bis 30 Jahren zu den Jahrgängen von 30 bis 60 Jahren lässt am besten den Anteil und das Schwergewicht der Jugend und der Nachkriegsgeneration in den einzelnen Ländern erkennen. In Frankreich kommen auf 15,5 Millionen 30—60jährige 10 Millionen 15—30jährige. Die älteren Jahrgänge überwiegen hier um ein Drittel, ähnlich verhält es sich mit Grossbritannien und den USA. In Italien überwiegen die älteren Jahrgänge in viel geringerem Masse, in Ungarn und Japan halten sie sich fast das Gleichgewicht, während in Polen bereits die Zahl der 15—30jährigen die der 30—60jährigen um 300 000 übersteigt. In Deutschland entfallen auf 22,5 Millionen 30—60jährige 17 Millionen 15—30jährige!

Und schließlich die Zahlen aus der Sowjetunion: In den europäischen Gebieten entfallen auf 22,0 Millionen 30—60jährige 24,0 Millionen 15—30jährige.

Hier stehen die jungen Jahrgänge absolut im Vordergrund.

Diese Generation des Krieges und der allgemeinen Krise des Kapitalismus ist unter ganz anderen sozialen Verhältnissen aufgewachsen als die Vorkriegsgeneration. Diese Generation hat am Kriege nicht teilgenommen. Diese Generation kennt nur die Krise, kennt nur den sterbenden Kapitalismus. Ihre Lebensumstände sind all die Zeit her so elend gewesen, wie sie die Vorkriegszeit nicht kannte. Es wäre deshalb eine Verleugnung des Marxismus, wenn man nicht erkennen wollte, dass diese Generation einen anderen Typus unter der Arbeiterklasse und unter den werktätigen Volksmassen darstellt, als die

Юный Коммунист

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА
РОССИЙСКОГО КОММУНИСТИЧЕСКОГО СОЮЗА МОЛОДЕЖИ

СОДЕРЖАНИЕ:

КОМСОМОЛ БУДЕТ НАЗВАН „ЛЕНИНСКИМ".

1. Г. ЗИНОВЬЕВ — Союз, который должен воспитать ленинцев. 2. ОСКАР — Наш союз — ленинский. 3. БЕЛА-КУН — Учитесь ленинизму — по ленински. 4. А. ТРОЦКИЙ — 16-ть. 5. А. ШОХИН — Комсомол, учитель, агроном. 6. Юношеский труд. 7. Школа крестьянской молодежи. 8. В помощь пропагандисту. 9. Под красной звездой. 10. Рабочее студенчество. 11. Армия и молодежь. 12. С молодежью. 13. Юношеская печать. 14. Детское движение. 15. Мировой Комсомол. 16. В Комсомоле СССР. 17. Союзный рупор. 18. У союзного руля. 19. Книга и молодежь. 20. Что читать молодежи.

1924 № 2 (81) 4 апреля

Издательство „МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ" при ЦК РКСМ
Редакция и Москва, Старая площадь, 4, 5 этаж

A Komszomol KB folyóiratának címlapja. Ebben a számban jelent meg Kun Béla „Tanuljátok a leninizmust – lenini módon" című írása

УЧИТЬСЯ И, УЧАСЬ, БОРОТЬСЯ»

Ваша международная конференция собирается впервые в истории международного детского коммунистического движения. На этой конференции представлены далеко не все страны, где имеется детское движение. Но ведь и 10 лет назад, когда создавался III Интернационал, тоже были представлены не все страны. За эти годы коммунистическое движение получило столь мощный размах, что теперь Коммунистический Интернационал объединяет коммунистов 58 стран. Мы надеемся, что и ваш Интернационал в ближайшие годы умножит свои ряды, соберет под свое знамена детей всего земного шара.

Пока детское коммунистическое движение стало мощной составной частью рабочего движения лишь в одной стране — в СССР. Лишь Советский Союз смог обеспечить условия для развития детского движения.

Сейчас, когда Советский Союз строит новую жизнь, империалисты всех стран затевают против него войну. Поэтому ваша конференция должна будет пройти под

Kun Béla „Harcolva tanulni és tanulva harcolni" című, 1929-ben elhangzott beszédének másodszori közlése a Komszomol KB Maladoj Kommunyiszt című folyóiratának 1966. 2. számában

Tartalom

Svéd László: Kun Béla és a magyar forradalmi ifjúsági mozgalom /5
Kun Béláné: Kun Béla gyermek- és ifjúkora (1886–1913) /23
Kun Béla levele a szocialista egyetemi hallgatók szervező bizottságának (1904. október) /37
Kun Béla: „Október visszhangja az ifjúmunkások nemzetközi mozgalmában" (1917–1918) /38
Kun Béla előszava Lengyel József Visegrádi utca című könyvéhez (1918) /40
Kun Béla beszéde a KMP megalapításának 17. évfordulóján (1918. november–december) /43
Hajdú Bence: Emlékképek a Tanácsköztársaságról (1918–1919) /47
Sinkó Ervin: Kun Béla (1919) /51
Kun Béla beszéde a KIMSZ első kongresszusán (1919. június 20.) /53
Kun Béla: „Hogyan vettünk részt a KII előkészítésében" (1919) /55
A Komintern V. B. távirata Kun Bélához a KII alapító kongresszusának Budapestre való áthelyezéséről (1919. június 21.) /58
Csicserin szovjet külügyi népbiztos távirata Kun Bélához a KII alapító kongresszusa ügyében (1919. június 24.) /59
A nagyatádi járás ifjúmunkásainak üdvözlő távirata Kun Bélához (1919. június 26.) /59
A Krammer Sándor parancsnoksága alatt álló vöröskatonák üdvözlő távirata Kun Bélához (1919. július 21.) /60
Kun Béla: „Mit kell az ifjúságnak a magyar proletárforradalomból tanulnia" (1919. március–augusztus) /61
Grant Avetiszjan: Kun Béla az oroszországi és a nemzetközi kommunista ifjúsági mozgalomban (1919–1924) /69
Lékai János levele Kun Bélához (1921. szeptember 21.) /106
Lékai János levele Kun Bélához (1921. október 8.) /107
Kun Béla levele Lékai Jánoshoz (1921. október 12.) /109
Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz (1921. október 12.) /110

Kun Béla levele Lékai Jánoshoz (1921. október 23.) /111
Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz (1921. október 27.) /112
Lékai János levele Kun Bélához (1921. október 28.) /113
Kun Béla levele Balogh Lászlóhoz (1921. november 25.) /115
Kun Béla levele Lékai Jánoshoz (1921. december 25.) /116
A. I. Milcsakov: Ifjú kommunisták barátja (1920–1924) /117
Ernst Genri: „A dinamikus évszázad forradalmára" (1921–1922) /120
Viktor Dalin: „Találkozásaim Kun Bélával" (1923–1924) /125
R. Jurovszkaja: „Emlékeim Kun Béláról" (1923–1924) /127
Kun Béla: „A párt és a Komszomol" (1923. október) /129
Kun Béla levele a moszkvai tanács elnökségéhez fiatal írók életkörülményeinek javítása ügyében (1923. november 27.) /131
Kun Béla: „tanuljátok a leninizmust – lenini módon" (1924. április 4.) /132
Kun Béla levele a KII Végrehajtó Bizottságához a KIMSZ tevékenységéről (1926. február 9.) /136
„Harcolva tanulni és tanulva harcolni." Kun Béla beszéde a proletár gyermekek első nemzetközi konferenciáján (1929. augusztus 23.) /137
Kun Béla beszéde a KII Végrehajtó Bizottságának plénumán (1933. december 26.) /146
Kun Béla beszéde a Komintern Végrehajtó Bizottságának plénumán (1933. december) /150
„Miénk a fiatalság! Miénk a jövendő!" Kun Béla beszéde a KIMSZ megalakulásának 16. évfordulóján (1934. december) /156
Kun Béla levele a KMP Titkárságának Budapestre az ifjúság antifasiszta egységfrontjáról (1935. november 25.) /160
Kun Béla: „Petőfi Sándor, a magyar és világszabadság költője" (1936) /161
Dr. Kun Miklós: „Emlékeim apámról" (1923–1937) /172
Szerkesztői tájékoztató /184